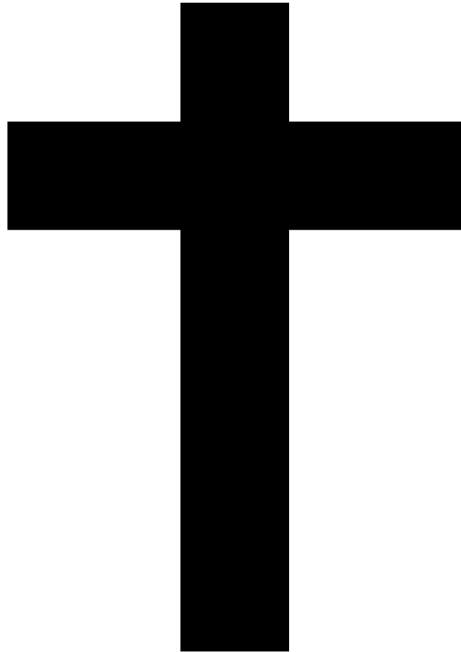


aúgen-anona-anon-aimma



Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

augen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 7 Nov 2023 from source files dated 31 Aug 2023

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Áaimo Ataárainne	1
Máátiyu	14
Mááki	74
Arúke	103
Yóáane	168
nôrabi urááqtaba (Apótoro)	209
Arómani	267
1 Korítiani	291
2 Korítiani	316
Karétiani	332
Ipítiani	341
Pirípiani	350
Koráátiani	356
1 Tetaróniani	362
2 Tetaróniani	367
1 Tímoti	370
2 Tímoti	377
Tááítati	382
Pírímoni	385
Íbaru	387
Yèmiti	408
1 Pítaa	414
2 Pítaa	422
1 Yóáane	427
2 Yóáane	433
3 Yóáane	434
Yúti	435
Arébárétiani	438

Áaimo Ataárainne

12

Îtogo Abaramma Aáyaraiye

¹ Yawe Îtogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqá wao.

² Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua uyakanune. Ení awíqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

³ Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayakanune. Abo máte kayuka mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayakanune.”

⁴ Abaramma tébéniqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe Îtogo timamiteni-umá Abaramma Áráni maruqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye. ⁵ Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni áanine,* máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Áránigo aikuyikara mayai wayukagaraq yiwiqména Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqá mareta Keinen koyarae.

⁶ Mikánábímá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae. ⁷ Yawe Îtogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-mará yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Îtogoka yaare mika tarouraiye.

⁸ Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaibaqa Ááiye. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Îtogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye. ⁹ Abaramma mikáké kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Ítipi Mainenaq Kukaiye

¹⁰ Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakanabi Ítipiq mainena kukaiye. ¹¹ Ítipiq wemá koyane-keena aanakomma Taraitaba tena, “Kemó aonaunama emá kateko ínimmá maane. ¹² Ítipiq wayukama emmó aoneta, yerawáqá miráitinoe, ‘mami nínímmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone. ¹³ Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

¹⁴ Aanibo Abaramma Ítipiqo witana, Ítipi wayuka wení aanaqa aonama aara-urane tirae. ¹⁵ Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane téta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naaupá urae. ¹⁶ Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégáráq awai típítípiráóqá, mémeraóqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragáráq waagaraq amikaiye.

¹⁷ Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Îtogo tawi gari yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye. ¹⁸ Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq timatimikano? ¹⁹ Nóra-itawa emá wetaba ketímánáre tenara, ‘kemá awiqma ketínári urauno’? Abo íbeqa manna enánáqibo, awiqme kówao!” ²⁰ Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá Abaramma wakuyakawana wení aanakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

* **12:5:** Aran Abaramni abakowe

13

Abaramya Roti Óqkaqokaq Uiráye

¹ Abo Abaram maréna Ítípíke Négíbi utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye. ² Abaram anón otanaqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

³ Mi maruqa Négibikemma wemá maréna marutaba marutaba wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétérikaraq Ái) emó-urai nakumorakaraq, yaaremo tarourai marukaq.

⁴ Abo mikáqá wemá Yawe Ítogoka monoqá tiyakaraiye.

⁵ Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegáráq, poiymma, wení nétuya yuwaiq-namma makaiye. ⁶ Abo yenákámó mi-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-waniq uráye.

⁷ Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi marabi máqe-urae.

⁸ Abo Abaram Rotitaba tiráye, “Kerátámá morá-naemuye, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uniti áiqaimma íma ténátae. ⁹ Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaq winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”

¹⁰ Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárári-uráitana abo aonaraiye. Yawe Ítogoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípíq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Ítogoma Totomkaraq Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.) ¹¹ Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma ókaoka-uraye. ¹² Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení nétuya terinamma uraiye. ¹³ Totom wayuka anómma Yawe Ítogoka tawi aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

¹⁴ Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Ítogo Abaramtaba tiráye, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemma aonao. ¹⁵ Mi-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne. ¹⁶ Kemá ení iyápó-anna mama taíbariq-ona maragoni káitora íyáta abo íma wayuka yorautinoe. ¹⁷ Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraqa kemó íbeqo emmó amunna marama aonao.”

¹⁸ Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Mikaq Yawe Ítogoka yaare tarouraiye.

14

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiye

¹⁻⁹ Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yetí wayuka Ketoraomani aménápá maqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakaneta-urae. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yetí áái-wayukate yagarotareta Títími arubi aikutae, (Mipimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kíniráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíríatam arubikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-urae. Mikákémó yemó yauwékámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (mimaruqa íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yikama-táwitawa-urae.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí aiwayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Érémqo, Koimiqa, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukati kinie, abo Titarima Kóimi kayukati kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kíniráwáqá maréta-wurrae móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kíniráwáqá, Berae Tótom kayukati kinie, Timepae Yíboi kayukati kinie, abo Berae Yowa kayukati kinie. ¹⁰ Títim arubimma ano kaaweq* maikaraoko óriq uraitana abo minnamo Tótomkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae. ¹¹ Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra kayukati máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae. ¹² Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkae Tótom máqe-emaitata.

¹³ Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámriini anó owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri aunabakarata kayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonna Abaramte yakarotaráe. ¹⁴ Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naaupaqo páquramma yááyama aikutena, abo Téni waoka uréta yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae. ¹⁵ Noka-nawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yikárena yíkaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma waqmena mirauma Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyarae. ¹⁶ Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate, aararaókáráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

¹⁷ Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kinirawaqa kégotamatuwaimma, Tótomuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

¹⁸ Miráitana Tárem kayukati kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámí kaiye. Métitérekima uyátámaqma Ítogni mono-naaupaq mayai-naare. ¹⁹ Métitéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Ítogo maragára wîyomo taroqurai Ítogo Abaramma iráqoni-uyakaniye. ²⁰ Amuramu-uyákao uyátámaqma Ítogoma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma, móramora (1) máte-tiyaakabikemma Métitérekimma amikaiye.

²¹ Tótomke kinigo Abaramtaba tiráiyé, “Wayukarawaqa ketime mátetataqa etábá mayao”.

²² Abaramma anonna-uraiye, “Kemá uyátámaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wîyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune, ²³ Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timáti-kaiyaba. ²⁴ Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanararé-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étikorogaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátao.”

* **14:10:** kaaweq: kumayu káwéqá ammó awiqmakedamo atima óqtammo mammá-karapa kawere

15

Îtogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

¹ Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Îtogo kainapaq wekáq páquma tiráiyé. “Íma ikatí-uwo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anón-uramma aménúne.”

² Mirátitana Abaram téna, “Anómo uyátámamma Yawe Îtogo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayáníye?” ³ Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye.”

⁴ Miráitana Yawe Îtogo Abaramtaba tiráiyé, “Minaaqa íma abowání inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye.” ⁵ Yawe Îtogo Abaramma awiqmena máápa Abaramma yaubarena abo timámíkaiye, “Mute aabayápáq wíyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanarárá yorautínónópo.” Abo wemá timámíkaiye, “Ení iyápó-anna mirará-ínóe.”

⁶ Abaram Yawe Îtogotaba araine-tiyákáitana, mináitábá Îtogo Abaramtaba arupúnáre tiraiye.

⁷ Yawe Îtogo ókaraq Abaramtaba tiráiyé, “Kemá Yawe Îtogomo Úúqo Kárítián-kayukabike mami mára áména abowání-ikaeteq awiqme-iraune.”

⁸ Abo Abaram ítaráiyé, “Anommo uyátámáqma Yawe Îtogo, kemá mami maramó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

⁹ Yawe Îtogo anónná-uráiyé, “Nateqá purumakakaráq, mémekaraq, awai típítíkáráq mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyó. Óqa máágára, paaya numa mamé-iyó.”

¹⁰ Abaram mimátémmá maména wekaq-iráiyé, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiyé. Numarátámá paa-yukaiye. ¹¹ Abo akikiráókómá arabéna kúmókumo mami áráq wákátábá itana Abaram yikamma wárewara-uráiyé.

¹² Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámmá anó kumayuyatako wemmá yawaq-uyakaraiye. ¹³ Míkaq Yawe Îtogo Abaramka tiráiyé, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe. ¹⁴ Miráiyáq kemá mi káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-yíménata abo mikákémmá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá yuwéta yawinowe. ¹⁵ Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe. ¹⁶ Kayaté-kayate antareti (400) auqa yáwínata* ení iyápó-annama yawuwéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemo-uramma íma ari-uráiyé.”

¹⁷ Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áúráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáika-umárái aukapi yáuraiye. ¹⁸ Mitáo Yawe Îtogo Abaramte aamá tima-yarutuwena mirá-tiráiyé, “Kemá Ítípíke nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami mára ení iyápó-anna yiménúne, ¹⁹ Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae, ²⁰ Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae, ²¹ Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá aménúne.”

16

Ágaya Ítímaeriye

¹ Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiyé. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípíke aawiqa Aagamma makaiye. ² Abo wemá Abaram-tabá

* 15:16: Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapíke.

téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáímó anamoriq umatikaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákama timíno.”

Abaram kanararé téna, Táráitaba tiráiyé. ³ Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítipike wení mayai inaruma Aagamma awíqma awaikomma amikaiye. ⁴ Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiyé.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiye. ⁵ Miráitana, Tarai Abaramtaba tiraiye, “Emá mami úqmá abowáni inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makau-nana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemma aumamé-uyéna kemmá aonama wemá mémápá yuwaiye. Yawe Ítogo eqkáráq keqkaraq aukapi yainaniye.

⁶ “Ení mayai inaruma enayáapi maiye,” Abaram tiráiyé. “Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umáka.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiye.

⁷ Yawe Ítgoní énitóré (30) Ágamma kaqmáapa poqnokóní waqókaq aonaraiye. Mi póqnómmá, Túwa wí-áákóní aukapaq waiye. ⁸ Énitóreko téna, “Ágao, Tarainí mayai inarugo emá nákaena íréya, nákaráq kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare kégoune,” Ága anónná-uraiye.

⁹ Mirá-titana, Yawe Ítgoní énitóreko wemmá timámíkaiye, “Yauwéqma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraao.” ¹⁰ Ókaraqa Yawe Ítgoní énitóreko tiráiyé, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyikánata íma wayuka yorautinoe.”

¹¹ Yawe Ítgoní énitóreko keqnámmá Ágataba tiráiyé, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítímaiye-te* áwîqa yamamiyo, mináaitaba Yawe Ítogo ení uqmamá ítáyamena emmá áwáqnaiye. ¹² Wemá Ítímai abáq iyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyikainata abo máqte kayuka wemmá aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.

¹³ “Yawe Ítogoma Aaga Er Roi awíqa amikaiye, minná miráténa, emá Ítogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Aaga tiráiyé. “Kemá íbêqa puqkónáq-únapike páá-maune, kemó timónai Ítogomma aónatuwaune.” ¹⁴ Min áitábá, mi póqnókómmá Bíyá Ráqá Rói áwîqa keyae, Kátétikaraq Báréti marukoní aukapi íbêqa páá maiye.

¹⁵ Miráitana, Aaga inámái Abaramma ákáyamikaiye, abo Abaramma Ítímaiye áwîqa miníyápógómmá yaamámikaiye. ¹⁶ Abaram éitiqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímáirimma ákáyamikaiye.

17

Aummó Karain Aimma Timá-yarutaiye

¹ Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqo kéitana Yawe Ítogo wekák páquréna tiráiyé, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapímmá kekák amakakí-uréyá íráqó-maiyatapi máo. ² Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu iyápó-ánná aménúne.”

³ Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyé, ⁴ “Kemó-itaqá pórómáti eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone.

⁵ Íma ókaraq Abaramue áwîqa yainowe, íbêqa ení augen áwîqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áúrákáúná áitaba, ⁶ kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áuráiyata abo kínirawaqa epíke páqinowe. ⁷ Kemá ketí pórómáti yabíyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápó-annaraokaraq abo yetí iyápórawate, kemá ekáráq ení iyápó-annarawatí Íto mánune. ⁸ Máte Kéinan

* **16:11:** Ítímaiye awikoní áimma, minná “Ítogo itatimiye”.

marabimmo íbêqo namuq nákáq-umá máнна kemá aménúne. Mi mára egáraq ení iyápó-annatí mara ákáqpaq aukiniye, abo kemá yeráwátí Íto mánune.”

⁹ Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámíkaiye, “Emá aamó-tima-yarumakaunnamo timámunna waraó, ekáraq ení iyápó-anna mikáqo páquqteta wínómma miráoro. ¹⁰ Maminná ketí yarumata-aine eté abo ení iyápó-annamo, mamin aimmo-yarumatamma kéréwáqá yabíyéro: Máte inamáí árákáráwáqá íbôwáqá-umáyikao. ¹¹ Emá ení aukoni kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátátí áúkápimmo timá-yarúmakaunya. ¹² Minnámo epikém mó máte inamáí árákáráwáqó páquqteta-yínómma íbôwáqá-umáyikao náwamo étiqa (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaço páquráiyammo, yaurákém mó ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikém mó páquráinae. ¹³ Emá íbôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaço páquráinnakaraq, emó ení yaurakém mó meyání-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté awaméká matúmatu-íníye. ¹⁴ Náwamo íbôwáqó ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aima arátuwaiye.”

¹⁵ Ítogo ókaraq Abara-ámma timámíkaiye, “Íma emá ókaraq enánáqa Táraíye tiyó, íbêqa wenáwíqa Térae maniye. ¹⁶ Kemá atimúqá-uyákánana abo wemá iyápó ákáma amíníye. Kemá atimúqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yinówa mániye, kínirawaqa wení iyápó-annaraopike páqinowe.”

¹⁷ Abara-ámma marabí ótípake awaúténa wíráke-ena abo we-áimmá tiráíye, “Kanaraq móra antareti (100) auço-uráinna-nako iyápó máyání? Kanaráq Téra náinia teni (90) auço-uráimma páá iyápó ákání?” ¹⁸ Abo Abara-am Ítograma ítáraíye, “Táyánámmá-itáúnna emá ketí iyápó Ítímaerima amammá amínó?”

¹⁹ Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamáí akama amíníye, abo emá Áítíkiye-te* yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáraq ení iyápó-annabi matúmatu keráwáté iniye. ²⁰ Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnama emmá itáyamenune. Kemá áráimma íraqóni uyákanune. Kemá táíbaq améqa abo kemá ókaraq táíbaq iyápó anna aménúne. Wení tiyákagaraq kaya (12) íyápóráwáqá móramora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áúrankanune. ²¹ Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítíkite maamá páqonune, Térama mami kánárakém mó méyá áúkáq iyápó ákámá amíníye.” ²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

²³ Mitáoq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwirena, abo mátemmo waamo wení náupaço páquraiyamma, meyákákém mó meyániq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaço maemma wemá íbôwáqá umáyikaraiye Ítogo timámíteniq. ²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena íbôwáqá-uyákárae, ²⁵ mikánaráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana. ²⁶ Maaka mimórá kánaráq íbôwáqá-umáyikarae. ²⁷ Yáimma wayuka mátemmo waamá íbôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaço páqura-nabiyo ópaqnakake meyániq-uráimma weté íbôwáqá umáyíkárae.

18

Kaumo Námúq Wayukae

¹ Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákáq aanónaço-kamákenamo-íkaq maramáqe-uráíye. ² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo kéyimonena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awáútaiye kay-oné-áimma yirátiraiye.

* 17:19: Áítíkiye áwíkoní ááimma, minná “wíráe”.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráiyē, “Ketí Anóko,* kanaráq íráqóáimma-tirátima makáq ketí náoq máíyaq kemá tíwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótao. ⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áítauqa tetekéya ma yágóní ááipi agao. ⁵ Kemá ááwáqa maméq-mátimenaraq keráwáqá namá aqkonná-umátuweraq mikákémmá páá keráwátí amná wínówe. Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íráqone,” yeráwáqá anónná-urae, “emó ónae-tinaiq uwo.”

⁶ Abara-ám uyaténa térinaupaq uyápékurena Térámma timámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa† páráwaqa yaqmáwaq paretiráwáqá agayaó.”

⁷ Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaqo wení purumakakáráwáqó mápaq-uréna abo móra (1) íbêyamma áínóara purumakamma áúyakaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqa yokaaurae. ⁸ Aqa ááwáqo yokaaeimma, Abara-ám ikaq nánánókáráq, auke nananokara abo purumakammo agama yokaaumátakaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-kénámmá Abara-ám itoumá yagóní áipi yetí waqokqa maena-yiwe-uraiye.

⁹ “Nákaraq enánáqa Téra maiyo?” yeráwáqá wemmá ítárae.

“Térinaupaq maiye,” tiráiyē.

¹⁰ Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba téna, “Kemá yauwémma mami-rá-kánáráq méyá-náúkák yénúne, abo enánáqa Téra iyápó mayaniye mi-kánáráqá.” Téra yinaepaq térinakoní otaraq maena ítáraiye.

¹¹ Máaka Abara-ámkaraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Téráma araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiyē. ¹² Mirátitana Téra áúyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiyē. “Máákakorata wayuka-ariq aukurauye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

¹³ Yawe Ítogo‡ Abara-ámma ítáraiye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma? ¹⁴ Kemá Yawe Ítogoma íma mórayatako ummáyatikaniye. Kemá yauwéqma enopaq timákáúnna kana méyá áúká yenana abo Téráma inamáí iyápó mayaniye.”

¹⁵ Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiyē.

Abo Yawe Ítogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítogotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-uwo Tiráiyē

¹⁶ Mi káúmó (3) námú wáyúkámó ítóuma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáínéna maréna yeráwáté uráiyē. ¹⁷ Minnámo maréta kéwawana, Yawe Ítogo wenáúyánánóbáq tiráiyē, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu kemó nóratariqo ónúna. ¹⁸ Ímiye, nóínaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqá áráimma maniye, abo wetábáéteq máte marukarawakomma mamárábímmá íráqoni umáyikanune. ¹⁹ Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá wení iyápó-anna timáyiminata ketáá warainówe, yeráwáqá íráqon-aikaraq abo tágamayatari-oró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárimma aminiye.

²⁰ Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkaraq Kómórati anónibiqá yáqyiqkámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iyē. ²¹ Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áárimmo yetí táí áimmo taróqómma.

²² Mikákémmá kaya (2) námúnákárátá Tótóm aukapaq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikáq máqe-uraiye. ²³ Abara-ám Yawe Ítgoní waqókák yiréna ítáraiye, “Emá áárimma kateko wayukate táwí wayuka yíkamino? ²⁴ Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo máraiymma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá íyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwimmá kamayikaino? ²⁵ Ímiye, kúmiq wayukamo yíkaminema emá íma

* **18:3:** Anókowe áwíqa minná Ítogotaba tiráiyē † **18:6:** 20kg-miraramma. ‡ **18:13:** Mi kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mina Yawe Itogowe

kateko wayukagaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimmóráwái úqmá mayainowe. Emá íma mirárá-ínóne, kímhora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo yainánimma emá maane. Emá íráqón-áimma taróq-ínóne.”

²⁶ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yíkamonune.”

²⁷ Abara-ámma yauwéqma Yawe Ítogotaba tiráiyé, “Kemá íbêqa Anókote aámá ténáq íma ikátí-une, kemá pátátáune, káitóra-uráúne. ²⁸ Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkamino?”

Yawe Ítogo anónná-uráiyé, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq móra-tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune. ²⁹ Móragaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítaraiyé, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.” ³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo tíyáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo anónna-uráiyé, “Kemó aónánanamo kaumo tíyáká (30) wáyúkámó maiyaqa kemá íma óqa yíkamonune” ³¹ Abara-ám Yawe Ítogomma ítaraiyé, “Kemá íma ikatí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya tíyáká (20) kátékó wáyúkámó mi márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá anónná-uráiyé, “Mami káyáa tíyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá yíkamonune.” ³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítaraiyé, “Kanaráré, Anókó íma ááyáqa-timiyó, tiyúwénaq paki mórakaraq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mi márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Páá tiyáka-urammo (10) kateko wayuka mi márúpímmó maiyamma kemá íma yíkamonune.” ³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyamma kánatena, wemá mi márúqá kéyuwaimma Abara-ám yauwéqma naópaq kóuraiyé.

19

Tótómkaraq Gómóraq Itogo Mamáá Táwítawa Uráiyé.

¹ Mi énáikáq kaya (2) énitórékó* Tótóm kóyaráyé. Rótima Tótóm marukomma uyáperai ákákq maraqmáqe uráiyé. Minnámo kaya (2) énitóré-rátámó kéyimonenama ítoumá yenákátópaqa uréna wemá marabi ótipake yenákáráq awáutaye. ² Rótí téna, “Timuqá-matikáúne ketí anókoratae. Ketí naupa yekao. Kenáká títauqa tete-kékaq keté watáiyáq abo abéya máí nókápáq kenákátí ammá wiyoye.”

Kaya (2) énitóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makáq máte kayukamo kaikuyo marukaq wáéyúye.”

³ Mirá-kéteyataba Rótí aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo wení naupaq koyaráyé. Rótí yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái káná íma mai) pareti agamá yímítata naráe. ⁴ Kaya (2) énitóré kórátá yú-waiyeta kéoyana máte wayanammá Tótómkemma, mapukáráq wayúka ariqa Rótíní nammá yáútúraq-umákae. ⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaraq kaya (2) námú-nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naaupake yiwíqma máápaq yukénata yenákáté ketáá aaraukáríq onnatáó.”

⁶ Rótí yimónaibaq máápaq yáúbarena abo anaépake oqtá áúyakaiyé. ⁷ Rótí téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.” ⁸ Aónaro, kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yíkaraune. Yukaiyaq kemá yiwíqma máápaq márúte-tímíkanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáinna yeráwáté oro. Abo ketí namu náka íma moráyatariq umáyíkaró. Ketí naupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune.”

⁹ Abo yeráwáqá mirátirae, “Páábaq yááwao oqtarákémhá,” yeráwáqá téta. “Rótima íma maruq áinare. Abo íbêqa wemá ketáti kawáá máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma

* 19:1: Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina mami kaya ayakara nakae (18:22)

emmá táwí-áaimma uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma marékéwéta oqta yokiránéta-urae.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) énitóré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá yauwéqma naaupaq kéyuweta oqta áuyatukaye. ¹¹ Mi káyá (2) énitóré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukaráq wayuka ariqa maamá kumayuriq umáyíkáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) énitóré kórátá Rótitaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yíkarano, mirauma enairó-utama, ení ánimaqa enayámummaqa yaimma ení arainibíkémá?” Máraiya-moema yiwíqme mamipíké kóro. ¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama ibiq-aimmo yaqyíkamma ítáimma anóni itana timátikaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyaka.

¹⁴ Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení ayamummatí aanabo-iyápóráóqá timáyímikáye. Róti téna, “Uyatéraq ma márúqá yúwaro, Yawe Ítogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékiye!” Abo wení ayamummatí aanabo-iyápóráóqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápí tirae.

¹⁵ Iráqma-tágaimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma yokage-umá timámena, “Uyaté enánákaraq enayámummaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákárq Tótóm marukote aweké mayainówe.”

¹⁶ Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) ayámúmmá yiwíqme yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yímikáye. ¹⁷ Minnámo kaya (2) énitóré kórátá yiwíqma máápaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”

¹⁸ Abo Rótima anónna umá-téna, “Ímiye ketí anóko, timuqá-marakáúne. ¹⁹ Emá íraqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma ketí táaraqo yabítíkanna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin úmágó aapaq yátóráinaq puyónúne. ²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae.”

²¹ Móra (1) enitoreko Rótitaba téna, “Kateko-úráné, kemá enááraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune. ²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mi marukaq. Kemá íma móra-yatariq urána emá mi márúkáqá kówao.” (Rótimo peqmaren-amo urai marukoni áwíqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúmá utaráiye. ²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wíyôpake iragárq kawabába-oqta yúwaitana Tótómkaraq Kómóra kukaiye. ²⁵ Yawe Ítogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiyé, Yóten arukaraq wayukamo mi márúpímmó máékaraq, mátetataqo mi márábimmó waimma. ²⁶ Miramo-kéimma Rótini ánako anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgórá-ótákáq umákuraiye.

²⁷ Máí nókápáqá Abara-am itóurena yauwéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái marukaqa-uráiyé. ²⁸ Abara-ám márúte aónaimma Tótómkaraq Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabíkéká-umá anó-kairaya umumma mi márábikémá utaimma aónaraiye.

²⁹ Abo Ítogomo mi árúmáqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma áuyánámá-ítáyamikáiyé, ááka-itana Ítogo Tótómkaraq Kómóra maruqo táwítawa kéena Rótimma áwíqma máápaq ayuwáitana íma aweké mataiyé.

Rótigaraq We-nayamummaqa

³⁰ Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráóqá anubaq mainena utaiye. Wegárq wení kaya (2) ayamukote muriánnóbáqá máqe-urae. ³¹ Mórataoqa

(1) ananowáá aukotaba téna, “Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá máte-marabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae. ³² Kerátá táinomma ketibokárátá amiqma neginági uyákátuwekaq weté watéka iyápó mayáyúye.”

³³ Mi nókámmá yibowámma táinomma yenáká ámituweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

³⁴ Méyá mi énáikáqa ananowá aukotaba téna, “Énai nokamma, kemá ketiboté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápó mayao.” ³⁵ Mi nókámmá kéqnamma táinomma yibowámmá ámímma neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte wataiyé. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma iteone-uráiyé.

³⁶ Miráútuweta kaya (2) ánánókórátá yibowákáké yímukarariq-uráiyé. ³⁷ Ananowámá inamáí ákama abo Móap awiqa ámikaye. Móap kayukati yibowá íbêqa-maiye. ³⁸ Áúkoma miráuma inamáí ákama Péqámi awiqa yamámíkaiye, Ámónaiti kayukatí yibowá íbêqa maiye.

20

Abara-ámya Ábíméréki

¹ Abo Abara-ám Mámrikemma maréna Négébéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena ² abo mikáqá Abara-ámma wení ánáqa Térataba, wemá “Ketímánare,” tiráiyé. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyíkáitata Téramma koma áwîqmeta yewana Ápíméréki mayákáraiye.

³ Miráowata, móra (1) nókámma Ítogo Ápímérékikaq kainapáqá páquma timámíkaiye, “Emá puyínóne, emó aaramó awiránna áitaba. Min ínímá waataké íníne.”

⁴ Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyé. “Ítogo emá kanaraq kekáráq yepímmó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono? ⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketímánare titanawaq, abo Térama timátimena Abara-ámtaba ketiyóbiye tiráiyó. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Ítogoma kainapáqá timámíkaiye. “Árainne, itéq-aoneq-uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitaq kemá íma emmá ayuwauna ketúrakaqa táí áimma taroq-uráne. Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne. ⁷ Ánibo waa ánáqibo yauwéqma tiyákenana awaikókáq wíno. Wemá ketí óyáúqnare, nunamummá wemá tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókáqó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóne.”

⁸ Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áikuyikarena Ítogo kainapáq máte-naimo timámímma timáyímíkaiye, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe. ⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyé, “Emá nóraq ketámmá umátikaráno? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákáraupo. Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigaeta mamiráumá timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.” ¹⁰ Abo Ápímérékima Abara-ámma ítáraiye, “Nóra náitabawa emá mamirámá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyé, “Kemá túyáánápí-téqa mami márúkáq wáyúká íma Ítgoní áqa árainmma ínópowata kemmá ketínákake tíkatuweta ketínaqa mayainóe tiráúne. ¹² Móra-aayapaqo-itannama árainuramma mami ínímá ketímánare. Wemá ketibokákémíbo, íma ketinókakene. Miráitana ketí náqa wemá áúkaiye. ¹³ Minnámo Ítogomo timátimenamo, enaboní márúqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa,

‘Nánaukapaqo wóyúyamma emá ketábá keti-yóbíye tiyó,’ Emó ení íráqó-náimno mamiráuma tirátine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékima, tipitípkaraq, purumakakaráq, mayai wayukama, aragaráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma yauwéqma ámikaiye. ¹⁵ Mirá-umátuwena Ápíméréki tiráiyé, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáinnaraq nákaqo mánáetinaráq áúyatuwe abo máo.”

¹⁶ Tétaba wemá téna, “Kemá téniqa antreti (100) ara tauma* enayóbimma kámune. Kemó táí-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo ayumí ení wayukatí yúrakaga amúne. Epímmá íma aweke maiye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Ítogokaqa nunamummá-titana, Ítogo Ápímérékigaraq wení ánákgaraq, wení mayai-inarurawaqa íráqónni umáyikaitata yauwéqma iyápó yíkarae.

¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo mátai-náitaba Ápímérékiní aara-iyápó Yawe Ítogo máte yíyáqa auyatukai.

21

Áitkimma Marákáraiye

¹ Yawe Ítogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámmo pórómátimo-uyákárimma kíqna-uramma taróquráiyé. ² Mi kánaráq-úrámhá Yawe Ítogo Abara-ámmo pórómáti-uráimma, wemá anónuqma-áúráitana, Téra ámûkarariq-uréna in-amái ákáma ámikaiye. ³ Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwîqa yamámkaiye. ⁴ Abo Áítikimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám Ítogomo timámíkaiteni-umá Áítikimma ubayammá-uyákáraiye. ⁵ Abara-ám ántárétiqa (100) auqa itana abo Áítiki wekáké páquraiye.

⁶ Téra tiraiye, “Ítogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápómo kemó akáúnnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.” ⁷ Aniyeténa Téra tiráiyé, “Íma-mórawaigo Abara-ámtaba téna kettaba min iyápó ákáyaminiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónumma áúráipi iyápó ákáyamune.”

Ágakaraq Ítímaerima Timá-yíkáraiye

⁸ Áítiki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánaráqó Áítikimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye. ⁹ Téra aónáima wení mayai-íníkóni ánimma Ítímáeri Áítikimma wíra-uyákáraiye. ¹⁰ Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ámtaba tiráiyé, “Mi máyái íníkáráq wení ánimma wárénata kótao, íma Ítímáeri ení ótamma ketánikote yaináníye.”

¹¹ Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuni auyanakoma táwítawauráiyé, nói-náitababiyabo Ítímáerima wenáni-karaqiyé. ¹² Abo Ítogo Abara-ámtaba tiráiyé, “Íma emá umma-áúyánámmá itaó enánikotabakaraq ení mayai ínimmá. Nówai-naimmo Téramo tína itaó, nówai-náitababiyó Áítíkikake kemó pórómáti-uyákáraunna emá iyápó-anna mayáínóne. ¹³ Kemá Ítímáerimma nétuqya iyápó áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enánipowana.”

¹⁴ Máí-nókápáqá aabêyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonáná-yaqmá maténa Ágámma amikaiye. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana wení ánikote kóuraye. Ága wení amhá maréna abo amáyukara-umaena kaqmáqmaqa Bétíba waqokaq uráiyé.

¹⁵ Ábo anabíké nomhá ánátakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaq ayuwéna ¹⁶ abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka wení ánikomo-máikake máena, wemá wetábá

* 20:16: Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

ááimá kétena, “Kemá íma kao-nanana puyíkae.” Abo Ága mérami wáqónáwátáqó máqemaikakemma wemá ibiqá átáma yakáíye.

¹⁷ Ítogo Ítímaerimo ibiqó-yáráimma ítáraiye. Ítgoní énítóreko wíyôpake Ágamma áyarena abo wetábá tiráíye, “Nóraq-uránó, Ága? Íma ikatíq-uwó, Ítogo enánikoní ibiqá ítátuwaiye.

¹⁸ Emá uréya enánimma awíqma enayáápi yoraó, kemá wení iyápó-anna mamá anó maruqa áúqyikanune.”

¹⁹ Ítogo Áganí áúramma táagayakaitana abo wemá maiqnómmá áónaraiye. Ágama nonánábí nommá yakéna maré-uréna ánikomma nommá ámíkaiye.

²⁰ Ítogo Ítímáerima yabírákáraitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye. ²¹ Ítímaeri Páráni kaqmáq maqa maitana, wení anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikaiye.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétíbaq

²² Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaq aamá tínéna Abimereki iráíye Píkórite, wení áái-q-wayukatí kawáámá. Ábíméréki téna “Ítogo mátetataqo taroq-innabímmá ete mániye. ²³ Íbêqa Ítgoní áúrakaqa emá ayáámma aikaq márénaga kemá aónéqa minná emá íma kete, ketí iyápórawakaraq, ketí iyápó-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá mána marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirárá-umá kemmá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáámma tikaq-maráúne.”

²⁵ Íbêqa Abara-ám Ábímérékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiyo uq-makáimma Ábímérékini mayái-wáyúkáráwáqá yabíma abowání-umatawana. ²⁶ Abo Ábíméréki téna, “Náwamo miraimmá íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátimenaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

²⁷ Miráitana Abara-ámma tipítipi-garaq purumakamma maména Ábímérékimma ámíkaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye. ²⁸ Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánáé típítípíráwáqá mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáíye. ²⁹ Abo Ábíméréki Abara-ámma ítáraiye, “Nówai náaitabawa mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) típítípíráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?”

³⁰ Wemá anónna-uráíye, “Mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) típítípíráwáqá mayáínónna áaraimma mi maíqnótábá keqtábá ukáíye-tínóne.”

³¹ Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwîqa-yarae, nówaitababiyo kaya-náká (2) móra-yiyaqo makááyakare.

³² Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqo marái-áímmó Bétibaqo kánataimma, Ábímérékigaraq Píkori wení áai-wayukatí anómma yauwéqmeta Pírítáni marabaq uráíye. ³³ Abara-ám támárátiki yaama Bétíba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákáraiye, matuqmatuq Ítogokaq. ³⁴ Abo Abara-ám áayátá kanama Pírítaini marabimma máqeuráíye.

22

Ítogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

¹ Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráíye.

² Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín iyápó awíqme Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma aráténa enánimma ikámma agaamá ôba umátikao.”

³ Maí nókáápáqá Abara-ám ító-uréna, ôbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá

maréta Ítogo timáyímí marukaq urae. ⁴ Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye. ⁵ “Kaya (2) mayái nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám timáyíkaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yauwéqma keráwátópaq yéyúye.”

⁶ Abara-ám agaamá ôba umákai irama mamá Áitikimma kábakena, wemá iraa-áakaraq púmá mataíye. Abo maákama móraitéta uráye. ⁷ Áitiki téna, “Ketibo?” titana.

“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráye.

Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iramaq maíbo, ániibo nákararaq áráa tipitipi agaamá ôbamo umákaima maiyo?”

⁸ Abara-ám anónna uráye, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáriq móra (1) áráa tipitipi ôbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama móraitéta maréta kóuraye.

⁹ Abo yenákámá Ítogomo timáyíkai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá iramaaá áakumá ámúra makaiye. Wemá Áitikimma ána ai-yayaka ataumá yaararaq iraa-ámúraq makaiye. ¹⁰ Abo wemá ayáámma áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráye.

¹¹ Abo wíyôpake Yawe Ítgoni énitóreko áayama téna, “Ábára-ám! Ábára-ám!”

Abara-am anónna uráye, “Ké-maúne” tiráye.

¹² “Íma min-iyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwo (1),” tiráye. “Íbêqa kemá aónáúnama emá Ítgoni áaqa ikatiqé mináitábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-típítípí karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipitipi maména ánikoní márúqá mamá agaamá ôba ámíkaiye. ¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráye. Íbe kanama “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráye.

¹⁵ Abo Yawe Ítgoni énitóreko wíyôpake Abara-ámma yauweréna kayataoriq-umá (2) áayaraiye. ¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna áitaba, ¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna mamá taíbariq íniye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqá yíkamma yabiyínóe. ¹⁸ Emó ketáámo waaránna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá (amurámuq marainoe).”

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayái wayukate yauwéqma móraiteta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráye.

Naqani Ánimare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yaímma kana yáwitana Abara-ámma timámíkaiye, “Mírkáma wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye. ²¹ Útíma-ma áqnáekowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Áramuni abowae). ²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.”

²³ Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mírkáma mi eítíqa (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake yíkáráye. ²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa Reúmae, wegára inamaí yíkáráye. Yetí yíwíqa. Tápa, Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútááti yíwîqa

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Âabaraan-annabikene.

² Áabaraama minná Ááítekimma aboáé. ániibo Ááítekima Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboáé. ³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ániibo yinóama Táámaae. ániibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ániibo Étaronima Aráamma aboáé. ⁴ ániibo Aráama Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé. ⁵ ániibo Tárámonima Bóáatima aboáé. anóama Aréaabie. ániibo Bóáatima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé. ⁶ ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááaama ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabítiráine. ⁷ ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááíyaamma aboáé. ániibo Abááíyaa Étaamma aboáé. ⁸ ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááíamma aboáé. ⁹ ániibo Utááíaa Yótáámma aboáé. ániibo Yótááama Éaatimma aboáé. ániibo Yótááama Étékááiyamma aboáé. ¹⁰ ániibo Étékááíya Manáátaamma aboáé. ániibo Manáátaa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááíamma aboáé. ¹¹ ániibo Yótááíaa Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraq yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébíroniq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébíroniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááíakimma aboáé. ániibo Irááíakima Étomma aboáé. ¹⁴ ániibo Étoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Éríútimma aboáé. ¹⁵ ániibo Éríútima Éríétaamma aboáé. ániibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ániibo Yáakoboma Yótêbimma aboáé. ániibo Yótêbima Máriaamma awaikóé. ániibo Máriaama Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwiraí-náré téta áwîqa kéyaae.

¹⁷ miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébíroniqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ániibo yemá Bébíroniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikáq pááq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní wataáama pááq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máriaae. yemá Yótêbiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaaqaq awaamérîq itanabóana ámûkarariq uráíye. ¹⁹ awaikómá Yótêbi wemá Íraqôn-auyanakaraqnapoana ánáakoma Máriaama abarokáq timá agaeráq akai-ááqá íma Ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámmá Ítaraiye. ²⁰ Yótêbima minnáyaba aúyánámmá itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-káqtó-nákómá maarátiraiye: “Yótêbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaíyábá ikatîqa íuwo. itaao. min-íyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. ²¹ wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama wení áwîqa Ítue té áwîqa yamámiyo.

min-áwíkóní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápi máapoana yemma yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áikómá arammá iyaíno tiráine. ²³ itáaro. mórama aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwîqa Imáánuerie téta áwîqa yamámino. min-áwíkóní áaikoma mirá-uraiye. ‘Áánúqtuma ketáátê máíye.’ téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ániibo Yótêbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráíye. miráitana Yótêbima wení ánáakoma mamá íraqôniq umá ákáráíye. ²⁵ miráimanibo Yótêbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákáráíye. min-iyápógóní áwîqa Ítue téna Yótêbima yamá ámikáíye.

2

Ítumma marákáraine.

¹ Êrôtima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Bêqteremubaqa Yúria-marupaqa marákáráíye. ániibo min-iyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá itaraa-kayukama aabaúmá utaipáké Yérútáarebaq iréta maará-tiraae: ² “aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráae-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máíyo? ketáámá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekáq nuna-mummá timákanataa kéyune.” téta tirááe. ³ Êrôtima kínima min-áímmá ítátuwena wemá áaqa karáíye. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq urááe. ⁴ Êrôtima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránîn-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráámma pááq ínáyô?” téna ítama yimónaraiye. ⁵ miráitata yemá timá-ameta:

“maakáq Bêqteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

⁶ “keráwáqá Bêqteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma mááe.

keráwáqtí márûpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.

miráinana wemá ketí Ítiráae-wayukaraq yabiíniye.”

téna naayóbáqá tiráine. ⁷ miráitana Êrôtima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá itaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ániibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuráíyo?” téna ítama yimónaraiye. ⁸ yimónatuwena Êrôtima mi-káyúkámá timáyíkáitata Bêqteremubaqa kégowana tiráíye: “keráwáqá uréraq min-iyápóyábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwáqá aónamareqa ketôpaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráíye. ⁹ ániibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaúmá utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqena min-iyápómá máikaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ wiyóqá káonaawana íyakoma íraqôniq uráíye. ¹¹ miráitata min-náúpáq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-iyápógómmá omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqtí kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekaraq íraqôn-akuqa í-kánámá íraqôn-akuqa í-mátáwékáráq ámikaae.

¹² ááqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Êrôtinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikáíye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtîbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaa. Érôtima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq márenaq keqnáámmá kemá timáménaa ‘kóaa.’” téna timá ámikaiye. ¹⁴ ániibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urai-kanaaraq Érôtima pukái-kanaabima Íqtîbibake yeqtí máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibake yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Érôtima titata yemá netuqyaa-noíyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbêqa Érôtima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Érôtimma amaníqá makááe. miráitana Érôtima anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Béquereumbaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaa-maí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurái-noiyapoma áiqma yíkakaae. minnýababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érôtimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítímáátímá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yéremáiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma ítáawana min-áikómá anón-ibiqa yaréta Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínóe.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínóe.”
téna Yéremáiya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érôtima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyé. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráeobaq yauwéqme kóaa. wemá min-iyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé. ²¹ mirátitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráeomaraabiq yauwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá ítáimma Áákéreaatima Érôtini áanikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúríawayukabi máqe-urapoana Yótêbima min-áúkápáq wíyábá ikatíq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánúqtuma Yótêbimma áamáama ámikaitana Kááririaukapaq yiwíqmena kóuraiye. ²³ wemá móra-maruqa Náátárêtibare te-márúpáq ko máqe-uráiyé. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáán-aikoma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tínóe.” téta Metáíyaqtaba tiráine.

3

Yóáanema nommá perai-nákómá watáama tiráiyé.

¹ mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyé. ániibo wemá Yúríabaq kaqmáapaq máena watáama tiráiyé. ² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.” téna tiráiyé. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraine: “waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye. ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’ ”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine. ⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtôma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóní áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámûkaraq néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáárebake Yúríabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe. ⁶ miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá tímá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyee: “keráwáqá irakabayaakón árákawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánûqtuni áyámma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero. ⁹ Áánûqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóé.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune. ¹⁰ yaagóní áaipima Áánûqtuni kummá yáúkáiye. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agáutuwweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboq wení áitauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tikaraunamanibo wemá keráwáqá Áánûqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹² wení ayááipimma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaqa wítima mamá áíkuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-írabí agatuwániye.” téna Yóáne Áánûqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyee.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánááráqá Ítuma Kááiriri-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyee. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyee. ¹⁴ miráitana Yóáanema aúyánámmá ítáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyee: “kanaaráq emá kemmá nommá pétkanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yawwéqma tiráiyee: “ibáqyuwaa. mi-kánááráqá miráráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánûqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánûqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uráiyee. ¹⁷ ániibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiyee: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tíyakoma weqtábá íráqôniq kéiyee.” téna tiráiyee.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ mi-kánááráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaae téna uráiyee. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyee. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyee. ³ Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq iréna tiráiyee: “emá Áánûqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá

auraíno.” téna áama yaitana naíkáae téna tiráiyé. ⁴ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétiye.

‘aáwakoma wenamá waayúkagomma

matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.

máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétiye.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáarebaq uréna anó-monoq-nakoni ámûraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ániibo

Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaraq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íayakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétiye.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata

emmá iyáánapo yáqtokaiyana

móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’

mirá kétiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “ááqibo

Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kétiye. ‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtááyábá mirá kétiye.” téna Ítuma

tiráiyé.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyé. ániibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábín-íráqó-qtátáákáráq

aráátiraiye. ⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tikénaqa kanaaraq maami-máqte-qtátááqá emmá aménúne.” téna

Tááqtaama tiráiyé. ¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kétiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánûqtue.

wenamáa wení mayaímá mayaa.’

máqtemma keqtááyábá mirá kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ániibo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáa-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹² Ítuma itáimma Érótimma Yóóanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááririri-marupaq uráiyé. ¹³ ániibo mikáké Náátárêtibaq

yuwéna Kápéranabaqa ko máqe-uraiye. Kápéranabaqa Kááririri-nokaayukoni áwábaq Yáakoboni áanikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyé. ¹⁴ miráitana móra-

aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-

tiráiyé: ¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,

Náábataarini-marukaq-wayukao,

únókááyúkóní áwábaq uréna

Yótááni-nomma aqtátuwena

maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.

yeqtí Kááririri-marukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáapí kémaeta

anón-omma kamá tágaimma aónaraae.

aarawaamá yemá puí-yátáákóní amakaq máiyana
yekáqá ómmá táganiye.”

téna Ááitáia agamatá-kánnáábí tiráine. ¹⁷ mi-kánááráqá Ítuma áaimma átáma átê-wataama
Áánûqtutaba tiráiyé. wemá maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéibo
keráwáqá tirummá waéráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáráa-kayukama yááyaraiye.

¹⁸ Ítuma Káárirí-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátámá yimónaraiye.
Tááímoniqtabama óq-awiqa Pítaae téta kéyaae. ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá
nokaayúpíké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye. ¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímikaiye:
“kenákámá ketinaae wáráakao. miráíya kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa í-ááímmá
tirááatenune.” téna tiráiyé. ²⁰ ániibo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéta
Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima Yéberimma
áanikogaraq Yêmitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá únópi-káárébi
yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ániibo Ítuma
mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye. ²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégáráq yiiboákáráq
kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayái matáiyé.

²³ wemá máqtemma Káárirí-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náúpáq
yiráátiraiye. ániibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kétima-yimena máqtemma kari-
wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá
mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiyé. miráitata
máqtemma ókon-okokari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá máí-
kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-
káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ániibo netuqyaa-káyúkámá
Kááriribakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq
Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiyé. wemá mikáq maraq
máitata wení iyápo-annama wenôpaq irááe. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena
tiráiyé:

³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa
mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru
ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqtí yíwíqa márúte yuwéta yíwíqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma
timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁶ mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógíqma
yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-
yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁸ mi-káyúkámá íyaqnoabaqa íráqôniq kéi-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata
yemá yimuqá kémaraae.

9 waayúka aúkápimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma ‘ketí iyápó-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
 10 mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwaretá miráiyakake mamá táíq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márûqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
 11 yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. 12 miraráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tíyakoma íráqôniq kéinaraq timuqá máráro taákaq máráro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuni márûpaqa wáiyee.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

13 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnáama paábaq kóinataama nôraq onanataáwáq keqnáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaaráq íniipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu móraiq íniye. 14 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. 15 móraiq umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokáq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaaráq aónainoe. 16 miraráá umá tágáaro. keráwáqtí tágama-yataakoma aarawaatí yúraqaqa ókáá kamá ketagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqtí íráqôn-aimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márûkaqa mái-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

17 Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnáyaba kemá paábaq matuwánááq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmá ánatanaa kukáune. 18 kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógáráq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áínábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. 19 miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma ‘mirá-owo’ téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna ‘ámáan-aimma wáráaro’ ténama wení áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awiqa wániye. 20 kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqtí arupú-aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péraati-wayukagaraq yeqtí arupú-aaikoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyámma í-ááímmá

21 Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná ‘keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.’ ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainái-áípí mániye. 22 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyámma umákenama wemá aabi maéna ítama yainái-yátáápí maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq umákenama wemá áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainái-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káíq-kaiq umá kain-írábí wíniye. 23 miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé íré aúyánámmá iténa

móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaq ²⁴ amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yauwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqtí amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwekama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq wetê máráakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yaináinákókákáq awíqme mó-akainana aamá ítama yaináinákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaq akaíyábáé. ²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nórabi uráinna-anonnama máqtemma yauwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minnâ 'kumari-ááímmá ítaroq oro.' ²⁸ miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá ákain-nakoma minnâ wenamááríq wení arunóbáqá mirán-ááíkmá mamá min-íníkákáq kumari-ááímmá tarôq kéíye. ²⁹ ánibo ítáaro. keráwáqtí móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq mi-túrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-tugoma íma wáinata keráwáqtí máqte-tugoma mamá iramá káiq-kaiq inírábí ítiyuwanoe. ³⁰ ánibo keráwáqtí móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq keráwáqá mi-tiyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káiq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yataí-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áikáráq pááq uráine. minnâ 'móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.' ³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-íníkmá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéíye. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uraiye. 'keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraíne téq timá akoqnáá inéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaaé waréraq uyátárai-nakoni aúrikaq áraimma tero.' ³⁴ áaqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraíne ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárakémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ánibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-marámá Áánûqtuni pááqyan-abíqtataraa kéitana wemá aítuqa maqmá arage kéíye. ánibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awíqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútááre-maruqa minnâ anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. ³⁶ Áánûqtun-aurakaq tíqnókákáq maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamááríq keráwáqtí tíqnótáuma mamá abutá tíqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. 'owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.' tero. ókaraq aamá waayúkama awááqí-aimma minnâ Tááqtaanopake pááq kéíye.

tái-aikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. 'enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaa.' ánibo 'enáwáyaamma ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaa.' ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma tái-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá íkuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaaráré kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana

mibákáráq yuwítuwaino. ⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaaráqíbo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqnaá éna keráwáqté aammá uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaaráqíbo mamá ayáqtáaq-amma uréire oro. ⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaqa 'tímero' tìn-naqa kanaaráqíbo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ániibo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tìn-naqa kanaaráqíbo keráwáqá tinaaémma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. 'yaímma-wayukama keráwáqtí waaqókák máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkama tíyamma umáyikáaro.' ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkágáráq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákák táí-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni iyápóma auránoe. Áánûqtuma wení aabaúma mamá íráqô-kayukaraqa táí-wayukagaraq yeqtí yímûraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo keráwáqá keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kétimayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-kayukagararaq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqtí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákáráq mútûq katekoíq umá páaq umá ánatagoro." téna Ítuma timá yímikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarokák mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq timónanoe. keráwáqa waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyana ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnaabaq kéwena anókaq ááyama ítino. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náupákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwîqa múte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáiyee. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqtí túma íma mamá úyoro. ániibo keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wái-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íráqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkaráa íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náupáqá tînétabi aapataákaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô tînéqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq

keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ániibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma itáa-kayukama teníkáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áitáá tenana ‘Áánûqtuma ketáái táama itániye.’ ⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtórárîq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáá káonaiye. ⁹ keráwáqá maará téraq nuna-mummá tero.

‘keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwíkoma aokaq waino.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkáráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáataa umátikaa.’

¹⁴ áre. itáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqtí otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqtí táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

¹⁶ ániibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá tínéqa kaaqaari-wáyúkámá oníkáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétéma-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqá yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamá wemá aónaniye. ániibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

Íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kékítana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqtí íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá íkénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá íkémayaae. ²¹ keráwáqtí íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ániibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. ²³ ániibo keráwáqtí túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinanana min-ókómá keráwáqtí tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqa mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-úyánámmá itai-ááímmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí móneqnapo meyaníq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqo mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwaraikoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtôyataba taíbaq-tuyanamma ítáaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtôgomma uyátá-maqma wáíye. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq íkémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kéyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo? ²⁷ keráwáqtí aúkápikema náawaq taíbaq-auyanamma maqmá akoqnáá umá íténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíniyô?

²⁸ ániibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéitaa? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta unáákáqtôma yenamááríq íkáraataae. ²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniboana wení íraqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íraqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráá umá kéumatoraae. ³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ániibo mirá-karáa-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááqtabá kéitawanama keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáíye. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaaé kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiníq kéíyanama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamááríq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáe." téna Ítuma tiráíye.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: "keráwáqá yainai-wáyúkáráá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoe. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaráq keráwáqtí aanábógómá pááqyamma otaa-qtátááríq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátááríq kéoo? aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáaraa umá wenaúrapi wáímanibo keráwáqtí anón-otaa-qtataaqa mûtúq-yaraa umá túrakaq yawááq uráíye. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtabá maará kétimameo? 'aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.' téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, áqnáabaq kenamááríq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóní aúrapi wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwaaao.

⁶ keráwáqá móra íráqômma aokaq-yatááqá áwáábíqá kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íráqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítuqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanenama abáá íno. oqtamá iyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe. ⁹ keráwápíké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ títanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqá timiyo’ títanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. ¹¹ miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqti iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekák ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááríq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaa. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá mái-auwarain-amma

¹³ keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. áíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáráaro. ¹⁴ káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaí-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekák-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

¹⁵ kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abááq-iyákáá umá máapoata tipi-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtôpaq kéye. ¹⁶ keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikák yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábíq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye. ¹⁷ móraiq umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ániibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. ¹⁸ íráqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ániibo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq móraiq uráae. ¹⁹ máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyaí-tagomma minnâ ayáama irabí kéiyaabotuwaae. ²⁰ miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹ máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétepoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. ²² mikák anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaketaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbíkema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániibo enáwíkaketaa ketáá netuqyaan-áwááméq-yátááríq uráunataae.’ téta mirá tíyaqa ²³ ániibo mi táoqa kemá yemmá abarokák maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqti túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukaa, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikárátáé.

²⁴ waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq

kéumaraiye. ²⁵ ániibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé. ²⁶ miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbôqnaaboq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé. ²⁷ ániibo aaqá yitana nommá augéna uwáama anómma yokáiyé. ániibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mútúq yawítíguraiye.” téna ²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. ²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náapaamma matokái-nakora umá aamá kétima-yimena yiráátiraiye.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaaé waqmé kukááe. ² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátaráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³ Ítuma ayáamma árúqmarena tiráiyé: “kemmá kétékitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ê mikáq ánataguraiye. ⁴ ániibo Ítuma mi-kárúnáqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaa. móra-nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayai-náqá Ítuma mamá érákaraiye.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: ⁶ “ummaataráana-nako, ketí mayai-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqa ôriq umá kéiyé.” titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá érankanone.” téna tiráiyé. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaqa íma uyáberaa. emá paá aamá tinana ketí mayai-náqá atóbáino. ⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyáaka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikarae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waa’ túnanama wemá kanaaráq kéwiye. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama wemá kanaaráq kéiyé. miráitaq kemá ketí mayai-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaa’ túnanama wemá paá kémayaiye.” téna titana ¹⁰ Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiyé. ániibo wení anaaé wáraa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráaeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabí yagaroqtamá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráimanibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoqaq máeta ibiqá yaréta yíwáayamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo ê mi-kágáámá mi-karí-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékena aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ániibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákáráye. ániibo min-íníkomá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kárí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma mái-kayukama yiwíqmeta Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma paá aamá kítitana mi-káyúkábíkémhá waátá aágoma iyuwéna kóuraiye. ániibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítáíyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kítitana min-áíkomá maará-tiraiye: “wemá wenamáárîq ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátáma íkui-yataaqa matukáye.” téna agamatán-áúbágó tiráye.

Ítun anaaé waráné i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkáma Ítuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikáye: “nokaayúkómmá meranábápáq méwíyataao.” ¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikáye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráye. ²⁰ Ítuma yauwéqma timá ámikáye: “abááq-íyákáwákómá yeqtí ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóní ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Ítuma kemá wagéqa tiqnómmá maqma arage ónúna-namma íma wáíye.” téna Ítuma timá ámikáye. miráitana Ítuni anaaé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? ²¹ ániibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikáye: “ummaataráana-nako, kemá kanaaráq awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²² Ítuma timá ámikáye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamáárîq matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyikanoe. emá paá ketinaaé ya waraao.” téna tiráye.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráye.

²³ mikáké Ítuma únópi-káárébi úítata wení iyápó-annama anaaé wakááe. ²⁴ anómma únóniyámá mi-nókááyúpímmá kémetena únóniyágómá únópi-káárémá yawááq inena uráye. miráimanibo Ítuma paá waguréna máqe-uráye. ²⁵ ániibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááe: “uyátárai-nako, emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana ²⁶ Ítuma timá yímikáye: “nôraq itaráq ikatíqa kéoo? keráwáqtí itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqá pááqyamiye.” timátuwena Ítuma itó-urena uwáágokaraq nokókáráq yiwáágúraiye. ániibo uwáágoma mó-aráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráye. ²⁷ minnáyabi iyápó-annama netuq-yúyánámmá kítiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwáágogaraq nokógáráqá wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábíké Ítuma táí-aama matukáye.

²⁸ Ítuma yetê nokaayúkómmá meranábápáq Káátarini-wayukati marabáq atamá uráye. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábí máí-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati mararaapáqá máátíq-máatípaq máqeta irááye. yenákámá anómma abááqá amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá íma uréire urááe. ²⁹ ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánûqtuni ániko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtáámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta tirááye. ³⁰ mórama pó-annama nékaq máeta aúmá narááe. ³¹ ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaaráq emá keqtáámô tikamma waréma emá kanaaráq

timátikénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe. ³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórama áitabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpítáá metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye. ³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórama aí-ayaamma táíq umági-naqa Ítuma mamá érákáraiye.

¹ Ítuma únópi-káárébi yetê nokaayúkómmá meran-ábápáq yauwéqma uréta Ítuni márûpaq koyaráe. ² mibáq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kárí-nákóni ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekáq itáíq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kárí-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³ yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánûqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráaiye: “keráwáqá nôraq itarácq keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaarácq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwánîqtaba yiráátenune.” téna tiráaiye. miráitana Ítuma ayáátámma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráaiye. ⁷ miráitana mi-kárí-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. ⁸ ániibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánûqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtababoana yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma ááyaraiye.

⁹ Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayaí-náúpáq máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ániibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraa.” titana wemá itó-uma Ítun anaaé wakáaiye.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágárácq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Ítunopaq irááe. yemá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹ yemá Pérati-wayukama miráomma aónawaaeta yemá Ítuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nôraq itanawácq keráwáqtí yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae. ¹² Ítuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpáq-áímmá tiráaiye: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoe. ¹³ keráwáqá uréraq Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáábíkén-áímmá ko itáaro. ‘nai-wámmá ikáma kekácq timiyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétékaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kétéiye.” téna Ítu timátuwena tiráaiye: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama

yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánááráqá Yóáanema nommá perai-nákóní iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa nunamummô ténátaama aáwaqa awetá kéunataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánááráqá aáwaqa íma awetá kéoo?” ¹⁵ téta mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaarácq áyakoma táíq ínáyô? íma aokariq kéiyé. anaaékaqa mi aaramô mayáné i-náqá paábaq matuwaiyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táíq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmqá aráátaimma íma aokariq kéiyé. miráinanama mi-tábáráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginiye. ¹⁷ keqnáámmá ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóní aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áitewae kéiyé. miráitata yemá aúge-kaaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbí áíqtowanama íma aokariq kéiyé. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá ítaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímarawana mákama íraqóniq umá paá kéwaiye.” téna Ítuma tiráiyé. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtôraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Ítuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórana anó-kawaa-naqa Ítun-amakaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámúmma paá íbêq pukuráiyé. ániibo emá kanaarácq iré ayáámma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma itó-uma mi-káwáá-nákóní anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama mórai q umá wakááe.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama inautámma ákáitana inaaupaqaq tiyááka umá kaayaq-káritímáátímá máqe-uraiye. min-íníkmá Ítuni anaaépaq amakaq iréna Ítuni wáqtôgoni aqtórácq ayáámma yama yáqtokaiye. ²¹ min-íníkmá wenamááríq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: “Ítuni wáqtôraq tiyáámo ánékuyonanama túnobaq kanaarácq umátikaniye.” téna ánékukaiye. ²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyé: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákmá emmá miráuma mamá érákáráiyé. mi táoqa min-íníkmá karímá ánataguráiyé.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye. ²⁴ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiyé. wemá paá aumá waguráiyé.” téna Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wíráa umákaráae. ²⁵ ániibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Ítuma mi-náúpácq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátóráitana itó-uraiye. ²⁶ mi kátáagoma min-áúkápácq máqte-marabaq wéyáwé uráiyé.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuráiyé. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Ítun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaa.” ²⁸ téyana Ítuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo karopági-nakama wenôpaq utááye. Ítuma min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaarácq mamá atóbatikanuno?” téna ítáitata yenákámá Ítumma yauwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye.

29 ániibo Ítuma min-nákátí yúrapí ayáámma kánekuvena tiráiyé: “kenákámá itáíq-itaiq óya-qtataaqtaba kemá kanaaraq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Ítuma timá yímikaiye. 30 ániibo yenákátí yúrakoma tágaraiye. Ítuma akoqnáa-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráiyé: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráiyé. 31 ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Ítuni watáama timáeta uréire urááye.

32 yenákámá kóiyé kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq iráiyé. 33 ániibo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átáma tiráiyé. minnýaba aarawaamá iyánáaq uréta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráaeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááe. 34 miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnáama ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaraq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikaiye.

35 Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpáqá kéyiraatena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye. 36 wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyikaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma ítéta ‘náawaq tíwáqnaa ínyô? náakaraq ónúntaabiyo?’ téta miráuma tipi-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe. 37 miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpáq-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayái-wáyúkámá mááe. 38 miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéyana wemá yókóní aboámá yaímma mayái-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áíkuyoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

10

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwîqa

1 Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena irena yemmá akoqnáama yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaayátááqá mamá paá ígáae téna yímikaiye. 2 tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwîqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwîqa Tááímonie káqon-awiqa Pítaae. ániibo ábâkoma Áánarue. ániibo Yêmitima Yéberimma áanikoboana ábâkoma Yóáane. 3 ániibo Píripima Paatááromiyue. ániibo Tómaátie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayái-naré. ániibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááqtiatie. 4 ániibo móra-Taaimonima ítápéniti (in-dipendens) karuwaaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awîqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yíwîkai-kayukama mayáimá yímikaiye.

5 Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyikáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo 6 keráwáqá Ítiráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqti aammá yukááe. 7 keráwáqá uréraq aamá maará téraq mótero: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé. 8 miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketópake mayáiyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá

yemma yiméraq keráwáqá íma meyámma máyáaro. ⁹ keráwáqti unáápímma móneqa íma áitumaera uréire oro. ¹⁰ mónekaraq anó-moneq-awiqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápí áiti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tíyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá mayaína-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémma móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² ánibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maara-aimma téraq 'kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq waíno' timá yíkáaro. ¹³ ánibo mi-náúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yetê máigaae téta tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq wínîmanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqá tiwíqmena ímo wéna keráwáqti táama íma itáinaqa ánibo keráwáqá mi-márúrabi min-námma íbáqyuwera keráwáqti tibíkáké káitôma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yainai-kánááráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkáq-wáyúkámá yeqti táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ itáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi árákaa umá taáqa íwái-kama áwáábíq-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma iraakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámma ítama arútátuwero. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero. ¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqti kánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqti monoq-náúpáqá tebûqa timéta ínóe. ¹⁸ ketíwîqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúraqaq wínóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni átê-wataama timá-yiminoe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaiyaqa keráwáqá ikatîq íeraq 'ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínímma ²⁰ kenamá keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqti tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo aboámá ánikomma móraiqa umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo iyápóma yinóboyuma komarumma íyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó wénama min-nákómma Áánûqtuma yauwéqma awirainana wemá Áánûqtuna mániye. ²³ ánibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaaráq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayaímá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkagoni Áráqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqti kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵ mórana tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa mainama minná kanaa íniye. ánibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma mainama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqti kawáá-náqá kemmá táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwîqa Píétebue téta tíwîqa yaráamanibo kemmá táí-tiwiqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwîqa uyátá-maqma anómma táí-tiwiqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatîqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqa oro. máqte-qtataaqa aúpáq wáiq-tataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápike mo itáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúrakaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqá túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqá tirun-iyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikatéro. keráwáqá túgaraq tirun-iyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikatéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímora-toeyarake kanaaráq meyánîq ínoe. ániibo keqtibomá Áánûqtuma íakainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ániibo keráwáqá keráwáqá tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtíkaraíye.

Ítuni áwîqa yai-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúrakaq tínna-nakomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúrakaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune. ³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúrakaq anaaémma umátikai-naqa kegáráq wemmá ketibon aúrakaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainái-tókórú-yákáráq kukáíye.

³⁴ maa-márábí kaayoné-yátáaqá mamá maa-márábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma itáaro. kemá paá waayúkama yainái-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-kayukagaraq aúkáapike mamá yainanáaq mamé kukáune. ³⁵ ááíqa áanikokaraq yeqtibogáráq iyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq iyata ániibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átaraune. ³⁶ waagóní we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. móraiq umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaaé íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôniq umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôniq kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôniq umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátíkarai-naqa mamá íráqôniq kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôniq kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íráqô-meyamma yáíkaa umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta 'arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáíkaa umá mayánóe. ⁴² taákaq máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaaé wáráa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómmá aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóní íráqô-meyamma áraimma mayániye." téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyíkaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kényiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóni mayaíyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkáitata Ítunopaq urááe. ³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnataabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónaamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táíq urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áúyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maraíno.” téna Ítuma tiráiyee.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá urááma nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áúyánákáráq ókáráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. ⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo máróa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹ miráimanibo nôraq itaráq urááô? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaineraq urááô? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye. ¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tînîn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.

wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáaneqtaba agamatá-kánnáábí tiráine téna kétiye. ¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-marábí-káyúkábiké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraqa móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. ¹² Yóáanema nommá perai-nákóni kanaaráké áaimma átarena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aaíqa kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe. ¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámáan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ ániibo keráwáqá itánáae téqa kanaaráq ítáaro. Yóáane wemá Iráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá ítáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyaporaá umá márûq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ ketáámá keráwáqtábátáá káoyamma kényunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kêtunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyaraae. óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiyee. ¹⁸ Yóáane iráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kényiye. ‘paátataare’ timá yíkáyuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq

kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnýyaba Áánûqtuni itaí-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaqa yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰ yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátáárîqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹ maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq íníyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq íníyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaarâq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamáárîq áítumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánááráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmema uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káíq-kaiq umá kain írábí kumínóe. minná kemá keráwáqtí márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátáárîq énama kanaarâq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yaináí-kánááráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánááráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágárâq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma ítarâa-kayukama aúyánápi wáin-aaimma aamá kéyiraatenamanibo ítarâa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnýyataba kemá ‘tíkáiyé’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma min-íyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-íyápómá aónaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení áanikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení áanikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma kéyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tîbô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ániibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqtí ummaamá ketê yaagumá mayéraq kepíké itaí-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ ketê yaaguyabí-yamma oyaaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

12

Tabaatirâq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma

¹ anaaékaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ániibo Péra-ti-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamirán-ááímmô tarôq kéeq mayaímá kémayaamma Tabaatirâqá aammá aúmakaae.” ³ téta tewana Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune. ⁴ yemá monoq-náúpâq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yáárérâq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaarâq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa Tabaatirâqá yemá aammá aúmakaama yawítíraamanibo minná íma otaa-qtátáárîq

urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítíraae. ⁶ kemá keráwáqá kétimatumune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábíkén-áímmá ítareqa táwî-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábíkén-áíkomá maará kėtiye. ‘nai-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana keti iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

Tabaatiráqá táíq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiyé. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayaímá kémayeta karí-wáyúkamá mamá atóbamayikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “keráwápké móra-nakoma tipi-típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaaráq min-nákómá íyaq paábaq múte kéyabitimatuwaiyo? owé. ¹² ánibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaaráré tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúnataae.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyé. ¹⁴ miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráq Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaeta Tabaatiráqá mayaíyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áíkuteta Ítumma ikamí-áímmá téite urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayaínáq-úráné.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyé. ¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amunenaqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

¹⁸ “maannáma keti mayaí-náqíye.

kemá wemmá awaaméqá umákarauene.

weqtábá kétikaitaq timuqá kémaraane.

kemá keti Aágomma wekáq máránana wemá keti yainai-áímmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

²⁰ móra-nakoma áyaqnobaqa ummaa kéyainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.

ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma ókómá putinánéna inikáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá wataama kétinana yainai-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

²¹ Yéqtaaeo-wayukama wekáq yirummá améta awé ínóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kėtiye.

“Ítuma Píétebukaraq mayaí kémayaiye” téta tirááe.

²² mi-kánááráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana aúramma karopágítana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ánibo min-náqá Ítuma

mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé. ²³ minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maannáma Tébitimma ánikowabi Metáiya íyabiyo?” téta ²⁴ tewata Péрати-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátárai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnááma ámikaipoana tái-aagomma kématuwaiye.” ²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiyé: “móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáiq uréta ááiqa íyana mi-márúkómá táiq umáginíye. ániibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaaq umá kaayaq-ánnáiq umá ááiqa íyana naammá yawítiginikaa umáginoe. ²⁶ mórariq umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáíkaaq uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginoe. ²⁷ ániibo keráwáqá maará kétee Píétebuma tíwáqnaa itaq tái-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqti tinaae wáráa-kayukama yíwáqnaa itatawáq tái-aagomma kématuwaa? miráinata tinaae wáráa-kayukama keqtáámá kétéraatemma keráwáqti táama áraimma íma wáiyé. ²⁸ ítáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kéitapoq kemá tái-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kétéraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq páaq umá wáiyé.

²⁹ náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékena wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaraq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aítma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye. ³¹ miráitaq kemá keráwáqá kétéma-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá tái-aimma timákainanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³² Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táiq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákana awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Pietibuni aánapo kématuwaiye’ timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákana awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-íniye.

tái-yagoma tái-aramma itáiyé.

³³ yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógáráqá íráqôn-aramma iyániye. ániibo tái-yama wáinanama arakógáráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá páaq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyé. ³⁴ keráwáqá irak-abayaakóni áráakawaro, keráwáqá tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íráqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyaupima mimóra-áuyánámmá arunóbákáráq ógikaiye. ³⁵ móra íráqô-nakoma wemá netuqyaa íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáiyé. miráitana wemá íráqôn-aaimma mamá páaq kéiyé. ániibo tái-nakoma wení tái-auyanamma netuqyaa wáiyé. miráitana wemá tái-aaimma mamá páaq kéiyé.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétéma-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainá-kánáaráqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷ keráwáqti táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸ mi-kánáaráqá yaímma ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Péрати-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe. ³⁹ miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “tái-íni-naukaqa Áánûqtuqtaba íma ítaraan-íni-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama

káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamáa yirááatenune.” téna Ítuma tiráiyé.⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnoabaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uráiyé. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákaráq kaumo-wágáágáráq mániyé.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráiyé.⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá yaináiyé. mi-kánáaráqá Níníbeq-wayukama ítama yaináí-yátáápi itó-ureta keráwáqti táí-taiqtaba táí-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá itéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama máí-waigoma wemá Yónamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae.⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yainání-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúinima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áukápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna ítama yaináí-yátáápi itó-urena keráwáqá táí-tubi marániyé. mi-kúinímá maa-márágóni aqtórác naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itái-yátáákóni áaimma titana kúinima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátáraiye.” téna wetábá wenamááriq Ítuma tiráiyé.

waátágoma yauwéqma iráiyé.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyé: “móra-nakoma táí-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagánî-maruqtaba abáá kéiyé. aagánî-maruqa íaonenama⁴⁴ min-áágómá wenaúyánápímmá kétiyé. ‘kemá yauwéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiyé. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íráqôniq umá arútama wáitatananibo kuyúqma agaro umákaae.⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá táí-aagomma ko yiwíkaima táí-aaimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákótê iréta yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiyé. maa-kánáaráqá máa-kayukabima mórai q umá miráuma táí-aaimma pááq íniyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta máápaq ya itó-uma máqe-uráae. yemá Ítute watáá-wataa tínéta urááe.⁴⁷ ánibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiyé: “ítaao. enanógaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê watáá-wataa tínéta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiyé.⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiyé: “ketinógaraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyé: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketíbâqawaayue.⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minná yemá ketíbâqawaama maéta ketúmna maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

13

móra-nakoma yópi ánáyumma yukái-waigoni wáeqma itái-áiné.

¹ mi-kánáaráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóni áwabaq máena yiráátiraiyé.² ánibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaee. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uráae.³ ánibo Ítuma netuq-ááímmá téna waéqma itái-áímmá téna waéqma itái-áípi maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiyé: “ítáaro. móra-nakoma ánáyumma yópi móyukaiyé.⁴ min-nákómá ánáyumma mó yúwáitana yaímna aapi kuturáiyé. miráitana numagómá ya áíqnatukaiyé.⁵ yaímna-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma

wáqe-uráiyē. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye. ⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uráiyē. ⁷ yaímma áwáábiq-annagoni ááipi kuturáiyē. ááqibo áwáábiq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íráqô-marabi kuturéna arammá itáiyē. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá iyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) iyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árámmá (30) iyáitana urááe. ⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itaíno.

Ítun-aaimma waéqma itai-áípi aamá tiráiyē.

¹⁰ wení iyápo-annama Ítunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq waéqma itai-áípi má aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹¹ Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áikón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tirááti-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyē. ¹² minná mórama Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtatááqá kanaarác marániye. ániibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. ¹³ waéqma itai-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. ¹⁴ maami-nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine. ‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaiyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Ítuma ókaraq tiráiyē: “miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááe. keráwáqti túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqti taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágárác netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkaraimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítáan-aimma itaiyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áíkóní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá itáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma itáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuráiyē. mórai q umá Áánûqtuma wení watáama iyáqnobaq uqmáráimma Tááqtaama iréna páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánûqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá keyuwaae. ²² ániibo yaímma-anayumma áwáábiq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábín-aúwáráíqtábá móneqa mayaiyábá yeqti yúyánápi má anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá keyawaaq-umatuweta yemá arammá iyáinikaa íkéoe. ²³ ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéta waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) iyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) iyáawata yaímma kaumo-tiyáákámá (30) arammá keyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itái-áímmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráiyē: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyē.
²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóní namuro-nákómá nokáámma íréna karaa-qtatáákóní ayummá wítigoni aúkápimma má-yuqmarena kóuráiyē.
²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uráiyē.
²⁷ ánibo mayái-wáyúkámá yókóní aanábóráq uréta yemá timá ámikaaē. ‘anónako, emá ení yópímá íráqôn-anayumma yukááne. ánibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana
²⁸ ánibo wemá timá yímikáiyē. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraaē.’ téna titata mayái-wáyúkámá timá ámikaaē. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae.
²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikáiyē. ‘ímiyē. námama yubíyapaq wítigaraq yayútuwaabo.
³⁰ keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta naí-kánááráq úyotao. ánibo naí-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaíq umaráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiyē.” téna Ítuma waéqma itái-áípi timá yímikáiyē.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itái-áímmá

³¹ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyē.
³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópi uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyē. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniyē. miráitana mi-tágóní amataqá numaráwákómá ánáamma má-uráiyē.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráiyē: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyē. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-taapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyē. ánibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyē.” téna Ítuma tiráiyē. mórama yakaráq waéqma agayaíyana itoraí-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráráá kéiyē.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itái-áípin áátuqma nôraq itanabi tiráiyē.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itái-áípin áátuqma timá yímikáiyē. móra-aimma abarokáq ítima-yimikáiyē. ímiyē. wemá paá waéqma itái-áípin áátuqma tiráiyē.
³⁵ miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma pááq kéiyē. naayóbáqá maará-tiraine: “kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itái-áímmá tenúne. maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.” téna Áítáíya naayóbáqa tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itái-áíkóní áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyē. wení iyápó-annama Ítunopaq íréta tirááē: “tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itái-áímmá keqtáá áaimma timá tímínaqtaa ítáano.” téta tirááē.
³⁷ Ítuma maará téna tiráiyē: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyē.
³⁸ ánibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ánibo táí-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae.
³⁹ mi-námúrónákómá táí-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópíkē ábu káinata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe.
⁴⁰ ánibo yemá táí-namagaraamma yúqma áíkumareta máqtepaq

irabí agatuwánómma minnâ miraráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá keyikaa-kayukagaraq ókaraq táí-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áikuinoe. ⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írábí yemá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégûnanoe. ⁴³ mi-kánáaráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqti-bomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabíké matái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁴⁴ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéíye. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yawwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá yawwéqma uréna mi-tópi móneqa wáitanaboana ko meyánîq uráíye.

anó-moneq-awíqa yaa-púyákóní waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awíqa yéna áíqma áikuinikaa kéíye. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó keyimena meyánîq uráíye. ániibo wemá minnârake móneqa maména mi-púyáqá ko meyánîq uráíye. mórai q umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itái-áímmá

⁴⁷ móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqa yáqtóráánikaa kéíye. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéye. ániibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áíqma ókaq kémareta táíq i-nóyááqá áíqma paábataa keyuwaae. ⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóní aqtó-kánáaráqá miraráá umá mórai q ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo táí-wayukamo maíyamma kunáíqma ⁵⁰ anón-irabita yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqa yaréta yíwáyaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaraq makáíye.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áíkoní áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye: ⁵² “miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóní anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itái-áíkaráq naayón-ítái-áíkaráq matukááe.” téna Ítuma tiráíye.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itái-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴ márûpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupa q áíkuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yátáarábi itái-yátááqá náakakenaq matáiyô? ⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóní áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue. ⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?” ⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóní áwíqqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márûpakaraq wenánnábíkaráqá wení áwíqqa anómma íma wáíye.”

téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóáanema nommá perái-náqá pukuráiyé.

¹ mi-kánáaráqá anó-kinima Érótima Ítuni wataáama ítaraiye. ² miráitana Érótima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perái-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnááma wenayáápike pááq kéiyé.” téna Érótima tiráiyé.

³ miráitana Érótima titata wení ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaqa ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Érótimma ábâkoboana Érótima awekémá kuyéna ánáakomma yabítiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Érótimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.” ⁵ téna titana Érótima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatíq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Érótimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áikutaae. miráitana mi-káyúkátí yúrikaq Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Érótima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ínáárúgómmá maará téna Érótima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yatááqá paá aménúne.” téna Érótima tiráiyé. ⁸ min-ínáárúgómmá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perái-nákómmá ko ikámma aqnómmá aráqma móra-taapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínímá Érótini áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo wení akoqnáá-aimma máqte-kayukama álkuma máeta Ítaraawanaboana Érótima tiráiyé: “mi-qtatááqá áméro.” téna tiráiyé. ¹⁰ timátuwena wení ááiq-i-wayukama timáyíkátitata ánná-naupaqa uréta nommá perái-náqá Yóáanemma ko ikámma ánnûaramma aráqma ¹¹ aqnómmá mamá móra-taapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómmá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé. ¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márúqa yuwéta marabí Ítun anaáe waqméta urááe. ¹⁴ anaáékaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Ítuni iyápo-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaqa uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe. ¹⁶ mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááríq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ániibo wení iyápo-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyé: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyé. mirá-timatuwena yammá mapákana iyápo-annama yímikaiye. miráitata iyápo-annama matéta aarawaamá yímíqme

urááe. ²⁰ ániibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímûqa yaráiyee. yaímma aqtó-átó-ááwâqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámááguq-únámmá áíturaae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóní ámûraaqa Ítuma uráiyee.

²² íbêqa Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnaabaq únópi-káárébí utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koíyaro.’” téna Ítuma timá yímikaiye. ²³ ániibo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamá anubaq nunamummá tína utáiyee. énaikaqa wenamá anubaqá máqeuraiye. ²⁴ wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóní aúkáapi kóitana uwááma anómma yokéna nokómá káraáto kéena únópi-káárémá awéqtariye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Ítuma nokaayúkóní ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiyee. ²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatíq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéiyee.” kététa yemá ikatíq ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ ániibo Ítuma paátákáá yáayama tiráiyee: “keráwáqtí tiyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatíq íoro.” téna Ítuma tiráiyee. ²⁸ Pítaama maará téna yauwéqma tiráiyee: “uyátaráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tiráiyee. ²⁹ ániibo Ítuma tiráiyee: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráiyee. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyee. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráiyee: “uyátaráana-nako, tíwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiráiyee. ³¹ Ítuma paátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiyee: “epímmá itáíq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiyee. nôraq itaawáq kaayaq-áuyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma ítama aónariye. ³² mirá-timatuwaitata yenákámá únópi-káárébí uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáiyee. ³³ ániibo únópi-káárébmô máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “árainee. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnétáaretibaqa Ítuma taíbaq karí-wáyúkámá mamá íraqôniq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maannâ Ítue téta ítaraae. ániibo mi-márúkóní waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe. ³⁶ yemá Ítumma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánékuiyana ániibo máqtemma karí-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánékuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaaraq atóbéqé urááe.

15

Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátáraiye.

¹ mi-kánáaráqá yaímma Péрати-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútaáre-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae: ² “nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútáama tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáamma íma tete kéoe.” ³ tewana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “nôraq itarácq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ániibo móra-nakoma anónabi aboámmá timá táíq umákainaama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáé.’ kétenama ⁶ anóabomma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe.

⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánûqtuqtaba árainma naayóbáqá maará-tiraine.

⁸ ‘maan-ánná-ínínáúkáqá paá amegaa-yóyáúkáké tíwîqa múte kéyauyomanibo íyaqnoabaqa keqtábá íma kéyikaiye.

⁹ yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine.

ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’

téna Áítáíya tiráine.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátááré.

¹⁰ mi-kánááráqá Ítuma aarawaamá yááyamae iréna iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámmá ítama arútáaro. ¹¹ óyauqnoabaqa pérai-qtataakoma waayúkagomma mamá táíq íkéumakaiye. ímiye. ániibo túyánápíké pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

¹² mi táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹³ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáíye. mi tópímá máqte-qtataaqa wenamáárîq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráíye. ¹⁴ Ítuma ókaraq tiráíye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq ín-áíkoní waéqma itái-áímmá waéqma abarokáq tinataa ítáano.” téna Pítaama tiráíye. ¹⁶ ániibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? ¹⁷ máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékena tíyapi kumítana tíyakoma mamá márúte ayá-máipímá kéyuwaiye. ¹⁸ ááqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápíkékáráq tirunóbákékáráq kéuyena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwîqa kéíye. ¹⁹ móra-nakoma áyáqnoabake úí-qtataaqa mirá-uraiye. táí-auyanamma iténa waayúka íkámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááílmá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéíye. ²⁰ máqtemma mirái-qtataakoma waayúkama kanaarácq mamá táwîqa íniye. ááqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkamá Áánûqtun aúrakaq mamá táwîqa íkéíye.” téna Ítuma tiráíye.

Kéinanai-inikoma árainma Ítukaq arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánááráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááírana-marupakaraq uráíye. ²² ániibo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráíye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-íníkmá tiráíye. ²³ miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. ániibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkmá aamá kárame kéyena tinaaétaa waqmé kéíye. emá timákénana ‘kóino’.” ²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráíye: “Ítiráaeobake tipí-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkítaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráíye. ²⁵ ániibo min-íníkmá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráíye: “umaataráána-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráíye. ²⁶ ániibo Áánûqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráíye: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráíye. ²⁷ ániibo min-íníkmá tiráíye: “umaataráána-nako, emá árainma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá

anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiyé. ²⁸ min-íníkmá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaragô, emá arummá anómma timéne. nói-qtababi ákái-qтатаqa pááq umámuniye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-káři-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááři-nokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqe-uraiye. ³⁰ ániyo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítuqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa máguyikaraae. ániyo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitata aarawaamá iyánáaq éta yemá aónamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítuqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyé: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyé. yemá yáayaba kéiyanakaraq íma timáyíkánata kóinoe. aapaqá yáayaba éta yúnááimma íyábááe.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ ániyo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnatabiyo?” ³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekákq umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ániyo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. ³⁶ ániyo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapákana iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaaráq umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kamáágúq-únámmá áíqturaae. ³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). ániyo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ániyo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópi-káárébi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ ániyo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káurapoana uwáama kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraine. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama kéyainaae. miráimanibo íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae. ⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááríq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itaí-áimma

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itorai-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráiyee. ⁷ ániibo yeíyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma ítarenaboana tiráiyee: “nôraq itaráq keíyááma netuq-túyánámmá itéraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kéteo? keráwáqti itáíq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamma wáiyee. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ ániibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (4,000) narááe. miráuma áíkteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹ nôraq itaráq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráiyee. miráitata iyápó-annama mikáq ítaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtiyábá íkétiye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráiyee.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwirai-naré” téna abarokáq tiráiyee.

¹³ Ítuma Tétaría Píripai-aukapaq uréna mi-kánáaráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráiyee: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwíqa kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ ániibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráiyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéremáiyama káqomma Áánûqtuni amuné-naré’ kéte.” téta tirááe. ¹⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamááríq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqa kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶ Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiyee: “emá yawwéqma yiwirai-náqá Metáiyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyee. ¹⁷ minnáyaba Ítuma yawwéqma tiráiyee: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq mái-nakoma wenamá maaminnáma emmá aráátiraiye. ¹⁸ kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwíkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraq naammá umáráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá áíkuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹ kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyábérainikaa umá kanaaráq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni márûpaqa paá wániye. ániibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá móraiq umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya yawwéqma tiwirai-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráiyee.

²¹ mi-kánáaráké Ítuma áaimma átárena wení iyápó-annama abarokáq timá yíkaraiye: “kemá Yérutáárebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágárq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tikamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yawwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráiyee. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyee: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma pááq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitane.” téna Ítuma tiráiyee.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaae waránáae ténama wemá wení aúyánákóní akai-yátáaqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaae waráino. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokiniye. áaqiibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátamaqma íráqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábíké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánîmanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokinanama mi-máqte-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa íníyô? ániibo wení aúwaraimma nói-meyakakenaq yauwéqma meyanîq íníyô? ²⁷ Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagamayaataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánááráqá kemá aarawaatí máqten-aiiqtaba meyámmá yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétimatumune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

17

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokariq uráiyé.

¹ abapaké móra-kanaama yátamakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yêmitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwíqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. ² ániibo Ítuni aúgoma yúrakaq mamá waéqma aokariq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá karáiyé. ³ ániibo Mótetiyya Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute wataá-wataa kéteyata yemá aónaraae. ⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íráqône. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ mirá kétena máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawáaq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétékaiye. keráwáqá wenáama itáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyé. ⁶ ániibo iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatîq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. ⁷ miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánékuyena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatîq íoro.” téna tiráiyé. ⁸ ániibo yemá itó-uma aónaamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

⁹ min-ánúmmá yuwéta kégumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátáaqá aónaamma móra-nakomma íma timámeraq yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq itó-onna kanaaráq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁰ ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. ¹² miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaráae. ímiye. yemá paá yeqtí yikai-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaráae. miraráá umá Waayúkagoni Áráaqa kemmá min-áwáátáráq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perai-náqá Yóáaneqtaba kétéiyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yauwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé: ¹⁵ “uyataráána-nako, emá

ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé. ¹⁶ ániibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únnama íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. ¹⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tíyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtéma máunaq Áánûqtuni akoqnááma matááô? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúnô? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁸ miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ániibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukoraa kéinaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá itó-uma merapaq waa’o’ tíyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteniq inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukáráq aáwaqa awetáigaraq yenamáa kanaaráq wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²² Kááiriri-marupaq uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúkagon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átáma maránóe. ²³ miráiyata tíkamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati íyakoma ummaa yáguraiye.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Káperanabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanopaq iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tirááti-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta Ítuma aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyé: ²⁵ “owé.” téna tiráiyé. ániibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuvena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máraráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaa?” téna Ítuma ítama aónaraiye. ²⁶ Pítaama tiráiyé: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma timá ámikaiye: “miráitana maa-máraráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo ²⁷ Áánûqtuni iyápóboaqtaa táákiti-moneqa íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpáq uré noyááqa mó-yaa. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá móneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákitima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

18

Áánûqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq máiyó?

¹ mi-kánáaráqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “Áánûqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?” téta tirááe. ² Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí aúkáapi má itó-umakaraiye. ³ ániibo Ítuma tiráiyé: “kemá áraimma keráwáqá

kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyaporaá éqa keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoé. árainmma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-íyápóráá umá pááqyan-awiqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ ániibo móra-nakoma ketíwîkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá mórai q umá tíwáqnaa kéiye.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táiq kéiye.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánûqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷ maa-márábi-káyúkámá ketôpake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwiq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéiye. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwiq umáginoye.

⁸ keráwáqti tiyáákwabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétékainaaqá tíyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqti tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káiq-kai q éna íma putínái-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétékainaaqá kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káiq-kai q-irabi iyaabótuwanoe.” téna Ítuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itai q umá paátataare téq íma keráwáqti aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétékima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqa mórá-mora-yuma yeqti kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba ikákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánûqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yiwiránéna kukáiyé. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwáinata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá árainmma keráwáqá kétékima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô aúyokitana awírái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-tipima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miraráá umá ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataari q kéiyaqa mamá arupú umáyikai-aaíne.

¹⁵ itáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataari q kéumakainaaama kanaaráq emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráátiyo. ániibo wemá enáama itáinnaama miráuma enábâkoraa-naqa yauwéqma awiránóne. ¹⁶ áaqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma ‘kaayarábi kaumowáyúkámá kanaaráq mimórá-áikáq aamá tínóe.’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétépoana min-áikomá akoqnáá umá wániye. ¹⁷ miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itáinaama kanaaráq monoq-náupáq áikuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyokayukati yáama itáiyábágáráq íakainaaama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áikuyokayukayopaq íuwini q umákáaro.

18 kemá árainma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

19 kemá ókaraq keráwáqá árainma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkápikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye. 20 taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwîqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqtí aúkáapi mánune.” téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyiye.

móra mayai-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itai-áímmá

21 mi-kánáárqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyiye: “uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketíbâkoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárábiyo?” téna Pítaama tiráiyiye. 22 Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwao. 23 miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miraráá kéoe. kíniraa umá wení mayai-wáyúkátê aqtábááma mamá arupú ínóe. 24 wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kékítata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare. 25 miráitana wení móneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákárqá ánáakokaraq wení iyápógaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkarraq maráiyata meyánîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábááraq kínimma áméro tiráiyiye. 26 miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyiye. ‘arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma amíqma ánatanune.’ téna tínana 27 min-nákóni anó-nakoma arummá umákenna wení aqtábááraq ayuwaítana anónnáma íma ámikaiye.

28 ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánûwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokena tiráiyiye. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnáma timiyo.’ téna tiráiyiye. 29 miráitana min-nákómá wetê mórabi mayaimá mayáaya-nakoma wekáq araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyiye. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.’ téna tiráimanibo 30 wemmá paá íákaraiye. min-náqá áanna/-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyánîq umá ánataniye tiráiyiye. 31 ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aaimma aónatuweta íyaqnoqaq ítama táíq umátuweta yemá yeqtí anónnakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokáq urááe. 32 miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. 33 kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá ikéumakaano?’ téna tiráiyiye. 34 ániibo wení anó-nakoma áyamma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtábááma anónná yauwéqma aminiye.” téna Ítuma mi-kátáámá 35 timátuwena tiráiyiye: “keráwáqti tiyaqnoqaq máqtemma túbáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma móraiqaq umá keráwáqti kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyiye.

19

aaraukáqá mamá yatai-ááíqtábá Ítuma tiráiyiye.

1 Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Kááririri-maruqa yuwéna Yúria-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. 2 netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

3 yaímma Péрати-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraae: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwai-ááímmá kanaaráq yínááqa waqtuwánô?” 4 téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragaráq waagaráq tarôq uráine. 5 tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóaboamma ayuwéna ánaákote yagaroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine. 6 miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkáráá umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yataétao.” téna Ítuma tiráiyé. 7 ániibo Péрати-wayukama Ítumma timá-ameta tirááe: “nôraq itanawáq Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámítuwe waqtuwao’ tiráiyô?” téta itama aónaraae. 8 ániibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqá maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqeuraine. 9 kemá maará téq keráwáqtábá kétune. móra-nakoni ánaákoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

10 ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaaráq íye.” téta wení iyápó-annama tirááe. 11 tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininukaqa maamin-áímmá kanaaráq íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. 12 ítáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaaráq mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurainatama kanaaráq iyápóma íma maqyikánómma yeqtí yinóama mirápáq maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyikaraipoata aaramá íma kanaaráq mayánóe. ániibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákáráq yirukaráq máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá íkémayaae. miráineqa keráwáqá kanaaráq miráinoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!” téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

13 mi-kánáaráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. wemá yineq ayáámma yínêkuyena nunamummá tíkáae téta irááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwááguraae. 14 ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaiyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama miránóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyé. 15 mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yineq árúqmakaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyé.

16 móra-nakoma Ítunopaq iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. 17 ániibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamá íráqô-naqiye. ániibo emá aúwaraimma mayánéma kanaaráq emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyé. 18 ániibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Ítuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataiyó. moyámmá íma mayaaó. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaaó. 19 emá

enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamáárîq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaao.” téna tiráiyé. ²⁰ ániibo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtórárîqa kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkaraq marénata meyanîq kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyaipaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtô aráátai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainikáá umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téta tirááe. ²⁶ ániibo Ítuma yúrapí karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá íinoe. Áánûqtu wenamá máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitataraq mánune. mi-kánááráqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaae mó kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábítátáráq mánoe. keráwáqá Ítiráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwîqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbâqawaanabi yímanaatoinabi yinóanabi yiboánábi iyápóabi yeqtí yónábi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰ áaqíbo netuqyaa-káyúkámá maa-márábí uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá íyata ániibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

20

wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uraiye. móra-nakoma anómarama makáinikaa uráiyé. ániibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá ko yiwíkaiye. ² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ániibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyíkaraiye. ³ miráuma aabaúgómmá aabayaaraq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye. ⁴ ániibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiye: “kanaaráq keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútâma timénúne.” ⁵ titata yemá urááe. móraiq umá wágáawabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiyé. ⁶ ániibo énaikaq (aabaúgómmá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiye: “nôraq itaráq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?”

⁷ téna titata mi-káyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kêtimitaqttaa.” téta tirááe. ániibo min-nákómá timá yímikaiye: “keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko máyáaro.” téna tiráiyee.

⁸ aabaúgómá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá wení mayaíráq-káwáá-náqá timá ámikaiye: “emá mayaíráq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayaí ya matáiya-kayukarake áaimma átáma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waaO.” téna tiráiyee. ⁹ ániibo énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átáma máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe. ¹⁰ áqnáabaq áaimma átáma mayaímá matáa-kayukama iréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápí tirááe. miráimanibo ímiye. yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá mórai q umá matááe. ¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóní aboámmá awáágúraae. ¹² yemá mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaaémo mayaí máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayaí matááe. miráuraawaa emá yemmá mórai q umá ketáái meyákáá umá káyimene. ániibo ketáámá ayáqtáa-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáímá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááe. ¹³ mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiye: “ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táiq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáanayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá mórai q umá tinaaémo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nôraq inábiyo? ketí móneqnapo nôrabi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íráqô-qtataariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóní aboámá tiráiyee. ¹⁶ miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márû mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kêtune. anaaékaq iráiya-kayukama áqnáabaq wíyata ániibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóurákáq wínóe.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráiyee.

¹⁷ Ítuma Yérútáarebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye: ¹⁸ “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáarebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tikamma puí-áímmá téite éta yawáaq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebúqa timéta kaapaq-yátáq tikamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatainaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráiyee.

Yémitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyee. min-íníkmá Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáa umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkmá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa ketí maa-kááyáq-íyápógórátámá enam-akaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáa umá timá-timiyo.” ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáa umá ítama aónáána-yataaqtabama íitaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóyô?” téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: “mipíké kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye. ²³ ániibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “árainne. kenákámá ketí káapubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáiyee. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Ítuma tiráiyee.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yêmitiyaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ ánibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati kíni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiqyikaae. ánibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-ááímmá keráwápimmá íma waíno. ímiye. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayai-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqti áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqti kaqtó-nakaa umá maíno. ²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma móraiq kéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaímá mayéq yiwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyánîq umá yauwéqma yiwiránáá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikariye.

²⁹ yemá Yéríkoqa yuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama Ítun anaaé wakááe. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyé-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaa.” téta tirááye. ³¹ ánibo aarawaamá ‘páátí máákao’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaa.” téta tirááye. ³² ánibo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tiráiyé: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tiráiyé. ³³ ánibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye.” téta tirááye. ³⁴ ánibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánaipo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

¹ yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Óribêti-anuraq irááe. miráitana Ítuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaq ² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórama oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao. ³ ánibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéiyé.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama Tékaráiyama amuné-nákómá anaaékaq pááq íniye téna maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq áikuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaro.

keráwáqti kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo wemá kaayoné-ááímmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéiyé. ótamma mayai-ótiráá-kákóní áráakon ámûraaq máena kéiyé.”

téna tiráiniq uráiyé.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta

⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqti kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ánibo Ítuma min-ótiráá-kákóní ámûraaq uyáqtama máqe-uraiye.

⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqti kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóní amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ánibo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráq maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yauwéqmetaa tiwiráí-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íráqôniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwîkaq kéiyee. otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.” téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánáaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánûqtuni amuné-náqá Ítue Náátárêtibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá máráa-kayukama Ítuma waqtukáiyee.

¹² Ítuma anó-monoq-naupaq uyábékene mi-káyúkámá meyánîq kéowana waqtukáiyee. wemá móneqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyánîq émáan-abiqtagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye. ¹³ Ítuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiye. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tínóe.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” téna Ítuma tiráiyee.

¹⁴ Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikaraiye. ¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta ¹⁶ Ítumma timá ámikaae: “maamin-áímmô téta enáwîqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae. ániibo Ítuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwîqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tiráine.” téna Ítuma tiráiyee. ¹⁷ ániibo Ítuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqtanibaq ko máqe-uraiye.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Ítuma yauwéqma márûpaq itana áama yaráiyee. ¹⁹ ániibo Ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááipaq uráiyee. ániibo mórama naí-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-uraiye. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiye: “ókaq arammá íma iyaa. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiye. ²⁰ iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá tíméq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaarác keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátáárîq ínoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaarác mirá-iniye. ²² ániibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráiyee.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

²³ Ítuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nôi-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. ²⁴ ániibo Ítuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiye: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaarác keráwáqá kemá timá-timenune kemá nôi-naapaanaq yokéraq maami-máyáímá kémayauno. ²⁵ timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakena mi-náápáámmá

matáiyô?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráiyé. yemá min-áímmá ítátuweta yeíyáá aamá maará-tiraaé: “ketáá téqtaa minná Áánûqtunopake-qtataare tenanataámá maará ténataa timá-timiniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma ítáíq-itaiq kéó?’ téna tíniye.” téta tirááé. ²⁶ ániibo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkagon-amiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááé. ²⁷ miráitata yemá Ítun áaraq yauwéqma maará-tiraaé: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááé. ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá íma timá-timenunama kemá nói-naapaanabi matokéq maami-máyáímmá kémayaune.” téna tiráiyé.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkarai-waigoni waéqma itái-áíné.

²⁸ Ítuma tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkaraiye. ániibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayáímmá ko mayaao.’ tiráiyé. ²⁹ ániibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘ítíkaiye.’ timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráiyé. ³⁰ ániibo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ániibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye. ³¹ min-íyápórátábikémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáiyô?” titata yemá “áqnáaekoe.” téta tirááé. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóinikáráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqti túbáqá áqnáabaq Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánóe. ³² minná Yóáane nommá perái-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayaí-wáyúkágáráq kumari-nóinikáráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itái-áíné.

³³ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “ítáaro. móra waéqma itái-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaiye. ániibo arunóbáqá wááéni-nomma kai-táápékóni maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóni aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiyé. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye. ³⁴ anaaékaqa wááéni-yokoma ábû kai-kánááráqá wení mayaí-wáyúkámá timá yíkáitata wááéni-yopima mayáímmá máyáa-kayukayopaq urááé. wení wááéni-yopike yaímma mamá maráiyata mamá ígáae téna timá yíkáitata urááé. ³⁵ mi-tókáqô mayaí máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana púitata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááé. ³⁶ mi-tókóni aboámá óqa mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata irááé. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata irááé. ániibo wááéni-yopima mayaí máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaraae. ³⁷ anaaékaqa mi-tókóni aboámá maará-tiraiye. ‘yemá kanaaráq ketí iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráiyé. ³⁸ miráimanibo wááéni-yokaq mayaímmá máyáa-kayukama áanikomma aónatuweta yeíyáá maará-tiraaé. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááé. ³⁹ miráitata min-íyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyé.

⁴⁰ ániibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá iréna wááéni-yopimo mayaí máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ ániibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-tái-wáyúkámá aráaq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábûma kaíkánááráqá yemá ábûma

kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tirááe. ⁴² ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni watáama agamatá-kánáábí tirái-kannaama íyaq yoráúma Ítaraao? maará-tiraine.

‘maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáíye.

uyátárai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónáúnataama íráqôniq kéíye.’

téna agamatá-kánáábímmá kétiye. ⁴³ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íráqôn-aramma mamá pááq kéíya-kayukama yimíniye. ⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbyuginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá ígárîq umá obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráíye.

⁴⁵ uyátá-maqla anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítuma waéqla itaí-áímmá timmá itáamma Ítuma yepí maqlmá kítitataboata itaraae. ⁴⁶ yemá itátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewataboata ikatîq urááe.

22

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqla itaí-áímmá

¹ Ítuma keqnáámmá waéqla itaí-áímmá tiráíye: ² “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráíye. kínimma áanikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráíye. ³ naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániibo aáwaqa naí-kánááráqá kínima wení mayái-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá íyábá íma yíkaraiye. ⁴ keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkátuwena tiráíye. ‘keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúmaákáámmá kéikameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ téna tiráíye. ⁵ ááqibo mayái-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkáq itaíyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayaíráq kóuraiye. ⁶ yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe. ⁷ miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayái-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márûqa íramá agamá kaútukaae. ⁸ miráitana kínima wení mayái-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaarâq íuraapoata íyinoe. ⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ ¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayái-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íráqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparáae. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánáárâq íráqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye. ¹² ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí aanábó-nákô, nôraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánáárâq-únákáqtôma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?’ titana min-nákómá aamá ítiraiye. ¹³ miráitana kínima wení mayái-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana nibáq kumayuqnóbáq maíno. kumayuqnóbáq waayúkama wááqa kéyeta yíwáyaamma

akégúnanoe.’ ¹⁴ Ítáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraiipoana wemá Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye.” téna Ítuma tiráíye.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

¹⁵ Péрати-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Éróitini waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áin áátuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa emá keqtáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?” téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráíye: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáe. nôraq ítaráq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ ániibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwíqa waéna uráimma minná náawanabiyo?” téna tiráíye. ²¹ ániibo yemá tirááe: “Títaanna.” téta tirááe. ániibo Ítuma timá yímikaiye: “miráuma Títaanna kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtunnama Áánûqtumma áméro.” téna tiráíye. ²² yemá min-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátûti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴ yemá maará-tiraae: “yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaráq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóní anónnáma mániye.’ tiráimanibo ²⁵ naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtáábí máqe-uraane. ániibo áqnáekoma móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaqa mayákaraine. ²⁶ ábâkoma mórai q umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yíbâkoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae. ²⁷ máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íní kógáráq pukuráíye. ²⁸ ániibo emá kétene pukáiya-kayukama itó-ino-kanaaraqa min-íní kómá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne.” téta tirááe.

²⁹ ániibo Ítuma yawwéqma yemmá timá-yimena tiráíye: “keráwáqá Áánûqtuni wataá agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte. ³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukáríq í-watáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³² ‘naayóbáqá ibêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááítekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma máíye. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue.” téna tiráíye. ³³ aarawaamá min-áímmá ítátuweta Ítun áyaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. ániibo yemá Pérati-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áíkutaee. ³⁵ ániibo mi-káyúkátí aúkáapimma mórama ámáan-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ “yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáán-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ ániibo anaaékaq-amaan-aikoma móraiq uráiyé. minnágoma mirá-uráiyé. ‘kenamáárîq keráwáqtábá tikaíniq umá móraiq umá móra náayubi keqtimakaq máiyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.’ ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáán-áíkómá Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma ábokaa umá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Pérati-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma tiwiráí-naré” téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Pérati-wayukama paá áíkumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴² “Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ániibo yé timá ámikaae: “Tébitini iyápó-annabike-nakoe.” téta tirááe. ⁴³ mikáké Ítuma timá yímikaiye: “kanaaráqîbo nôraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínî-nakoqtaba ‘uyátárai-nakoe’ tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

⁴⁴ ‘ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enaítauq amenáápáq yikánúne. téna tiráine.

⁴⁵ Tébitima wenamáárîq ‘uyátárai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ániibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁶ móra-nakoma maamin-áíkáqá Ítumma íma timá ámikaiye. ániibo mi-kánáaráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

¹ anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq watáama timá-yimena ² maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma ítaraa-kayukae. ³ miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. ⁴ yeqtí watáarake yemá anón-ataamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaíyáábá íma kéitaae. ⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí íráqôn-aimma aónaamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶ yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íráqô-kannaaraqa máiyaba keyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátáráq máiyaba keyikaiye. ⁷ waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tiyáábá ôriq umá keyikaiye. ⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Pérati-wayukama mirá kéoe. ⁹ áaqîbo móra maa-márábíké anó-nakoqtaba ‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana wení márûpaq máiyé. ¹⁰ ániibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora

máimma Metáiya yauwéqmataa tiwiráí-naré. ¹¹ miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anónakoma paá keráwáqtí mayáí-náqá maíno. ¹² móra-nakoma wení áwíqá múte yauwína-nakoma anaaékaqa wení áwíkoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma wení áwíqá mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awiqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³ keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. aarawaatí yóipimma Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamááríq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwáawata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. ketoq-nóinítí naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápó-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aapi mamá kákaae. min-nákómá keráwáqtí iyápó-annama aúkuraipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káíq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo íkewaraae. keráwáqá maará téq keyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóní áwíqá yéna yanaané téna akoqnáá íma immá ‘paátataaqiye’ kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaaráq tiníq íno. ¹⁷ keráwáqá aíbôqnaaboq umá túramma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákóáq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokaríq immá minná uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ániibo keráwáqá maará téq keyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní áwíqá yamá yanaané téna akoqnáá ínna paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yááréráq wáinanama téna áwíqá yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaaráq tinaiq íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánûqtukaq amí-yátááráq uyátá-maqma anómma wái amí-yááréráq aokaq-náúpáq wái-taaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwíqá yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákáráq máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiyé. ²¹ ániibo móra-nakoma aokaq-nákóní áwíqá yanaa yamá áraine téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. ²² ániibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwíqá yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minná Áánûqtuni abíqtátágáráq min-náqá abíqtátáráqô mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaqa yópíkén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-ain-aikaraq kaayóné-áíkáráq itáíq-itaiq umá arummá amí-áíkáráq íkéwaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwaínópoaq máqten-amaan-aimma paá waráínoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítíkaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqtí aáwapi uréire immá íkaonae.” téna waéqma itái-áípi tiráiyé.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. keráwáqá nommá nai-náwígónábi aáwaqa ikánai-taapekomma amegaa-áúráq tete onikáá umá íráqôniq kéowata kétimonaamanibo keráwáqti tirunóbáqá ááiqá í-yátáákáráq aúyababa umá mayai-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Péрати-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaqa keráwáqti tirunóbákémá miráuma nommá nai-náwíbíkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógáráqá íráqôniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááé. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íráqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwîgoniq i-qtátááqá ógikaiye. ²⁸ keráwákáráqá mórai urááé. waayúkama keráwáqti amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqti tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráíye.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááé. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikae. ³⁰ ánibo keráwáqá maará kéte. ‘ketáámá naayóbáqá tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaaráq ketáámá íma yíwáqnaa onatataá amuné-wáyúkámá yíkamma puíneta oné.’ téq ³¹ min-áímmô kétéma minná keráwáqá keráwáqti táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utai-ánnábíké-káyúkámóe. ³² kanaaráq keráwáqti tináábútááti yáaimma áaimma átama paá miráuma ánataaro. ³³ keráwáqá irakabayaakáráq irakabayaakóní áráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káiq-kaiq in-áúkápáq yawááq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainai-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe. ³⁴ miráinaq keráwáqá itáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyíkánata keráwáqtôpaq wínóe. yeqti aúkápikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiaq yaímma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqti yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ánibo mirágêq yemmá móra-marukake waqma káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí máraiya yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápí wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóní anónnáma keráwápí aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqtemma mi-wágóní anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáíye.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayai-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa áíkuinikaa umá áíkutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétikaiye. ³⁸ keráwáqá itáaro. íbêqa keráwáqti márûqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. ³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni áwîkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Ítuma tiráíye.

24

“anó-monoq-namma táíq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaiyana maan-óqtákóní ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaa-úmmáá-yátááqá pááq ínîqtaba Ítuma tiráiyé.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá ke-qtáa timá-timiyó. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánô-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínîyô? nóin-awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáa káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnataabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwîkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirai-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ániibo keráwáqá ááiqa éta aamá karaiyamma itéq ááiqa kéiyaq uwáa-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááiqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááiqa ínóe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáyaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-maqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnáabaq aíqa iníkáá íniye.

⁹ mi-kánáaráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tíkamma utánóe. miráiyata ketíwîqa keráwápi wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwîqa keráwápi wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ániibo mi-kánáaráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbâqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegaráqá namuroîq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikoma anómma pááq kéinata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáa umá máqena aqtó-kánáaráq kekáq auyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá auyánámmá ítama arutáino. ¹⁶ maami-kánáaráqá aarawaamá Yúriabaq máruiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékéna táítawaa-yataaqa mayaíno. ¹⁸ ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayaíno. ¹⁹ mi-kánáaráqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náámma kéyime-noinikaraqa tirunô. ²⁰ keráwáqá mi-kánáaráqá nunamummá téqa yaugi-kánáarárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹ mi-kánáaráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²² Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararîq ínatama máqtemma aarawaamá

aúyokinoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararîq kéiyé.

²³ mi-kánáaráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwiráí-náqá maa maíye. merapaq máíye” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma ítáaro. ²⁴ ánibo yaímma kaaqaari-Metáiyágárâq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta okon-okomma mayaímá mayánóe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe. ²⁵ ítáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá tímá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máíye.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ánibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máíye.” tíyaqa yeqtáama íma ítáaro. ²⁷ aabayákáq aabayuraa yoqména yáútínikaa umá páátákáá kemá Waayúkagon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaqa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánáágóní ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe.

³⁰ mi-kánáaráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkagoni Áráaqa Áánûqtunopake konnákóní ámûraaq kéguminata aónainomma akoqnáágarâq tágama-yataakaraq kumíniye.

³¹ ánibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ánibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yainái-yáé.

³² keráwáqá píki arakarâq-yaráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé. ³³ miráaraa umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa kumínî-kanaagoma waaqókáq wáíye. ³⁴ keráwáqá kemá áraimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqte-qtátááqá pááq íniye. ³⁵ aabaya-márúkárâq maragárâqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamá minnáyabama kéitaiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aaimma tarôq uráamma mórai q umá mirán-ááímmá Waayúkagon Áráaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa tarôq ínoe. ³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaiqaqa yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq í-wátáámá téta miráuqte kéuyowana Nóaama wení únópí-káárébí uyábékaiye. ³⁹ yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópí máqe-iyana koratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ mórai q umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqtí anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae. ⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá ítáaro. naakóní aanábó-nákómá itáinama moyá-náqá nói-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma wáínímanibo

wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraq kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itai-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqón-auyanamma wáitana wení mayairáqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayai-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaarác aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaaékaqa wení anón-nakoma yauwéqma iréna min-náqá aónáinama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaarác mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-nakoma paátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átáma kéyikamena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naa-káyúkátê aíbôq-nomma kénena neginaagi kéena ⁵⁰ mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma ítáina-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyái-nákóní anón-naqa iréna min-nákómmá mamá táíq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkátê tái-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wááqa yéna áwayaamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itai-áímmá tiráiyé: “maami-kánaáráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráiyé. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóináárúmá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe. ² ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aíbôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá íráqôniq umá ítaraae. ³ aíbôqnaaboq o-nóináárúmá ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe. ⁴ miráimanibo yúyánámmô ítáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe. ⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyé. ‘aaramô mayai-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyé. ⁷ min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe. ⁸ ániibo yemá aíbôqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma timá yimikáae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéiyé’. téta tirááe. ⁹ ániibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá yimikáae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nókómá keqtáágáráq keráwákáráq íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaarác títúwaapaq uréra meyánîq oro.’ téta tirááe. ¹⁰ ániibo min-nóináárúmá títúwaapake meyánîq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyé. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuraiye.

¹¹ anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaa.’ téta tirááe. ¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráiyé. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiyé. ¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

mayai-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itai-áínné.

¹⁴ káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtááq-amma wínéna inikáá kéena miráitana min-nákómá wení mayai-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáiyé. ¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaaena wení móneqa yáátáá umá yimikáiyé. ániibo móra-waigomma

miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaammá (1,000) aména uráiyé. miráuma yímiqtuwena wemá kóuráiyé. ¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámûraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyé. ¹⁷ ánibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayaímá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámûraaq matáiyé. ¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpáq utamákaráiyé.

¹⁹ ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápótí anó-naqa yauwéqma iráiyé. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikai-kayukate watáama timá arutánéna uráiyé. ²⁰ ánibo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyé. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa minnárake mayaímá matéq amuq-yáúmá káqomma 5,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²¹ wení anó-nakoma timá ámikaiye. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’ téna tiráiyé. ²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. ‘uyátaráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake móneq-mayaima matéq amuq-yáúmá káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²³ ánibo wení anó-nakoma tiráiyé. ‘emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqya-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyé. ²⁴ ánibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiráiyé. ‘uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kaí-kánáaráqá kémayaane. ánibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánáyumma uqmáráipikemma arammá kégutone. ²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení móneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waíbo mayaa.’ téna tiráiyé. ²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. emá ayáátámma íguyona-naqone. áraimma tímónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánáyumma yuqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?’ ²⁷ kanaaráqíbo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaq íma tíkaraano? miráitay kemá yauwéqma iréq ketí mónekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. ²⁸ kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá móneqa 10,000 makái-nakomma áméro. ²⁹ minnâ máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniye. ³⁰ ánibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma akégúnainoe.’ téna anó-nakoma tiráiyé.” téna Ítuma maami waéqma itaí-áipí tiráiyé.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kumínómma mi-kánáaráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániye. ³² ánibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áíkuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáíq umáyikena miráuma tipí-típi-kawaa-nakoma tipí-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna iníkáá íniye. ³³ wemá tipí-típi-annama áíqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áíqma ayáánepaq

yikániye. ³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará téna timá-yiminiye. ‘yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-máramá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márúqa tarôq umá yokaa umátíkatuwena keráwáqá aúyatikaraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tikáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoaq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne. ³⁶ kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq mamá íraqôniq umátikaraane. kemá ánná-naupaqa máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkagon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nói-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nói-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?’ ³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. ‘nói-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napootaa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa íráunataabiyo? ánibo nói-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma ámikaunataabiyo? ³⁹ nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe. ⁴⁰ ánibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minnâ kemmá mórai q umátikaraae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. ‘ketôpake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá káiq-kai q inírábí oro. min-íramá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyíkaraine. ⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaq aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kékaitaq máunaq nommá íma tímikaane. ⁴³ kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaq urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq ánná-naupaqa máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’ ⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunaataa emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaqa máanataawaq ketááma emmá íma mamá íraqôniq umá káraunataabiyo?’ téta tínoe. ⁴⁵ ánibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáyaba íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minnâ kemmá mórai q umátikaraae.’ ⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minnâ yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe.” téna Ítuma tiráiyee.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ Ítuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánáaráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ² “kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa nai-kánáámá pááq íniye. maannâ kéitaae. ánibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maráiyata kaapaq-yátáq tikaminoe.” téna tiráiyee.

³ mi-kánáaráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áikutaamma min-nákóní áwíqqa Kááyapatie. ⁴ ánibo yemá kaaqaari-áímmá téite umá wááyáímmá téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miráráá umá yemá tirááe: “ayúmá maqmá naíyan-onitaakaqa mirá-qtátááríqqa íonunataae. aarawaamá áaiq-yataaqa mamá pááq íyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááimonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uráiyé. ⁷ ániibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórama íraqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awíqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamé iráiyé. Ítuma yaareráq máitana min-ínikómá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkéyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama ítarenaboana maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq maan-ínikómmá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íraqô-qtataariq umátíkaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune. ¹² maan-ínikómá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikaiye. ¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-ínikómá maami-qtátáárîqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

¹⁴ mi-kánáaráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíké móra-waigoni áwíqqa Yúqtaati Itikáárioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyé. ¹⁵ ániibo wemá maará mó tiráiyé: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtatabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqtí tiyáápipmma maránúnô?” téna tiráiyé. ániibo yemá móneqa miráuma kaumoyátámá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánáaráké áaimma átárena móra-kanaaraqa Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmmo maráníqtaba abáá-uráiyé.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyé.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa naínónô?” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókaríq kéiyé. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naaupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma tinîq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ániibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnáté aawaqa nai-yááréráq máqe-uraae. ²¹ yemá aawaqa kéneta máawana Ítuma tiráiyé: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² ániibo yemá netuq-yúyánámmá ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Ítumma timá ámikaae: “uyátaráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “min-nákómá aawaq-taapepi ayáámma keté ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áráaqa ‘puíniye’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marání-nakoni táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íraqóniq umá íma marákáraitanaaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráinata tíkaminoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyé: “emá enamáárîq kéténe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yimikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq “tíkaiye” timátuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ániibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánûqtukaq “tíkaiye” timátuwena kéyimena tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naaebóaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqtí énana kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra imá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribêti-anubaq urááe.

Ítuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Ítuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbêq-nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa ikámónata tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áikómá kétéye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaq Kááririmarupaqa keráwáqti áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóíyaqa kemá emmá íayuwanune.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráínaa emá kaumobáq ketíwíqtabama íaonaraune té wakarónóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekáráq tíkaminomma enáwíqqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áin áátuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayáaíkaq maraq máiyaraq kemá mэрápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Ítuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwíqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágitana ³⁸ timá yímikaiye: “ketiyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ó ketiboó, emmá akáinaama kanaaráq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwaa. miráimanibo kemmá tíkái-qtataqa íma waraa. ímiye. emá enamááríq enaúyánámmá waraa.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáutúrena timá ámikaiye: “nôraq íyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaaráq íma yabíqma máéwaniraq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárrera nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápí pááq íyábámíye. áraíne. keráwáqti aágoma keráwáqti kákaimanibo keráwáqti túgoma akoqnááma íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Ítuma yauwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tíqa íyábá ketópake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamááríq ení áuyánámmá waraa.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ ániibo keqnáámmá yauwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uráae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráiyé. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináikáq keqnáámmá tiráiyé. ⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágaa? aónaaro.

kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnaábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáíye.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráíye. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mûtûq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítíráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe. ⁴⁸ ánibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráíne: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráíye: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá etê waíno.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnaá urááe. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagarogtamá máqei-nakoma ayáamma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáíye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kuturáíye. ⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááiqa íyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiqa-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínimma minnáyaba páátákáá íyaq ítaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áíkkómá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni watáama agamatán-áíkkómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mûtûq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraq kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye. ⁵⁶ miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqtábá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráíye. ánibo máqtemma wení iyápó-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguraae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkaae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. ánibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áíkkumareta máqe-uraae. ⁵⁸ Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá uyábékena i-wáyúkáté máqe-urena mi-qtátááqô pááq immá aónanaae téna máqe-uraiye. ⁵⁹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínôqtaba abáá-uraae. ⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aimma íbaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta ⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaarác Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnaámmá kanaarác umá ánatannene.’ téna Ítuma tiráíye.” téna min-nakórátámá tiráíye.

⁶² ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo máráatabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo ⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá

Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwîkaq ítama káonaune. emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama Áánûqtuni áanikowaq máanaa emá keqtaá timá-timiyo.” téna tiráiyé. ⁶⁴ Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ⁶⁵ mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ôriq umá itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. óqa káqo-kayukama íma yiwíráanatataa wení áayabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. ⁶⁶ keráwáqá nói-tuyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puíkáae.” téta tirááe. ⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta ⁶⁸ tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtaá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóní kurugóní arunóbáq máqe-uraimma mórama mayái-ínímmá wenamakaq íréna tiráiyé: “emá egáráq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé. ⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrikaq wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráiyé. ⁷¹ mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayái-íníkmá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé. ⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “árainurane. Áánûqtuni aúrakaqiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé. ⁷³ anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “áraine. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. ⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tíkaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. áraimma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé. ⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráinaa keqtabá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

27

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiyé. ⁴ miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórana otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe. ⁵ ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwena máápaq wenamáárîq ánnáma amáguraiye.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámiye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kėtiye.” téta tirááe. ⁷ ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyaníq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama tarôq umáyíkaraae. ⁸ miráitata min-áúkápáq-márágóní áwîqa “naae-maráe.” téta áwîqa yarááwata min-áwíqá íbêqa paá wáíye.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yéremáiyani óyaukaq tiráimma áraimma paáq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá matááe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyaníq í-méyané tirááe. ¹⁰ ániibo maami-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyaníq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéremáiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma Ítama aónaraiye.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráíye: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráíye. ¹² Ítuma paá otaa-qtátáárîqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqa Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiraiye. ¹³ miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá timákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráíye. ¹⁴ ániibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráíye.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráíye.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánáaráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamáárîq ‘min-náqá ayuwaa’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. ¹⁶ ániibo mi-kánáaráqá mórama táí-naqa áwîqa Baráábatie ánná-naupaqa máqe-uraiye. ¹⁷ aarawaamá álkuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráí-naré te-náraq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁸ Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaboata Ítumma íyámma umáketa aabi mayákaraae.

¹⁹ Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráíye: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáamma wekáq mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráíye.

²⁰ yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. ²¹ ániibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábikémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. ²² Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yauwéqma yiwiráí-naré ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe. ²³ ániibo Pááíratima tiráíye: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáíyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma íyakaaro.” téta tirááe. ²⁴ Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaarâq itana anón-aiiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrikaq nommá maténa ayáamma tete uráíye. miráumatuwena tiráíye: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáíye. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráíye. ²⁵ ániibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tirááe: “mi-wágóní anónnáma keqtaábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe. ²⁶ miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq uráíye. ániibo wemá Ítumma tebûqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae. ²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtôma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábiq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení máiauwaraimma ayáqtáákaq maíno.” teta aati-aatimá kíniqtaba téwaon-aimma tirááe. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta aqnókáq ikákaae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtôma ayúqtúwáamma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwîqa Tááimonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae teta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaq iráamma mi-márúkóni áwîqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóni áaimma mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma íkáae tétaboata yemá wááeni-nomma ikaa-q-yátáákáráq awígíyoq umáráa-nomma Ítumma naíkáae teta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaaena íma naráiyee.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtôraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkáq máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáamma yemá maará teta agatáae: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” teta agatáae. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawáaq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamáárîq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” teta tirááe. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê-aimma teta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamáárîq íma kanaaráq áwáqnaa kéiyee.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yaráké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirummá ámeno. ⁴³ wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráiyee: “kemá Áánûqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánûqtumma akáinanama áwáqnaa íno.” teta tirááe. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóni amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq mórai q umá Ítumma timá yawáaq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyee.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyee. ⁴⁶ ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyee: “eri, eri, aréma taabaakatááni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna tiráiyee. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmô timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” teta tirááe. ⁴⁸ ániibo mi-káyúkábíké móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátena ikaa-q-wááeni-nópi yamá atímma

óqtátábí apirátuwena Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiye. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetaao. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní iyabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwena arun-iyápómá yúwáitana kóitana pukáiyi.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnûqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyi. mirá kéitana márûma keyitana anón-oqtamma kíqtígítana ⁵² máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae. ⁵³ yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márûma yimmá aónéta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “áraine. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Kááririmaruqa yuwéta ya áwáqnaa íneta irááe. yemá mi-nóinímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ⁵⁶ mi-nóinítí aúkáapike móra-inimma Máriaa Máátarinie. mórama minná Máriaama Yêmitiyaa Yótêbiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-iyápórátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muriánóbáq makááe.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwîqa Yótêbima iráiyi. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine. ⁵⁸ wemá Ítuni arááq-auma mayánîqtaba Pááíratikaq ya ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ ániibo Yótêbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena ⁶⁰ Ítuni arááq-auma maména óqtama wení mayái-wáyúkátê wenamáárîq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamákena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye. ⁶¹ Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muriámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-uraae.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

⁶² aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta ⁶³ maará-tiraae: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátíq-máátíkóní ótaqa yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá matéta máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá timá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áíkómá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe. ⁶⁵ Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múriámmá ko aúyaqma akoqnaá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyi. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múriákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnaá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-uraiye.

¹ Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muriákóní ótaq aónayeta irááye. ² páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyi. uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukáqma

waéqmarena ámûraaq máqe-uráiyé. ³ óíkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtôgoma wayámmá karáiyé. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa íkatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkámá maará timá yímikáiyé: “kenákámá íkatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguráiyé. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyé. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷ páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umaguráiyé téka mó-tima-yimekao. ‘ítááka. Ítuma Káárirí-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkápáq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq márááka.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé. ⁸ ánibo min-íníkorátá íkatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Ítuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téna tiráiyé. ánibo min-íníkorátá Ítuni amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwîqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-íníkorátámá timá-yimena tiráiyé: “kenákámá íkatíqa íokao. kenákámá uréka tibáqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááriribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ánibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aimma timá ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta ¹³ tirááe: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itaínataama kanaaráq ketáa yaímma-aimma timá yiménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááe. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. itáaro. min-áíkomá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata itaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúrikaq iráiyé.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Káárirí-anuraq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe. ¹⁷ yemá Ítumma aónatuweta Ítuni áwîqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá ítaraae. ¹⁸ ánibo Ítuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq maa-marábíkáráq tímikáiyé. ¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní áwîkakararaq áanikoma ketí tíwîkakararaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwîkakararaq nommá péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéitera q wáraaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtóráq wíniye.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikáiyé.

Mááki

Yóáane nommá perai-náqá timá yímikaiye.

¹ Ítu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: ² weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáíya Áánûqtuni wataá-wataa-naqa miráuma agatáíye: “aónaao. kemá ketí wataá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáápaqa móra-nakoma wataá-wataa timá kabámarena kétiye, ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! wení aammá mamá arupú oro!’ ”

titana agatáíye. ⁴ agatáinapoana Yóáane nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráíye: “keráwáqtí áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqtí kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata ⁵ máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáane máipaqa kóuraa. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táigoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aíbôqnaaboq urétaa táigoma uráunataae. urétaa maa-wái-táigóqtábámá mûtûqa tinaaépaqa kémarauatae.” tewana Yóáane nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye. ⁶ ááqibo Yóáane oótiraa-kakoni aúwaratima áyaugaraqá kúberena mi-kákóní áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámûkaraqá nêwaimiye. ⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráíye: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéíye. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópóaqá wení aítauq-anaa-annae íma kanaarácq uwaénúnamiye. ⁸ kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqá pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráíye.

Ítuma nommá péqtuwe wení kanaa inayaba maqmá aónaraiye.

⁹ mi-kánáámá Ítuma iréna Náátárêtibake anón-awiqa Kááriribaqa iráitana Yóáane nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye. ¹⁰ pérakaitana Ítuma nopíké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye. ¹¹ wíyôkake aagómá tiráíye: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakaune.” titana ¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáíye. ¹³ waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uráíye. máqe-uráitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uráitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

¹⁴ ááqibo Yóáane kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráíye: ¹⁵ “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa keyabita wenôpaqa kéíye. keyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá itáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena ¹⁶ Kááririnokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqa abááqá nakoratama yíwíqa awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônopo noyááqtabama abáá kéoye. ¹⁷ kéoyana Ítuma tiráíye: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí wataá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyóye.” ¹⁸ titata yenákámá páátákáá kúqómma keyuwetarata Ítuni anaaépaqa urááye. ¹⁹ uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yémitiyaa Yóááne íboán áwíqa Yébere. yemá nópí-káárébi kúqómma yarákuraitata amuqá keyoraa. ²⁰ kéowana Ítuma

yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraqa nópí-káárébi iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógaráq-nákómá

²¹ máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye. ²² timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyé. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápaa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyé. ²³ ááqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógaráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena ²⁴ aamá kabámarena tiráiyé: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá arááq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. aítaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana ²⁵ Ítuma áá awáágurena tiráiyé: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!” titana ²⁶ kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. ²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááé: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta ²⁸ Ítuqtabama wataá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááriri-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

²⁹ urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. ³⁰ pékaitana Tááímonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana ³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. ³² karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwîqmeta Ítunopaqa irááé. ³³ iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana ³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkamá ítima-yimerol!” titata páátí máqte-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyé.

³⁵ ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamáa itó-urena yáubarena nuna-mummá mó titata ááqibo ³⁶ Tááímoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta ³⁷ káoneta tirááé: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyé: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-watáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna ³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.” titana ⁴¹ Ítuma arummá kéitana ayáámma árúqtuwena ánékukuqa uréna tiráiyé: “tíkáiyé. atóbagao!” titana ⁴² páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana ⁴³ Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaaol! ⁴⁴ waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátiyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náámeq-yaqtaqa márû-amiyo! ámínatama

waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.”⁴⁵ titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye. íurena kaqamápaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

¹ pááqya-kagaama púitana Ítuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye. ² máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyeye. wáátima áíkutaawana Ítuma wataá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata ³ aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. ⁴ iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyeye. ⁵ kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá ôriq umá tágama itááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyeye: “ketáaniko, ení kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauana ánataguráiyeye.” titata ⁶ ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta ⁷ maaráuma yúyánámmá ítáraae: “nôraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá áminiye.” ⁸ itáawana Ítuma yetí yúyánámmá ítárena tiráiyeye: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitaa? ⁹ ááqibo min-áú-aráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyoy? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanawaq oyaaq kéiyoy? nóine tenanawáq mú oyaaq ínáyô? ¹⁰ ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyayaq anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.” ¹¹ téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikáiyeye: “ké kétimamune. itóao ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaa!” titana ¹² itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “miráí-qtataqa íaonewaunatae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

¹³ tewana Ítuma nokaayúkóní agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikáiyeye. ¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayáí-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Ítuma ááyaraiye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuráiyeye. ¹⁵ kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayáí-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Ítuni anaaépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Ítugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pératí-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana ¹⁷ Ítuma iténa tiráiyeye: “karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákáiyeye. ááqibo ke-qnáámmá kemá kúmiq-yaqtaqa íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráiyeye.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perái-nákóní iyápó-annae Pératí-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta ítama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Pératí-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata

nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?” tewana ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaramá mayánî-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae. ²⁰ káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. ²¹ ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéiyé. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápi íma atíme kéiyé. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táíq umáginiye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma atí íno.” téna tiráiyé.

Tabaatiyábámá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata ²⁴ Péрати-wayukama tirááe: “aónaao! nôraq itarác Tabaatiráqá ímira í-yátááriqa kéoo?” tewana ²⁵ Ítu tiráiyé: “íyaq ítáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶ Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráiyé. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamáa kanaaráqá kénaiye.” téna ²⁷⁻²⁸ Ítu tiráiyé: “Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáiyé. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráiyé.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

¹ móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáámma ayákagitana máqe-uráiyé. ² ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáámma atóbamakainatama aamá amínétae. ³ Ítuma ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna ⁴ waayúkayabama ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínama kanaarárábiyo? táígoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikaae. ⁵ Ítiraawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma arúqtuwaa!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiyé. ⁶ uráitata Péрати-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érótni-wayukagaraqa áíkuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Káárirí-nokaayukaqa kéowata waabámmá yeti-naaépaqa wakááe. ⁸ Kááriríbake Yúriábake Yérútáábake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéi-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe. ⁹ waabámmá taíbaq áíkumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama timá yímikaiye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. ¹⁰ netuqyaa-karí-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa íneta urááe. ¹¹ ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.” tewana ¹² áa yiwááagurena “páátí mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráiyé.

Ítuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkápikena wenôpaqa irááe. ¹⁴ tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráíye: “tiké mánoe. ké timá tímênaq wataá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. ¹⁵ kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaarác waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyariye. ¹⁶ yááyai-kayukati yíwîqa maaráuma wáíye. Tááímoni aúgen-awiqa ámikena Pítaa téna yaráíye. ¹⁷ Yêmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awiqa yímikena Póáánêti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye. ¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tó mááti ááyarena Yêmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba wataá-wataa tin-náqá ááyarena ¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaritana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiye. yááyarena ²⁰ Ítuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kêteta “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaarác ínaraamiye. ²¹ ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aúnn-ááímmá kéíye.” téta iréta áwíqme ínéta irááe. ²² Yérútáárebake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúnoabaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóní aboágáráqá wemá maqne-kúti-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata ²³ Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamáárîq kanaarác kéwaqtuwaiyo? ²⁴ ááqibo móra-marukoma yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebacaq ááíqa íyana mi-márúkóní waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebacaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamáárîq kéwaqtuwena wegárác íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷ waayúkama imaamu-nákóní naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaarác perániye. áqnáabaqa naakóní aboámá yáqtoqma ánnáma ámíqtuwena moyámmá kanaarác mayániye. ²⁸ áraimma kêtima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awiqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ ááqibo waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágotábámá áwîqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóní negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráíye. ³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáíye” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípí tiráíye.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae. ³² yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápáqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³ Ítuma tiráíye: “ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?” téna ³⁴ maraq máe-kayukama karáqma keyimonena tiráíye: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo ³⁵ Áánûqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketímanaaqa ketinóma miyé.” téna tiráíye.

4

ayummá ubín-nákóní waéqma itái-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárébí nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ² ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taiganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráíye: ³ “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana kóurena ⁴ ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe. ⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi

kuq̄turáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ ááqibo ánûqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye. ⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuq̄turáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyé. ⁸ tébakaq-ayumma íráqô-mararaq̄a kuq̄turáitana arammá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé: ⁹ “ááqibo aáq̄a wái-nakoma itáino!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápó-annagaraq̄a yaímma-wayukagaraq̄a paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráiyé: ¹¹ “keráwáqá kenamá Áánûqtuni márûq̄tabama waéqma itái-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itái-áípi íma kéitaawana ¹² Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae.

aónáíq-aonaiq kéeta íaonanoe.

itáíq-itaiq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápíkékáráqá waeráné oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaq̄a kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.’”

téna tiráiyé.

Ítuma ayummá ubín-nákóni aúpáq-wátááqón áaimma timá yímikaiye.

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáábaq tiráuna waéqma itái-áímmá íyaq kéitaaó ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itái-áímmá itánô? íma itéqa íma itánóe.” téna tiráiyé: “maami waéqma itái-áíkoní áaimma miráuma wáiyé. ¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyé. ¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. ¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbô kégaitata yinaaemma kéumayikaae. ¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááq̄tábámá maqné-yátááq̄tábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtamma oótakaraq̄a keyikaipoata kéqokeq-yaqtaaq̄a keyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáiyé. ²⁰ ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé.

iramá kúraqma táganiye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keq̄náámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaq̄a abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataaq̄a ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. ²³ aáq̄a wáina-nakoma itáino!” téna tiráiyé: ²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaq̄a wáinanama keq̄náámmá taíbaq̄a mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya ínana wení kéqokeq-yataaq̄a káqo-wama mayániye.” téna tiráiyé.

kéitorain-ayukoni waéqma itái-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéi-maruq̄a nóikaa-maruraq̄a wáiyó? maaráuma wáiyé. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaq̄a uréna ayúkóni óq-mayaima

íkemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágááma itó-uma uréire kéena ayumma paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyó? ²⁸ maragómá wenamááriq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árúma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáq kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye.” téna tiráiyé.

pááqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáiyó? minnáyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnô? ³¹ maará kéiyé. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miráráá kéena wenôpaqa mirá kéiyé.” ³³ téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itai-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama itáawanama wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itai-áíkoní áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwáágoma ánataraiye.

³⁵ aabaúma karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyé: “meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataae!” titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Ítugaraqa nópi-káárébi péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqté urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo ³⁸ Ítuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáuturata tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?” tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyé: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana ⁴⁰ Ítuma tiráiyé: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitao? íyaq tágauraiyo?” titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téna tirááe.

5

Ítuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátínêti-marukaqa irááe. ² irááwana Ítuma nópi-káárébi ké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna ³ máátíq-máatiqpaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiyé. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááriq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráiyé: “Ítuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyé. kemmá nóna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!” ⁸ miráuma kítitana Ítuma tiráiyé: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubao! ⁹ enáwîqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwîqa Waabámáunatae.” téna ¹⁰ tiráiyé: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitaae ítaa timátikao!” titana ¹¹ taíbaq-poma anuraqá kénaawana ¹² wemá tiráiyé: “timá tîminataa mi-pógóni íyaqnoabaqa pékonunatae.” titana ¹³ Ítuma tiráiyé: “pékoro!” titata yáubareta pógoni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa

péketa nopí péketa pukurááe. pukurááwata ¹⁴ pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe. ¹⁵ Ítunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. ¹⁶ ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógoqtabama timá yímikaawata ¹⁷ Ítumma timá ámikaae: “ketáái timáápoke kóaa!” tewana ¹⁸ Ítuma nópi-káárébi kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyé: “etê kóonaare.” titana ¹⁹ Ítu tiráiyé: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaa! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataqtaba timá yímiyo! wemá iráqôniq úmákaitaba timá yímiyo!” titana ²⁰ kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyé.

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

²¹ ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áíkutaee. ²² áíkutaawana móra-nakoma Yááíratí aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonenama arupi yauwaguréna ²³ tiráiyé: “ketiyáámûkoma kékukiye. emá ayáánapo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana ²⁴ wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áíkutaawana ²⁵ móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana ²⁶ netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqamma áwáqnaa íyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqamma ánataguraiye. ²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá ítaraíye: ²⁸ “Ítuni unáákáqtômma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtômma ánêkukuqa uráitana ²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraíye. ³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyé: “náawa ketí unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráiyó?” titata ³¹ wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayorupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráiyó?’ ” tewana ³² Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana ³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qtataaqa Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráiyé: ³⁴ “ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érákaraiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye.” ³⁵ kítitata waayúkama Yááíratini naaópake iréta timá ámikaae: “enayáámûkoma pukuráiyé. aúba-naqtaba íbáqyuwaao téq timá ámiyo.” tewana ³⁶ Ítuma yetí watáama íbáqyukena tiráiyé: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!” ³⁷ téna tébakaq-wayukayabama tiráiyé: “máaro! tínaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. ³⁸ kóureta aapinaa-nááópáke anó-nakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kényarae. ³⁹ naaúpaqa pékena tiráiyé: “nôraq owata wááqa kényoo? nôraq owata ibiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyé.” titata ⁴⁰ waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiyé: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹ wení ayáákaqa yáqtokena tiráiyé: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóni áaimma miráuma kétéiyé: “inaarúgô, ké kétupo itóaa!” ⁴² titana ító-urena uréire uráiyé. anómma aúkurainaboana (12-karítimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata ⁴³ Ítu akoqnáá umá tiráiyé: “waayúkama ítima-yimero.” téna timá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiyé.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaae wakááe. ² ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá itáawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyó? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyó? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaio? ³ wemá káámûqtaa-naqiye. Máriaani ánikoe. wenábâkon áwîqa Yêmiti Yóteti Yúqtaati Tááimonigaraq wáiyé. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áá awááguraawana ⁴ Ítuma tiráiyé: “Áánûqtuni watáá-wataa-nakon áwîqa máqtemapaqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkaka anómma íma kéuwiye.” ⁵ téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. ⁶ ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítáraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaeáq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye. ⁷ wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaamumá yímikena ⁸ tiráiyé: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamááma unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! ⁹ maqné-áitáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna ¹⁰ timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. ¹¹ ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí wátáama íma itétama mi-márágóní kaitôgomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.” ¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápíké waéráaro!” téta ¹³ taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá perái-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannááyaba Éróti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwîqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáane nommá perái-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyé.” tewata ¹⁵ yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyé.” tewana ¹⁶ Éróti ítarena tiráiyé: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.” ¹⁷ téna áaqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama naayóbáqá timáyímikaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiyé. Érótini ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Éróti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba ¹⁸ Yóáane naayóbáqá tiráiyé: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaa!” ¹⁹ miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiyé. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye. ²⁰ Éróti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááitábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaraiipoana Éróti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye. ²¹ mi táoqa Éróti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anókayukayabama Kááriribake anókayukayabama kaumá yímikaitana ²² Erótiatini ayáámûkoma imá yamáykaitana Éróti amuqá marakéna tiráiyé: ²³ “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáuna-yataaqtaba tínaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana ²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yawwéqma tiráiyé: “Yóáane nommá perái-nákóní aqnóné.” titana ²⁵ ayáámûkoma páátákáá kóéna Éróti máipaqa iréna ítama aónena tiráiyé: “Yóáane nommá perái-nákóní aqnómmá táápepi timíyábá kékikaiye.” titana ²⁶ Éróti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí téna ²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá

ko aráqmena ²⁸ táápepi mamé irena inaarúgómá má ámikaitana inaarúgómá anóamma ámikaiye. ²⁹ miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítátuweta iréta arááq-auma ya matéta máátiq-máátiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Êrôti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóáne pukáipike itó-uráiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

³⁰ Ítuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteni q aráátababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae. ³¹ ááqibo taíbaq-wayukama kéyewata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápó-annama timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúnatae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata ³² nópi-káárébi yenamáa Ítugaraq kaqmáápaqa kóuraae. ³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáápaqa irááe. ³⁴ Ítuma nópi-káárébi ké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápínáámmá kétima-yimiye. ³⁵ aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana ³⁶ emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana ³⁷ Ítu tiráiyé: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tíyááká-wáyúká aiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyé: “yammá nôraq umá wáiyó? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.” ³⁹ tewana Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata ⁴⁰ araamá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyááákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae. ⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tíkáiyé” tiráiyé. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáíkkaaq umá yímikaiye. ⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímûqa yaitata ⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aíquma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíqturaae. ⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuráiyé.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópi-káárébi Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyé. ⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyé. ⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káárébi nokaayúkóní aúkápimma mááwana Ítuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uráiyé. ⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópi-káárébi íma kanaaráq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana ⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyé: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna ⁵¹ nópi-káárébi yeté pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguráiyé. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taítawaa kéiyé. ⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá ikéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráiyé.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóní meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópi-káárémá ánnáraqa kútaae. ⁵⁴ nópi-káárébi ké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta ítaraae. ⁵⁵ ítareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyúkámá

kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe. ⁵⁶ máqte-mapapa Ítuma uréire uráipaqa naa-márûkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtôraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánêkuyowana yetí karímá éqyíkaitata atôbaguraae.

7

aítaubikoni aapinaammá

¹ Péрати-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áíkutaae. ² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ ááqibo Péрати-wayukagaraqa máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínawaomiye. ⁴ keqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínawaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawimmá tete iyábá taawemá tete iyábá kéqokeq-yaqtaaq tete iyábá miráuma tete kéoe. ⁵ miráitata Péрати-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénao?” tewana Ítu yauwéqma tiráiyee: ⁶ “Áítáiya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyee.

Áánûqtu kétiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápíké kêtiraatewaq yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaaráq íniye.”

téna agatáitata ⁸ Ítuma tiráiyee: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataaqa keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna tiráiyee: ⁹ “keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae. ¹⁰ naayóbáqá Móteti tiráiyee. ‘enabommá enanókaraqa kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tînanama arááqá ikamínana puíniye.’ tiráitaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaaráq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-yaqtaaq kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyee Áánûqtunnae.’ mirá ténama ¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wái-qtátáárîqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyee.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiyee: “ítáaro! ¹⁵ máqte-qtataaqa arunóbáqá koínama íma kanaaráq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyee. ¹⁶ taáqa wáinaaqa ítáaro!” tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yauwéqma tiráiyee: ¹⁸ “tébakaq íma ítáane umá íyaq keráwáqá ítaraao? ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyee: “máqtemma nai-yáqtááqá kanaaráq nánoe.” ²⁰ móragaraqa tiráiyee: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá kéyiraatiye. ²¹ aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákárîq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena ²² aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaq wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwîqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen ²³ maami-kútí-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiyee.

aaragóni arupi itaígómá

²⁴ Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye. ²⁵ móra-inikoni ayáámûkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama Ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aípaq aguráiyé. ²⁶ min-íníkmá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tírîabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyé: “ketiyáámûkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaao!” titana Ítuma tiráiyé: ²⁷ “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiyé.” téna tiráiyé min-íníkmá tiráiyé: ²⁸ “téna. ááqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” titana ²⁹ Ítuma tiráiyé: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámûkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaa!” titana ³⁰ wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá wai-yááréráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

³¹ Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Káárirî-nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráiyé. ³² iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá íkéitena íma arupú umá kítitata egaamá arááe: “ayáánapo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana ³³ Ítuma wegáráqá waabápiké áwîqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóni áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábîraq ánêkukena ³⁴ wiyôkaqa aónarena karagíkáráqá yumákáraiye: “yarótáyakaa!” wemá Áárámê-aipike tiréna “íbaqta” tiráiyé. min-áíkmá áaimma aáqa yarótáyakao. ³⁵ tiráitana páátákáá min-nákóni ááraramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye. ³⁶ miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaiqtabama ítima-yimerol!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata ³⁷ máqte-kayukama ítáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataqa katekoîq kéiyé. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

¹ pááqyamma anaáékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaee. áíkutaawana yeti aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráiyé: ² “maa-káyúkáyábámá tirummá kéumayikaunaboata keté kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa íkénaawaqa ³ kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa keyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe.” titata ⁴ wení iyápó-annama tirááe: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana ⁵ Ítu tiráiyé: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma ⁶ tewana Ítuma “maraq máarol!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûtuqtabama amuqá makéna “tíkáiyé” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae. ⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiyé” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yímero!” titata yímikaae. yímikaawata ⁸ máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráiyé. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata ⁹ iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápí aíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰ timátuwena nópí-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

11 tébakaqa Péрати-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: “wíyôkakena-awaameqa tiráatiyo!” tewana 12 Ítuma karagíqa kéyena tiráiyé: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kéténe awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna 13 yeqtôpake yiyuwé kóurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapaq agínááúpáqá kóuraiye.

Péрати-wayukagaraq Érôtini yammá itoraí-yáqtááqá

14-15 Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárébi wáqe-uraitana Ítu tiráiyé: “keráwáqá Péрати-waayukati yammá itoraí-yátáákáraq Érôtini yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata 16 minnáyaba watáá-wataa yé-íyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétéyo? yammá íma wáitana mirá kétéye.” tewana Ítu yetí watáayabama Ítarena 17 tiráiyé: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama watáá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo? 18 túramma wáimma íyaq káonaao? tááramma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo? 19 kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyíkarapo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe: 20 “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkaraukata nôraq umá unáápí abúpuma aíturao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe. tewana 21 Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyo?” téna tiráiyé.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

22 Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwîqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” téwana 23 Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwîqme kóurena aúrapi wiráátima wiqmakéna ayáánapo ánekukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana 24 min-nákómá káonena tiráiyé: “kemá waayúkama yaaráa umá uréire kéowaq káonaune.” titana 25 Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama 26 Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétéye.

27 ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaríá Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe: 28 “yaímma kétée emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráíya máane téta kétée. tébakaqa emá Áánûqtuni watáá-wataa-nakomone kétée.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye: 29 “keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni aúyánámmá Metáíya máane.” titana 30 Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puínítabagaraq timá yímikaiye.

31 Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kéyiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátaráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tíkamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.” 32 miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Ítumma áwîqme nékaqa mó áá awáágitana 33 ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánûqtuni aúyánámíbo!” 34 timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá

awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtábá kéyuwenawaq wení máárîpuma múte kémayena tinaae mamé yíno! ³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq ínîyô? ³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyánîq ínîyô? ³⁸ ketí wataayabama íbêqa kebó-yúpáaráqá keqtábá agaemá ínaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyé: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánûtuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraqa yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma káqowaraa aúkéna tágaguraiye.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwîqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³ wení unáákáqtôma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴ mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa wataá-wataa kétéwata yimónaraawana ⁵ Pítaa tiráiyé: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqôniq kéinataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnæ. mórama Iráíyanna tarôq onúnatae.” titana ⁶ yáaqa karáitata Pítaa tínîn-aimma íma ítaraiipoana mirá-tiraiye. ⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: “tíkái-ketaanikoma máiyé. máinaraq wenáama itáaro!” ⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónarae. ⁹ anuraké kukááwana Ítuma timá yímikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yímero!” titata ¹⁰ wenáama ítareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba wataá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta ¹¹ Ítumma ítama aónarae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Iráíya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá kéteo!” titana ¹² Ítuma yawwéqma tiráiyé: “Iráíya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyé. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamatán-áipí mirá kétiyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’ ¹³ titaqá kemá kétéma-timune. Iráíya wágáábaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kuti-ááqogáráq-íyápómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áikutaawata yimónarae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétéwata ¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaræe. ¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?” titana ¹⁷ waabápike móra-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, ketáanikoma enôpaqa áwîqme uráunana wení arupi kuti-ááqómá máitana aamá íketitana ¹⁸ kuti-ááqómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiyé. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-ááqómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaaráq íma waqtukááe.’” titana ¹⁹ Ítu tiráiyé: “íma itáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqté mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tîbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúnô? iyápóma áwîqme kekáqá yero!” titata ²⁰ iyápóma áwîqme irááwana Ítuma máitana kuti-ááqómá wemmá aónarena iyápóma

yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyé. ²¹ Ítu wenaboámmá ítama aónaraiye: “nôraq umá yupaawaq wegaráqá máqe-uraiyo?” titana aboámá yauwéqma tiráiyé: “pááqyan-iyapoma máikakene. ²² taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaaráq énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana ²³ Ítu tiráiyé: “náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye.” titana ²⁴ aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: “kemá tirupi kéitaupo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!” titana ²⁵ Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áíkutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyé: “aíbôqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaa! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana ²⁶ wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguraiye. yáubaraitana iyápóma pukurénaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe: “pukuráiyé!” tewana ²⁷ Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uraiye. ²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: “nôraq itatáá ketáámá íma kanaaráq waqtukáunataabiyo?” tewana ²⁹ tiráiyé: “nunamunápó maa-wáin-áágómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqaqnapo kanaaráq waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyé.

³⁰ mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itanéowana Ítuma itaíyábá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyé: ³¹ “Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwîqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpaámá ánataginana itó-iniye.” titata ³² wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyó?

³³ Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta wataá-wataa tirááo?” titata ³⁴ timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq iyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana ³⁵ Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-iyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyé: “ítáaro! áqnáabatata akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnémá auráino!” tiréna ³⁶ iyápóma áwîqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé: ³⁷ “móra-nakoma keboána maaráá-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamá íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabírakane íniye.” téna tiráiyé.

namurommá íma maénama aanábómá máiyé.

³⁸ Yóáane Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwîqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónareta timá ámikaunatae ‘éqaa! ímira-uwo!” tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana ³⁹ Ítu tiráiyé: “ímira timá áméro! ‘éqaa!’ ítero! ááqibo ketíwîqa yáinapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tíniye. ⁴⁰ ááqibo íma namuroîq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. ⁴¹ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena timénama wení íráqô-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiyé.

Ítun anaaé wará-yátááqá mamá taítawaa kéiyé.

⁴² Ítu tiráiyé: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íniye. ⁴³ ááqibo tiyáákoma táígo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma araráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqômma keráwáqá tágagurai-marukaqa

wínóe. kaayaq-áyáákáráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá ⁴⁴ irabí wínóe. ⁴⁵⁻⁴⁶ ááqibo aítaukoma táí-apima áwîqmena kéwinaama tinaaépaq yuwánéqa títauqa araráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqômma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áitáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína puíbáqá wínóe. ⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwánéqa túramma kubíqtúwáaro! Áánûqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqômma yínéqa kaayaq-áurákáráqá márú mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínóe. ⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatanaana írágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹ úmá irabí agatuwáinana anaaéqaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. mórai q umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ ááqibo úmá ikaa q kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaa q íma tíanama nóinapo móragaraqa átê ínáyô? miráuma tirupí úmá-úráá-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráiyé.

10

ánáakoma ayuwáiyábámá Ítuma timá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata ² tébakaq Pératiwayukama wenôpaqa iréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi yaaguyabí-áipí awaaikómá wenánáakoma kanaaráq ayuwánáyô?” tewana ³ Ítu ítama aónarena tiráiyé: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata ⁴ yé tirááe: “Móteti tiráiyé. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.’” tewana ⁵ Ítu tiráiyé: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana ⁶ áqnáabaqa Áánûqtu ímira-uraiye. Áánûqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé. ⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama ⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye. ⁹ ááqibo Áánûqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata ¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹ wemá tiráiyé: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye. ¹² keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwîqme Ítunopaqa ánêkuku íkáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááguraawana ¹⁴ Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miraráá umá iyápógoni márûqa wáiyé. ¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna ¹⁶ iyápóma yirákena íyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí araayutaúmá aténa ítama aónaraiye: “Íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?” titana ¹⁸ Ítu tiráiyé: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamá íráqômma máena kéiyé. ¹⁹ emá máqtemma yaaguyabí-áímmá itaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! íyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íikamuwo! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yiwîqa múte yauyuwo.

kaqtó umá yabíqyikaaol” titana ²⁰ anó-nako tiráiyē: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana ²¹ Ítu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráiyē: “kímora-yataaqa íarutaiyē. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániyē. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana ²² mí-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiyē. ²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme íré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiyē: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagáráqá kóiniyē.” titata ²⁴ iyápó-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyē: ²⁵ “oótiraa-kakoma (káámo) waigóní-aapi péránéna iníkáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániyē.” titana ²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tirááē: “náawa kanaaráq peráníyô?” tewana ²⁷ Ítuma karáqma káonena tiráiyē: “ááqibo umaa-yátááqá waayúkama íma kanaaráqá ínana Áánûqtu kanaaráq íniyē.” titana ²⁸ Pítáa tiráiyē: “ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana ²⁹ tiráiyē: “ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókáráq yuqmá ánatatuwenama ³⁰ móragaraq-moragaraqa mayániyē. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaúttááma ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoúttááma aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániyē. mayéna anaáēka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániyē. ³¹ íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóē.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyē.

³² aapaqá máeta Yúrúttáarebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umá karáiyē. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáarena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímikaiyē: ³³ “aónaaro! Yérúttáarebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágáráqá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa íitai-wayukama yimíyata ³⁴ weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániyē.” téna tiráiyē.

Yêmitiyaa Yóáaneti Ítama aónaigoma

³⁵ Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa íréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyē: ³⁶ “tikaí-yátááqá nôraq umátikanuno?” titata ³⁷ tirááiyē: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukáppáqá maraq máyaakae. meran-áúkápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátáráq maraq máyaakae.” teyana ³⁸ tiráiyē: “ítama aónáaya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata ³⁹ tirááiyē: “kanaaráqá mirá-oyuye.” téyana tiráiyē: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa náyóyē. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóyē. ⁴⁰ ááqibo ketukápáqá kemá íma kanaaráqá ‘maraq máékaol’ tenúne. Áánuqtu wenamáa maannáyaba tíniyē.” titata ⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata ⁴² Ítu yááyarena tiráiyē: “aa íitai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí uyátarai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náápaakaraqa imaamugáráq-áímmá kétepoaq ⁴³ keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno! ⁴⁴ mú mikákáá áqnááemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno! ⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwâqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamáárîq uyéna yauwéqma meyánîq inéna kukáiyē.” téna tiráiyē.

Îtuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana ⁴⁷ Náátárêtibake Îtuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiyé: “Îtuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaa!” titana ⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiyé: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaa!” titana ⁴⁹ Îtuma paá máena tiráiyé: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaa!” tewana ⁵⁰ unáákáqtôma ámuraake kabe-kabe umá káyutuvena itó-uma Îtunopaqa iráitana ⁵¹ Îtuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiyé: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana ⁵² “kóaa!” téna tiráiyé: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Îtuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Îtuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

¹ ááqibo Yérútáárebaq waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Îtuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: ² “kenákámá mí-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-arááqá ayúqma áwîqme yekaa!” ³ ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata ⁴ yenákámá kóureta oóti-araqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata ⁵ tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-arááqá káyuboyo?” tewata ⁶ Îtuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe. ⁷ oóti-araqa Îtunopaqa áwîqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araq-amuraqa akéta Îtuma ámûraqa kéuyataitata ⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínîtaba mirá-umakaraae. ⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwîkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. ¹⁰ Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwîkaq wení yabi-í-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íraqóniq umákaao! ya-matiyuwaa!” mirá-timatuwaawana ¹¹ Îtuma Yérútáárebaq utáiyé. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Îtuma arammá íma wáí-qtagoma áá awááguraiye.

¹² aaq iraráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Îtumma áa-yaitana ¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. ¹⁴ Îtuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyaíno! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!” titata wení iyápó-annama ítaraae.

Îtuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Îtuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Îtuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. ¹⁶ máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe. ¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áipí agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa

moyá-káyúkágoní naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’ ” titata ¹⁸ uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta Ítuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiyee. ¹⁹ ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóní wátáagoni áaimma

²⁰ aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútûqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana ²¹ Pítáa aákaqa mákena tiráiyee: “yirááti-nako! aónaao! emá áá awááguraana-yama aayákaguraiye.” titaana ²² Ítu tiráiyee: “ítaao! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama ²³ maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, ító-uma únópí pékaao!’ tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama wenáimma pááq ínîn-aikoma mirá-umakaniye. ²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. ²⁵ ááqibo nunamummá kétéyanama káqo-yama táígo-qtataariq kéumatikaiyaqa týamma kéinaqa týamma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánûqtu keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. ²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma wení náápaaqtabama timá yímikaiye.

²⁷ Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenôpaqa iréta ²⁸ ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátáárîqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana ²⁹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqa kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaaqa kemá nói-naapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune. ³⁰ timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaao?” titata ³¹ yenamáárîq aamá kégaréta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanataámmá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ tínataa ³² ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanataámmá waayúkama íyako táíq kénata yé máqtemma Yóáaneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkaiye.’ ” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata ³³ Ítumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráiyee: “mórai q umá kemá ketí náápaaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiyee.

12

uqtékáán-aráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itai-áímmá

¹ timátu wena waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-aráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-amma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana ² arammá ábûma kaitana kuqtí-kánáaráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáraké mamé kóuraiye. ³ kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ ááqibo yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵ yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyee. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ ááqibo yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá aúyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷ yabi-í-wáyúkámá tirááe: ‘minná yókóní aboáni áanikoma ínataama

ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.' téta ⁸ ikámôwana puítata arááq-auma yónaumepeqa yaúma iyaabótukaae. ⁹ ááqibo yókóni aboámá nôraq ínáyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye." ááqibo téna ¹⁰ Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: "Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaa? mirá kétiye.

'óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

¹¹ maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakáq átê kéíye.' "

titata ¹² anó-kayukama waéqma itaígóni áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

¹³ tébakaq Pérati-wayukama Érótni waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. ¹⁴ wenôpaqa iréta timá ámikaae: "yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. 'Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaarác aménúnataabiyo?'" tewana ¹⁵ aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?" téta tirááe. Ítuma yeqti yáaimma ítarena tiráíye: "nôraq itarác waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano." titata ¹⁶ maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: "óqtakaraqa náawani amammá áwîkaraqa wáíyo?" titata yawwéqma tirááe: "mú mikákáá anó-kamaani-nakona." tewana ¹⁷ Ítuma tiráíye: "kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!" titata weqtábámá yáaqa karáíye.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráíye.

¹⁸ tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: "waayúkama pukuráipike íma kéitoe." téta Ítumma ítama aónareta tirááe: ¹⁹ "yirááti-nako, Móteti aúbama agamatíkarena tiráíye. 'ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóni ábâkoma ánáakoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!' ááqiye téna ²⁰ móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráíye. ²¹ pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaeéken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráíye. ²² tébakaq-watama keqnáánîq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-ínikómá pukuráíye. ²³ pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!" tewana ²⁴ Ítu yawwéqma tiráíye: "keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áánuqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. ²⁵ ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. ²⁶ ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipác máitana Áánûqtu timá ámikaiye. 'kemá Áabaraama Ááítekima Yáakobouyaati manikómá máune.' téna ²⁷ wemá íma pukuráí-kayukagoni manikómá máibo wemá paá máí-kayukagoni manikómá máíye. keráwáqá arábaguraae." téna Ítuma tiráíye.

mú mikákáá yaaguyabi-áímmá

²⁸ móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraíye. íténa ítama aónaraiye: "nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabi-áínábiyo?"

titana ²⁹ Ítu tiráiyē: “minnáma Ítiráaeo-wayukaa! Ítáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamáa anómma utái-nakoma máiyē. ³⁰ Áánûqtu keráwáqtí maníkóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekararaqa weqtábámá tuyánámmá itaíyana tikaíno!” maannâ áqnáaen-aare-aimma ³¹ ááqibo keqnáámmá mórana kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábáráá umá tikaíno!” mikááyáq-ámáán-áíkárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáiyē.” titana ³² aapinaa-nákómá tiráiyē: “yirááti-nako, téna emá áraimma kétene. Áánûqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máiyē. ³³ máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnááogogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamááríq akáiniq umá minnýaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámînanama maannâ maqné-yátáápóana maaminnýaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraiye.” titana ³⁴ Ítuma wení kateko-áíqtábámá Ítarena tiráiyē: “emá Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma Ítama aónarae.

Metáiyáqtabama Ítama aónaraiye.

³⁵ monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Ítuma Ítama aónaraiye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáiyáqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe?’ kétéwana ³⁶ ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráiyē! ‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakoaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao! maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’

³⁷ keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáiya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráiyē. waabámmá yimuqá kémareta Ítarae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.*

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama Ítatuweta yimuqá marákárae. ³⁸ ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtogaraqa uréire íyábá kéyikainata meyaníq í-márúpáqá kaayonéma umáyíkaayaba kéyikainata ³⁹ aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta ⁴⁰ keqtoq-nóiníti naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkararaqa íniye.” téna tiráiyē.

keqtoq-íníkoní ámikai-qaqtaaq

⁴¹ monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémarawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana ⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréna kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana ⁴³ Ítuma wení iyápo-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-íníkomá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútúqa ámikena máqte-qaqtaaqqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiyē.

13

anó-monoq-namma yawítíginiqtaba timá yímikaiye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake kéyubaitana mórana iyápo-annabike-nakoma tiráiyē: “yirááti-nako, aónaaro! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqôniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqôniq kéiyē.” titana ² Ítu tiráiyē: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítíginana máqten-oqtakoma yawítíma okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráiyē.

táígo-kanaama aĩkaraqa yíniye.

³ Ítuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta ítama aónaraae: ⁴ “nói-taoraq mi-kánáámá pááq ínáyô? nóin-awaameqyataaraq pááq ínáyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana ⁵ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! ⁶ taíbaq-wayukama iréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq iréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínîmanibo mi-kánáámá maramá ánatai-kanaama íma pááq uráiyé. ⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikayata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa márûma kéyinana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna iníkáá íniye. ⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa timínoe. aapinaa-náúpáqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata mirá-inoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe. ¹¹ ááqibo ánnáma timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaaékaqa keqtúyánápíkén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timina-aimma tínoe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yibâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqti iyápóma kutaruríq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutaruríq ínooata yetinóboyuma yíkaminoe. ¹³ miráiyata ketíwíqtababoata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráiyé.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ óq-aimma tiráiyé: “kabiramá táígyun ínna-yataakoma pááq ínanama yawitíniye. aónáiyana mibáq íma wáinabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráiyé: “aammá aũkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yauwéqma unáákáqtóma ko mayéna paá kóino! ¹⁷ mi-túpááráqá ámũkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aĩq-yaqtaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugiq kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwo!” tíyana márû mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táígo-kánáámá mú mikákáá táígoma ínama ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uráiyé. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákarena wení awaaméq-wáyúkáytabámá timáyíkaraiye.” téna tiráiyé. ²¹ Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao! ²² taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaarácq ínéta ínóe. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. itáaro!” téna tiráiyé. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaayabama

“ááqibo táígo-kanaama aĩqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá kumayuqá aukéna wíyômma móragaraqa íma tágaginana ²⁵ wiyóqa wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma

popoq umáginiye. ²⁶ umáqtuvena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. ²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóni aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe. ²⁸ yaagómá aapinaammá yiráátínata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae. ²⁹ móraiq uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókáriq íniye. ³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹ wíyôkaraqa maragaráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóni aabaúamá máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

³² Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo aabaúamá nôraq umá mi-kánáámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye. ³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro! ³⁴ miráara umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiyé. ³⁵ keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóni aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana ³⁶ páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ” téna tiráiyé.

14

Ítumma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítumma aúpáq yáqtoqma arááqá ikaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe. ² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááíqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaaráq ónúntaae.” téta tirááe.

Ítumma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

³ Ítuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukéna Ítuni aqnókáqá atíma pérakaraitata ⁴ tébakaq-wayukama íyámma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyé. nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma kéyimenawaq meyámmá matáiyó? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaaráq yiminé iné.” téta áá awááguraawana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awááguraao? wemá keqtábámá íráqóniq uráiyé. ⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqté máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaaráq ínoe. ááqibo kemá keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráiyé. wemá áqnáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ ítáaro! máqtepaqa ketí átê-wataama abarokáq timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaati Itikáárioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápó-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráiyé: “kemá tíwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwíqme ínóe.” ¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa “nói-tupaama Ítumma oyaa umá yiráátenuno?” téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiyé.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráiyé.

¹² yammá itoraí-óníq-kánááráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Ítuni iyápó-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana ¹³ Ítuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyímikena tiráiyee: “naa márûkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyínaka wenanaaeépaqa okaao. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaa “tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa nai-námmá náakarabiyo?” timáqtuwena ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tíkáakaa!” timáqtuweta ¹⁶ kóureta naa márûkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kau-makááye. ¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápó-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaareráqá aáwaqa kénaawana Ítu tiráiyee: “keráwápíké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa keté náina-nakoma mirá-íniye.” titana ¹⁹ yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Ítu yawwéqma tiráiyee: “eé títaupake kaayapíké móra-nakoma mimórá-táápépíké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe. ²¹ agamatán-áípi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákarai-kakaatati mú mikákáá íráqóniq íne iné.” téna Ítuma tiráiyee.

Írêq-oniqa kénaae.

²² aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyee” timátuwena yímikena tiráiyee: “máýáaro! ketúmiye.” téna ²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyee” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana ²⁴ Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómiye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. ²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata ²⁶ imá tiréta yúbareta Óribêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

²⁷ Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. ²⁸ kemá tiwáutumatuwainaaqá itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana ²⁹ Pítaa tiráiyee: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaaqá kemá íma ayuwéqa kónune.” titana ³⁰ Ítu tiráiyee: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana ³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráiyee: “ímiye! kemá puí-kánááráqá eté puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyee.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyee: “maakáq márariyaro! nunamummá tenáá úne.” tiréna ³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana ³⁴ tiráiyee: “tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. márariyaro! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata ³⁵ waaqókáqá marabí aipaq aguréna aíqa mayánénaoana nunamummá tiráiyee: ³⁶ “apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaarác kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá warááo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna ³⁷ yawwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyee: “Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abauma íma kanaarác karáqtuwe máq-uraano? ³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nuna-mummá tiráánaboq Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá

kéena túgáibaa kéíye.” téna tiráíye. ³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena ⁴⁰ yauwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaaraq karáqtuwe máqe urétaoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéqma timá ámínon-aimma íma ítaraae. ⁴¹ wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráíye: “waguréqa paá wago! áágaaniye. íbêqa aabaúma umáguráíye, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutarurîq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye. ⁴² itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutarurîq umátíkarai-nakoma kéíye.” téna tiráíye.

Îtumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kêtítana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegaráqá waabámmá yáákáráqá waqtaákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. ⁴⁴ kutarurîq i-nákómá awaaméqá yímikena tiráíye: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwîqmeta yaákare kóoro!” tiráíye. ⁴⁵ Yúqtaati iréna páátákáá Îtunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata ⁴⁶ yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnaá umá yáqtokaa. ⁴⁷ ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóní ááraramma agáuqtukaiye. ááqaanibo téna ⁴⁸ Îtuma tiráíye: “nôraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtaákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-arááq-náqá maéqa ⁴⁹ máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítíkikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!” titata ⁵⁰ máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae. ⁵¹ ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Îtun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana ⁵² wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Îtiráaeo anó-kayukama Îtumma aítaa umá aónaraae.

⁵³ ááqibo yemá Îtumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana ⁵⁴ ááqibo Pítaa Îtun-anaepaqa ayáqtááake wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátúpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata ⁵⁵ ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Îtumma ikamínéta aítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uraiye. ⁵⁶ taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Îtuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kêteta káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe. ⁵⁷ ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe: ⁵⁸ “wemá tiráitata ítaraawana tiráíye: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgementa tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéíya-namma tarôq ónúne.” tirááwana ⁵⁹ yeqtí watáagoma íma móraiq uráíye. ⁶⁰ mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkáapimma itó-urena Îtumma aítaa umá aónarena tiráíye: “wení watáayaba yauwéqma íma kanaaraq timá abarokáq tinónô?” titana ⁶¹ Îtuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Îtuma yauwéqma tiráíye: ⁶² “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoe.” téna tiráíye. ⁶³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráíye: “nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo? ⁶⁴ wenamáárîqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéitaa?” titata máqtemma yauwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata ⁶⁵ tébakaqa Îtumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamiq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwîqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Îtuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráíye.

⁶⁶ Pítáa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá ⁶⁷ Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráiyé: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana ⁶⁸ Pítáa tiráiyé: “ímiye. enáama íkéiteqa íma Ítaraune.” téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyé. ⁶⁹ anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóní iyápómiye.” titana Pítáa ⁷⁰ “ímiye.” tiráiyé. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikaae: “Kááriribake-nakoma máeboa emá iyápó-annabike mórabi máane.” tewana ⁷¹ Pítáa timá akoqnáá uréna tiráiyé: “ááqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana ⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítáa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana Ítaraiye: “kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá Ítaraiye. ániibo ibiqá ôriq umá yakáiyé.

15

Ítuma aítáa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmëta anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóní áwîqa Pááíratima ááqibo téna ² Pááíratí Ítumma aítáa umá aónarena tiráiyé: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “téne.” titata ³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyé.” tewana ⁴ Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiye: “yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana ⁵ Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráiyé.

Ítumma arááq ikámínëta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaaráq ayúbákáitana kó éwaimiye. ⁷ ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa Baráábatima máqe-urena anón-aaíqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uraiye. ⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááíratí ítama yimónaraiye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma këtetaboata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatiqtaba kêtikaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá ¹² Pááíratí móragaraqa timá yímikaiye: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nôraq ónúno?” titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana ¹⁴ Pááíratí ítama yimónaraiye: “nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana ¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbakaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikaiye: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráiyé.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwîqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta ¹⁷ tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábiq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta

Îtuni aqñókáqá abákareta ¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta ¹⁹ oótátánápó aqñókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayu-taúmá ayéta kaayoné umáketa ²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Îtumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtoamma wenáwîqa Tááímoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiiboámá wemá yópáké kéitata yemá Îtuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraye. ²² Îtumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóní áwîqa Kórákóta-anue. áwîkoni áaimma aqñón-ayaatapare. ²³ mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóní anókáráq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. ²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáíkaa umá uréta aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá mataáe. ²⁵ ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéuitata ikákaae. ²⁶ yaaraqá aúbama wení táígoqtabama agáyáan-aikoma tiráaye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata ²⁷ ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Îtuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánurapaq maréta urááe. ²⁸ ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyé: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine. ²⁹ yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-yaataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamáárîq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqñáámmá tarôq ínáq óne ³⁰ ááqibo yaaraké enamáárîq kumuwo! enamáárîq kuméma ípuinone.” tewata ³¹ keqñáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwáqnaa uráitata íma pukáábo wenamáárîq íma kanaaráq áwâqnaa éna miráipoana puíniye. ³² ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqñáámmá wegáráqá yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Îtuma pukáiyé.

³³ ááqibo wágáama aabaúmá aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraye. ³⁴ aabaúmá kaumoráq kégumitana Îtuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: “Érói, Érói, aráama tebakátáni?” téna wenábike mirá kétiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata ³⁵ tébakaqa máqeo-kayukama ítareta tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana ³⁶ móra-nakoma uyaaté iréna parubaruwánnáámá ikaa-nókáráqá yátaraq makéna Îtumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana ³⁷ Îtuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé. ³⁸ pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamáárîq aúkáapike kabááqma yakákuraiye. ³⁹ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Îtu aúbáqá itó-uma máitana Îtuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: “árine. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uraiye!” téna tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqne Yêmitiyaa Yótéti anóaratama máqe-ureta ⁴¹ Kááriribaqa yemá Îtuni anaaé waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Îtugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uráae.

Îtuma uqtamákaráae.

⁴² ááqibo aabaúmá karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótèbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítôre uyátárai-naqa maéna

Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé. ⁴³ mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatîq íma uréna Ítuni arááq-ayabama Ítama aónaraiye: “timínónó?” tímínaq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴ Pááíratí aúyánámmá Ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena Ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyó?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna ⁴⁵ Pááíratí iyánáaq umárena Ítatuwena Yótêbimma timá ámikaiye: “kanaaráqíyē. arááq-auma mayaa.” titana ⁴⁶ Yótêbi kateko-wánnáámá meyánîq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muríákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷ Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraiyapaqa aónaraaye.

16

pukáipike itó-uraitabama

¹ Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yêmitini anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma pérakaneta matááe. ² Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákaraiyapaqa kóureta ³ kégoeta wataá-wataa tiréta “náawa oq-taráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?” ⁴ anón-oqtapoana ummaa yánitata tirááe. kêteta ko aónaamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. ⁵ miráitata muríyánóbáqá péketa aónáayama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráiyé: ⁶ “táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátárâq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiyé. uqtamá káraapaqa aónaaro! ⁷ áaqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! ‘Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.’ ” téna tiráiyé. ⁸ aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaatê kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiye.

⁹ Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarininopaqa iráiyé. naayóbáqá min-íníkóní arunóbáké abapaké kaayaq-kúti-áágómá Ítuma waqtukáiyé. áaqibo iráitana aónarena ¹⁰ Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena ¹¹ timá yímiqtuwena kêteta wenáama irunóbáqá íma Ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

¹² anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta ¹³ yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma Ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

¹⁴ ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiye. yemá irupí íkêiteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkêitaawanaboana áá yiwááguraiye. ¹⁵ wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yímero! ¹⁶ máqtemma yirupí kêtáa-kayukama nommá peráiyáqa atóbamayikanune. íkêitaa-kayukama yawááq-umayikanune. ¹⁷ aamá kêtaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tînana ¹⁸ puí-iráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá nainama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyé.

Áánûqtuma kawáá kéi-marukaq Ítuma utáiyé.

¹⁹ timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kái-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata ²⁰ wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiyé.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-íyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayaí-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. ³ anónako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kétune. maami-máqté-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráiyé. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minná áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érótima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóni áwîqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiye. ánáakoma Éronin-annabikemma min-ínikón awîqa Irítabetie. ⁶ yenákmá Áánûqtuni aúrakaqa íráqôniq urááye. yenákmá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uráiyé. ⁷ miráimanibo yenákmá mórama iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaaráq marákáitata yenákmá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayaírátaá owana Tékáráiyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáiyé. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékáráiyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma i-qtátááqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánáaráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áikuteta nunamummá kététa máqe-uraae. ¹¹ ánibo Tékáráiyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq iyáárégóni ayáánurapaq itó-uma máqe-uráiyé. ¹² Tékáráiyama kaqtónaqa aónatuwena iyánáaq umárena ikatîq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékáráiyamma timá ámikaiye: “Tékáráiyao, emá ikatîq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ánibo emá min-iyápógóni áwîqa Yóáane té yamámiyo. ¹⁴ enáyakoma íráqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá pááq í-nayaba yimuqá maránóne. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúrakaqa anónawîqa wániye. ánibo wemá wááeni-nokaraq akoqnáá-nokaraq íma nániye. ánibo wemá anónani áyaqnobaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánûqtuni watáagaraq mamá wéna wení akoqnáama maména Iráiyaraa umá mamá wínimma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá áíkuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq ítánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé. ¹⁹ ánibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íráqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timámena kukáunamanibo ²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá

íma tínónaboana wéqéna aamá túnnayataakoma pááq innaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

²¹ aarawaamá paá Tékaráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaaqa minnóbáqá máiyó?’ téta tirááe. ²² anaaékaqa Tékaráiyama máapaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáúqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékaráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

²³ anaaékaqa Tékaráiyani mayaí-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuraiye. ²⁴ anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnágoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye. ²⁵ Irítabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrikaq tigae íyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaaráq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaeráq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááribaq kukáimma áwíqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúmá áwíqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwíqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-ínikónôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá etê waíno. Áánûqtuma etê máena íraqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. ²⁹ Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. ánibo áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ánibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatíqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íraqôniq kéumakaiye. ³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakáinónama emá áwíqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení áanikoe téta áwíqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. ³⁵ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-iyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwíqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. ³⁶ itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqná kamágimanibo áyáqnoabaqa iyápóma inaamaímá matokáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé. ³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ánibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayaí-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánáaráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráiyé. ⁴⁰ ánibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnoabaq máin-iyapogoma kan-ageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyé: “máqte-noiniti aúkápikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye! ⁴³ kemá nòraq

uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa iráiyô? ⁴⁴ taákoma emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnoqaq iyápóma mái-waigoma amuqá maréna kanageq uráiyé. ⁴⁵ uyátarai-nakoni wataáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboa emá amuqá kémaraane.” téna Irítabetima mirá tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyé:
“kemá ketirupikémá uyátárai-nakon áwîqa
múte kéyauyune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye.
weqtábábóana tirun-iyápógómá amuqá kémariye.

⁴⁸ kemá paá wení mayáí ínímánibo
wemá keqtábá aákaq matokáiyé.

⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata
máqte-marabi-kayukama maa-kánááraké
yemá keqtábámá téta

‘Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye.’
téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwîkoma aokaríq kéiyé.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatîqa móra-wayukati-kanaagaraq
káqo-kayukati kanaayábágáráq
kéo-kayukama yemmá
wemá arummá kéumayikaiye.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena
waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta
mirá onaae teq-qtátáákáráq
wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáínáí-nákáá umá
kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-yibiqtatama
mamá paábaq yukéna
káqomma paá-wayukama
yemmá múte yaútaiye.

⁵³ ánibo yáayaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.
maqmá ógikaimanibo
taíbaq-otamma makáa-kayukama
yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáá umákaimma
Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráaeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq
arummá umáyikéna minnáyaba
aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”
téna Máriaama ibí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite kaumo-wíyómmá máqena anaaékaqa
wenamáápaq yauwéqma kóuráiyé.

Irítabetima Yóáanemma marákáraiye.

⁵⁷ Irítabetima iyápó marakání-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí marákáraiye.
⁵⁸ Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma Irítabetimma nôrabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá marákáraae.

⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánaáráqá min-iyápógóní áúma karánéta urááe. min-iyápógóní áwîqa aboán áwîkaq 'Tékáráiyae' téta áwîqa yamámineta uráámanibo ⁶⁰ min-iyápógóní anóama téna "ímiye." tiráiyé. "ketáámá Yóáane tétaa áwîqa yamámenunatae." téna tiráiyé. ⁶¹ ánibo waayúkama tirááe: "mórama maamirán-áwîqá enawaammá íma wáiyé." téta tirááe. ⁶² mirá-timatuweta Tekáráiyama íma kanaaráq aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. 'nóin-awiraq maamin-iyápógómmá yamáminono?' téta tirááe. ⁶³ ánibo Tékáráiyama aúba agayái-yátááqá ítama maténa maará téna agatáiyé: "min-iyápógóní áwîqa Yóáane." titata yemá iyánáaq urááe. ⁶⁴ ánibo é mikáq Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ⁶⁵ miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatîq urááe. ánibo mi máqte-qtataaqo pááq i-wáígóní watáagoma Yúriabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráiyé. ⁶⁶ máqte-kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama íyaqnoabaqa netuq-yúyánámmá ítéta maará-tiraae: "anaaékaqa maan-iyápógómá náaraq umáwaq mániyo?" téta tirááe. ánibo uyátárai-nakoni akoqnááma wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráiyani imá

⁶⁷ min-iyápógóní aboámá Tékáráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiyé:

⁶⁸ "ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma wenáwîqa múte yauyónátae.

wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena mamá paá kéumayikaiye.

⁶⁹ móra-nakoma akoqnáá umá ketáái kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiye. naayóbáqá

⁷⁰ Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

⁷¹ ketáái namuro-wáyúkágáráq yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

⁷² ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiqtabama 'aákaq maranúne' téna Áánûqtuma tiráine.

⁷³⁻⁷⁴ ketáái namuro-wáyúkábíkémá mamá paá umátikenataa túawaaq tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.

wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa

ketáámá weqtábá ikatîqa íma éta

tirummá kámunanataa

⁷⁵ wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.
⁷⁶ ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
 ‘mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré’ téta tínoe.
 anómma uyátárai-nakoni aakaqá
 emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

⁷⁷ wení waayúkama timá yíminata
 náayuwabi uyátárai-nakoma
 yetí kúmiq-yataaqa mamá
 paábaq kéyuwena awikátuwainayuma
 yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtáámá
 arummá kéumatikenata kaayoné kéiyé.
 wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurái-waigoma aabaúmá utaréna
 kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketáaráqá Áánûqtuni márûpake
 ómmá kamá kétagaiye.
 náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní
 amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá
 kamá kétagainata
 yemá kanaaráq káoneta
 kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe.”
 téna Tékaráiyama tiráiyé.

⁸⁰ anaaékaqa min-íyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-íyápógáráq akoqnáá
 urááye. ánibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq máqena abarokáq Ítiráaeo-
 wayukati yúrikaq páaq umá iráiyé.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánáaráqá Títaa Ogáátatima móra ámáan-aimma maréna máqte-kayukama yorau téta
 yíwîqa agayaíkaae tiráiyé. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwîqa matáámma mi-kánáaráqá
 Kiríníatima anó-kamaani-naqa Tíriabaqa máqte-uraiye. ³ miráitata máqtemma aarawaamá
 yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwîqa mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima Náátárêtibake
 Káárirí-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Béqtaremubaqa uráiyé. ⁵ ánáakoma
 Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye. ⁶ yenákámá mi-márúpáq paá máayana
 Máriaama iyápó akání-kanaama pááq uráiyé. ⁷ ánibo purumakaakóní naúpaqa
 Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena tabarááberake múqmútuwena
 purumakaakóní aáwaq-ketibi ákáraiyé. minná waayúkama ópake ya wáí-námmá netuq-
 wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákátí waíyóya-namma íma wáqte-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta
 nokáámma yeqtí tipi-típiraqa kawáá umátuweta máqte-uraae. ⁹ ánibo mórama uyátárai-
 nakoni kaqtó-naqa yeqtópaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata
 yemá ikatîq uráámanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikaiye: “keráwáqá ikatîqa íoro. ítáaro.
 kemá keráwáqtópaq átê-wataama maméq kéyunaboana wemá mamá máqte-kayukabima

yimuqá marániye. ¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yauwéqma keráwáqá tiwirái-naré. wemá Káríqtoma uyátárai-nare. ¹² ániibo keráwáqá min-iyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-tapepi waguréna máiyé.” téna tiráiyé.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqé-uraae. ániibo yemá Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta ibí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma anó-naapaakaraq wenáwîqa anókaq múte yaúyoro. ániibo maa-marábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.” téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipí-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Béqtaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ániibo yemá ko aónaamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóni aáwaq-tapepi waguré máqé-uraiye. ¹⁷ ániibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápópóyábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipí-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae. ¹⁹ yúyánámmá itaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá itama arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá itama aákaq maréna máqé-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipí-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráiyé.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóni áúma kégareta áwîqa ‘Ítue’ téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóani áyáqnoabaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íráqôniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáárebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áíkmá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráine. ²⁴ yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ániibo móra-naqa Yérútáárebaq máqé-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábékaiye. ániibo Ítumma anóayaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyéta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá

timá akoqnaá umákaana-aimma
 paá matokétaa
 íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq
 kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa
 óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa
 emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba
 ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama

anón-awiqa kéyimiye.”

téna Tímioni tiráiyé.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye. ³⁴ ánibo Tímionima yemmá íraqôniq kéumayikena min-íyápógóní anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma maamin-íyápómá awaaméqá umákena awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. ánibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení amáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqce-uraimma áwîqa Áánaae. wemá araaqnaé. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-kárítimáátímá awaikóté máqce-uraiye.

³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqce-uraiye. ánibo abapaké kaumogaráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-arááqnaqómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa awetá-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwîqa wágáagaraq nokáákaraga múte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánáaráqá Áánaagaraq waaqókáq iréna Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni amáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaaráq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnaá ínena uráiyé. wemá itaí-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákariye.

Ítuma yuwaaqnoqoma anó-monoq-naupaq uráiyé.

⁴¹ Ítumma anóayaa aboámá aati-aati-kárítimáátiráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. ⁴² Ítuma yuwaaqnoqoma wení karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana wegaráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Ítuma paá Yérútáárebaq máqce-uraiye. ánibo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Ítuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. ⁴⁵ anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Ítumma abáá urááye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónáayamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqce-uraiye. ánibo Ítuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekaráq ítama aónariye. ⁴⁷ Ítun áama kéiteta yemá Ítuni itaí-yátááqtabámá wemmá aamá ítáawana

yauwéqma tin-áitábágaráqá ítama iyánáaq urááe. ⁴⁸ ánibo anóayaa aboámá Ítumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Ítumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Ítumma anóama tiráiyé. ⁴⁹ miráimanibo Ítuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye: “kenákámá nôraq itakawáq keqtabámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁰ áaqibo Ítuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arútarayé.

⁵¹ ánibo Ítuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Ítuma anóayaa aboátí yáama wakáiyé. wenanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápí matokáiyé. ⁵² ánibo Ítuma anómma aúkitana wení itaí-yátáákógaráq wenúgogaraq íraqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-márábíké-káyúkágaráq aónaamma íraqôniq uráiyé.

3

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráiyé.

¹ Títaama Tálbíriati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótiátí Pááíratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uraiye. ánibo mi-kánááráqá Érótima anó-kinima Kááribabaq máqe-uraiye. ánibo ábâkoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáitibakaraq anó-kawaama máqe-uraiye. Aráiténiamá anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uraiye. ² mú mikákáá anó-monoq-nakarátama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá Yóáanema Tékaráiyama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq iráiyé. ³ miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikaiye. ⁴ Áánûqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyé:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa móra-nakoma ááyama kétiye.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

⁵ aammá kubáutainabi maqmá ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márûte áráwáá oro.

kaé káina-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.

⁶ máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.’ ”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana Yóáanema tiráiyé: “keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq titaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápikémmá ‘Áabaraama ketibotááé.’ ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye.

⁹ Áánûqtuni kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá wáiyé. ítáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyáinatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí agatuwánóe.” téna Yóáanema timá tága-yimikaiye.

10 Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúntaabiyo?” téta ítama aónaraae. 11 ániibo Yóáanema maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaraq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma mórana amíno. ániibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno.” téna tiráiyé. 12 yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá peráinéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúntaabiyo?” téta Yóáanemna ítama aónaraae. 13 ániibo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráiyé. 14 miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemna ítama aónaraae: “ketáágáráqá náaraq ónúntaabiyo?” téta tirááe. ániibo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaraq umá máyáaro.” téna tiráiyé.

15 aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá iyáqnoqbaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráí-nárábí iyabiyo?” téta tirááe. 16 miráitana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínímma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íraqô-naqa máunaboq kemá kanaaraq wení aítuq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqá nommá pétikaniye. 17 wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq wítima áíkuinimanibo táíq ínnama warárima aati-aatimá káíq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráiyé.

18 Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáiyaqtaba átê-wataama tiráiyé.

Érôtima Yóáanemna ánnáma ámikaiye.

19 miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááriq éna ábâkoni ánáaqa kéyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráiyé. 20 miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemna ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá péraakaraiye.

21 aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ániibo Ítuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráiyé. 22 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáiyé. ániibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémarauene. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéiyé.” téna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráiyé.

Ítun áítaubikoni yíwîre.

23 Ítuma wení mayaímá áaimma átáma matáima wení karitimaatimá miráuma kaumotíyáákámá uráiyé. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

24 Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.

Máátáátima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

25 Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma áanikoe.

Étarima Náágaemma áanikoe.

²⁶ Náágaema Máátimma áanikoe.
 Máátima Matáátiatimma áanikoe.
 Matáátiatima Tímíenimma áanikoe.
 Tímíenima Yótekimma áanikoe.
 Yótekima Yóramma áanikoe.
²⁷ Yórama Yóáánaanimma áanikoe.
 Yóáánaanima Arétamma áanikoe.
 Arétama Terúbabeomma áanikoe.
 Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.
 Téyaatioma Nérimma áanikoe.
²⁸ Nérima Mérekimma áanikoe.
 Mérekima Áárimma áanikoe.
 Áárima Kóutaamma áanikoe.
 Kóutaama Éramaraamma áanikoe.
²⁹ Éramaraama Éramma áanikoe.
 Érama Yótuamma áanikoe.
 Yótuama Eriétamma áanikoe.
 Eriétama Yóraamma áanikoe.
 Yóraama Máátáátimma áanikoe.
³⁰ Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
 Aríbaema Tímionimma áanikoe.
 Tímionima Yútaamma áanikoe.
 Yútaama Yótêbimma áanikoe.
 Yótêbima Yónamumma áanikoe.
 Yónamuma Irááíakimma áanikoe.
³¹ Irááíakima Mériamma áanikoe.
 Mériama Ménnamma áanikoe.
 Ménnama Mátáatamma áanikoe.
 Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
 Nétaanima Tébitimma áanikoe.
³² Tébitima Yétimma áanikoe.
 Yétima Óbétimma áanikoe.
 Óbétima Póáatimma áanikoe.
 Póáatima Tárámonimma áanikoe.
 Tárámonima Náátonimma áanikoe.
³³ Náátonima Aammínataamma áanikoe.
 Aammínataama Ááraminimma áanikoe.
 Ááraminima Ááranimma áanikoe.
 Ááranima Étaronimma áanikoe.
 Étaronima Pérêtimma áanikoe.
 Pérêtima Yútaamma áanikoe.
³⁴ Yútaama Yáakobomma áanikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
 Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
 Áabaraama Téraamma áanikoe.
 Téraama Néomma áanikoe.
³⁵ Néoma Térúkimma áanikoe.
 Térúkima Aréumma áanikoe.
 Aréuma Apéregimma áanikoe.
 Apéregima Ébérimma áanikoe.
 Ébérima Tíraamma áanikoe.
³⁶ Tíraama Kénaanimma áanikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.
 Áárápáqáarima Têmimma áanikoe.
 Têmima Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.

³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Ênôkimma áanikoe.
 Ênôkima Yérimma áanikoe.
 Yérima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Ênotimma áanikoe.
 Ênotima Têtimma áanikoe.
 Têtima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. ² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánáárqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaarácq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana ⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ánibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-márábí-márúqá aráátimatuwena ⁶ Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maamiqtátááqá kennábóaq ánibo mora náawanabi aménááqa kanaarácq aménúne. ⁷ ánibo emá kekácq araayutaúmmá ayé ketíwíqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétéye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwíqa múte kéyauye ení Áánûqtuma wenamá wení mayaímá mayaa.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáárebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikoma máema kanaarácq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. ¹⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ánibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni watáama agamatán-áípi kétéye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timáména tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ánibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaena óq-taoqta awé uráiyé.

Ítuma Káárirí-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnááraq Ítuma yauwéqma Káárirí-marupaq iráiyé. ánibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áúkápácq wéyáwé uráiyé. ¹⁵ aarawaatí monoq-náúpácq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwíqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

16 Ítuma Náátárêtibaq uráiyē. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkáq máqe-uraipoana anómma aúráikaq uráiyē. ániibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náúpáq uyábékēna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyē. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínēna uráiyē. 17 ániibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámíkāae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiye:

18 “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiyē.
wemá kemmá awaaméqá umátikēna áwáyoq-wayukabi
'Metáiyáqtaba átê-wataama mó tiyo.' tiráiyē.
ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq
paábaq ayúqyikanunayaba timátíkaraiye.
yúramma karoparáina-wayuka
yúramma káonaiyata
náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma
mamá ayúqyikanunayaba
uyátárai-nakoma timátíkaraiye.

19 minnámo pááq íni-kanaaraq
uyátárai-nakoma wení waayúkama
yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba
abarokáq timá-yimiyo timátíkaraiye.”

téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Áítáiya agatáiyē.

20 Ítuma aúba-wannaama aráapatuwēna yauwéqma kawáá-náqá ámítuwēna wemá yiráátinēna maraq máqe-uraiye. ániibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq urááe. 21 ániibo Ítuma mikáq áaimma átáma aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarokáq kéiyē.” téna tiráiyē. 22 mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwîqa múte yauyéta Ítuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánaaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq kéiyō? maan-náqá Yótêbini áráaqa íyaq máraniyo?” téta tirááe. 23 ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “árainē. keráwáqá keqtábá maará tínoe. ‘tótāa-nako, enamááríq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minná ketáámá ítaraunataama emá mórai q umá maakáqá ení márúkakaraq mirá-uwo.’ téq keráwáqá tínomaniibo 24 kemá keráwáqá árainma kétima-timune. waayúkama yeqtí márúkake móra amuné-nákón áama íma kéitaane. 25 kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaaráqá taíbaq keqtoq-nóinímmá Ítiráaeobaq máawata mi-kánáaráqá aabayámmá aúyakitana kaumo-kárítimáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyē. ániibo máqten-aukapaqa anómma yáyaba urááe. 26 miráimanibo mórama Ítiráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa iyábá íuraine. ímiye. Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupa q móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopa q uráimiye. 27 miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítiráaeobaq máqe-uraamanibo min-áúkápímmá íma móra-nakomma íráqôni q uráine. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamá wení karígómá atóbamakaraine.” téna Ítuma Yéqtaeao-inikoqtaba tiráiyē. 28 máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. 29 páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápa q yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anura q awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma awéqtátuwaneta uráámaniibo 30 wení kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkápíke Ítuma yúqtúyuwēna kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáiyē.

³¹ Ítuma Kápéranabaq Káárirí-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. ³² ániibo yemá Ítun ágaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááe. minnáma Ítun ágoma akoqnáama wáitataboatae. ³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-nákómá anókaq ááyama tiráíye: ³⁴ “Náátárêtibake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánêq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aokaq-náqóne.” téna táí-aagoma wepí máí-nakoma tiráíye. ³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráíye: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” téna tiráíye. ániibo mi-táí-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. ³⁶ minnýyaba máqte-kayukama iyánáaq urááe. ániibo yeíyáá maará-tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáágararaq wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináíkáán-áímmá kêtítata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta tirááe. ³⁷ miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtábámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé uráíye.

Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaq uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. ániibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae. ³⁹ miráipoana Ítuma min-árááqnágóní amakaq ko itó-urena mi-kárígómá awááguraiye. ániibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-árááqnágómá páátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaúamá kuperáné kéitana Tabaagtímá ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókon-oko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. ániibo Ítuma máqte-kayukama móra-mora-yuma yemmá yínêkuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. ániibo mi-táí-áágómá maará téta ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma ánikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yi-wáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúríá-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. ániibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ániibo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo ⁴³ Ítuma tímá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó tímá-yiménaaq kéune. Áánûqtuma maaminnýyaba tímátíkaraiye.” téna Ítuma tímá yímikaiye. ⁴⁴ ániibo Ítuma Yúríá-wayukati monoq-náúpáq watáama tímá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráíye.

¹ móra-taoqa Kénétáaretíqa nokaayúkóní kegébabaqa Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóní áwábaq wáitana aónaraiye. ániibo noyááqa yai-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéta kúqômma tete urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópi-kááré. ániibo Ítuma Tááímoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaá mó maraa’ tiráíye. ániibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá watáama tímá yímikaiye.

4 miráumatuwena Ítuma watáama timá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma yúwénana kumínaa noyááqa yaa.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráiyé. 5 Tááímonima yauwéqma tiráiyé: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboqa kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiyé. 6 yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiyé. 7 miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómmá maqmá ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye. 8 Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiyé. 9 Tááímonima aónaimma máqtemma maaminóyááqá yáqtóráataba aónawaaena ikatíq uráiyé. ániibo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatíq urááe. 10 kaayaqá Yéberimma ánikoratama Yêmitiyaa Yóáanema yenákámá Tááímonimma ábárawaaoboata yenákágáráqá iyánáaq urááye. ániibo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatíq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiyé. 11 mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

12 Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikainare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óipake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráiyé: “uyátárai-nako, kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiyé. 13 Ítuma ayáámma árútukena ánêkuyena tiráiyé: “kemmá tikáiyé. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráiyé. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye. 14 ániibo Ítuma akoqnáa-aimma timá-amena tiráiyé: “móra-nakomma íma timá-amiyó. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq naíwámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tinoé téna Ítuma tiráiyé. 15 miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináikómá ókaraq wéyáwé uráiyé. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye. 16 miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyé.

móra-naqa áí-ayaamma táiq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

17 móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma Péraati-wayukagaraq amáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááriribakemma Yúriabakemma Yérútáárebakekaraq yama álkutaae. ániibo uyátárai-nakoni akoqnáágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Ítupi wáqe-uraiye. 18 ániibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóní ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe. 19 aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata karí-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraae. ániibo mi-karí-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe. 20 Ítuma yeqtí yirummá améta yikaí-yátááqá aónawaaena tiráiyé: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyé. 21 yemá amáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péraati-wayukagaraq yeiyáá netuq-áimmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kêtimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minná Áánûqtu wenamá weni mayáimíye.”

téta tirááe. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq tíyaqnoabaqá táí-tuyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-márábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráiyé. miráitana min-ayááqtámô aráákagi-nakoqtaba Ítuma maará téna tiráiyé: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkutaa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ miráitana min-ayááqtámmô aráákagi-nakoma aarawaatí yúraaq páátákáá itó-uraiye. ánibo kúkutaa-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ²⁶ ánibo máqte-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyeta yeqtí íyakoma iyánáaq kéitata maará-tiraae: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-nákóní áwîqa Aríbae. ánibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” téna tiráiyé. ²⁸ ánibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáiyé.

²⁹ Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaqa agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe. ³⁰ ánibo Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yiráátí-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nôraq itaráq keráwáqá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aáwaqa kénaao?” téta yemá tirááe. ³¹ ánibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeraígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa aammá auni-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaae: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nunamummá tirááe. ánibo yemá Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa móraiq kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqtê maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye. ³⁵ miráinata anaaékaqa min-ínímô mayané i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátêma íma mániye. mi-kánááráqá kanaaráq keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itaí-áípi téna wenamáárîq wetábá ‘aaramá mayané iníkáá-náqúne’ téna tiráiyé.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itaí-áíkaráq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiyé. ímiye. íma aokaríq kéiyé. mirá énama aúgemma kuberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ móraiq umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbi íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbi áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginaiye. ³⁸ ímiye. íma aokaríq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waaeni-nomma áítino. ³⁹ ánibo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waaeni-noqtabama íma

kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéní-nómmá minná íráqône kétiye.’ téna Ítuma waéqma itaí-áípi wení aúge-kataayaba tiráiyé.

6

Tabaatiráq mayaímá mayaíyáábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma wení iyápó-annate uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááé. ² minnáyaba yaímma Pérati-wayukama tirááé: “Tabaatiráqá aammá áumakaaé. keráwáqá minná nôraq itaráq mirá kéoo?” téta tirááé. ³ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpáq uténa Áánûqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyáábáq aammá áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóé. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?” téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: “Waayúkaqoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-naqiye.” téna Ítuma wenamáárîq wetáábá tiráiyé.

ayáamma táíq urái-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Ítuma monoq-náúpáq uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. ániibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umáguraiye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááé. yemá Ítuqtaba téta “Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae.” téta aatómaq urááé. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááé. ⁸ miráitana Ítuma wenamáárîq mikáyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi “yúbáq unitóaa” titana min-nákómá itó-uraiye. ⁹⁻¹⁰ ániibo Ítuma máqte-kayukati yúrapi karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: “ayáama arupú uwo.” téna tiráiyé. ániibo min-nákómá ayáamma árútuwaimma ayáákoma arupú umáguraiye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: “kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqôn-aainaq tarôq ónúnataabi táí-aainaq tarôq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatataá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?” téna Ítuma tiráiyé. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááé. mirá kéeta yeíyáá maará-tiraaé: “ketáámá Ítuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?” téta tirááé.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyîkaraiye.

¹² mi-kánááráqá Ítuma nunamummá tínéna anubaq utáiyé. mi-nókáámmá Ítuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tíq kéitana aaqá irákáiyé. ¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyîkátuwena yíwîqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráiyé. ¹⁴ móra-nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikaiye. ániibo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ániibo Yêmitiyaa Yóáane. ániibo Píripiyaa Paatááromiyue. ¹⁵ ániibo Máátiyuyaa Tómaátie. ániibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ániibo Tááímonin áwîqa karuwaaq-naré. ¹⁶ ániibo Yúqtaatima Yêmitimma ánikoe. ániibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutarurîq uráine.

netuqyaa-káyákábi Ítuma mayaímá matáine.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma mái-kayukama Ítuma mamá íráqôniq umáyîkaraiye. ániibo

Îtuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókák Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikák máqe-uraae. ¹⁹ ániibo taíbaq-wayukama Îtuma iyáánapo ánekuiyana Îtuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqôniq umáyikaniye.

Îtuma amuq-yatááqtábámá tiráiyie.

²⁰ Îtuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráiyie:
“keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro.
keráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma
keráwáqtí minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma
annaékaqa ógiranoe.
keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma
keqnáámmá wíráa ínóe.

²² ítáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta
aamá timá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámô kéiyaqa keráwáqá timuqá maráinoe.

²³ timuqá kémareraq iráá yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqtí anó-
meyamma Áánûqtuma wemô máipaq maqtokáiyie. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq
kéumatikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma mórai q umá Áánûqtuni watáama
yirááti-wayukama mamá táíq umáyikaraane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqtí túwaraikoma
íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa
anómma táí-yataakoma keráwákák yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyúma
annaékaqa táayaba ínóe.
íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma
annaékaqa ibiqá yaránóe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma kétiyama atéráaro. naayóbáqá yeqtí
yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yátááríq umáyikaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune.
móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi
keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro. ²⁸ náayubi keráwáqá
uwaatagááríq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqôniq umáyíkáaro.
ániibo keráwáqá akáyáámmá timá tiwáágiya-kayukama nunamummá timáyíkáaro. ²⁹ móra-
nakoma táápáaraq yumá tíkaminaqa kanaarác mórabaq-taapaama yimíyata tíkamoro. ániibo
móra-nakoma keráwáqtí kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqtí wáqtôma áméro.
³⁰ máqtemma nói-qtatabi ítama káonaiyaqa itaiya-qtataaqa paá yímero. ániibo móra-
nakoma keráwáqtí nói-qtataarabi maiyaiyaqa kanaarác ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro.
³¹ keráwáqá miráiyaniq umá kágo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq ónáae teníq
umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-
meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama
yemmá yirummá kéyime. ³³ mórai q umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma
keráwáqá yenamáa íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tíkái-qtataaqa
nói-qtataaqtaba abáa kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe. ³⁴ ániibo keráwáqá móra-
yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni

anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímeraq mamá íráqôniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayaiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqtí anó-meyamma waínaq Áánûqtuma mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni áanimaqa mánoe. táí-wayukagaraq Áánûqtukaq 'tikáiyé' íte-kayukagaraq Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yíminiq umá móraiq umá keráwáqá yemmá keráwáqtí paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainai-nákóráá umá aónama yainai-ááímmá

³⁷ keráwáqtí yainai-yátááqnápómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaiño. káqó-nakoqtabama waabáqtí yúrikaqa 'wemá íma árútáyiniq kéiyé' ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá móraiq umá yauwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itái-áikáráq timá-yimena tiráiyé: "mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. móraiq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áítanobaq metáyóye. ⁴⁰ ánibo mórama itái-yátááqá máyái-nakoma wení itái-yátááqá arááti-nakomma íma kéuyataiyé. máqtemma mayai-wáyúkámá itái-yátááqá ítama ánatetama yeqtí yirááti-wayukaraa aúránnoe. ⁴¹ keráwáqá nôraq itaráq keqtibâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi araatákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi mútûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaa? ⁴² nôraq itaráq keráwáqtí tîbâkoqtabama maará kéteo. 'ketîbâko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwaa? kéteo keráwáqtí túrapimma mútûq-yama waímma íyaq káona? ureqáráq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqtí túrapike mútûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqtí tîbâkoni aúrapike araatámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma táí-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá tiráiyé: "íráqô-tagoma táí-aramma íma kéiyaiye. móraiq umá táí-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóni aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-tawabi táí-yawabiyo téta káona. ánibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutóe. ánibo áwáabiq-annarakema wááéni-aramma íma kégutóe. ⁴⁵ miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo táí-nakomma táí-aimma áyáqnobake mamá pááq kéiyé. mirán-áuyánámmá áyáqnobaca ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéiyé." téna Ítuma tiráiyé.

kayaq-áuyánákáq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: "nôraq itaráq keqtábámá 'uyátárai-nako, uyátárai-nako,' kéteqanibo ketáama íma kéwaraa? ⁴⁷ móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. ⁴⁸ minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena iníkáá uráiyé. min-nákómá maiqá uqmá

mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnaá umákaiye. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnaá-namma tarôq uráiyé. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma aúténa min-námmá awétáraimanibo akoqnaá umákaitanaboana íma yawítiráiyé.
⁴⁹ ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miraráá umá móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnaaka-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítítuwaitana ‘pau’ titana yubákuraiye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráiyé.
² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórama mayái-náqá ákaraiye. mi-káwáá-nákómá wení mayái-nákóqtábá ôriq umá ákainapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puiné uráiyé. ³ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyé-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáino tiráiyé. ⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnaá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwáqnaa ínónama íráqômiye ⁵ wemá keqtaá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátíkái-nare. wemá wenamááríq monoq-námmá umátíkaraitaae.” téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiyé. naakóní waaqókáq itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboqa ketí naaúma íma yínóne. ⁷ ániibo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboqa enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnaámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náapaamma matokái-nakoni aménáápáq máunana mayáimá mayaa titaq kémayaune. ániibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkáraunata ketiménáápáq mááe. ániibo kemá móra-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaaráq kéwiye. ániibo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéiyé. ketí mayái-nákóqtábá ‘emá maa-máyáimá mayaa’ túnanama kanaaráq mi-máyáimá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánáaq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma mórama maamirá-náqá itáíq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁰ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yauwéqma naaópaq uréta aónamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹¹ pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwîqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. ¹² mibáqá mi-márúkóní oqtaráq waaqókáq owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamáa ákáraine. ániibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-ínikótê irááe. ¹³ uyátárai-nakoma min-ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-ínikóqtábá ‘ibiqá íma yaraao’ téna Ítuma tiráiyé. ¹⁴ ániibo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkútaa-yataq ayáamma ánékuitata waayúkama pukái-naqa mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: “maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaa.” téna titana ¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráiyé. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. ¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatîq éta Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta maará-tiraae: “ketáái

aúkáapimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyé.” téta ókaraq maará-tiraae: “Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínéna iráiyé.” téta tirááe. ¹⁷ maamin-áíkómá Íqtuqtaba máqtemma Yúríá-aukapaq uréire kéena máqten-aukapaq wéyáwé uráiyé.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyíkaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaae. ¹⁹ ániibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyíkáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaye: “naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?” téta tirááe. ²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraaye: “Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?” téna tiyé téta Ítumma timá ámikaae. ²¹ mi-kánááráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábíkémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáiyé. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. ²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráiyé: “kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqôniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaae. ²³ itáíq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: “naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwááma yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo? ²⁵ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoawaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoama umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. ²⁶ miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye. ²⁷ min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: “kemá ketáama mamé kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqtí túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye.” téna kétéiye. ²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárainanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma máí-nakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa mayaí-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikeka nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma íráqôn-amma yiráátimma yinaaéma umámikaae.

³¹ ániibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúnô? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae. ‘ketáámá keráwáqtábá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íma kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’

³³ ániibo Yóáanema nommá perai-náqá iráimma wemá aáwaqa aweté éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aíboq-nare’ téq tirááe. ³⁴ íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq umá néna wááéni-nomma ôriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.’ keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará

téta kéte. yemá itaí-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itaí-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá ‘árain-aine’ téta itánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma áitaukaq ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye. ánibo Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye. ³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáká máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-íníkmá mórama íraqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé iráiyé. ³⁸ ánibo min-íníkmá Ítuni anaaépaq áitapi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyé. ánibo kumari-íníkmá aqnugómá Ítuni áitaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníkmá wen-aqnótáurake aqnumá Ítun áitaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni áitaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá miráí-qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaaráq maamin-íníkmá Ítumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímiye.” téna Pérati-nakoma aúyánámmá ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóní aúyánámmá iténa yauwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboq timá ámenaae.” titana ánibo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé. ⁴¹ “itaaq, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake in-aatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. ánibo yenákábíkémá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kétune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-íníkmá kewaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-íníkmá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmma kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-íníkmá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqa kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaq kemá emmá kétimamune. maamin-íníkmá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ánibo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekák umá matuwáinanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁸ min-íníkmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétiwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeíyáa aamá maará téta kóté-yaté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ áaqibo Ítuma min-íníkmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtorana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápí waaqo.” téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímma-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena watáama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. ániibo yemá tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² ániibo yaímma-noinimma naayóbáqá Ítuma waátáma táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máatarini naayóbáqá min-íníópíkéma abapaké kaayaqá waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama káni Êrôtini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwîqa Yóánaama min-íníókáráq Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma móra waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráiyé: ⁵ “móra-nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímma-anayukoma aapi kuqturáiyé. ániibo min-ánáyúmmá waayúkama yítuqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye. ⁶ ániibo yaímma-anayumma óqta-marabi kuqturáiyé. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá íma wáitana ánayumma aayámmá kamáguráiyé. ⁷ yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi kuqturáiyé. ániibo áwáábiq-anna-karaakogaraq karúma ánayumma mamá táíq umátukaiye. ⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. óq-aimma arúbama tiráiyé: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma waéqma itái-áímmá ti-wáigóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itái-áíkkóni áaiqtaba Ítumma ítama aónaraae. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamááriq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkkón áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itái-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá itánómanibo mi-wáigóni áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itái-áíkkóni áaimma

¹¹ maami waéqma itái-áíkkóni áaimma maará-uráiyé. maamin-ánáyúmmá minná Áánûqtun áamiye. ¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama iréna mi-káyúkátí iyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itái-ítaiq kéiyana Áánûqtuma yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye. ¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkkómá íma ánûqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itái-ítaiq kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mónerabi maa-marábímá amuqá marái-yátáákkómá yúyánámmá mamá yawááq kéumatuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ánayumma íráqô-mararaqo kuqti-wáigómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá iyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atípáá aménáánóbákkáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mináúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma

anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ániibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráíye.

Ítumma anóagaraq Ítumma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá Ítumma anóagaraq Ítuni ábâqawaayugaraq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaga kanaaráq íma úyôwaniq urááe. ²⁰ yaímma-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “enanógaraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógaraq ketíbâqawaayue.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráíye. mirá titata yemá únópi-káárébi kóurae. ²³ únópi-káárégómá uyaatena kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi má kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ániibo yemá Ítumma ko awáatureta tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma itó-urena uwááma yóráiwaigokaraq únón-íyámá metaikáráq yiwááguraiye. ániibo anón-uwaagogaraq únón-íyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá íkatíq éta iyánáaq urááe. ániibo yeiyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

aíbôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáíye.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Kááririri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye. ²⁷ Ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkákáq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikákáq iráíye. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtôma aneqá íma itokáíye. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnaá uráíye. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-táí-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókákáq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráíye. ³⁰ ániibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwîqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráíye: “ááiq i-wayukamune.” téna yauwéqma tiráíye. netuqyaamá táí-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wáimaiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtaá táí-meyamma timíniqtaibo ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókákáq pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúmá naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránáe.

tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae. ³³ ánibo mi-tái-áágómá min-nákópíkémhá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nomhá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. ³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ánibo mikáké Ítunopaq uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatîq urááe. ³⁶ ánibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yimikaae. ³⁷ ánibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatîq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káárébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yawuwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá táí-aagoma ayúwái-nakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráíye: “kemá etê ónááq kéune.” téna tiráíye. miráimanibo Ítuma yawuwéqma kétimakena timá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márûpaq yawuwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááriqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóni ayáámûkomma yawuwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Ítuma yawuwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. ⁴¹⁻⁴² ánibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóni áwîqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaq agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-kárítímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráíye. ⁴³ Ítuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ánibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-íníkkómá inautámma ákáitana tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uraiye. miráitana móra-nakoma mi-kárímá íma kanaaráq atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-íníkkómá Ítuni anaaépake iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtórâq ayáámma ánékukaiye. miráitana páátákáá min-ínááú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáráíye. ⁴⁵ ánibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráíye. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ánibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma emhá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma tiráíye: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqmqá aónáúnama ketí akoqnáama yaímma tiyuwéna kóuráíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁷ min-íníkkómá mi-qtátááqá káonenama aúpâq iyukaiye. miráitana wemá iyánáaq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúrikaq Ítun-aneq ayáámma noiqtatababi ánékuin-aaimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguraiye.” téna tiráíye. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápí waa.” téna Ítuma tiráíye.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóni mayái-náqá Yááíratikaq iréna timá ámikaiye: “enayáámûkoma áqa pukuráíye. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráíye. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá ítátuwena yawuwéqma timá-amena tiráíye: “emá ikatîq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵¹ ánibo Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpâqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóáanemmma káwirena Yêmitimma káwirena min-ínáárúgóni anóaboamma kéyiwirena umá kúra umá

yiwîqmena Ítuma utáiyē. ⁵² ánibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqē-urāae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yaráaro. min-iyápómá íma pukáiyē. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráiyē. ⁵³ ánibo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá Ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wírāa urááe. ⁵⁴ miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaaqtoarena tiráiyē: “inaarúo, itóaa.” téna Ítuma tiráiyē. ⁵⁵ ánibo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráiyē. ⁵⁶ ánibo min-ínáárúgóní anóyaa aboáma anómma iyánáaq urááyamanibo Ítuma akoqnáá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráiyē.

9

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyikaraiye.

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnáágaraq náápaaakaraq yímikaimma yemá waátáma mútûq táí-aagomma waqtukéta ókonoko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. ² mikáké mi-káyúkámá uréta Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó kéteta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyikaraiye. ³ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra náí-yátáákáráq monekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. ⁴ ánibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro. ⁵ ánibo mi-káyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwîqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráiyē. ⁶ miráitana iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétima-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Ítuni watáama Íturaiye.

⁷ kîni Érôtima Ítuma máqte-qtataariq i-wáígóní watáama Ítatuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema pukáipike itó-uráiyē.’ téta tirááe. ⁸ káqo-kayukama tirááe: “Íráiyama pááq iyé tirááe.” ánibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uráiyē.” téta tirááe. ⁹ miráitana Érôtima maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapi aónane uráiyē.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ánibo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwîqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe. ¹¹ anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ánibo Ítuma kéyimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. ánibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyikénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. ¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamáárîq maami-káyúkámá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyē. ánibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá

maami-káyúkátí aáwaqa ko meyaníq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹⁴ miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá álkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá álkuma máéro.” téna tiráiyé. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá álkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráiyé. ániibo minóyáákáráq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ ániibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámma áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Ítuma Metáiyae’ tiráiyé.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo iyápó-annama yawwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perai-naré kéte. ániibo yaímma-wayukama téta Iráiyae kéte. ániibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uraiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “keráwáqá kenamááríq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yawwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni Metáiyama yawwéqma tiwiraí-náqóne.” téna tiráiyé.

Ítuma téna ‘pukéq yawwéqma itó-onune’ tiráiyé.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áimma íma timá yíméro téna iyápó-annama aamma áunikaraiye. ²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa aíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaemma umáketa ikamíyana pukéna kaumokánáámá ánatainana keqnáámma itó-iniye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyé.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketinaae waránae ténama wemá wenamááríq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínna-nakoma tinaae waráino. ²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámma iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ ítáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-márábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímáiyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? ²⁶ ániibo móra-nakoma keqtábágáráq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye. ²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéna Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítun áúgoma mamá aokaríq uráiyé.

²⁸ min-áimma timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumokánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yémitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yiwíqme utáiyé. ²⁹ nunamummá kétena máitana Ítun óíkoma mamá aokaríq kéitana wení wáqtógoma wayámma auréna miráuma okáá kamá tágaraíye. ³⁰ ániibo kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráiyae. ³¹ yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tirááe. ³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagíneta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráiyati

tágama-yataaqa aónaraane. ³³ Mótetiyya Iráiyama Ítumma ayuwéta kóiyee. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámá maakáq máunataama minná íraqône. ketáámá kaumo-námmá ónúnaatae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ániibo móra-namma Iráiyana naané.” téna Pítaama tiráiyee. ániibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráiyee. ³⁴ Pítaama min-áímmá kétena máiqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba urááe. ³⁵ ániibo móra-aikoma maará téna mi-kónnápiké tiráiyee: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna min-áíkómá tiráiyee. ³⁶ min-áíkómá mirá-timatuwaitata yemá aónamma Ítuma wenamá máqç-uráiyee. ániibo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae. ³⁸ ániibo mi-káyúkábíkémá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamá kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ ániibo mórama táí-aagoma min-íyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana óyaupikema wayán-ágárégómá ôriq kéiyee. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiyee. ⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaiq íkéowanaboana keráwáqtí tíyakoma táíq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtéma máeraq keráwáqtí ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyee. ⁴² min-íyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-íyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-íyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyee.

ániibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtabá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyee. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áíkóní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatíq éta Ítumma min-áíkóní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyoo?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máiyoo tirááe. ⁴⁷ ániibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati íyáqnoqbaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyán-íyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ániibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá timátíkáitaq yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyee. máqtemma keráwáqtí aúkápikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyapora umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráiyee.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqtí aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyee: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaemma íma kéwaraipoataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyee. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá

min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqti aanábómíye.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma Taméria-wayukama mááqqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq uráíye. miráitana Ítuma Yérútáárebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye. ⁵² ánibo Ítuma yaímma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqti naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqti namuro-wáyúkámá máápaq wítatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴ kaayaq-íyápó-ánnámá Yêmitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tirááye. ⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguráíye. ⁵⁶ ánibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-naré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqtemarupaq wíné innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráíye. ⁵⁸ ánibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-íyákómá muriánóbáq kémaitana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáíye.” téna tiráíye.

⁵⁹ ánibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaaé waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaaráq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráíye. ⁶⁰ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtabá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ánibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

⁶¹ ánibo keqnáámmá móra-nakoma tiráíye: “uyátáraana-nako, kemá enanaaé waránáá kéunamanibo emá kanaaráq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyááma mó yímíqma máéro timá yíkátuwero.” téna tiráíye. ⁶² ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaaráq íuwiniye.” téna Ítuma tiráíye.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyíkaraiye.

¹ anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq urááe. ánibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíné i-márúpáq timáyíkáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráíye. ² ánibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópi ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóní aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayai-wáyúkámá timáyikainata wení aáwaka ko mamá áikuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. ánibo ítáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ánibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate watáama tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ ánibo móra-nakoni

áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópí yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yauwéqma keráwátôpaq yíno. ⁷ keráwáqá mimórá-náúpáq áátuma máéro. áníbo min-náúpáq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta íyamma naaro. mayairáq-nákómá kanaaráq wení meyámmá mayániye. miráínaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ áníbo keráwáqá mera-márúkákáq uyáberaiyata mi-márúkákáq wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ áníbo mi-márúkákáq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqókákáq maíye.’ timá yíméro. ¹⁰ áníbo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkákáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaítôgoma ketáái tibíkákáq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq yauwéqma wiyé. atéréaro. Áánûqtuma yaináí-kánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq waaqókákáq kéíye.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánááráqá Áánûqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráíye.

yáimma-marupaq-wayukama yirummá íma waeráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, itáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. áníbo kemá keráwáqtí márûkaq awaaméq-yátáárîq únnaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma yimínímanibo keráwákákáq uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ áníbo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráíye.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqtí táama itaína-nakoma minná ketáama kéitaiye. áníbo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. áníbo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkáitaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyíkaraimma yauwéqma iréeta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwîqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae. ¹⁸ áníbo Ítuma timá yímikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. ¹⁹ itáaro. kemá keráwáqá akoqnááma tímikaunaboq keráwáqá kanaaráq irakabayaakógáráq áwáábîq-uwabaaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnááma uyátánoe. áníbo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqtí táama itáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma máipaq keráwáqtí tíwîqa kágamaraibo minnáyaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákákáq ‘tikáíye’ tiráíye.

²¹ mi-kánáaráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnohaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-márábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnáyaba ‘tíkáiye’ kêtune. emá maami-qtátááqá itái-yátááqá itéta ‘aamá Ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoyike aamá íma itéta paá-wayukama káyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiye. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamá kemmá áanikomma kétimonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamá káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiye.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétimatumune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma ítánáae temánibo yemá íma Ítaraae.” téna Ítuma tiráiye.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiye. ániibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiye. ²⁶ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni wataama agamatán-áikómá kétéyo? emá náaraq umá káyorauno?” ²⁷ titana min-nákó yauwéqma tiráiye: “mútûq arummá káme ení akoqnááqaraq arun-iyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ániibo enamáárîq eqtábá akáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiye. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiye.

²⁹ miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamáárîq wenáwîqa mamá íraqôniq íyábá akáitana timá ámikaiye: “ániibo ketimakaqô máí-naqa minná náawabiyo?” téna tiráiye. ³⁰ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiye: “móra-nakoma Yérutáarebake yuwéna Yérikobaq kukáiye. ániibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taítawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puiné uráiye. ³¹ ániibo mi-kánáaráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiye. Táméria-naqa aónawaaena yuwéna kótamaqtuwena aan áwábake kóuraiye. ³² móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq iréna min-náqá ya aónatuwena kótamaqtuwena aan áwábaq maréna kóuraiye. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiye. ániibo wemmá aónaimma áyáqnohaqa aruqtabá umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékaraq wááeni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó akarena yabírakaraiye. ³⁵ ániibo min-náúpáq wamaráayakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámiqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáqô kói-naqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa iníkáámá uráiyo?” téna Ítuma tiráiye. ³⁷ ániibo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá

arummá itana áwáqnaa i-náré.” titana Ítuma timá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágáráq wemmá Ítuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwîqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyé. ³⁹ Máátaani áúkoma wení áwîqa Máriaae. ánibo Máriaama iréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamáa tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnýabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyé. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyé. ánibo Máriaama íraqô-qtataaqqa mayánéna kéiyé. Máriaanopake íraqô-qtataaqqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. ánibo anaaékaqa nuna-mummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine.” téna tiráiyé. ² ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá nunamummá ténéqa maará tero.

keqtibotááo, emá yabíkáánna-marukaq máanana enáwîkoma aokaq wáiyé.

emá yabíkáánna-yataaqqa maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-marábikáráqá enaúyánámmá waránátaae.

³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaa.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqqa íma mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. ⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ánibo keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáamma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógô, kemmá aáwaqa timiyo. ⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtááqa-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqqa íma makáune.’ téna tiráiyé. ⁷ ánibo naaúpaqo máitana yaqtabá ko ítái-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyé. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma ító-ureq móra-yataaqqa aménúne.’ téna tiráiyé. ⁸ ánibo nôraq uráiyô? min-nákómá wení aanábóé téna íma ító-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma ínaaboaá ókaraq itaa-ítaa inanamá wemá ító éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqqa emmá amíniye. ⁹ ánibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítikaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ánibo náawabi oqtaráq pagé-page tíanama Áánûqtuma oqtamá íyakaniye. ¹¹ keráwáqtí aúkápíkema móra-nakoni áanikoma

aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ t́inanama aboámá kanaaráq irakabayaammá amíníyô? ¹² ániibo ánikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ t́innayaba kanaaráq aboámá áwáábíq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ ániibo keráwáqá táí-wayukamanobo íráqô-qtataaqa keráwáqti iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itaíyanama yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráíye.

yemá téta ‘Ítuma Piétebugaraq mayaímá kémayaiye’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Ítuma táí-aama waqtukáíye. ániibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átama tiráíye. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe. ¹⁵ áaqíbo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáárake Ítuma waátáma kématuwaiye.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkkaaq uréta ááiqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkkaaq uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. ániibo Tááqtaani waayúkama yaíkkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááiqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanama kanaaráq náawaq keráwáqti iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqti iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa iráíye.

²¹ itáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá wániye. ²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma iréna min-nákótê ááiqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáíq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ itáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma ketê íma mamá áíkuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kématuwaiye.” téna Ítuma tiráíye.

waátáma yauwéqma iráíye.

²⁴ óqa waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ániibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqtaba abáá kéíye. mi-táí-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. ²⁵ ániibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mi-táí-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkema min-nákópí ya máqe-uraae. ániibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-uraipoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguraiye.” téna Ítuma tiráíye.

amuqá marai-yátááqá mayai-ááíné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánááráqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. ániibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráíye: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraiye.” téna

min-íníkomá tiráimanibo ²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téa q maará tiyo. Áánûqtun áama itéta anaaé waráiya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagé guyowana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “íbêqa maa-kánááráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune. ³⁰ naayóbáqá Yónaama Áánûqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaqa pááq uráine. móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa Áánûqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráiyé. ³¹ anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá mamá keyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-íníkomá maa-márágóní aqtóraké wemá iréna Tórómónima wení itaí-yátáákóní áaiqtaba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máiyé. ³² Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ánibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyé: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóní aménáápárábi tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náúpáqô kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae. ³⁴ túramma keráwáqtí túgoni óné. ánibo túrakoma íráqôniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. ánibo túrakoma táíq umágínanama keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa nainéna uráiyé. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqeuraiye. ³⁸ ánibo mi-Pératí-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena Pérati-nakoma iyánáaq uráiyé. ³⁹ miráitana uyátárainakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúráqá tete umá íráqôniq umátúwáanikaa uráiyé. ánibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrákáráq arunóbákáráqá íyaq tarôq kéiyó? ⁴¹ ánibo keráwáqtí táápepi wái-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amíámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq amáanaimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá kétikaitana waayúkama áikuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráo-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kétikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkaraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámúraaq yítaiuqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ mórana amáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwîq kéumatikaane.” téna tiráiyé. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá amáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqti ummaa-ámáan-áimmá aarawaatí yímûraaqa mûte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánaipo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqti títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyáukáyábá mararaakaqá íraqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqti títaubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataaqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqti mararaakaq íraqô-kuruma umáyikaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íraqômma itaí-yátáápike maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táiq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqti yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáárqá Êboyaa Tékaráiyaama yíkakaane. Tékaráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkápimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkaka-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá amáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutaí-óqtáráké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata amáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áubi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama amûraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá álkuma máqe-uraae. ániibo mi-kánáárqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auráiyábá atéráaro. Pérati-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágááma tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq puínôqtabama ikatíqa íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaaráq íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráátenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káiq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyánîq kéoe. miráimanibo mórana pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqtábá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqti tíqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Îtun-awiqa yaí-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúrikaq ketíwîqa yéna ‘emá kennáé’ tîna-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá mórai q umákanune. ⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúrikaq keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá wakárakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táiq umákainanama Áánûqtuma mi-kúmíq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táiq énama min-nákóní kúmiq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaniye.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náapaakaraq matokáiya-kayukati yúrikaqo tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatíqa íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero. ¹² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tîna-aimma tínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aíbôqnaabooq urái-waigoni waéqma itaí-ááímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítuma maará-tima-amikaiye: “yirááti-nako, emá ketiwaammá timá ámínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaa q umá kemmá tímíno.” téna tiráiyé. ¹⁴ ániibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nôraq íyo? náawaq keráwáqtí táama ítama yaináí-náqá kemmá awaaméqá umátíkarai keráwáqtí oótamma mamá yaináí-náqá awaaméqá umátíkaraiyo?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqtí árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiyé. ¹⁶ ániibo Ítuma mórama waéqma itaí-ááímmá maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyé. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. ‘íbêqa kemá náaraq ónúnô? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyé’ téna ¹⁸ aúyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráiyé. ‘kemá ketí naammá yawítíma anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁹ ániibo kemá keti-makómmá maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ániibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápí mááo.’ téna aúyánánóbáq tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuma maará-tima-aminiye: ‘emá aíbôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umáraanama minnâ náawaq mayáníyô?’ téna tíniye. ²¹ miraráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa yetábá maqma ayúma kéguyomanibo Áánûqtuni aúrikaqa áwáyoq-wayukama mááé.” téna Ítuma waéqma itaí-ááímmá tiráiyé.

taíbaq-auyanamma itaí-ááímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániibo keráwáqá keráwáqtí túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minnâ aáwaqa íma wáiyé. ániibo keráwáqtí túma minnâ íma unáákáqtóma wáiyé. ²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéubetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánûqtuma aáwaqa kényimiye. kéréwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ keráwáqtí aúkáapike náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaarác wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nôraq itaráq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitao? ²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópí wái-qtataakaq túyánámmá itáaro.

yemá mayaímá íma mayéta wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kiráátí-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópí wáitata aabáyaama káráma irabí kágatuwaae. ánibo mirá-námá-karáa-qtátááqá minná Áánûqtuma yaqnamá keyabiqyikaiye. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánûqtuma miraráá umá keráwákáráq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqtí itáiq-itaiq umá máí-yataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma itáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itái-wáyúkámá mi-máqte-qtátááqá mayaínôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqti-bomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ keráwáqtí túyánámmá Áánûqtuni aúyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá álkui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqa íoro. keqti-bomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéiyé. ³³ keráwáqtí oótanaa máqte-qtataaqa waayúkaráq maráiyata meyáníq kéiyaq minnárake móneqa matéra áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ánibo móneq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ánibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá álkuyoro. ánibo Áánûqtunopaqa mórana moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaaráq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqa kéumatuwaiye. ³⁴ keráwáqtí íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqtí tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáigóni watáama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtôma awaarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶ keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá iyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayái-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma iníkáá oro. ánibo mi-kawáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá iyakanoe. ³⁷ ánibo kawáá-nákómá wení mayái-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. mi-kánááráqá uyátárai-nakoma yeqtí kaqtó-nakora íniye. uyátárai-nakoma wenamááríq wení wáqtôma awaarakáq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamááríq timáyikainata aáwaqa nai-yááréráq maraq máiyana wenamááríq aáwaqa márú-yiminiye. ³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma íréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqte-uretama yimuqá ôriq umá maránóe. ³⁹ keráwáqá maa-qtátááqtabá túyánámmá ítama arútáaro. naakóni aboámá áqnáabaqa 'moyá-káyúkámá yínóe' téna kanaaráq íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberanoe. ⁴⁰ keráwákáráqá yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíyakanabi kumíniye." téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákátí waéqma itái-áimmaá

⁴¹ ánibo Pítaama maará-tiraiye: "uyátárai-nako, maami waéqma itái-áimmaá kenamáá ketááwáq kétéma-time máqte-kayukayabagararabiyo?" téna Ítumma ítama aónaraiye. ⁴² anibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyé: "náawaq aamá iténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayáiráqá kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayái-wáyúkáráq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaaráq aáwaqa keyimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-naqa yauwéqma yéna aónáinnama naayóbáqá timá ámikainaiqa wení mayái-nákómá énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴ kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataaqa min-nákómmá kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinamanibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá

áyáqnoabaqa itániye. ‘ketí uyátárai-nakoma íma páátákáá yauwéqma yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena mayaí-wáyúkáwábi mayaí-nóinímmá tebûqa kényimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-káwáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá timá ámíniq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákenna karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷ mórama mayaí-nákómá wení kawáá-nákóní áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebûqa kámena táíq umákaniye. ⁴⁸ ááqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa kámena táíq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiyakayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaarácq uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Ítuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkaa q íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábá pááq ínimanibo minnáyaba ketíyakoma ôriq umá ummaa kényaiye. ⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé kukáiyé kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq kukáune. ⁵² ániibo íbêkaraq anaaékakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-iyakayukama yaíkaaq umá ketíwîqtaba kaayaq-ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáímá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkaaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikomma aboámmá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana min-íníkkómá awaákkómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-yataaqa pááq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Ítuma aarawaayábágárácq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá árimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ ániibo keráwáqá itáawana anómma uwááma yórítaq keráwáqá maará kéte. ‘íbêqa aaqá kániye’ tewana árimma mirá-teni q kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiqkayukae. maa-márábín-áwáámékárácq aabayákácq-áwáámékárácq aónama kárutaamanibo nôraq itarácq íbêqa maa-kánáárácq-áwááméqá íma aónama kárutaao?”

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itarácq keráwáqá kenamááríq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kényainao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótêma yagaroqtamá urékama kanaarácq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútáakao. móraiq umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetêma yagaroqtamá urékama aamá timá arútáakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yainái-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainái-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaq tikaíyábámiye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá kanaarácq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqti kanaamá ánataniye.” téna Ítuma waéqma itaí-áípi yainái-kánááyábá tiráiyé.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Kááririri-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátáárîq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíkakaiye mirá téta tirááe. ² áñibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá itáamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá mái-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áraimma kétima-timune. ímiye. áñibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe. ⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawítímena yíkamtata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáraiye téraq túyánámmá kéitaa? ⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. áñibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itái-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma wení yópi píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna iráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayaí-nákómmá timá ámikaiye. ‘itaa. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píki-yágóní arammá kutónáae téq yunnamanibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwaa. paáyaba maragóní anomma namá kánataiyé.’ tínana ⁸ áñibo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráana-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana matáainaao. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóní ayámá abákama agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánímanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’ ” téna mi-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itái-áípi tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yímikaiye. ¹¹ áñibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-íníkóní arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-íníkóní arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiyé. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae iréna maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyé. ¹³ áñibo min-íníkómmá Ítumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-íníkómá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-íníkómá Áánûqtun-awíqa múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráqá Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náúpáq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké móra-kanaama mayaí mayánô-kanaama wáiyé. áñibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaaráq mayaí-kánáábí yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyé. ¹⁵ áñibo Ítuma yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqtí purumaakaakóní naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nomma naígáae téq yiwíqme kéoe. ¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-karítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. áñibo máqte-kayukama Ítuma íráqôniq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákáráq (yíqtigaraq) yeqtí waéqma itái-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa nói-qtataakaanq umá wáiyoy kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnô? ¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyey. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópi uqmakáiyey. ániibo anaaékaqa anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraaey.” téna Ítuma tiráiyey.

²⁰ ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqamá ténúnô? ²¹ wemá miráuma anómma aurái-yátáárey. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtima) maténa anó-taapepi makéna yammá tarôq í-kánágáraq makéna waékáiyey. ániibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiyey.” téna Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átarena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániyey. Ítuma téna tiráiyey.

pááqyan-oqtama

²² Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyey. wemá aarawaamá kéyiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáárebaq wíney uráiyey. ²³ ániibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikáiyey: “umaataráana-nako, Áánûqtuma keqtaá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráiyey. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikáiyey: ²⁴ “ímiyey. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétimatumune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiyey. yemá kanaaráq íuraaey.

²⁵ anaaékaqa naakóni aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniyey. ániibo keráwáqá máapaq ya itó-uma máeq oqtaraq kéikameq maará téq áayama tínoey: “umaataráana-nako, emá keqtaá oqtamá ítikaao.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timíniyey: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minná íaonarauney.” téna tíniyey. ²⁶ ániibo keráwáqá maará timá áminoyey: “ketáamá etê anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtaá tiráátéwaonamiyey.” téq tínoey. ²⁷ miráinana naakóni aanábó-nákómá maará tíniyey: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónarauney. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniyey. ²⁸ keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááítekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamááriq máapaq mánoey. mibáq máeq anómma ibiqá yaraiyana tíwáyaakake kóqá iyániyey. ²⁹ taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaga náinoey. ³⁰ ániibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoey. ániibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoey.” téna Ítuma tiráiyey.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyey.

³¹ é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama iréta Ítumma maará-tima-amikaaey: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaaoy. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyey.” téta tirááey. ³² ániibo Ítuma yemmá maará timá yímikáiyey: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábááq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanuney. anaaékaq kaumo-kánáaraq ketí mayaímá mamá ánatanuney.’ ³³ íbêrabi aabáyaagaraq ayukágaraq Érótimi márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéuney. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáaey kéte. ímiyey. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáaey kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyey.

³⁴ Ítuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-káyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyaabotuwaee. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áráaqa áiqma aayan aménáápáq ákainikaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kêtunamanibo minnáyabama keráwáqá íma kétikaiye. ³⁵ miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiyee. Áánûqtuo, íráqôníq umákaao.’” tínoe téna Ítuma tiráiyee.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraqa Péрати-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyee. ánibo yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraae. ² móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítumamakaq iráiyee. ³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ⁴ miráitana yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye. ⁵ ánibo Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqtí aúkápíke móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyee. ⁶ yemá min-áikáqá kanaaráq yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá-yimena maará-tiráiyee: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwîqa uyátá-maqma anón-awîqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné ínayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ánibo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maino’ tíniye. ánibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama etê máeta aáwaqa náíya-kayukati yúrakaq ení anón-awîqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwîqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa márûte yuwániye. ánibo móra-nakoma wenáwîqa márûte yuwáina-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyee.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

¹² ánibo min-nákómá aaramá iyaí-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawaqa mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiyakayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naau winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amíyábáe. ¹³ ímo miráinaama emá anón-aawaqa yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapíke itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyee.

anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa naínô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraae.” téna tiráiyé. ¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. áníbo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákák yígáae téna yááyaraiye. ¹⁷ aáwaqa naí-kánáámá pááq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayai-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa umáguraiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ miráitana máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyaníq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.’ tiráiyé. ¹⁹ áníbo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyaníq umákaunaboq kemá ko maqmá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.’ tiráiyé. ²⁰ áníbo káqo-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.’ tiráiyé. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. áníbo naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuwena wení mayai-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táiq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráá-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiyé. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.’ téna tiráiyé. ²³ áníbo anó-nakoma wení mayai-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógiraikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.’ téna tíniye.” téna Ítuma maami waéqma itai-áípí tiráiyé.

mórama Ítun anaaé waránáae tinná-waigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waraíno.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ “móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaae íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye. ²⁸ nôraq íyô? keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtááq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá ‘kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune’ téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ áníbo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. áníbo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. ‘maan-nákómá naammá ínena áaimma átámaraimanibo páátákáá í umá kánataiyé.’ tinoe. ³¹ ítáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqá mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínímá wení ááiq-i-wayukama (10,000) yíkáitana áníbo káqo-kinima wení ááiq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráiyé. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kínímá aúyánámmá ítaraíye. uyátá-maqma taíbaq-aiiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímmá ikámma watuwání íyabiyo? ³² wemá yeráwátê kanaaráq ááíqá íma owáníq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq márariyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááíqá mamá kaayoné ínóe. ³³ móraiq umá keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaémma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ úmá íráqô-qtataare. miráimanibo úmá ímo káinataama náaraq onanataáwáq átêma ínyô? ³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íráqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtae kényuuae. aamá itaí taáqa wáinaqa aamá ítáaro.” téna Ítuma tiráiyé. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹ táákíti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama timmá ítaraae. ² ánibo Péрати-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábôiq umá uréire kéena yetê aáwaaq kénaiye.” téta tirááe. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: ⁴ “keráwáqti aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-tipima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ánibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ánibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áiqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kényaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe, ánibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá maráaro. ketí móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórai q umá Áánûqtuni márûpaq taíbaq arupú uráa-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitababoata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeráinatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá pááq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-íníkmá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-íníkmá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-wáyúkágáráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áíkuinoe. ánibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tíniye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itaí-áípi tiráiyé.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurái-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-íyápórátá yíkaraiye. ¹² ánibo maqné-íyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaa q umá kekárátámá timiyo. kanaaráq kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ánibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa q umá yímikaiye. ¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupa q ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. ¹⁴ miráitana min-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá pááq uráiyé. ánibo min-íyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. ¹⁵ miráitana mórama maa-márábí-nákókáq mayaímá ko matáiyé. ánibo min-nákómá min-íyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. ¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-íyápógómá min-ááwákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítariye. ¹⁷ miráitana mikáq mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayaí-wáyúkámá taíbaq-aawaqa

áyóki uráitata kénaae. miráitaq kemá maakáqá máeq táayabama kéune. ¹⁸ íbáqyuwaa. kemá ketibonôpaq kónune. ánibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. ¹⁹ íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaao.' ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyee. ²⁰ ánibo wemá itó-uma aboánôpaq uráiyee. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ánibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. ²¹ ánibo áanikoma maará téna aboámmá timá ámikaiye. 'ketiboó, kemá Áánûqtuni aúrakakaraq enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe ítinone.' tiráiyee. ²² aboámá weni mayai-wáyúkámá maará timá yímikaiye. 'keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápikaraqa waatammá umákáaro. ánibo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro. ²³ keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. ²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma awiráunatae.' tiráiyee. ánibo mikáké áaimma átáma yimuqá makááe.

²⁵ ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa yauwéqma naaópaq min-áqnááén-íyápógómá naamátûpaq kéyena ítáimma kaapaúmna kététa imá yarááe. ²⁶ ánibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéo?" téna ítama aónaraiye. ²⁷ mayai-nákómá maará téna timá ámikaiye. 'enábâkoma yauwéqma iráitana enabomá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá weni áanikomma yauwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.' téna timá ámikaiye. ²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. 'taíbaq-karitimaatima ení mayaímá miráuma mayai-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkáte timuráamuq íkémaraune. ímiye. ³⁰ miráimanibo enáanikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóinítí yúraq yuqmá ánataraiye. ánibo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne." téna tiráiyee. ³¹ aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. 'ketáaniko, aati-aatimá etê kerátámá móraraq kémauye. ánibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye. ³² íbêqa kerátámá tíyakoma íráqôni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiyee. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.' téna aboáma tiráiyee." téna waéqma itaí-áipí Ítuma tiráiyee.

16

mayai-káwáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma weni iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: "mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma weni kawáá-náqá ákaraiye. ánibo yaímna-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq iréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. 'ení mayairáq-káwáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyee.' tirááe. ² ánibo min-nákómá mayairáq-káwáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. 'enáama itaúnama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wanaabí agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.' tiráiyee. ³ mi-káwáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiyee. 'kemá náaraq ónúnô? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnááma íma wáipoaq kanaaráq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itáunaboaq mi-qtátááriqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq

onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.' tiráiyē. ⁵ mi-káwáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímíkai-kayukama yááyaitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?' téna ítama aónaraiye. ⁶ ániibo min-nákómá tiráiyē. 'tiyááka-tiyaakae (100).' tiráiyē. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaaó.' tiráiyē. ⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna ítama aónaraiye. ániibo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiyē. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tiyáákámá (80) agayaaó.' tiráiyē. ⁸ mi-tái-káwáá-nákómá wenamááríq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwîqa múte yaútaiye. miráuma aamá Ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiyē. maa-márábí-káyúkámá yeiyáá maamirá-káyúkátê mayaímá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-márábí-mónéqnápó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóíq oro. ániibo anaaékaqa móneqa mayai-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkákq mútikaniye. ¹⁰ ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. ¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyana náawaq kanaaráq umá Áánûqtuni óq-yataaqa kawáá ínô? ¹² ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténa náawaq emmá ennámá amíníyô? ¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákákq mayaímá íma kanaaráq mayániye. ániibo móra-nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákákq itáíq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe." téna Ítuma tiráiyē.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Péрати-wayukama móneqtabama ôriq umá káyikaitataboata Ítumma aábê-aimma tímá ákaraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá waabá-káyúkátí yúrikaqa kateko-ááímmá tarôq kéiyata yemá keráwáqtí tíwîqa mamá uíkáae kétémanibo Áánûqtuma keráwáqtí tíyaqnoabaq káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrikaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúrakaqa paátataakaa kéiyē.

¹⁶ Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma tímá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokákq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá nai-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágárq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama káyikaitataboata mayánéta inaamu kégyuoe. ¹⁷ itáaro. aabayákárq maa-márágárq ánatani-waigoma ummaamá káyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma káyaiye.

aaraukákq mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyē.

¹⁸ máqte-kayukama yínáqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukákq mamá káyataae. móra-nakoma naayóbáqá awáikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukákq-ámáámmá mamá káyawaaqiyē.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

¹⁹ naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awiqa yaan-únákáqtô áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamá má-naraiye. ²⁰ ániibo min-nákóni oqtaráq náakóni

waaqókák mórana áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Aráátaratie. min-nákóní áúraqa náomma kerémmá karáí-nare. ²¹ min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áiqma namá tímûtanaae téna éwaine. ániibo iyákómá iréna min-nákóní aneke náomma umánaraae. ²² anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mi móneqa ôriq umá makáinakogaraq púitata maméta mó uqtamákaraae. ²³ ániibo móneqa makái-nakoma áitanobaq máena áiq-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Aráátaratima amakaq máqe-uraiye. ²⁴ móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyé. ‘ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Aráátaratimma tímákénana ayáánaubiqa nopí márú yamátuwena tímáábíraq maráinana yatí umátikaino. tímáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyé.’ tiráiyé. ²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. ‘ketáaniko,’ aakaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Aráátaratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Aráátaratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá áíqa í-yátáápi máane. ²⁶ óq-yataare. ketáágáráq keráwákáráqti aúkápimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.’ téna Áabaraama tiráiyé. ²⁷ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Aráátaratimma tímákénana ketiboní naaúpaq wíno. ²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketíbâtiwaayuma yíkaraune. ániibo Aráátaratima akoqnáa-aimma yepímmá móma tíno. yegáráq maa áwáábiq-marupaq iréta yíqa í-yátááqá mayaíyábáé.’ tiráiyé. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqamá ítáaro.’ téna Áabaraama tiráiyé. ³⁰ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaaráq íiniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá waeránóe.’ tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna tímá ámikaiye. ‘yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínátama minnágaraq yirummá íma waeréta íma ítánóe.’ téna Áabaraama tiráiyé.” téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itaí-áípi tiráiyé.

17

tái-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táiq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama tímá yímikaiye: “yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwámanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwáina-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániye. ² keráwáqti aúkápíke móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáne kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánûwarapi ánná kútuweraq nopí yuwáiyana íma táí-aaimma mamá pááq íniye. ³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeráinaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq otaa-qtátááriq umákéna abapaké kaayapáq enôpaqa yéna wemá maará téna ‘kemá tirummá waeráune’ tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwáao.” téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaa.” téta tirááe. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: “keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaraq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. ‘emá áaipike enamáárîq agíqme únópi koma karuyuwo.’ tíyanama paá keráwáqti táama warániye.

mayai-nákóni áaimma

⁷ itáaro. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipi-tipi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna ‘emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.’ téna tíníyô? ⁸ ímiye. wé maará-tima-aminiye. ‘emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámûranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwánaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.’ téna tíniye. ⁹ ániibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba ‘tíkáiye’ tíníyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq keráwákáráqá ‘Áánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaaraq keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayáimá mamá ánataraunatae’ tero.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹¹ Ítuma Yérútáarebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirí-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ániibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: “Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáá arummá umátikaa.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqti túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yímikaiye. ániibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqti yúgoma íraqôniq umáguraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórana Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íraqôniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq oípake marabí aténa ‘tíkáiye’ téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaae-nare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítíráae-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awîqa íyaq múte yaúyô? maamin-náqá wenamá káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwîqa múte yauwíyô?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóao. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoraanna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Péрати-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyô?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyé aqá mera máiyé: téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqti aúkáapi wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

²² ániibo wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “anaaékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tînômanibo íma aónainoe.’ ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tînômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé iníkáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa mórai q umá

miráitata máqtemma aónanoe. ²⁵ miráimanibo áqnaabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárenóbáq uyábékuraiye. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnaámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyanîq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ániibo Arótima Tótômabaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena kúmínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. ³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraq miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékéna wení ótamma ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwíno. ³² keráwáqá Arótimma ánáákoqtabama túyánámmá itáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq yawítima iramá agatuwáne kéena Arótiqtaba téna ‘ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonao.’ titata kéqopike Arótimma ánáakoma anaaépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá mái-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaaráq wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ániibo kaayaq-íníkorátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópi máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínáyô?” téta tewana Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

18

aaragómá aamá ítama yainai-nákóqtábá tíwáqnaa ikáae téna ááyarai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itai-aímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainai-náqá máqe-uraiye. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatîq uráiyé. ³ ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkáqá máqe-uraiye. aati-aatimá min-íníkmá aamá ítama yainai-nákókáq iréna maará má-tiraiye. ‘ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainao.’ téna tiráiyé. ⁴ áqnaabaqa aamá ítama yainai-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ‘kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatîq waayúkati yáakaraq íma kéikatunamanibo ⁵ maami keqtoq-íníkmá kemmá ummaa-yátááqá kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tîbô ka-iyábábóaq áwáqnaa ónúne.’ téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yainai-tái-nákóní áama itáaro. ⁷ min-áímmá waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkái-kayukama aati-aati-nókáánabi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaráyanama wemá áráwáábakéna

yíwáqnaa íní íyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-márábí-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máíyanawaq yimónaniyo?" téna keráwáqti tirummá mamá akoqnáá iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayái-nákóni waéqma itai-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta 'ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááé' téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkátí waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: ¹⁰ "kaayaq-nákórátámá nunamummá tiyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ánibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiyé. 'Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoaq kemá ekáq 'tíkáiyé' kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ánibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq 'tíkáiyé' kétune. ¹² máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaaq awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.' téna tiráiyé. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayái-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. 'Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaa.' téna tiráiyé. ¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayái-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqce-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqce-uraiye. itáaro. náawabi wetábá wení áwíqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwíqa márúte yuwaína-nakoni áwíqa Áánûqtuma múte yauwíniye." téna Ítuma tiráiyé.

pááqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyíkaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánaqo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ánibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: "keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketópaq íyaraq íma yaqtóráaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana miraráá umá móra-nakoma pááqyan-iyapora íma aurenama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye." téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: "íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaaq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?" téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ánibo Ítuma maará téna tiráiyé: "nôraq itaawáq keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamá íráqôniq kéiyé. ²⁰ emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyó. waayúkama íma ikámma puyuwo. moyámmá íma mayaa. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaa. emá enanó-enaboni aménáápâq mááo." téna Ítuma titana ²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: "naayóbáqá kemá iyápóma máqce-uraunarake áaimma átama min-ámáán-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye." téna tiráiyé. ²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: "emá móra-yataaqtaba aqtóráríq urááne. ení máqte-qtataaqa waayúkama yímínata meyaníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ánibo emá miráumatuwe ketinaae waraao." téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá

itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa yaráiyé.

²⁴ min-náqá aónawaaena Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóni aapi peránénama kammáa ainíkáá umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “miráinanama kanaaráq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayáníyô?” téta tirááe. ²⁷ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaaráq íma ínômanibo Áánûqtu kanaaráq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: “ítaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae.” téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama ³⁰ kanaaráq Áánûqtuma íbêqa maa-kánááráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ánibo anaaéka-kanaama pááq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáarebaq uyónúnatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ánibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. ³³ ánibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánááráqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkkóni áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókáq úítana mórama aúgaroq-nakoma aakóni áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgáróq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kényewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ánibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibake-naqa kéiyé.” téta tirááe. ³⁸ ánibo min-áúgáróq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-áúgáróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ⁴⁰ ánibo Ítuma waaqókáq ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgáróq-náqá waaqókáq itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráiyé. ánibo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq kéténe.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ miráitana páátákáá min-nákóni aúrakoma íráqôniq umágitana aúramma aónarena Ítun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaiye. ánibo aarawaamá minnáraq aónawaaeta Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábékaimma ² mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayaí-wáyúkátí kawáá-nápóana móneqa taíbaq makáíye. ³ ániibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaaráq Ítumma íma aónaraiye. ⁴ ániibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráíye. ániibo wemá 'Ítuma maan-ákáq íniye' téna aúyánámmá ítaraiye. ⁵ Ítuma min-áúkápáq iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: "Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune." téna Ítuma tiráíye. ⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipeke Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. ⁷ ániibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: "Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye." téta tiráámanibo ⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaa quréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ániibo kemá móra-nakomma kaaqaarigónîq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne." téna tiráíye. ⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: "íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráíye. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráíye." téna Ítuma tiráíye.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itaí-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítatuwaawana Ítuma móra waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye. Yérútáarebaq waaqókáq yitatabóata Áánûqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokáq ínítana kétiye téta yúyánámmá ítaraae. ¹² ániibo Ítuma maará-tiraiye: "mórama anó-nakoma móra ayáqtáaq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkена móneqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráíye. maará-tima-yimikaiye. 'keráwáqá maami-mónéqnápó mayaímá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.' téna tiráíye. ¹⁴ miráitana wení márûkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyíkáawata anaaé waqmé urááe. ániibo yemá maará mó-tiraae. 'maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.' téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráíye. ániibo wé maará-tiraiye. 'naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.' téna tiráíye. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayaímá kémayeq amuq-yáúmá (200) matáune.' téna tiráíye. ¹⁷ ániibo kínima maará-tiraiye. 'emá íráqô-mayai-napoa emá kateko-máyáímá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá kárutaanaboq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.' téna tiráíye. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayaímá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.' téna tiráíye. ¹⁹ ániibo kínima maará-tiraiye. 'móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.' téna tiráíye. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáíye. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.' téna tiráíye. ²² ániibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoq

káqo-nakoma márái-qtataaqa kémayeq káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ániibo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tíkáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgáráqá íma mayáúnô? téná tiráíye. ²⁴ mi-kínímá waaqókákáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokái-nakomma áméro.’ téná tiráíye. ²⁵ ániibo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiye.’ téta tewana ²⁶ mi-kínímá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ ániibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaae’ tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra ketúraqa yíkamma púyoro.’ téná kínima tiráíye.” téná Ítuma waéqma itái-áímmá tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráíye.

²⁸ Ítuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáárebaq uráin-amma arááyamaena uráíye. ²⁹ ániibo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwíqa Óríbêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq urááye. ³⁰ Ítuma maará téná min-nákámá timá yimikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnáraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótíráá-kákóní ámûraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ ániibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nôraq itakawáq min-ótíráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaaráq kenakámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé tekao.’ téná Ítuma timá yimikaiye. ³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yíminiq umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótíráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téná titata ³⁴ yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.’ téta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótíráá-kákóní ámûraaq wáqtôma abákáreta Ítumma min-ámúrááq ákáawana máqe-uraiye. ³⁶ ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmakaae. ³⁷ Ítuma Yérútáárebaq waaqókákáq Óríbêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwíqa múte yaútae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwíkaq kéitana Áánûqtuma íráqôniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqa wáíye.” téta tirááe.

³⁹ ániibo yaímma Pérati-wayukama mi-táíbáq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paátí máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo Ítuma maará téná yauwéqma timá yimikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí máiyanaama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téná Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

⁴¹ Ítuma Yérútáárebaq waaqókákáq iréna márûqa káonena ibiqá yakáíye. ⁴² Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqti taákoma kanaaráq ikéitaiye. ⁴³ keráwáqá itáaro. anaaékaqa móra-kanaama pááq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikanoe. ⁴⁴ keráwákáráq keráwáqti waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaíyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma

keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma ítaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáiyé.

⁴⁵ Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáiyé. ⁴⁶ Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráiyé.

⁴⁷ aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímikaiye. ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraae. ⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

20

yemá Ítuqtaba ‘náawaq náápaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiye. ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq Ítunopaq irááe. ² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. ³ ánibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá keráwákáq móra-aqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná ⁴ Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?” téna tiráiyé. ⁵ ánibo yeíyáá aamá kóté-yaté kéeta maará-tiraae: “ketáá maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanatáámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nôraq itaráq itáiq-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye. ⁶ ánibo ketáá téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatatáámá máqte-kayukama keqtáá óqtatanapotaa tíkaminotaae. ánibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae.” téna tirááe. ⁷ miráitata yemá maará téta Ítun-aaraq yauwéqma tirááe: “Yóáanema nommá péráí-qtataaqa náakakenaq iráiyô minná ketáá íaonaraunataae.” téna tirááe. ⁸ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “mórai q umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mi-máyáímá kémayaune.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itai-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itai-áímmá timá yímikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáiyé. ánibo min-nákómá wááéni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uráiyé. ¹⁰ anaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánááráqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókáqô yabíkáa-kayukayopaq uráiyé. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráiyé. ánibo wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuráiyé. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuráiyé. ¹² ánibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóní aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúnô? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minná timákáanana

wíniye. ániibo yemá min-íyápógón áama itánóe.' tiráiyee. ¹⁴ miráitata wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeiyáá maará-tiraae. 'maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáá mayánúnatae.' tirááe. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóni áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáiyee. ítáaro.

wááéni ara-tókóni aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóni aboámá iréna wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama yíkamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye." téna Ítuma tiráiyee. ániibo waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: "wemá miráinabo árainma ímiraino." téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: "Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aainaq wáiyoo?

'maamin-óqtámmá mayái-wáyúkámá

paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa

naakóni akoqnáá-abokaa kéiyee.'

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóni ámûraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo kuqténama min-nákómmá ikámma púbuyama obamá aúqtuwaniye." téna Ítuma tiráiyee. ¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itái-áímmá tiráiyee. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa íkatéta Ítumma íma yáqtokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amikáae téta ítama aónaraae.

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréna aamá ítama yainánéta urááe. ²¹ ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. 'yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma íkatíq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-yimene. ²² emá nóine téq auyánámmá kéitaano? Títaamma" Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi íyabiyo?" téta Ítumma ítama aónaraae. ²³ miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmô temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye: ²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakarác áwíkaraq waímma náawabiyo?" téna tiráiyee. ániibo yemá maará-tima-amikaae: "Títaani amané." téta tirááe. ²⁵ ánnibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "móra-yataaqa Títaannamo wárainaaq kanaarác Títaamma áméro. ániibo Áánûqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaarác Áánûqtumma áméro." téna Ítuma tiráiyee. ²⁶ miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yauwéqma timá yímiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma ítáá eta aamá íma téta paátí máqce-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátûti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. ²⁸ ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: "yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáan-áímmá agatáine. 'móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaarác ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóni anónnáma móra-iyapoma marakániye.' tiráine. ²⁹ itaao. mórama ye wátánónáamá miráuma abapaké kaayaqá máqce-uraae. áqnáekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráiyee. ³⁰ anaaékaq ábâkoma min-ínímmá matáiyee. ³¹ anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa móraiq umá pukuráiyee. ániibo keqnáámmá

mórai q umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá matéta iyápóma íma marakéta máqtemma pukurááe. ³² miráitana min-íní kógárá q pukuráíye. ³³ ánibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraq min-íní kóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne.” téta Ítumma Ítama aónaraae. ³⁴ minnáyaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragárá q waagará q íbêqa maa-kánáárá qá mamá aarauká qá káuraae. ³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aarauká qá íma auránoe. ³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaará q puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabítie. ³⁷ ánibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae. pááqya-tabikemma iramô karái-waigoni watáagoma maará-tiraiye. ‘uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááítekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’ ³⁸ Mótetima wení anáábútááma pukowana maamin-áímmá Ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máíye. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yauwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne.” téta tirááe. ⁴⁰ ánibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma Ítama aónaraae.

yauwéqma yiwirái-ná qá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Péрати-wayukaraq ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Péрати-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawá q yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? ⁴² naayóbá qá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení aítauq aménáápá q yíkánata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine. ⁴⁴ Tébitima wenamááríq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini áanikoma máíyo?” téna Ítuma tiráíye.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama Ítaraae. ánibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yimikaiye: ⁴⁶ “keráwá qá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtáá q-unakaqtoma umáreta uréire íyá bá ôriq umá káyikaiye. yemá téta waayúka áíkuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráo-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ánibo yemá monoq-náúpá qá aarawaatí yúbá q aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikayata anón-aawaqo naí-kánáárá qá kateko-ábíqtátárá q maétaa aáwaqa nánátaae kéte. ⁴⁷ ketoq-nóínímmá yetí naammá íma meyáníq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtáá q-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánáárá qá yemá anómma táí-meyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráíye.

21

keqtoq-íní kómá Áánûqtukaq amuqá marakéna móneqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama kéyautena aónaimma móneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta móneqa maraí-yáwáápí móneqa má-makaae. ² ánibo Ítuma aónaimma mórama keqtoq-íní kómá awaí kómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata móneq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwá qá áraimma kétima-timune. maa-kéqtó q-íní kómá awaí kómá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáíye. ⁴ máqtemma maa-káyúkámá yemá taíbaq-moneqa makétaboata

yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníkmá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyánîq umá nání-moneqa íma matokáíye.” téna Ítuma tiráíye.

“anó-monoq-namma táíq umáginíye.” téna Ítuma tiráíye.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶“máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónaamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíniye.” téna Ítuma tiráíye.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq íniyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnatabiyo?” téta tirááe.

⁸ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq íréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéíye.’ tînômanibo kerawáqá íma yinaaemma ko wáráaro. ⁹ anaaékaqa webómá kéeta anón-aiqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarácq íma ikatíqa oro. miráí-qtataaqa áqnáabaq pááq ínimanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááíqa umáyikanoe. ánibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááíqa ínoe. ¹¹ ánibo maa-márábímmá anómma márûma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ánibo taíbaq anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miraímanibo miráí-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náúpáq mamá tíkareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá kíni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. ¹³ ánibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoe. ¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá átê-wataama Áánûqtutaba kanaarácq timá-yiminoe. ¹⁵ kemá kenamááríq arupú-aimma túyánákáq mamaráanana itai-yátááqá timíniye. ánibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqtí namuro-wáyúkámá kanaarácq íaratinoe. ¹⁶ keqtibomá keqtinóma keráwáqtí móra-naaegoma keráwáqtí tibâqawaayuma keráwáqtí aanábómá mamá keráwáqtí namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwápikémá yaímma puínoe. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwáágínomanibo ¹⁸ keráwáqtí tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tíkamma puínoe. ¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtoraapoata keráwáqtí túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónályata ááiq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaarácq mikácq aónéq márûqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. ²¹ mi-kánááráqá Yúria-marupaqa márúya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ánibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máíya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ánibo márûkoni aaumépaqo máíya-kayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayaí-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokácq pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánááráqá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq iyápóma náamma kéyime-noinikaraq tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínatama mi-kánááráq Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma áyamma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma

képujeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igárlq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wiyokakaraq wiyókákáráqá pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati íyákoma táíq kéinata ikatíq ínoe. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq inéna ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yúgabaaq ínata kekaa ínoe. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqtí aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. ²⁷ mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínimma anómma akoqnáágararaq tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq inaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókáq wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itaí-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ móraiq umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq inaqa kanaarácq keráwáqá aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókáq áaimma átáma yínéna kéiyé.

³² kemá keráwáqá árainma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq ínoe. ³³ aabayákárácq maa-márágárácq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma itáabo. íma netuqá omáq-ááwákáqá wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaarácq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq waakákora umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéiyana akoqnááma timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbácq kanaarácq itó-inoe.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáámma Óribêti-anuraq aúma ko kéwaine. ³⁸ ániibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq Ítumma awíqma yiménúne’ tiráiyé.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwîqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé. ² uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ániibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoabaq pékaima óq-awíqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábikéné. ⁴ ániibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágárácq watáama téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ániibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uraiye. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráíye. mi-kánááráqá mórama tipí-típi-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóóanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa íyataa naano.” téna tiráíye. ⁹ ánibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyô?” téta tirááye. ¹⁰ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wíyana wemá ko peráinna-naupaq ko pérááka. ¹¹ min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnaa umá aráqmata-namma náanaq wáíyo? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tíyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa naí-yáárégáráq abíqtátágáráq wáí-namma tiráátíno. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráíye. ¹³ ánibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae. ¹⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tíkáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ína-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁷ ánibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ ánibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá ítáaro.” téna Ítuma tiráíye. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánûqtuni aúgementa anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa naí-yááréráq máíye. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéíye. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráíye. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeíyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínáyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máíyo?’ tirááe.

²⁴ ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqma anómma máíye téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáraya-kayukama ‘waayúkati aanábóé’ téta yenamááríq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwátê móraiq íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakora umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máíyo? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayái-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitáq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá mórai q umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa náí-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ániibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítiráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yaináí-wáyúkámá mánnoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma téna Pítaaqtaba ‘anaaémma umátikaniye’ tiráíye.

³¹ Pítaamma Ítuma timá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-uwo’ timá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaa.” téna Ítuma tiráíye. ³³ ániibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupa q ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítumma timá ámikaiye. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama Ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Ítuma tiráíye.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

³⁵ maa-márábíké ummaa-yatááqá yeráwákáq pááq ínitana poana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá timátikauna q uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánááráqá móra-yataaqtabama uránabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ániibo yemá yauwéqma maará-tiraae: “ímiye.” téta tirááe. ³⁶ miráitana Ítuma maará téna timá yímikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayaíno. anón-unamma makénama paá mayaíno. ániibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama kéyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayaíno. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétiye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyaíno. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Ítuma tiráíye. ³⁸ ániibo yemá maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “kínna kanaaráqíye.” téna tiráíye.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétiye.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óríbêti-anuraq uráíye. ániibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe. ⁴⁰ min-áúkápáq iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáíno.” téna tiráíye. ⁴¹ mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráíye. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² “ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yatááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwaa. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao.” téna Ítuma nunamupí tiráíye. ⁴³ ániibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá umákaraiye. ⁴⁴ Ítuma áúnobaq maqmá aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kétitana áúnobakemma ímutigómá naaegóráá nommá auména marabí kuqturáíye.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráíye. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqí íyákoma ummaa yamágitataboata

yúmá wagurááe. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááô? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááe. min-náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábíkénápóana wemá Ítuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiyé. ⁴⁸ miráimanibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-aubi maré á/môqnané kéono?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama Ítute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq iné immá aónatuweta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayái-náqá ikákéna ayáánurapake aáqa áaipike agáutukaimanibo ⁵¹ Ítuma minná aónatuwena maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma min-nákóní aákaq ayáámma ánékuitana min-áárarákómá keqnáámmá íráqôniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqté anó-monoq-naupaq máqé uráunamanibo kemmá íma tínêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáágaraq pááq iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna ‘kemá Ítumma íaonaraune’ tiráiyé.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ániibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqé-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqé-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayái inípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógáráq Ítute máqé-uraiye.” téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyé: “maan-íníká, kemá Ítumma íaonaraune.” téna tiráiyé. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egáráqá emá Ítun-annabikemone.” téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiyé. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: “áraíne. maan-nákómá Ítute máqé-uraine. wemá Kááriribake-naqiye.” téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, minnámmô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kítitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. ‘mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tínóne.’ tiráin-aimma Pítaama yawwéqma aúyánámmá ítaraiye. ⁶² ániibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapi yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááe. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraae.

káánítôre-wayukati yúrakaq Ítuni aamá ítama yaíkaae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabí áikuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítôre-wayukaraq uréta maará-tiraae: ⁶⁷ “emá keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta

Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá timínoe. ⁶⁸ ániibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraae: “miráitaa emá enamáárîq Áánûqtumma áanikowabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minná kemúne.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷¹ ániibo yemá maará-tiraae: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkkae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe. ² yemá áaimma átáma aamá ítama yainéta maará-tiraae: “ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táítawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamáárîq wetábá téna ‘kemá Metáiyama kínimune kéiyé.’ téta tirááe. ³ ániibo Pááíratima Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítíráaeo-wayukati kíninabono?” téna tiráiyé. ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamáárîq mi kéténe.” téna tiráiyé. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóní otaa-qtátááqá íma káonaune.” téna tiráiyé. ⁵ ááqibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-aukapaq-wayukama yaíkkaq uréta ááíq urááe. Kááiriri-aukapake áaimma átárena mirán-ááímmá tarôq umáena maa iráiyé.” téta tirááe.

yemá Érótimi aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkkae.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááiribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráiyé. ⁷ ániibo Pááíratima Ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Érótima yabíkáin-aukapakenapoana Ítumma timákáitana Érótinopaq uráiyé. mikánááráqá Érótima Yérútáarebaq máqe-uraine. ⁸ Érótima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena ‘wemmá aónanaae’ tiráine. Érótima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátáárîq ínaq aónanaae tiráiyé. ⁹ miráitana Érótima máqte-qtataaqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Érótimma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámaan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. ¹¹ ániibo Érótigaraq wení ááiq-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórana íráqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráiyé. ¹² naayóbáqá Érótima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

¹³ Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áíkutaee. ¹⁴ ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kété ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéiyé.’ kété ániibo min-áíqtábá keráwáqti túrakaq wemmá ítama aónaraune. ániibo itáaro. keráwáqá aamá ítama yaináa-waigoni áaimma maami-nákópíkémá otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Érótigaraqa miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráiyé. itáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae.

16 miráinaq kemá tebûqa ámituweq timákáanana wíniye. 17 miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáiyee. máqtemma kótámaki-aawaqa nai-kánááráqá Pááíratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye. 18 ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe. 19 Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaqa ákáraane. 20 ániibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yímikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaae tiráimanibo 21 yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápaa. kaapaq-yátáq ikámma aráápaa.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. 22 ániibo kaumobáq Pááíratima timá yímikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáiyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebûqa ámituweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráiyee. 23 miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. ániibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátáraiye. 24 miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráiyee. 25 min-nákómá kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkáanaqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráiyee. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáiyee.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma ítaae.

26 yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaqa wínéna kéitata yemá min-nákóní ábûkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaaé waqmé uráiyee.

27 taíbaq-wayukama Ítuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. 28 miráitana Ítuma waeréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Yérútáarebake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yáráaro. paá keráwáqtábábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yáráaro. 29 ítáaro. anaaékaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraqa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma
ákáraiymma anaamoq-nóínímmá
iyápóma náámma ímo kámiya-noinimma
yemá yimuqá maránóe tiráine.’

30 mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawááq oro’ tínoe. ániibo pááqyan-anugoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. 31 íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

32 yemá káqo-nakarataragaq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Ítukaraq mórabí yíkamineta urááe. 33 yemá móra-marukaq uráámanibo mí-márúkóní áwíqa aqnón-ayaaqtaqpare. mí-márúkáq Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakaraae. ániibo yemá otaa-nákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq ítaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe. 34 ániibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaao. maami-qtátááríq o-wáígóní áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyee. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtôma yáátáá urááe. 35 aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá tímáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamááríq áwáqnaa íno.” téta tiraae. 36 ááiqa-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma tímákaraae. yemá waaqókáq iréta ikaaqa-wááení-nómmá amínéta 37 maará-tiraae: “árainma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaráq enamááríq áwáqnaa uwo.” téta tirááe.

³⁸ aqnókáq agamaráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyē: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamááríq áwáqnaa kée kekárátágáráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyē. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwēna maará téna awááguraiye: “emá wetē mórai q umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuni áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayaúyē. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátááríq íuraiyē.” téna tiráiyē. ⁴² min-nákómá keqnáámmá Ítumma timá ámikaiyē: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá keqtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyē. ⁴³ ánibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiyē: “kemá áraimma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma pukuráiyē.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamakaa kéitana aabaúmmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwēna énáikariq uráiyē. ⁴⁵ ánibo Áánûqtunopaqa aammá aúmaretá oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaqa abíkúmaráamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóíq uráiyē. ⁴⁶ ánibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyē: “ketiboó, kemá ketí taama enayáápi kémaraune.” kétena Ítuma pukáiyē. ⁴⁷ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaaena Áánûqtuni áwíqa múte yaúyēna maará-tiraiyē: “árainē. maan-náqá arupú-nare.” téna tiráiyē. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqô pááq immá aónatuweta yíruqtábá kéeta yaákaq kéyabiteta naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóinikáráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqte-uraimma áwíqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aari-maatéabake-nare. wemá íraqómma arupú-napoana káánítóre-naqiye. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitóre-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayáníqtaba ítama aónaraiyē. ⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwēna móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiyē. mi-múríánóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ánibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákáraapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóní kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiyē.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-múríánóbáqá aónaraae. ánibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaraq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naaopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ánibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagarááe.

24

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uraiyē.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umáráapoata maména urááe. ² yemá aónaamma óqtamma muríákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaee. ³ ánibo yemá mi-múríánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma

íanonaraae. ⁴ yemá minnýyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtōrakemma aakáá kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóínímmá ikatíq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aúkáapimma nōraq itaráq paá mái-nakoqtaba abáá kéoo? ⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Ítuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá ítáaro. ⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-yátáq Ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainanama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. ⁸ naayóbáqá Ítuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta ⁹ yemá muriánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ánibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ Maríaa Máátarini Yóánaama Maríaa Yêmitimma anóama min-nóínímmá yemá máqe-uraae. min-nóínikáráq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitata Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yimikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muriánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaútenua kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ánibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnýyaba taíbaq-auyanamma ítaraíye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqa (11 km) ayátáákakaane. ¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqō pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamááríq yimakaq iréna yenákátê yagaroqtamá uráíye. ¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaarác íanonaraaye. ¹⁷ ánibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nói-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemmá amáguraiye. ¹⁸ ánibo móra-nakoni áwíqa Karíopatie. wemá yauwéqma maará-tiraíye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráíye. ¹⁹ mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráíye. wemá Áánûqtuni amunénápóna wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí yúraakaq akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéíye. ²⁰ ánibo ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ánibo kámááni-wayukama ikámōwana púitata yemá kaapaq-yátáq níri amá íyakaraae. ²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yauwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ánibo móra-aikaraq wáíye. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma minná íbêqa kaumo-kánááráqá pááq kéíye. ²² ánibo íbêqa keqtáábiké yaímma-noinimma Ítuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánaaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta ²³ Ítuni arááq-auma íanonaraae. ánibo yemá yauwéqma iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máíye tirááe.’ téta tirááye. ²⁴ ánibo keqtáábiké yaímma-wayukamma muriánóbáqá uréta aónaamma aaramō teníq umá paá wáqtōma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íanonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ánibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amíyábámá kenákátí tiyakoma yaáka-yaaka kéiyé. ²⁶ minná yauwéqma tiwiraínáqá Metáiyama áqnáabaqa áíqá í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-yataaqa mayánîqtabama íyaq kenákámá Ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyé. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoleta maará-tiraaye: “emá kerátátê mááo. aabaúmá kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye. ³⁰ anaaékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákátê maraq máqe-uraiye. ánibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena mapámma min-nákámá yímikaiye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ánibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ánibo maará-tiraaye: “kerátámá aapaq kéyuyana wemá watáama kétima-timenarata agamatá-kánnáábíkén-áímmá áaimma titaka kétauyana kerátái tiyakoratama íráqôniq uráiyé.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáarebaq urááye. ánibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “árainé. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-umaguraiye. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítíma yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áímmá kététa máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uraiye. ³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatîq urááe. ³⁸ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitao? ³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyááma yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátámma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátámma íma wániye.” ⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aítuqa níri-abuma yiráátiraiye. ⁴¹ yemá ‘árainé’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááô?” téna Ítuma yimónaraiye. ⁴² ánibo yemá noyááqa agamáráamma áméwana ⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

⁴⁴ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma ánatauna. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ ánibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. ⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiyé. ‘Metáiyama yauwéqma yiwiráí-nákómá aíqá í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánáaráqá yauwéqma itó-iniye.’ ⁴⁷ ánibo áwîqtabama máqten-anna-wayukabi kétéiyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna

awikamayikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro. ⁴⁹ítáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamáárîq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkákáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

⁵⁰Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráiyé. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yímikaiye. ⁵¹wemá Ítuma waaroqá káyimitana Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé. ⁵²miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááe. ⁵³ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

Yóáane

Aagómá máíye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánáaráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye. maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qaataqa abarokáq aúkáiye. wenamáárîq máqte-qtataqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye. miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye. miráipoana paá wáíye.

Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye. Áánûqtuni wataá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áítábá iráíye. ⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé iráíye. ⁹ árai-tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráíye.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá keyikainata

Áánûqtu yemmá náapaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.

maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae. ¹³ yeráwáqá maqíkaraimma naaerákén-iyápóráá íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. waayúkati yimuq-yatááqnápó íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápó-annama maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá pááq uráiye.

mararáq kukéna watáíye.

ketáaráqá kukéna watáíye.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágáráq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáíye. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yátááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayoné-í-yátááqá aati-aatimá paá wáíye.

¹⁵ Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráíye: “Aagómá aúgaraq yínítabama mirá téq kemá Yóáane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé keyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéíye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máíye.” téna Yóáane tiráíye.

¹⁶ min-áúgáráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.
 kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.
 ayúgutaipike ketáá matáunatae.
 wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimitae.
 naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráiyé.

17 Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráiyé. 18 móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamá wení áanikoma máiyé. wenamá kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtbámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

19 aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútáare-wayukama timáyíkaraae. Yérútáarebake yaímma-wayukati yíwîqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. 20 Yóáane wemá paá tiráiyé: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiyé. 21 móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáarebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Irááiya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráiyé: “ímiye” tiráiyé. Aríbaeti-annama móragaraq ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyé. 22 Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tíminataa ketáá timátíkka-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamáárîq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. 23 wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani watáama yauwéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáapaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáapaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye 24 Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: 25 “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Irááiya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. ááqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana 26 Yóáane timá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkápimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá 27 uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóqa wení áitauq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Bétqanibaqa timá yímikaiye. 28 miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráiyé.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

29 miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyé: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áráakaa-naqa máiyé. wemá maa-márábí-kúmíq-yátááqá kebó-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiyé.” 30 wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kéyune.” téna Yóáane tiráiyé. 31 Yóáane óqa tiráiyé: “áqnáabaqa kemá kenamáárîqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoe. 32 Yóáane ókaraq tiráiyé: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uraiye. 33 aanibo kemá kenamáárîqa wemmá íma ítaraunamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánaábímá timá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena 34 kemá kenamáárîq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyé.’ ” téna Yóáane tiráiyé.

Îtuma wení áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaae waráaya-nakarata maeta ³⁶ áánibo Îtuma paá ureíre kaitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyé: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyé. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá itaarayapoata Îtumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Îtuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Îtuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikaiye. aanibo yenákámá tirááye: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyé.) ³⁹ Îtuma tiráiyé: “keté iréka yaónaakao!” téna tiráiyé. miráimanibo yenáká iréta Îtugaraq mi-nókáámá máqe-uraaye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyé. ⁴⁰ yenákábiké móra-nakoma wemá Yóáane itaraipoana Îtuma anaaéma wakáiyé wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítaa wenábâkoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá mái-naqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Îtukaqa uráiyé. Îtuma wemmá aónarena tiráiyé: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awíqa Tépati wániye.” téna tiráiyé. ááqibo paá Pítaa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyé. ⁴³ aabáyaama Káárirí-marupaqa Îtuma uínéna kéena kóuraiye. Píripima aónarena timá ámikaiye: “ketinaae waraao!” ⁴⁴ Píripí Beqtáirapake kéiyé. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítaa yeqtí márûkare. ⁴⁵ anaaékaq Píripí Natáániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatáae mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Îtuma Yótêbi wení áanikoma Náátárêtibake máiyé.” Píripí téna tiráiyé. ⁴⁶ Natáánio íkétamma maará wemá tiráiyé: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íráqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyé. Píripí timá ámikaiye: “enamáárîq iré aónaao!” téna tiráiyé. ⁴⁷ Îtunopaqa Natáánio kéena Îtuma káonaiye.wemmá káonena Îtuma abarokáqá tiráiyé: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyé.” téna Îtuma Natáánioqtabama mirá-tiraiye. ⁴⁸ Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma itaraano?” téna tiráiyé. ááqibo Îtuma tiráiyé: “Píripí emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiye.” téna tiráiyé. (mi-tágón-áwíqa “píki”). ⁴⁹ aanibo Natáánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyé. ⁵⁰ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Îtuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyé: “árainé. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiyé.

2*Îtuni áqnáaen-awaameqa*

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Káárirí-marukaq kéoe. pááqya márûkon-awíqa Kéinabare. Îtuma wenanóama mibáq máqe-uráiyé. ² Îtuma wení iyápó-annagaraqa min-ínikóní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatanena itana Îtuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguraiye.” wenanóama titana ⁴ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráiyé.” téna tiráiyé. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Îtuqtabama tiráiyé. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraae. Ítiráaeo-wayukati nommá perái-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uraae. móra-mora óqta-tawebima móraiq-moraiq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá

ógiqma wáiyē (113 aríta). ⁷ Ítuma tiráiyē: “mirá-oro! mi-táwérápí nommá yábóro!” wemá téna tiráiyē. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááē. ⁸ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uraaē. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiyē. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiyē. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraaē. iyakánéta on-íníkóní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ tímá ámikaiyē: “máqte-kayukama íraqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoē. ááqibo emá íraqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráiyē. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Kááririr-marukaqa mirá-uraiyē. Ítuma wení iyápó-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaaē.

Ítuma Kápéranabaqa kóiyē.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Kápéranabaqa urááē. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraaē.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiyē.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwîqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáarebaqa utáiyē. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiyē. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebûqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiyē. monoq-naúpáké máqtemma purumakaakáráqá tipi-típigaraqa pípéban umáguraaē. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiyē. ¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma tímá yímkaiyē: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráiyē: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!” téna Ítuma tímá yímkaiyē. ¹⁷ Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááē. minnáma agatáimma mirá kétéyē: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguraiyē.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááē. ¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyol!” téta ítama aónaraae. ¹⁹ Ítuma yawwéqma tiráiyē: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráiyē. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááē: “kanaarác ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqté-wayukati yíyiyaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááē (46 karitimaatimá). ááqibo miráinama kanaarác kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááē. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyē. ²² anaaékaqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtutaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabaaē téta tirááē.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiyē.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwîkaqa yirummá ámikaaē. ²⁴ Ítuma wenamááríq yaímma-wayukati táí-yaaiqtabama ítaraiipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiyē. ²⁵ máqte-kayukati yirupímmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaarác ítimaminiyē.

3

Îtuyaa Níkótímati

1 ááqibo Pérati-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati 2 Îtunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Aánûqtu etê ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaraq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyé. 3 Îtuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Îtuma mirá téna tiráiyé. 4 Níkótímati Îtumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago áayaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóani áayaqnoabaqa móragaraq ku peráinana ámûkarariq umá máena móragaraq marakániyô?” téna Níkótímati Îtumma ítama aónaraiye. 5 Îtuma móragaraq tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokaráq Áánûqtuni Aágogaraq marakániye. 6 aúgoma aúgomma ákáraritana Aágoma aágomma ákáraimiye. 7 íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikáino! 8 uwááqoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyó té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Îtuma tiráiyé. 9 Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq ínáyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. 10 Îtuma yauwéqma tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Îtuma óq-wataama tiráiyé: 11 “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kêtunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketái táaraqa taákaq íma kémaraae. 12 ímo itéq oweqa maa-marábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? 13 ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyé. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwîqa Waayúkagon-Araaqune kemá. 14 kaqmáápaqa káápaa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyé. mórai q umá Waayúkagon-Araaq múde yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyé. miraráá umá Waayúkagon-Araaq múde yawínoe. 15 miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. 16 owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápíke íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-iyápómá matúq-matuq umá mánoe. 17 Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyé. 18 móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye. 19 íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí táaguraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá keyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiye. yeráwáqti yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiye. 20 móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáigómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. 21 móra-mora-nakoma áraimma íraqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraiipoana wení mayáigómá ókáá kamá tágaginana

wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramapaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá keyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáane ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéo-wayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-opaqa iréta tiráae: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótaa-non-abapaqa mimóra-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóáane maaráá téna yawwéqma tiráiyé: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayáníbo.” Yóáane téna tiráiyé: ²⁸ “keráwáqá kenamáárîq tiníq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáiya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ itáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miraráá umá Ítuqtaba tíyaqnobaqa ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwîkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwîkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyé. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiye. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyenama ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiye. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnobaqa mirá kétee. ‘Áánûqtu árai-naqa máiyé.’ yíyaqnobaqa maami-káyúkámá mirá téta kétee. ³⁴ móra-nakoma Áánûqtu tímakaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétiye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenáayaqnobaq aati-aatimá ógiqma wáiyé. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákana máqte-qtataaqa wení akoqnáaraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráiyé.

4

Ítuma Yúriabake kóiyé.

¹⁻³ Yóáane netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Péra-ti-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúriabake itátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamáárîq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yawweré uráiyé.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráiyé. pááqya márûkon-awiqa Tékemabaq waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáiyé. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa nai-kánáámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaqa ko meyánîq ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráiyé. Ítuma timá ámikaiye: “nommá tímínaq naano!” téna tiráiyé. ⁹ ááqibo maamin-íníkmá yawwéqma tiráiyé: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá

téna timá ámikaiye. ¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráiyé: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténáq akoqnáá umá mái-nomma áméno.” Ítuma mirá téna timá ámikaiye. ¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráiyé: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáiyé. ááqibo ení tawemá íma wáiyé. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónô? ¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típigaraqa mipíké narááe.” min-íníkomá mirá téna tiráiyé. ¹³ Ítuma waéqma itai-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíké-nómmá naiyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴ máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá iyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa mataápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráiyé. ¹⁵ maamin-íníkomá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré iyenune.” wemá téna tiráiyé. ¹⁶ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye. ¹⁷ maamin-íníkomá tiráiyé: “ketiwaikómá íma máiyé.” Ítuma akoqnáá umá tiráiyé: “árainé. enawaikómá íma máiyé kéténe. ¹⁸ árainma kéténe. emá móra-tiyaapaq-naqa mataánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máiyé. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamáa tiráune.” téna Ítuma tiráiyé. maamin-íníkomá yauwéqma timá ámikaiye: ¹⁹ “uyátaráana-nako! Áánûqtuni amuné-náqá máane. maanná aónanaa únnae. ²⁰ itaao! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nunamummá Áánûqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kéténe. ‘Yérútaárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’ ” téna wemá tiráiyé. ²¹ Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyé: “aaragô, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútaárebaq nunamummá tinóne. ²² emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kéténe. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. ²³ mi-kánáámá yíniye. árainma mi-kánáámá íbêqa wáiyé. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mútûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mútûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye. ²⁴ Áánûqtu wenamáárîq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánûqtu wenamáa maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq tétama mútûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá tínobo.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ maamin-íníkomá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyé. ²⁶ Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyé. ²⁷ mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkotê wataá-wataa kêtítata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápíké móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê wataá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye. ²⁸ miráitana min-íníkomá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: ²⁹ “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákárâq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáíyawabiyo?” min-íníkomá téna tiráiyé. ³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata ³¹ mi-kánáaráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. ³² ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata ³³ mi-kánáaráqá wení iyápó-

annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. ³⁴ Ítuma miraráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyee. kemá timátikárai-nakoni aúyánámma waránááre waqma mayaímá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyee. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itai-áímma tiráiyee: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóni arupimma yómma anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómma aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiye. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbí-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. ³⁷ tiráama áraine ‘móra-nakoma arammá ányumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ ³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árakáqtábá ôriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguoyee.” téna Ítuma tiráiyee. Ítuma mi-kátáágóni áaimma abarokáq ítiraiye. mirá-uraiye. ányumma wení watáama wáiyee. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-ínikóni watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-ínikó tiráiyee: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-ínikó timá yímikaiye. ⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketáátê ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma wení watáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-ínikómmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoaqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamáárîq ítaraunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máiyee.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamáárîq tiráiyee: “Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awiqa wáiyee.” téna tiráiyee. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtábá yimuráámuq marákáraae. yeráwáqá yenamáárîq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááririmarukaqa yauweré iráiyee. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aúkaiye. móra-ano-naqa Kápéranabake wenáanikoma karímá ákaraiye. ⁴⁷ Ítuma Yúriabake Kááriribaqa yináímma ítátuvena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyee: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakaol!” téna min-ánókómá timá ámikaiye. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráiyee: “paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráiyee. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráiyee: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyee. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “kóaa! ení áanikoma paá mániye.” téna tiráiyee. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuraiye. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenitaatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máiyee.” téta tirááe. ⁵² min-iyápógóni aboámá ítama aónaraiye: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúmá yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiye.” téta tirááe. ⁵³ min-ábáúmá mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enáanikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiyee. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaq Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyee. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma

Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyē.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáiyē. ² Yérútáárebaq mibáq nokaayúkákáq wenáwîqa Batétara waaqókákq tipi-típigoni oqtaráqá wáiyē. minókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgágîq-nama wáqe-uráiyē. ³ mi púgágîq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaqa atááē. yaímma yúrama karoparáiyē. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááē. yaímma yítauqa yabitimáguráiyē. tébakaq-wayukama yíiyaa-kareremma urááē. nommá karááqto ínayabae téta awé urááē. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápí ítarāae. ⁴ yúyánápíkē tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyē. ⁵ abo mórama karínáqá kaumo-tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uráiyē. ⁶ Ítuma aúyánámmá ítaráiyē min-nákómá karímá naayóbáq matáiyē. ááqibo mibáq min-náqá aipaqa atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaráiyē: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráiyē: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamáárîq mi-nópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyē. ⁸ Ítuma timá ámikáiyē: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyē. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuráiyē. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uráiyē. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááē: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!” téna timá ámikáae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikáiyē: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé waao titaq mamé kéyune.” téna timá yimikáiyē. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téna ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaráiyē Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaráiyē. Ítuqtabama íma ítaráiyē wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikáiyē: “aákaq maraa! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikáiyē. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yimikáiyē: “min-nákómá wenamáárîq kemmá atóbamatikaráiyē.” téna Ítuqtabama timá yimikáiyē. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátáárîq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átama waqmá ikamínéta abáá-uraae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yauwéqma timá yimikáiyē: “ketiboó, íbêqa mayaí kémayaitaqa miráipoana mayaímá mimóráíq umá kémayaune.” téna tiráiyē. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááē. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamá ketiboé” téna tiráiyē. min-áíkómá mamá wekáráq Áánûqtukaraq móraiq uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááē. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yauwéqma tiráiyē: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáá wenamáárîq máqte-qtataaqa íma íné imíyē. paá aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráíq kéiyē. ²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaiipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiyē. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakáiyē. miráuma móraiq umá aúwaraimma aboámá ámikáitana paá áanikoma móraiq umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikáiyē. ²² ítáaro!

aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqa múte kényauyowana miráuma móraiq umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awiqa múte íkényauyowana miráuma móraiq umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkarai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-iyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-iyápómá pukuráa-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyé. óq-wataama timá yímikaiye: ²⁶ “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamáárîq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma móraiq umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa móraiq umá tirunóbáqá wáiyé. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráa-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muriánóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta úinoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariqo uráa-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táigo-qtataariqo uráa-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamáa kenamáárîq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tíkái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama kényainaunana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiyé.” téna tiráiyé. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá kemmá kenamáárîq áraimmo timá tímênaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómô timá-timiyaatama mikáq itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqtaa ketáa kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáne nommá perai-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawuwéqma tiráiyé. ³⁴ paá-wayukama Yóáne máqé-uráipoana wenáyabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áimmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikaiyabae téq kéténe. ³⁵ Yóáne wemá okáa kamá tágaraitaq pááqyakaanaama keráwáqá min-ópí timuqá kémaraae. ³⁶ Yóáne ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáímô mayáunama áraimma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaa téna timátíkáitaq íraune. ³⁷ aanibo ketibomá timátíkáimma wenamáárîq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóíkaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkarái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupí íma wáiyé. ³⁹ Áánûqtun áama agamatán-áipí ketáaiqtaba kétéiyé. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá kényorautopoqa min-aúgên-áúwaráimma mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá kényorautopoana keráwáqá min-aúgên-áúwaráimma íma yíniye. ⁴⁰ okaraq-okaraq timá yímíkaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa íréq maamin-áúwaráimma mayáitáaqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqtábámá ketíwíqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqtí táaimma káoneqa Áánûqtuni akaí-yátáaqá tirupí íma wáiyé. ⁴³ ketiboní náapaakaraq mamá kényune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamá yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáán uráa-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq timínô? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqtí tíwíqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaa Móteti wenamáa keráwáqtí túbi marániye.

⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáiyē. ⁴⁷ agatáimma tirummô ikámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínēq onábiyo?” téna Ítuma tiráiyē.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárébi meran-ábápáq uráiyē. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááē. miráitata ³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraaē. ⁴ Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárîq uráiyē. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa keyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaaqa meyánîq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítáreboana paá Píripimma kumá yumá ítarena ⁷ Píripi yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wiyókón arupi óqta-mayaima mamáta mór-mora-nakoma mór-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnataē.” téna yauwéqma tiráiyē. ⁸ Ítuni iyápó-annabike mór-waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹ “mór-iyapogoma mór-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraq matokáiyē” téna “ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaaráq íniye.” téna Áánaru tiráiyē. ¹⁰ tiyáapaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráiyē. ¹¹ ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikáq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-mikaq umá yímíqme uráiyē. ¹² yeráwáqá kanaaráq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aítma aíkuyoro yaímma páabaq iyúwáaro.” téna tiráiyē. ¹³ waayúkama mór-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyáaka uréna títaupake kaayaq-kámáágúq-únámá aítuma ógiqmakaaē. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááē: “áraïne. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiyē.” téta tirááē. ¹⁵ Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamáá utáiyē. wemmá awíqmeta koma yeráwáqtí anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaaē téta kétéwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyē. ¹⁶ Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Kááririnokayukaq kukááē. ¹⁷ nopí-káárébi utéta aqtamá Kápéranabaq wínéta urááē. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtôpaqa íraiqtaba aaqá ékáiyē. ¹⁸ akoqnáá-uwaa keyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráiyē. ¹⁹ ayau-yatáraké non aúkapi warárituqme keyeta nopí-káárébi ké Ítuma non ámûraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatîq urááē. ²⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatîq íoro!” téna tiráiyē. ²¹ yeráwáqá Ítumma nopí-káárébi auwiránéta urááē. kéowana ááqibo páátákáá yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááē. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nópi-káárébi kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaannapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Ítuma mór-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbiriati mibáké káqo-nopikaarema irááē. ²⁴ maa-taígání-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébi maréta Ítumma abáá ineta urááē.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁶ Ítuma

yauwéqma tiráiyé: “árainma kétima-timune. keqtabámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únayataba íma tibáá kéobo áaqibo kemô timúna-kaaweqa namá tímúqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqtí aáwaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétikaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwîqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁸ Ítumo kaawéqtabámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaaráq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyé. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁰ waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaqa wíyôpake wemá yimíq-yimíq uráiyé.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye. ³² miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. áaqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. ³³ aáwaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqtí yirun-íyápógóní kaawéqá kéyimiye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tiráae: “anóko, maamirá-káawéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkáae.” téta tiráae. ³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamáárîq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá ketime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqta yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákáq tikáinaiq íonaaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyé. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuwanunaboqa áaqibo ánatai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-aúyánákó mirá kéiyé. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô ketimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átama kéimma ánatai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté uráae. ⁴² maan-áímmá tíq-tiq umá tiráae: “maaminnâ Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá ítaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kétiyo?” mi-káyúkámá téta tiráae. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma nárunarun-aimma tero!” téna tiráiyé. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráiyé: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. áaqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yiné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánatai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatáae. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamá ketibommá aónaraiye. ⁴⁷⁻⁴⁸ árainma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqtí títaubikotaa

kaqmáápaqa yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamáárîq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnnama minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵² maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móte-maté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma timínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naaegaráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma náíyaqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma nai-yátááqá wáiyé. ⁵⁶ náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenaúnarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma mórai q umá ketiboní paá mái-yataaqa ketê wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyé. títaubikotaa kaqmáápaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyé. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” ⁵⁹ Ítuma Kápéranabaqa monoq-náúpáqá kényiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyé.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kényaiye. náawa kanaaráqá itané inábiyo?” téta tirááe. ⁶¹ Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyé: ⁶² “ááqibo keráwáqá aónáiyannamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno? ⁶³ Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kényimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyé. ⁶⁴ aanibo keráwáqtí aúkápimma yaímma-wayukama yirummá íma ketime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyé: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yiné iné.” téna Ítuma tiráiyé. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámeta anaaéma íkéwareta kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yawwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetéma ókaraqa uréire urááe. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáábaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁶⁸ Tááímoni Pítaa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáa kéitaunatae.” téna Pítaa tiráiyé. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yawwéqma timá yímikena tiráiyé: “nôraq inábiyo? kemá kenamáárîq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kétéikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyé.” téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamáa tiyáákagaraq kaayaq-iyápó-ánnábíkémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Îtuni ábâqawaama wenáaraqa íkéitaae.

¹ anaaékaq Îtuma Kááririri aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráiyee. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Îtumma ikamínéta owana Yúríabaq íuraiye. ² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnaráae mi-kánáámá waaqókárîq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúríabaqa waa. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátáárîqô ínema máqte-kayukati yúrikaq ító-ure mirá kénata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. ⁵ áraine. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaaemma íwakaae. ⁶ Îtuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma pááq uráiyee. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamíye. ⁷ maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó káгатikaae. ááqibo kemá yeqtí táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó káгатikaae. ⁸ keráwáqá kenamáárîq ayú maqnáíbáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma pááq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqe-uráiyee.

Îtuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáiyee. miráipoana waayúkama wemmá íaonano. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyó?” téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyee.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Îtuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráiyee.” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “kemô kétéraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéiye. ¹⁷ náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá itáinana wemá kemô aráátúnnayataba ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáiyô ketááq maqmawa kétuno téna ítama arutániye. ¹⁸ náawabi wenáuyánápíkén-áímmô ténama aanábógó wenáwîqa múte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi timátíkái-nakon áamo ténama wení watáama árain-aine. aanibo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáiyee. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráiyee. nôraq itaráq kemmá tíkaminera tibáá kéoo?” téna Îtuma tiráiyee. ²⁰ aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáiyee. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aíbôqnaaboq-aikon-aimma kéteno?” téta tirááe. ²¹ Îtuma yauwéqma tiráiyee: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoe. ²² maamináyaba Mótetima áumo karaí-ááímmá tímikaine. áraine. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráiyee. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráiyee. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³⁻²⁴ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aimma íraqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpááráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mútûq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yaínááro. máqte-qtataakon-aimma arútárainayataaqtaba ítama yaínááro.” téna Îtuma tiráiyee.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáábake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-náráq ikamínéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraine. máqtemma anó-kayukama yé Ítaraae wé Metáiyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. ²⁸ Ítuma monoq-náúpáqá máena waayúkama káyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráiyee: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamááríqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraine. timátíkái-nakon aúyánápké timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. ááqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráiyee. ³⁰ miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráiyee. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánekukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkáapikemma yaímmma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukagaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítumma ánná amínéta urááe. ³³ Ítuma tiráiyee: “kemá keráwátê pááqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamááríq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyee. ³⁵ miráitata yé Ítíráaeo-wayukama ye-íyáá aayó-aayo kéteta tirááe: “wé náakaraq kóinaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaqa íyaq uráiyô? káqomma Ítíráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétiye. ‘keráwáqá kemmá kétébaaoe. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemô máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kétiye. maamin-áikón áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapí Ítuma itó éna waéqma itaí-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráiyee: “móra náawa-naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáiyanaawaq ketôpaq yíno kéyenawaq wemá náino. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kétiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kétiye.” téna tiráiyee. ³⁹ maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kétiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áímmá kéteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáíyae” kétéwata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kétéwata “Metáíyaraatati wé miráuma Kááririmarupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáíyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéiyee.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitata Ítuqtaba téta máqtemma aaraukáqá mamá yáíkaaq urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kétéamanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukagaraqa min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ i-wáyúká yauwéqmá tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiniq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷ Pérati-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayooq kéiyoo? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábiké uyátárai-monoq-wayukabi Pérati-wayukabikemma

yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰ ááqibo yeráwápíké móra-nakon-awiqa Níkótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítíráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiyé. ⁵² yeráwáqá yauwéqma tiráae: “egáráq Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautíq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááririri-marupake íma pááq íniye.” téta tiráae.

8

aaraukáqá mamá kéyataiye.

¹ máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óribêti-anuraq utáiyé. ² aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena timá yímikaiye. ³ móra-inikoma máqtemma aá itai-wáyúkagáráq Pérti-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta iráae. min-íníkmá aaraukáqá mamá kéyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma timá ámiketa tiráae: “tiráati-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqa kéena aaraukáqá mamá kéyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámoro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tiráae. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnápo marabí aúbama agatáiyé. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-ittaa uráae. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráiyé. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnápo mararáqá aúbama agatáiyé. ⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaémma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítumma wenamá ayuwéta kóuraae. kówana wenamá min-íníkgáráq máqe-uraiye. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰ Ítuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-íníkmá, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráiyé. ¹¹ min-íníkmá tiráiyé: “anó-nako, móra íma máiyé.” téna tiráiyé. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráiyé: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi keti-naaémo warénama wemá matúq-matuq umá mái-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyé. ¹³ Pérti-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamááríq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma árainiye.” téta tiráae. ¹⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kenamááríq ketáayaba tennamá áraine. kágo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyé. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá ikéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama kéyainaabo kemá móraiq umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamá máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyé. miráipoana kemô móra-yataaqa kéyainaunama árain-aaimma kéyainaune. ¹⁷ Ítíráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tíyamma minná

yenákámô nóinabi tíyamma árain-aine. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamáárîq ketábá kêtunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágárâq kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “minnámo kemmô kêtimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kêtimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa kényiraatena waaqókâq Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. wení kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô koúnabaqa íma kanaaráq uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárâq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamáárîq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamáárîqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nôraq inábiyo wé tiráiyé ‘kemó koúna-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’ ” téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarauene. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárâq puínoe. keráwáqá tirummô timíyaqa náawabi MÁUNE. kegárâq Áánûqtute mórabi máune. áraimma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárâq puínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yé timá ámikaae: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamáárîq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá áraimma kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ aboáqtábá kêtitata yemá ítaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaeákaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamá kenamáárîq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kêtiraatena timá tímín-aimma kêtune. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá ketê máiyé. máqte-qtataariq unnayaba wemá amuqá kématikaiipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamá íureire kéune.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁰ wemá aamô kêtítama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráiyé: “keráwáqô ketáabimmo máeqa áraimma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aaimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtorewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawâq kéteno?” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraq minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkâapimma íma máiyé. ááqibo paá ánikoma ábâqawaan aúkâapimma wemá aati-aatimá máiyé. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá ánikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma kémaiyeq

kemmá tíkamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo itáama miráino.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máiyé.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa umá mayaíné oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake itama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiyé. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtbóní mayaímá kémayaabo!” téna Ítuma kítitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyaporaa íma máunatae. Áánûqtu wenamáa ketibotáá máiyé.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiyé: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma ketúyánápíkémá kukáupo Áánûqtu timátíkáitaq kukáune. ⁴³ nôraq itaráq ketáama íma itama kárutao? ketáama íkétikaipoqa keráwáqá íma kanaaráq ítama kárutaae. ⁴⁴ keqtbómá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiyé. aboámá máiyé. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aaikon-anaaema íkéwaraiyé. wemô kaaqaari-áímmô kétena wenábíke mirá téwaine. maami-kááqáári-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkón aboámá máiyé. ⁴⁵ ááqibo kemá árainma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá ketime. ⁴⁶ kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô árainmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama íkéitaa? ⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kéitaiyé. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kêtunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máiyé. ááqibo ketibon áwîqa múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwîqa múte yauwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwîqa íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwîqa múte yauwínéna kéena wemá mamá kéyainikaiyé. árainma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáiyé. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniyé.’ ⁵³⁻⁵⁴ nôraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráiyé. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemô ketíwîqo múte yauyéqa minná ketíwîqa paátataaqiyé. móra-nakomo ketíwîqo múte yauyénama minná ketibomíyé. keráwáqô temmá minná keráwáqtí ítóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶ keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáiyé. káonena amuqá makáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma timá yímikaiyé: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiyé. ⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiyé.

aúgaroq-nakoni watáama

1 Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiye. 2-3 máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa urái anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráiyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “maamin-nákóni kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáiyé. ímiye. maami-qtátáaqá Áánûqtuni maiyáigómá abarokáq maan-nákókáq páaq íniye. 4 íbêqa aabaúma wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaaráq ímayaniye. 5 kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena 6 Ítuma mararáq wirááti wiqmakéna maramá abákáténa wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyé. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóni aúnaakaq pérakatuwena 7 miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyé. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karáqma aónamaena yauwéqma iráiyé.

8 ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraqa áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-ittaa éwainabiyo?” tewata 9 yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma mórai q urái-naqiye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráiyé: “minná áraimma kemúne.” téna tiráiyé. 10 yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabáríkaiyo?” tewana 11 wé yauwéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwíqa kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátíkátuwena wé timá tímikena tiráiyé ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqóniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata 12 yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyó?” tewana maará téna wemá tiráiyé: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiyé. 13 maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. 14 mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááraré. 15 mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqóniq uráiyó?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaiye. 16 miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íiraiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkaa q umá kaayaq-ánnáe urááe. 17 miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráiyé: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráiyé.

18 ááqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnýaba yirummá íkámetaboata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae: 19 “maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaaráq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. 20 anóboyuma yauwéqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákárainiye. 21 ááqibo wé náaraq umá aúramma kanaaráq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá

kabárirakaraiyo? kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamáárîq aamá timá-timiniye.” téta tirááye. ²² wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábaq timá akoqnáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyae tínna-naqa monoq-náúpáké watuwánúnatae.” ²³ minnýababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekák ítama aónaaro.” téta tirááye.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Péрати-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awiqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tirááe. ²⁵ minnýababo min-nákómá yauwéqma tiráíye: “wemá kúmiq-yataariq inárábi íyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa árainmma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-itya umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae. ²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákárárâq kékaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna yauwéqma tiráíye. ²⁸ yé wemmá aá awááagureta tirááe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnýababo kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráíyo? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe. ³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéíyo íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamáárîq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráíye. ³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-íniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráíye. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáara íbêqa ketáá kékítara-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráíye: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶ min-nákómá yauwéqma tiráíye: “anóko, wemá náawabiyo? timá tímínaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráíye. ³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa eté watáá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awiqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tiráíye: “maa-márábí kemá árain-aiiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaíyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráíye. ⁴⁰ yaímma Péрати-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráíye: “árainmma kékítima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá

máiyē. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábérái-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare. ³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwîq-yiwiqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaé waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yíwîqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. ⁵ káqo-wan anaaé íkewaraae. káqo-wan áama íteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁶ waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútarāe.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayaí-wáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqokeq-yataaqa mamá táíq inéna kéiyē. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune.” téna tiráiyē.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráiyē: “kemá íráqô-tipi-típi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-típi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábîq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábîq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴ kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama kéyimonanata kemmá kétimonaae. ¹⁵ mórai q umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típi-típí-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune. ¹⁶ ketí óq-típi-típima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwîqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-típi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnágon-aiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamáárîq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaa q umá kaayaq-ánnáíq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiyē. nôraq itaráq wenáama kéitaa?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabárirakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroîq umákáraae.

²² anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá pááq uráiyē. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta monoq-nákóní oqtamá itaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyē: “kemá timá tímîqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwîkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kétiraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-típi-annama máepoqa íma tirummá kétime. ²⁷ máqtemma ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonanata ketinaaéma kéwaraae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma

kéyimine. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáápike yemmá íma yabítuwaniye. ²⁹ nói-qtataarabi ketibomô tímîmma minná mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápike yemmá kanaarâq íyabítuwaniye. ³⁰ ketibotê kegárâq kerátamá kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyé. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nôi-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tikaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyé. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátae kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtae.” téta tiráae. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ ‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqtí aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô? ³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnáama íma kanaarâq aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukapaq kétékena maa-márábí timátikaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaimá ímo kémayaanaqa kanaarâqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ ááqibo ketiboní mayaimá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeq oweqa kemá mayaimá mayáunaraq káonera mi-máyáígómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáne nommá péqyikewaiapaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa iráae. iréta tiráae: “Yóáne íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráiyé.” téta tiráae. ⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráátarati pukuráiyé.

¹ ááqibo móra-naqa karímá matáiyé. minákón-áwîqa Aráátaratie. wemá Béqtanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márûpake kukáiyé. ² wemá mi Máriaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá matáiyé. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwaáyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráiyé. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráiyé: “wení karímá puí-karímá íma wáiyé. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá pááq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awîqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráátaratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábáma kákaiye. ⁶ aanibo wemá Aráátarati karí máyáiyé-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaqa paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúríabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá keqnáá-márûpárâq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaararîq kéitanaboana yauwéqma tiráiyé: “íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágááma uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna tiráiyé. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái

aanábómá Arááatarati waguráiyee. ááqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráiyee. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Arááatarati pukáiqtaba kítitata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétéyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Arááatarati pukuráiyee’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵ “ááqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémarau. kemá mi táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátáe.” téna tiráiyee. ¹⁶ Tómaáti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “mewíyataa wegáráq ko púyonataao!” Tómaáti téna tiráiyee.

¹⁷ ááqibo Ítuma uráiyee. wemá uréna ítaraiye Arááatarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye. ¹⁸ Yérútáárebaqa waaqókák Béquanibaqa (3 km) wáiyee. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyee. paá awarakáqiyee. ¹⁹ ááqibo Ítiráaeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáká Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íraqóniq ínéta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. ²¹ ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanaraka ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqa íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyee. ²³ Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq itó-iniye.” téna tiráiyee. ²⁴ Máátaa timá ámikaiye: “kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keito-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiyee. ²⁵ Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike itói-aaimea paá mái-auwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá itó-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnýyaba aúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyee. ²⁷ ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámiqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyee.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko ááyariye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. ²⁹ Máriaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráiyee. ³⁰ Ítuma márûpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uraiye. ³¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íraqóniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muríanóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aítaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráiyee. ³³ Ítuma aónaimma min-ínikómá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráiyee.

³⁴ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéiyee. ³⁶ miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaaráq wemá óq-yataariq umákainana Arááatarati ípuiniyo?” téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muríanóbáq móyukaapaq iráiyee.

muriánôtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uraiye. ³⁹ Ítuma tiráiyē: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóni ámanaakoma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuraiye. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéiyē.” téna Máátaa tiráiyē. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráiyē. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwáawana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyē: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémaraakane. ⁴² áraine. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kêtune. yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kêtune.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyaraiye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyaraiye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyē. wenayáamma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá mórai q umá wenaqñókáqá keqñáámmá óq-tabaraabenapo útûyakaraae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáiyana kóino.” téna Ítuma tiráiyē.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnáyaba taíganima Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta ye-káyúkámá Ítuma nórabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwíqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyē. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awíqa Kááyapati wemá maa-kárítimáátíráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitaa? maanná móra-naqa puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínemma minná kanaaráqiyē. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráiyē. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma Ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítimáátíráqá máqe-uraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráiyē. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínena pukáiyē. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áíkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráiyē. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráiyē. kaqmáápaq waaqókáq móra-marukon-awíqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqe-uraiye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utááe. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-auyananaq kéitaa? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama páaq ínena uráiyē. Ítuma Béqtanibaq uráiyē. mi-márúkáq Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikáq yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati

yaareráqá Ítugaraq máqe-uraiye. ³ Máriáa anón-oqtanawiqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqñótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráiyé. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráiyé: ⁵ “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tiyááká-tiyááká-óqtámmá (300) wáiyé. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-meyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráiyé. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamáárîq moyámmá mayáinayaba tiráiyé. wemá mónékaq yabíkéna wenamáárîq máyáinapoana wemá tiráiyé. ⁷ miráitana Ítuma tiráiyé: “wemmá min-ínikómmá ayuwáaro. minná maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqta kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayáímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráiyé.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqñáiyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq ínena kéiyé-aimma itátuweta ¹³ yeráwáqá kóbékaátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma móra naatéq-ótíráákákóní ámûraaq máena kéiyé. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyé. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáino! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéiyé. naatéq-ótíráákákóní ámûraaq máena kéiyé.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqñáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Aráátaratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nórabi i-náíkáráq tirááe. ¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹ minnáyaba Pérati-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonao? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaqa aapinaammá tíyaqtaqa ayú maq-naapí utááe. ²¹ yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááiriri-marupaq iráiyé. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. ²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqñáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “mi-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴ kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora

paáqyan-ayumma wenamáa wániye. minná wemá puínamanibo taíganomma uta-uta umá òriq umá arammá iyániye. ²⁵ móra-nakoma wení aúwaraiqtaba òriq umá akáinanama wemá wení aúwarairoma páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí máiyataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá máí-auwaraimma maqtorániye. ²⁶ náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikáí-náqá mániye. ketí mayaímá matikáína-nakoma ketibomá wenáwîqa múte yauwíniye.” téna tiráiyé. Ítuma óq-aimma tiráiyé: ²⁷ “íbêqa tíyakoma ummaa kéyáiyé. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnáyaba paá kukáune. ²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwîkaq akoqnáa umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwîqa anómma uyátá-maqma mimórá máí-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráiyé: “kemá tágama-yataaga ketíwîkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráiyé. ²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétiye.” téta mi-káyúká tirááe. ³⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyé. ³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yíwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráiyé. ³⁴ ááqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máiyoyo?” téta ítama aónaraae. ³⁵ mirá téna Ítuma tímá yímikaiye: “paáqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáqá íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaaráq íkáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma min-áímmá tímátuwenama yemmá iyuwéna aúpáq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrikaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítaraíyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaaráq aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráiyé. ³⁹ maami-qtátáátábábóata yeráwáqá kanaaráq yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráine: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqti yúrakakema íkáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine. ⁴¹ Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiipoana weqtábá wenáaimma tiráiyé.

⁴² ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Péрати-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá ámekayukama íma abarokáq umá tirááe. abarokáqô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamááríq yeráwáqtábá yetíwîqa múte yauwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokáq umá íketee. ⁴⁴ ááqibo Ítuma yááyama tiráiyé: “náawabi arummá kétimenama kenamá kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá tímátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá

timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamááríq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ántai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ke-túyánápíkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamááríq timá tímin-aimma kêtunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ ááqibo kemá ítaraune. ketiboní watáama aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéiyé. miráitaqa máqten-aimma túnna minná ketibó timá tímin-aimma kétune.” téna Ítuma tiráiyé.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítuqa tete uráiyé.

¹ kótámaki-kanaama waagókáríq kéitana Ítuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá ítaraiyé. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáíq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiyé.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutaruríq webó-náqá aúrakaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³ Ítuma ítaraiyé máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáápi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboqa yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiyé. ⁴ aanibo Ítuma aáwaqa nai-yááréráq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráiyé. ⁵ káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítuqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítuqa ayúnikanena uráiyé.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaaq yitana Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, ketítuqa tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana ⁷ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa emá íaonaraanaiq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁸ Pítaa akoqnáa-aimma abarokáq tiráiyé: “emá íma ketítuqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo kemô enaituqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítuqa wenamá itete é mûtûq tiyáánaa tiqnókáráq tete umátikaa!” téna Pítaa timá ámikaiye. ¹⁰ Ítuma mikáq tiráiyé: “móra-nakoma máqten-aubakaraq nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítuqa tete íno. mûtûq keráwáqtí tógogaraq tirunóbáqá íráqôniq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹¹ móra-naqa waéqma kutaruríq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyé: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yítuqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq aqtorai-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyé: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títuqa tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátáraana-nakoma tete kéumatikaune. mórai umá keráwápíké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínôqtaba ketiyáánaubiqá aóna-mayaaro. wenaítuq-wenaituqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráa túnnaiq kemá nórabi umátikaunayaba mimóráíq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraine. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq

yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kėtiye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa ketê nai-nákómá wenáitagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.’ ” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kėtiye. Ítuma óq-aimma tiráiyē: ¹⁹ “mi-qtátááqá pááq iné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kėtiwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátíkarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áímmá Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágítana wé tiráiyē: “áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma tiráiyē. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kėtiyo téta íaonaraae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aítqaraqa agebamá máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítaa aqnótáq yumátuwena ‘náawaqtaba kėtiyaa wekáq itaa’ téna awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aítqabi agebaréna tiráiyē: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma aménama minnáqíye.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkēna Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-aáwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékitana Ítuma timá ámikaiye: “nôrabi ínéma páátákáá mirá-uwol!” téna tiráiyē. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kėtiyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámakikanaaraq-yataaraq meyaníq uwo kėti kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kėtiyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyē: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakēna Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamá ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamááríq wepí páátákáá abarokáq mamá íniye. ³³ ketí pááqyan-iyaqo! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamááríq kemá kóúnabaqa íma kanaarác uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tikáiniq umá keráwáqá mórai q umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákárác káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tikáiniq únnaiq umá máero. ³⁵ akái-yátááqá keiyááta wēnámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma tiráiyē Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááímoni Pítaa tiráiyē: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá kóúna-marupaqa íbêqa emá íma kanaarác tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaarác íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

1 Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “Íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámera q ááqibo kekákáráq tirummá tíméro. 2 ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyeye. Ímo wárainaga kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. 3 kemó kówéqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq kenamáárîq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe. 4 kemá ónááqo únna-maruqtaaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. 5 Tó mááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáa íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tó mááti timá ámikaiye. 6 Ítuma yauwéqma tiráiyeye: “kemá kenamáárîq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. 7 kemmô kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyeye. 8 Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáa tiráatinana keqtáa kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. 9 Ítuma yauwéqma tiráiyeye: “Píripao, kemá ayáqtáa-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáa tiráatiyo’ kéteno? 10 kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyeye. minnáyaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaímá kémayaiye. 11 keráwáqá maan-áikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyeye. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnaa aónaraabo minnáyaba kekáq tirummá tíméro. 12 kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá timénama mórai q umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. 13 aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwîkaqa nunamupí itáiyaya kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. 14 ááqibo ketíwîkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyeye.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

15 Ítuma óq-aimma tiráiyeye: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. 16 ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwâqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. 17 Áágoma wení árain-aikoni áaimma máiyeye. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta kéopoata wemmá íma kanaaráq awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamáárîq wemmá káonaae. 18 miráinaq kemá ítiyuwanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. 19 pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboq keráwákáráq miráuma mayáinopoq miráinaqa kemmá timónanoe. 20 mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. 21 náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegáráq ketí tikáí-yátááqá aménúnaboq kemá kenamáárîq ketáaimma aráátenune.” téna Ítuma tiráiyeye. 22 Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáa kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyeye. 23 Ítuma yauwéqma tiráiyeye: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegáráq wenôpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. 24 náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá

ketáaimma íaraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áímmá ketibó timátíkarai-nakonopake kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶ Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwîkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyoné-yátááqá íyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa káyainaraq íma íkatíqa oro! ²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yawwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiyé. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tirummá timínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama wataá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaráq uyátá-maqma yokáiyé. wení akoqnáarakemma kemmá ánná ítiminiye. ³¹ maa-márábí-káyúkámá timónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kékikaitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráiyé.

15

ánnágon-aboma Ítumiye.

¹ Ítuma wenamáárîq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámiye. ² amagómá arammá íma íyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakarác-ámámá ayáama tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyánîqtaba mirá kéiyé. ³ ketáa timá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákárác kekác íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaráq íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápí maínaqa keráwáqá kemmá kenamáárîq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá pááq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annama auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yawwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kékikaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá wení akai-yátáápí máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápí máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápí ógiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tikáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikác anómma akai-yátááqá íma wáiyé. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akai-yátáákómá íma uyátá-maqma wáiyé. ¹⁴ kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tikaí-kayukamoe. ¹⁵ mayai-nákómá wemá mayaímô ámî-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kékaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkáké’ téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa ‘kemmá tikaí-kayukae’ kétune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tikáimma

íma tiwíkaabo kemá kenamáárîq keráwáqá máqte-kayukabike tíkaimma tiwíkaune. kemá mi-máyáírâq keráwáqá timátikaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáíq-iyaiq umá máraiñana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtababi ketíwíkaq itáiyánama wemá timíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátáárîqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráiyé.

máqtemma maa-márábi-káyúkámá Ítuma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábi-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá ikéyikaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóni waayúkamo máraiýatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábíké tíkaimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákárâq tíkamma waránóe. yemá ketáamo keíteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq keíteta mirá-inoe. ²¹ yemá timátíkáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátáárîq umátikanoe. ²² kemá ímo íréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaaráq aúpâq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyamma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokárâq áyamma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamá yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárâq paá íyamma kéumatikaakarataae. ²⁵ ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí áraimma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyamma umátikaraae.’ ²⁶ akoqnáá umá tíwáqnaa ínîn-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake timákáanana kumínama ketí árain-aimma má tínaq keráwáqá itánoe. ²⁷ ketê keráwáqá áqnábake mamé iráapoq keráwákárâq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyé: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokárâq kekárâq ítimonaraapoata mi-qtátáárîq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtaae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyé: “áqnáabaqa keráwáqtê máqe-uraunaboq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa koúne. miráitana keráwápíké móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétémonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétéunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétématimune. kemá kónanama íráqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáanana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainái-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtabá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétémeapoata maami-kúmíq-yátáákóni táigon-aiiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa koúnaboq ókaraq ítimonanapoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainái-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye.

¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únnamanibo íbêqa maamin-áikó keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamáárîq wenááq-maqma ítinibo paá ítáin-aimma tínana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yauwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’” mirá téna Ítuma tiráiyeye. iyápó-annama yiru-qtataáakómá anaaékaq waéqma yimuq-yataáqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye iyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtáae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyeye. ‘ketibonôpaq kouñaboq kétéye.’” téta ¹⁸ wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maamináyataboq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. ²⁰ óq-aimma Ítuma tiráiyeye: “árainma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánáárâq ketóqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márâbi-káyúkámá yimuq-yataápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtataáakómá waéqma timuq-yataápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiyeye. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aigo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqti týakoma kanaa íniye. keráwáqti timuq-yataáqá náawabi móra-nakoma keráwápike ímatuwaniye. ²³ mi táoqa pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekâq itánóe. árainma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokâq itáiyana ketíwîkaq wemá timíniye. ²⁴ naayóbákárâq móra-yataataqa ketíwîkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqti timuq-yataáakómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtátááqá taíganimma waéqma itái-áipi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-áipi timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokâq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamáárîq keráwáqtabábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwîkaq itáiyaa ketibokâq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá tikáitababoq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtabá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márâbi kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégoune.” Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikaae: “mi aónaao! íbêqa waéqma itái-áimmá íkétepo paá abarokâq kéténe. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa ‘Áánûqtunopake kukááne’ téqtaa ekâq tirummá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráiyeye: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá kétimeyo? ³² itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyaqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó ketê máiyeye. ³³ kaayoné-yataáqá mayaígáae téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márâbimmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márâbi-qtátáákón áaikoma kemá uyátamakuraune.”

17

Îtuma tágama-yataaqtaba nunamummá kėtiye.

¹ Îtuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyē: “ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguraiye. tágama-yataaqa enánikokaq múte kényauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq múte yauwíniye. ² miráipoaa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq yimíniye.” téna Îtuma tiráiyē. ³ matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáiyē. móra-nakoma ekáráq kemá Îtu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árainikoe. ááqibo Îtu Káriqtomma emá timákaanana kukáiyē. ⁴ Îtuma óq-aimma nunamupí tiráiyē: “mayái mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaane. minnáyababoaq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kényiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá etê máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa ketê wáimma timénaq matokáunama enôpake iráiyē. ⁸ irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá etê máqe-uraune. enôpake yúnaa enamáárîq timátikaraanata minnáyaba árainmma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Îtuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá árainmma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétimayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. móraiq umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá timéta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máaune. enôpaqa kényunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétibóo, emá enáwíkoní akoqnáaraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímoraq ígáae téq kétune. ¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwíkoní akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákóqnááraké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá árainmma iráiyē. ¹³ íbêqa enôpaq kényunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kêtunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatanamanibo maa-márágóní waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá íyámma umáyíkaraae. ¹⁵ timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémá íma yiwíqma paábaq yuwaa’ téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqôniq umáyikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáiyē. ¹⁸ kemmá maa-márábímmô timátikáráanaiq umá yeráwáqá móraiq umá maa-márábí timáyíkaraune. ¹⁹ keráwáqtábááé téq kenamáárîq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákáráq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe.” mirá téna Îtuma nunamupí tiráiyē.

Îtuma wení iyápó-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

²⁰ Îtuma ókaraq nunamummá tiráiyē: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimóráiq

umá kímora-nakoraa umá kerátábí máigaae téq kétune. ²² kemmá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakoraa umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabi íraqôn-aaiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátikarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímîqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétibóo, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátikaraane’ téta íbêqa kétimonaae. ²⁶ enáwîkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaq onúne téq miráuma keqtábá tíkái-qtataaqa yokáánama yeráwápí maínaq kegáráq yeráwápí mánune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráiyé.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópí máqtemma utááe. ² Ítuma netuqyaa-túpáá wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaqa wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápimmo Ítumma ma ayuwái-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáaraa-monoq-wayukabikekaraq Péraati-wayukabikegaraq yiwíqmena iráiyé. ááiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráiyé: “kemúne.” téna tiráiyé. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uraiye. ⁶ Ítuma “kemúne” kêtitata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemíye. ááqibo kenamá kemmá kêtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye. ⁹ Ítuma naayóbáq tiráiyé: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyuwaunana pukuráiyé.” téna tiráimma min-áíkmá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéiyé.

¹⁰ mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabitiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayaí-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwîqa Máarakatie. ¹¹ ááqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánánobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. ¹² minnáyataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnaabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáe. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-káritímáátíráqá máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yiwáqnaa ínimma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyé.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaaé waqméta urááye. yenákábíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye.

yenákábiké keqñáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye. ¹⁶ ááqibo Pítáa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uráye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóni iyápó-annawabono?” téna titana Pítáa yauwéqma tiráye: “kemá ímiye.” téna tiráye. ¹⁸ yaugiq itata máqtemma mayaí-wáyúkagáráq i-wáyúkagáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítáa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá káánuráye. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yirááti-yataaqtababi wení iyápó-annayataba ítama aónaraiye. ²⁰ Ítuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aikuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá ítiraune. ²¹ nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítaranano.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye. ²²⁻²³ mirá-tin-aiqtaba móra-i-nakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqñáá umá tiráye: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kui-áímmô tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata ítáaro. ááqibo árain-aimmo kétun-aama nôraq itaawáq kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴ miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráye. ²⁵ mimórá táoqa Tááímoni Pítáa iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítáa yauwéqma tiráye: “kemá ímiye.” téna wakákáye. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítáa aárarammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítáa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráye.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

²⁸ aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanao. ²⁹ miráipoana Pááíratini kumá yaúbama yeráwáqtôpaq kukéna tiráye: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaráao?” Pááíratini ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraae: “wemá íma otaammô kui-nakaa íma enôpaqtaa awíqme má ayuwánáá únnaae.” téna tiráae. ³¹ ááqibo Pááíratini timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipi wemmá yaináaro!” Pááíratini téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tiráae: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayaímá íma wáye.” téna tiráae. ³² naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma páaq ínena kéiye. ³³ Pááíratini kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékéna Ítumma ááyarena ítaraie: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráye: “keqtábámá enamáárîraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráye. ³⁵ Pááíratini yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátaraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááíratini Ítumma ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráye: “ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáye. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaemma wáraa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáapi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáye.” téna Ítuma tiráye. ³⁷ Pááíratini tiráye: “emá anómma yabíkáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráye: “emá keqtábá

anómma yabíkáana-nare kéténe. ketinóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁸ minnáyaba Pááírati yauwéqma tiráiyé: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááírati tiráiyé.

mirá-timatuwena Pááírati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyé: “kemá otaammá kutáin-aaimma wepímmá íkáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááírati tiráiyé. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétékaiqtaae.” téta ááyaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákéna moyámmá maténa i-náqíye.

19

¹ miráitana Pááírati timá yíkáitata Ítumma tebûqa ámikaae. ² ááiq-wayukama áwáábíq-annama kárama atoyumá aqnoókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabíkái-nakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: “‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’ máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákáae.

⁴ keqnáámmá Pááírati kumá yaúbarena timá yímikaiye: “aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtôpaq kumónúne.” téna Pááírati timá yímikaiye. ⁵ Ítuma áwáábíq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááírati timá yímikaiye: “aónaaro! maan-náqá wemíye.” téna timá yímikaiye. ⁶ uyátáara-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááírati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáiyé.” téna Pááírati titata ⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánûqtun áanikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétéiyé.” téta timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááírati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguráiyé.

⁹ Pááírati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: “emá náakakéna iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá Ítiraiye. ¹⁰ Pááírati timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaarâq ayúkeq kétéi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaiipoa ení akoqnáárake kemmá kanaarâq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáiyé.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááírati Ítumma ayuwáinana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóinaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamáárîq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe. ¹³ Pááírati yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainái-nákóní abíqtárâq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááírati maraq máqe-uráiyé. ¹⁴ taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámiye. miráuma abaúgómá aúkâa-makaaq itana (12:00) Pááírati timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááírati tiráiyé. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama ááyaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá

kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááírati akáyáámá timá wíráabe umákana timá yímikaiye: “nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkáimiye.” téta tirááe. ¹⁶ ááqibo miráitana Pááírati Ítumma yeqtiyáapi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamáárîq kaapaq-yámá aqména uráíye. ááqibo móra-anugon-awiqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrâq kóuraiye. Ítíráaeo-wayukati yáabimma Kórakótá-anue. ¹⁸ mibâq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. kâqomma kaayaq-nâkâratámá téba-tebaq kaayaq-kâápâq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkâapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

¹⁹ Pááírati móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbâgómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátârêtibakene Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáíye. ²⁰ min-áúkâpâq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókâq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááírati Ítíráaeo-wayukati yábikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa agatáíye. ²¹ miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááíratimma timá ámikaae: “ ‘Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare’ té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nâkómá Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkâuna-naqune tiráíye’ té agayaa!” téta tewana ²² Pááírati yauwéqma tiráíye: “kemá agamarâuna-aubama minná agamakâune.” téna tiráíye.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákâqtóma mamá yakâqma kaayaqté-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáatáá umátaae. wení aneke-kâqtókâráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumatamakuraine. ²⁴ wení aneke-kâqtóyátâbámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe: “maaminná íma yakaráíyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbâq Áánûqtuni agamatá-kánnâábí tiráine. minná “ketí unáákâqtóma mamá yátáá umáyeta ketí unáákâqtóraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

²⁵ ááqibo Ítuni kaapaq-yátâgóní waaqókâqá wenanóagaraq wenanóani aúkogaraq wenáwîqa Máriaa Kárópatin ánáako Máriaa Mááatarinigaraq itó-uma máqe-uraae. ²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení iyâpó-annabike ôriq umá ákâi-nakaraq mikâq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aaragô, enáanima maamíye.” téna Ítuma wení iyâpó-annabike móra ákâi-nakoqtaba timátuwena ²⁷ wení iyâpó-annabike ákâi-nakomma timá ámikaiye: “enanôma maamíye.” téna titana mikáké min-iyâpó-ánnâbíké-nâkómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírâkaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráíye: “kemmá nonáá kêtikaiye.” téna tiráíye. mirá kêtimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá páâq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye. ²⁹ tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókâq wâqe-uraiye. aináákâá-qtátâáqnâpó wááéni-nopi yamá atímma yátâbi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰ wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráíye: “maaminná ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráíye.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “aráaq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tiráae. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa nai-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae” téta tiráae. miráipoata min-Ítiráaeó-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaa.” téta tiráae. ³² Pááíratí ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ áaqibo Ítukaq iréta aónamma wemá pukuráitataboata wenaítuqa íma akátaae. ³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naegáráq aumé kukáie. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráie. kemmá timónai-nakoma wenamáárîq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráie: “íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá páaq uráie. ³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátááqómá kétiye: “waayúkama agaibamaráa-naqa aónainoe.” min-áíkmá mirá téna tiráie.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárîq Pááíratikaq Ítun aúma mamé mó uqtamákainayaba ítama aónaraiye. Yótêbi Ítun anaaé wáráí-naqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uraiye. Pááíratima kanaarácq mayániye téna titana Yótêbi Ítun-auma mamé kóuraiye. ³⁹ Níkótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáámma uráí-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráie. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráie. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákaiyeta urááie. yenákámá Ítun-auma matétarata paru-baru-wáqtóraké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnapógáráq múqmûma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááie. ⁴¹ Ítuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muriáimma waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtá-múríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápíne. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá páaq iné kéitataboata Ítumma min-óqtá-múríápímmá mó uqtamákaraaye.

20

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

¹ áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá iráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráie. ya aónaimma murián ótaken-oqtama paábaq matukáae. ² miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-íyápó-ánnábiké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááie. ⁴ yenákámá mórai-q-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráie. ⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyaka-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye. ⁶ anaaékaq Pítaa iréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyaka-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqô útúyaka-qtataakoma íma tébakaqa útúyaka-qtataakote wáqe-uráibo

aokaq wenamááriq útûma wáqe-uraiye. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-íyápó-ánnábíké-nákómá mi-múriánóbáqá kumábékena “Ítuma pukáipike itó-uma kóuraye” téna wemá arummá ámikaiye. ⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine. ¹⁰ miráitata yenákámmá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muriánôtaq itó-uma máena ibiqá yakáiyé. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mamarétarata Ítuni aúma wáqe-urikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-urikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-urikaq maraq maéta urááye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyé: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-íníkmá yauwéqma tiráiyé: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaraiye. ¹⁵ Ítuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kétéyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Ítumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tirááti naq wemmá ko máyáano.” téna min-íníkmá timá ámikaiye. ¹⁶ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tikáinare” téna timá ámikaiye. ¹⁷ Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! ááqibo ketíbâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogárâq keráwáqá keqtibogárâq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipa q kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁸ Máriaa Máátarinima Ítuni iyápó-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yímikaiye.

Ítumma wení iyápó-annama aónaraae.

¹⁹ mimórá-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúmmá kupékinobaqa Ítuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnaá umákaae. akoqnaá umákaamanibo Ítuma yúbâq ya itó-urena mirááo téna tiráiyé; “kaayoné-yátááqá karáwáqtê waíno.” téna ²⁰ timátuwena wenayáákaraq arautakárâq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqtí uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. ²¹ keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-márâbímô timátíkarainiq umá keráwáqá móraiq umá maa-márâbí kétéimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetôpaq aáma kéyimena tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ Ítuni iyápó-annabike móra-naqa Tómmáati wenáwíkmá áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Ítuma mikáq iráiyé. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tómmáati maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqa íguyeq tiyáámma wataán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tómmáati timá yímikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáámmá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tómmáati mikáq yetê máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnaá-umareta

maáwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyē: “kaayoné-yátááqá keráwátê waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tó máátimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqá arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwo. íbékakemma arummá íámí-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tó máátimma timá ámikaiye. ²⁸ Tó mááti yauwéqma tiráiyē: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tó mááti titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kêtimoneboaa arummá kêtimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kêtimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Yóáane agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrikaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwîkake matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq mayánóe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbiriati-nokayukaq aónaraae.

¹ anaaékaq Táíbiriati-nokayukaq Ítuma wenamaarîq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítaa Tó mááti wenáwîkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq Káárirí-marupakene Yéberí áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááímoni Pítaa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtáá etê ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébí ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaa?” téna titata yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitínoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabítirááe. ⁷ Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpí yáumeq-tagurena nokótáaqa yumáena Ítuma máípaq uráiyē. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébí íréta noyááqá ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaráq yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaqa noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye. ¹⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamá yero.” téna titana ¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárébí uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuráiyē.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma íréna yammá mamá yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárîq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁶ keqnáámmá kaayapáq Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaaó.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá árainmma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítaa téna timá ámitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “miráínaama ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá árainmma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááae. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá kátuweta emá ‘íonaae’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma min-áipí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiyé. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraaó.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna áká-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-náqá máiyó?” téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyé. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma ítama aónaitana ²² Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo paá máraining mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaae waraaó.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. ááqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá máraining mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtóráré.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraiyoana agatáiyé. wemô tiráimma árain-aain-aimma Ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana mûtûq maa-marábimmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq íraqôniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) **timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba**

Îtuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiyé.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá watáama agatáunama minná Îtuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune. ² naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraqa Îtuma wenamáárîq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkена aamá áúmatan-aimma kéyiraatiye. wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Îtumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáiyé. ³ naayóbáqá Îtuma wenamáárîq aúaiqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma máyiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Îtuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁴ mirá téna Îtuma yeráwáqtê aáwaqa naíyááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménune' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Îtuma maará-tiraine: “kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro. ⁵ Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye.” téna Îtuma tiráine. ⁶ ánibo mi-kánááráqa iyápó-annama mórabi áíkuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Îtuma ítama aónaraae: “uyátáraana-nako, íbêqa emá káamááni yabíkáanna-yataaqqa yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?” téta yemá tiráae. ⁷ ánibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: “maami-qtátááqá keráwáqtí minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. keti-bomá aúyánápí kéitana wenamáa mi-qtátááqtabámá kéitaiye. ⁸ miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá akoqnááma mayánoe. ánibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Îtuma aboání márûpaq utáiyé.

⁹ Îtuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání márûpaq Îtuma utáiyé.mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáiyé. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. ¹⁰ Îtuma aboání márûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtôma umátoketa maará téta tirááye: ¹¹ “keráwáqá Kááriri-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Îtuma káonaawana Áánûqtuma wení márûpaq yauwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe.” téta yenákámá tirááye.

iyápó-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayáiráqá móra-nakoma mayániye' tiráae.

¹² miráitata yemá Óribêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire uráae. ¹³ ánibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yiwíqqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tóamáátie. Paatááromiyue. Máátiyue.ánibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ánibo Tááímonima káamááni-ayubike karuwaaq-naré. Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. mirá-uraiye. ¹⁴ maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq uráae. ánibo yaímma aaranaammá Máriaama Îtuma anóama

wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe. ¹⁵ mi-kánááráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Ítun anaaé wáráa-kayukati yúraqaq móra-aimma tiráíye. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uráae. ¹⁶ Pítaama maará-tiraiye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráíne. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Ítumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaíno. tiráimma íbêqa abarokáq kéíye. ¹⁷ Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáíye.” téna Pítaama mirá-tiraiye. ¹⁸ maamin-nákómmá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení otaa-mónéqnápó maramá meyanîq uráíne. min-áúkápáqá wenamáárîq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráíne. ¹⁹ minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane. miráitata min-áúkápáqábámá yeqtí yábikemma Aaketááma miráuma ‘naae-márábáré’ kéte. ²⁰ ánibo Pítaama maará-tiraiye: “maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. ‘wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.’ téna kétiye. ánibo ókaraq Táámuni wannaabí téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaíno.’ téna kétiye. ²¹ miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Ítute uréire uráíya-kayukabike aónama awiránúnatae. ²² naayóbáqá Yóáanema áaimma átárena nommá waayúkama péqyikaraikake Ítuma mayaímá áaimma átáma maténa aqtórâq itana Áánûqtuma yauwéqma wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê watáama tíniye.” tená Pítaama tiráíye. ²³ Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awiqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awiqa Patáábatie.morá-nakon áwîqa Máátáiyatie. ²⁴ miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaq kanaarâq káonaane. maa-kááyáq-nákábikémmá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráátiyo. ²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayáíráq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. ánibo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpâq kói-nakoni mayáíráq mayániye.” téta nunamupí tirááe. ²⁶ mi máka-nakoratama kanaarâq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kététa yátáma maqmá akátemma Áanûqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáíye. mikáké Máátáiyatina wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá ákáraae.

2

Aánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáíye.

¹ Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átárena kaayaq-wáyúkágárâq tiyááka-kanaaraq (áwîqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áíkutaee. ánibo ² anókaq áama ayéna akoqnáa uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye. ³ ánibo irautakáa-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókâq kukáíye. ⁴ ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógíqme uráíye. mi táoqa yeráwáqá áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánááráqá yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. ⁶ maamin akoqnáa-uwaagoraan-aimma timá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita áíkutaee. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe. ⁷ ánibo yemá máqtemma iyánâq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááiriri-marupake-kayukamoe. ⁸ náaraq íyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyô?” téta tirááe. ⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama

Mariya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama ¹⁰ Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaeao-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama itáunataama ¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. ¹² máqte-kayukama iyánáaq umá ánataramaanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaaráq timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará téta tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” téta tiráámanibo ¹³ yaímma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike téta taíbaq aúgemma wááeni-nomma naréta neginaagí kéoe.” téta tirááe.

Pítaama watáama tiráíye.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáárebaqa máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóní áaimma keráwáqá ítama arútáaro. ¹⁵ keráwáqá túyánámmá ítama keqtaáyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagí kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaráq (9 kirokiraq) kéuyawiye. ¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqtábá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóéroma maará-tiraine. ¹⁷ Áánûqtu tiráíne. ‘aqtó-kánáámá waaqókárîq kéinaqa ketí Aágoni akoqnáama yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata keqtaánimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áímmá tínoe.

keráwáqtí awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqtí anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánááráqá ketí mayái-mákónábi mayái-íníkkómmá ketí Aágoni akoqnáama yíménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.

¹⁹ kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.

naaegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe. ²⁰ uyátárai-nakoni anó-kanaama íma pááq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

²¹ mi-kánááráqá náayubi uyátárai-nakon áwîkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwiráinana yemá wenná mánoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine.” téna Pítaama tiráíye. ²² Pítaama ókaraq tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áímmá ítáaro. Ítuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timenaa kéune. ²³ wemá keráwáqtí aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani awaaméq-yátááqá amuné-áíkkáráq tarôq itaq keráwáqá kenamáárîq aónarae.

naayóbáqá Áánûqtuma wenamáárîq auyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma keráwáqtí tiyáápikaraq maréna keráwáqá áamáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáíye. ²⁴ miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ániibo wemmá aú-aiqa éna puí-yátáápíké mamá paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákkómá min-náqá íma kanaaráq yáqtokaiye. ²⁵ Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráíne.

‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá ketimakáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôriq umá kémaraunana

²⁶ ketáagoma amuq-yatáákkáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.

²⁷ emá íma ketí tirun-iyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabi-raíno.

²⁸ matúq-matuq umá máí-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboaa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.’

téna ketináábútáá Tébitima tiráine. ²⁹ ketíbâqawaaraayuo, ketináábútáámá Tébitima púítata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê íbêqa paá wáiyé. ³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórana ‘enánábíké-nákómá ení márûqa yabíkái-yataaqa mayániye’ téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye. ³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráiye. ímiye. ³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kétunatae. ³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiyé. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’ téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtaábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae. ³⁴ Tébitima Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanibo wemá maará téna tiráine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo. ³⁵ ániibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítuq aménáápáq yikánúne.’

téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwánîqtaba amuné-áipí tiráiyé. ³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-annawayukama maamináyabama ketáámá ítama arutánatae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárainaq Metáiyamma aúrâkaraiye.” téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimmá itáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae: “ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta tiráae. ³⁸ Pítaa maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káríqton áwîkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye. ³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yááyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Pítaama aayáqtaákaq watáama akoqnáá umá maará tiraiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama itáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Ítun aamá itáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqte mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tiráae. ⁴³ miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq uráae.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq uráa-kayukagaraq mórabi máqe-uraae. ániibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá yaikáae. ⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq márâawata meyáníq kéowata moneqa matáae. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq uráae.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááeni-nokaraq mórabike

narááe.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae. ⁴⁷ máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwîqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqti yáaimma yimónéta 'íráqôniq kéoe' tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítuqa táiq urái-naqa íráqôniq uráiyē.

¹ móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaqa nunamummô téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye. ² ánibo móra-naqa aítuqa táiq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákárine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá 'íráqôn-auramma aónaiye' téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa moneqtaba waayúkarraq inaa-inaa tiráiyē. ³ ánibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaqa uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa timígáae téna ítama aónaraiye. ⁴ Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana Pítaama maará téna tiráiyē: "emá kekárátá timónaao." téna tiráiyē. ⁵ ánibo "móra-yataaqa yenákámá timíyéta kéoye" téna wemá waéqma yenákátí yúrapi karákáiyē. ⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráiyē: "kemá moneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaráq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káríqton áwîkaq emá itó-uma aammá waao." téna timá ámikaiye. ⁷ min-nákóní ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóní áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráiyē. ⁸ ánibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaae waqména anó-monoq-naupaqa uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwîqa múte yaútaiye. ⁹ ánibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. ¹⁰ miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq moneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaqa watáama tiráiyē.

¹¹ maami aítuqa táiq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma 'Tórómónini naamátûpare' tenn-áúkápáq uyaatéta yama áíkutaee. ¹² Pítaa mi-káyúkámá keyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: "keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtabámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nôraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátátí akoqnáágaraq aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye. ¹³ keráwáqá Ítíráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááitekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaai Áánûqtuma wení mayái-íyápógón áwîqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaéma umákaraane. ¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqôniq umá yainái-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma pui-náqá ayúkaamanibo ¹⁵ aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye. ¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwîkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaee. Ítuma wenamáárîq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kêtimitaka maami itai-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqti túrakaq íráqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéiyē.

¹⁷ áraine. ketíbâtiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane. ¹⁸ miráimanibo

naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.’ tirááne. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. ¹⁹ miráinaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaníye. ²⁰ miráiyana Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine. ²¹ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ²² Móteti maará-tiraine. ‘Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqti tîbâqawaayupike mórana amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaaé waqmá kéiteraqa keráwáqtábá tîna-yataakoni anaaé wáráaro. ²³ náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyana Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítíráao-wayukate móragaraq íma mánoe.’ téna Mótetima tiráine. ²⁴ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táamuyogaraq yaímma anaaékaqa abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tirááne. ²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama mááe. keráwáqti tináábútáábi Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-márábí-káyúkámá kemá yemmá íraqôniq umáyikanune.’ tiráine. ²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íraqôniq kéomatikena keráwáqti táí-aaipeke mamá waétikanena íráine.” téna Pítaama tiráiyé.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

¹ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kéteyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náúpáq-káwáá-nákáráq Tááqtûti-wayukagaraq mikáq irááe. ² ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta ‘Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiyé. ³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe. ⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáe (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrakaq aamá ítama yaíkaae.

⁵ aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámán-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áíkutaee. ⁶ ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékánara yeráwákáráq yeqtí móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq áíkutaee. ⁷ mi-kááyáq-íyápórátámá yemá yeqtí yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae: “kenákámá náawan áwíkarabi akoqnáárraraq maami-qtátááqá tarôq kéoyo?” téta tirááe. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá Ítíráao-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô, ⁹ kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítuqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq aítukoma íraqôniq uráiyó’ téq keráwáqá kétémanibo ¹⁰ keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítíráao-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqti túbáq itó-uma

mái-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárêtibake-nakoni áwîkaq atóbama íráqôniq kéiyé. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana púitana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye. ¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétéye. ‘keráwáqá mayái-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtabá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá uráitata naakóní áwáá moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúráq kémaraae.íbbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.’ kétéye. ¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtáámô yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwîkarapi akoqnááraraq tímikaiye.

¹³ ániibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatîqa éta akoqnáá umá watáama tiráiyé. miráitata monoq-káánítóré-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroq-tamá uréire uréta yaákaq urááe. ¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo aítuqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tínón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe. ¹⁵ miráitata yemá min-nákámá timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeiyáá téite urááe: ¹⁶ “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininukaqa yemá aónama ánatarapoata ketáámá minná kanaaráq íma mamá aúyoranunatae. ¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínipoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwîqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ ániibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwîkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaqa arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqti táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamáárîq yainái-wáyúkáráá umá máeqa timá tíméro. ²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka ítarauyatabama íma kanaaráq paátí máyubo abarokáq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááye. ²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áimma téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miráitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatîq urááe. ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yimínônaqtaba abáá uwaeta íbáqyukaee. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. ²² ániibo aítuqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uraiye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áimma máma timá-yimikaaye. ²⁴ ániibo yemá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamáárîq wíyôkaraq maragáráq únókáráq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne. ²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayái-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye. ‘nôraq itatawáq Yéqtae-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawáq nôraq itatawáq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao? ²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áikuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini íbí tiráiyé.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kíniima Érótigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtae-wayukagaraqa Ítiráae-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení

Metáiyama namuroíq umákáraae. ²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápiké timá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe. ²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragáráq-áímmá kéte. ení watáama abarokáq ikatîq íma éqtaa timá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo. ³⁰ ení ayáamma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamáárîq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwîkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátáárîq uwo.” téta nunamupí tirááe. ³¹ miráitana yeráwáqá áíkuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatîqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráibo máqte-qtataaqa minná ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.

³³ ánibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ánibo yeráwápíkémhá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráie. miráitana máqtemma yeráwáqtí marawábi naammá waayúkaraq maráawata meyáníq urááe. minnárake móneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae. ³⁵ ánibo timáyíkarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtórárîq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ ítáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwîqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-arááré’. ³⁷ wení maramá Táíparatibaq wáitana waayúkaraq máraitata meyáníq urááe. minnárake móneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5

Áánánáiyatiyaa Tapáírae.

¹ móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Áánánáiyatie. ánibo ánáakon áwîqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae tirááye. ² miráitana Áánánáiyatima mikáké móneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye. ³ ánibo Pítaama maará téna tiráie: “Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máráráké enamáárîq yaímma-moneqa aúpáq makáánô? ⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo móneqa maténa ennámíbo mónekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá tarôq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánûqtuma kaaqaari timákáraane.” téna Pítaama tiráie. ⁵ ánibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráie. miráitana min-áímmá ítáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe. ⁶ miráitana yaímma awaayatí-wáyúkámá wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae. ⁷ anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánáakoma nói-qtaarabi abarokáq immá íma ítarena min-náúpáqá utáie. ⁸ ánibo Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémhá móneqa káginnawaq enawaikótêma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kínnamiye.” téna tiráie. ⁹ ánibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá timá móraraq marékawaq uyátárai-nakomi Áágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq

maméta mó-uqtanoë.” téna tiráiyë. ¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae. ¹¹ miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káíkuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímma kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáiyë.

Ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyë.

¹² timáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkápimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááë. miráitata máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátûpare téta áwîqa yaakáq ya áíkutaë. ¹³ yaímma káqo-kayukagaraq yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaroqtamá máqe-uraaë. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaímma aónaraae. ¹⁴ taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeta yeráwáqtê yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaë. ¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá kari-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraaë. miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-kári-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye. ¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútáäre-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áíkutaë. mi-káyúkámá yemá kari-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwáqá mái-kayugaraq yíwíqmeta irááë. miráitata máqtemma mi-kári-wáyúkámá atóbageqe urááë.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukama yemá Táátûtiq-wayukaboata tímáyíkarai-wayukama anómma íyamma umáyíkaraaë. ¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata tímáyíkarai-wayukama kárún-aímma tímáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaroqtamá yíkáawata máqe-uraaë.

¹⁹ miráimanibo nokáámma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yíwíqma márûte kéiyuwena maará-tiraiye: ²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba itáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna tiráiyë. ²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéitetama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaaë. ániibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áíkutaë. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero.” téta tirááë. ²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraaë. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraaë: ²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraaë. miráitaqtaa ketáámá min-nákóni oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye.” téta tirááë. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá itátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááë: “mi-qtátááqá náaraq umá pááq uráiyô?” téta tirááë. ²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtôpaq iréna timá yímikaiye: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime.” téna wemá tiráiyë. ²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaaë. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tíkaminootaaë téta ikatîq urááë.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúrakaq aamá táyábá íma ikatîqa urááë.

²⁷⁻²⁸ miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yíkarawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye: “ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtábámá ‘Ítun áwîqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqtaa ketáámá

tiráunatae. miráimanibo keráwáqti watáagoma Yérútaáre-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtaáyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáiyé téq keqtaáyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráiyé. ²⁹ miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-márábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae. ³⁰ keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyôwana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye. ³¹ Áánûqtuma Ítuma kun áwíqmena wení márúpaqa wení waaqókáq múma akáitana wétê máiyé. miráitana wemá keqtaámá kétéwirai-naqa áqnaabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítíráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aaipike mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae. ³² maami-qtátááqtabá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-kayukama wení Aokaq-Áámá keyimiye. ³³ maamin-áímmá kéitaawana íyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tiráae.

‘iyápó-annama kaayoné umáyíkáaro’ téna Kaméirioma tiráiyé.

³⁴ móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámáan-aimma yirááténa timá yímikaiipoana máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútae. ániibo Kaméirio tiráiyé: “iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro.” téna ³⁵ káánítôre-wayukama timá yímikaiye: “Ítíráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro. ³⁶ Tiútatitabama táakaq máráaro. wemá tiráiyé. ‘kemá akoqnáá-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqti namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana képuqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane. ³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwîqa agataí-kánááráqá káqo-nakoma Yúqtaati Káariri-marupake-nakoma wemá miráuma ‘akoqnáá-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana képuqtaba wení waayúkama pípéban umá péqmareta kóuraae. ³⁸ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáraamma paá waayúkagon-ama wáinanama paá ánataginiye. ³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqyikanoe. aúqyikanoeq éq oeqa Áánûqtuni namuró aúráabo.” téna Kaméirioma tiráiyé.

iyápó-annama Ítun áwîkaq otaammá kéguyikaawataboata yeráwáqá yimuqá makáae.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq Ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro’ timátuweta timáyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae. ⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqti yú-aiqa í-yátááqá Ítun áwîkake maétaboata yemá íma yiruqtabá uráae. ímiye. Áánûqtuma yemmá Ítun áwîkake yú-aiqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaiqtaba yemá yimuqá makáae. ⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá álkuyikareta Ítuma keqtaá yauwéqma tiwiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata uráae.

¹ mi-túpáámá Ítun anaaé wáráa-kayukama netuqyaa abarokáq uráae. miráitata yaímma mín Ítíráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nóinímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tiráae. ² miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá

íarutaniye. ³ miráinaq tîbâtiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóínímmá aáwaqa kanaaráq yimínoe. keráwápi kémmá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúrikaqa yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq itaí-yátáákógáráq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemá yetí mayaímá ketáámá yiménúnatae. ⁴ miráinata ketáámá kenamááríqtaa nunamummá kêtetaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe. ⁵ ánibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áíkuteta abapaké kaayaqá yiwíkaa. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa máqte-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqte-uraiye. ⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápó-annati yúbáq itó-umayikareta iyááma yínêkuyeta nunamummá timá yíkaraae. ⁷ miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápó-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

⁸ Tíbenimma Áánûqtuni íraqô-qtataakaraq akoqnáágaraq ógikaitana máqte-kayukati yúrikaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma tarôq uráíye. ⁹ miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqte-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tirítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itaí-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe. ¹⁰ miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itaí-yátááqá kámitataboata wenáaraqa yemá kanaaráq íma uyátáraae. ¹¹ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwîkaraq timá táwîq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² ánibo yeráwáqá mirá téta aarawaagáráq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá ataráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrikaq urááe. ¹³ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-aiqtabagaraq timá táíq kéíye. ¹⁴ ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwena Móteti naayóbáqá ámáan-aimma tímikaitaama mamá waéqma tawîq íniye.’ téna tiráíye.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe. ¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikoraá uráíye.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrikaq watáama tiráíye.

¹ ánibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráíye. ² ánibo Tíbenima yauwéqma tiráíye: “ketibâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá itáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekák kukáine. ³ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragáráq ení waayúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaaq únnabaq waao’ téna Áánûqtuma tiráíye. ⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa

Éraamubaq ko máqe-uraiye. ániibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana írâine. ⁵ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba ‘anaaékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áábaraama wemá iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine. ⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaaékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánœ. ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-kárítimáátígóní (400) aúkáapi mamá táwîq umáyikanoœ. ⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoœ. miráinata yemá maami-máráraq kekáq nunamummá má-tinoœ.’ téna Áánûqtu tiráine. ⁸ ániibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karaí-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááítekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánááráqá aúma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááítekima Yáakobomma aboaé. ániibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtíbâkoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma káyimeta meyámmá mataáœ. miráitata Íqtîbibake-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtîbibaqa kóuraamanibo Ááûqtuma paá wetê máqe-uraiye. ¹⁰ Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápíké mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íraqôn-auyanama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtîbibibaqa kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtîbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye. ¹¹ anaaékaqa mórama anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtîbi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraq anómma yáayaba urááœ. miráitata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaaráq íma naawánîq urááœ. ¹² miráimanibo Yáakoboma Íqtîbi-marabaq aáwaqa wáíye ten-áímmá ítátuwena wenaráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnáabariq umá meyánîq ínéta kukáane. ¹³ ániibo anaaékaqa yeráwáqá ókaraq yawwéqmeta Íqtîbi-marupaqa kúmôwana Yótêbima wení awaaútááma timá yímikaiye. ‘kemá keqtíbâkoma Yótêbimune.’ téna kétima-yimitana Íqtîbi-marupake-kinima Péromma timá-amena ‘ketiwaaútááœ’ téna wegáraq Yótêbini yimónaraiye. ¹⁴ miráitana Yótêbimma aboámá Yáakobonopaqa aamá yuwéna máqtemma awaaútááti aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tiyáákágáraq móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtîbibaq kumígáœ téna yááyaraiye. ¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáraq Íqtîbibaq kumáeta anaaékaqa mibáq pukuráâne. ¹⁶ miráitata Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtîbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibáq pukuráâne. mi-káyúkátí arááq-yuma maméta Tékemabaq mó uqtamáyíkarane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyánîq urái-marama Tékemabaq mó uqtamáyíkarane.

¹⁷ ániibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókáq uráíye. Ítiráœo-wayukama Íqtîbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraœ. ¹⁸ ániibo Íqtîbi-marabaqa mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá Yótêbimma wenaúyánámmá íamikaiye. ¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútááma makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puígáœ téna tiráíye. ²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama marákáraiye. miráitana min-iyápómá íraqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wíyókóní arupimmá yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náamma ámikaiye. ²¹ ániibo

anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme iréna awítaiye. ²² ánibo Mótetima Íqtîbi-marupaq máitata yirááti-wayukama wemmá íráqô-qtataaqa aráátewana wemá itái-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayáirákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uraiye.

²³ ánibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítiráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyé. ²⁴ miráitana Mótetima aónaimma mórama Íqtîbi-marupake-nakoma Ítiráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítiráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtîbi-marupake-naqa ikámma pukáiyé. ²⁵ Mótetima aúyánámmá ítáimma wení waayúkama téta Áánûqtuma wemmá akoqnááama amínana yauwéqma tiwiránítaae téta yúyánámmá itánóáa téna Móteti timánibo Ítiráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá ítaraae. ²⁶ móra-aabayaanaapimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítiráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. ‘ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq itakawáq ááiqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráiyé. ²⁷ miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. ‘emá ketáái anómma mááe aamá ítama yaináí-náqá emmá náawaq tarôq umákarauyo? ²⁸ énaimma emmá Íqtîbibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tíkamma puíneq kéono?’ téna min-nákómá tiráiyé. ²⁹ miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míria-marabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkáráiyé.

³⁰ ánibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq pááqya-tabike iramá karáiyé. ³¹ miráitana Mótetima min-íráamá káonena wemá netuq-áúyánámmá ítátuwena wemá min-írágóní waaqókáq uréna aónanaae téna uráiyé. ánibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye. ³² ‘kemá Áánûqtue. enanáábútáati uyátárai-nakoma kemá Áabaraama Ááitekigaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátárai-naqune.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. miráitana Mótetima ikatîq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómmá íma aónaraiye. ³³ ánibo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. ‘emá aítuq-anaamma ayúqtuwao. mi-máráráqá emá aítuqa yáánaama kemá máunaboana aokaq márámíye. ³⁴ ketí-wayukama Íqtîbibaq kemá aónáunnama mamá táwîq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí íbíq-áímmá kéiteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa itóaa. kemá Íqtîbi-marabaq emmá timákáanaa wínóne.’ téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye. ³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. ‘náawaq eqtábámá anómma mááe aamá ítama yainao téna timákaraiyo?’ téta tiráa-nakomma íbêqa Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama yauwéqma yiwiráí-nákáá umá timákáitana uráiyé. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma akoqnááama ámikaiye. ³⁶ miráitana Mótetima Íqtîbibake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikáráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaraqa miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkáapimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyé. ³⁷ ánibo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá yímikaine. ‘Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrakanimma Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.’ tiráiyé. ³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq áíkumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae. ³⁹ miráimanibo

mi-kánáaráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtîbibaq wínóqtaba yúyánámmá ítaraane. ⁴⁰ miráitata yemá Mótetimma ábâkoma Éronikaq maará-tiraae. 'Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturaa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáiq-itaiq ónúnatae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.' téta tirááe. ⁴¹ ániibo mi-kánáaráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmmáákákón áráaqa yeráwáqtí iyáápike tarôq umaráakaq yimuqá marakéta nuna-mummá mi-qtátáákákáq tirááe. ⁴² miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaémma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákákáq wái-qtataaqa aabaúrúqá wíyokaqa wiyókákáq yekákáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráaiye. 'keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaróqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekárákáq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmáapaqa naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekákáq ímira-uraane. kaaqaari-Áánûqtúráá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne.

⁴³ keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq minnágónáwîqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekákáq nunamummá tiráánaboaq Bébírónbake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.'

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine. ⁴⁴ ániibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánûtuma Mótetiqtaba maaminámmá 'miráuma uwo' téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine. ⁴⁵ anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuete kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti yúraqaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-máramá yíkamma kéwareta yeráwáqtí maramá matááne. mi-kánáaráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaaráq iráaiye. ⁴⁶ ániibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima 'Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama umákanune' téna nunamupí ítama aónaraiye. ⁴⁷ miráimanibo Tébitimma áanikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráine. ⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama umaráapi-namma íma kémaiye. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine. ⁴⁹ 'uyátárai-nakoma maará-tiraiye.

ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae.

ániibo maa-máramá ketí títauqa maqmá arage kéune.

keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaráq umátikano?

kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátáákáq ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?'

téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine. ⁵¹ keráwáqá aamá ítáma yagu-yagu kée. keráwáqtí tíyaqnoarabi túyánánóbáqá aamá íma itái-wáyúkáe. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá mórai qumá keráwáqtí tináábútááaraa kéoe.

⁵² áraimma naayóbáqá ketítaubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqtí tináábútááama íma mamá táiq umáyíkáráanabiyo? áraimma mórama ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-káyúkámá yíkakaane. ániibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáaiye.

⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni áamáam-aimma weni kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaaemma ímo kéwaraae.” téna Tíbenima ayáqtááq-aimma tiráiyé.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáiyé.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe. ⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiye. ⁵⁶ ánibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitap aónáúnnama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máiyé.” téna Tíbenima tiráiyé. ⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqtí yaákaq káyuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe. ⁵⁸ ánibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqtí kúberai-unamma ayúqma mórama awaayatí-nákóní amakaq makáamma min-nákón áwíqa Tóroe. ⁵⁹ ánibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráiyé: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taáma mayaa.” téna tiráiyé. ⁶⁰ miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará tiráiyé: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráiyé.

8

Ítun áama itáa-kayukama Tóroma mamá táíq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiyé. ánibo mi-kánááráq-wáyúkámá Yérútáarebaq máeta Ítun anaaé wáráa-kayukama mamá táíq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ánibo máqtemma Ítuni iyápó-annama mikáq Yérútáarebaq máqe-uraae. ² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma íraqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. ³ ánibo Tóroma Ítun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkaraíye. ⁴ miráitata Ítun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Ítuqtaba timá yímikaae. ⁵ ánibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Ítuqtaba watáama timá yímikaiye. ⁶⁻⁷ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama yítauqa táwîq urái-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraqa wemá mamá atóbamayikaraiye. minnáyaba weni waaqókáq ya áikuteta watáama ítaraae. ⁸ miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá pááq uráiyé. ⁹ mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kéititata ¹⁰ akoqnáá umá kéiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anó-naqiyé. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnááqaraq kukáiyé.” téta yemá tirááe. ¹¹ ánibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kéiteta máqten awaaméq-yátááqá tarôq kéitataboata yeráwáqá wenáama ítaraae. ¹² miraimanibo Píripima íréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni áwíqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánááráqá aarawaamá min-áímmá itáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae. ¹³ ánibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kéitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pérakaraiye. miráitana Tááímonima

Píripite máq̄e-uráiyē. wemá aónaimma Píripima uyátá-maq̄ma anón-awaameq-yataaqa tarôq kéitana wemá káonena iyánáaq uráiyē.

¹⁴ ániibo Ítuni timáyíkarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá ítáama yaím̄ma Táméria-marupake-kayukama yemá íraqôniq umá Áánûqtun áama ítaráae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóáanema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye. ¹⁵ miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Ítukaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákámá nunamummá tirááye. ¹⁶ miráitata yeráwáqá paá Ítun áwíkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáiyē. ¹⁷ ániibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nuna-mummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóáanema yimónaimma yenákámá máq̄te-kayukaraq iyáámma kánekuoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááímonima yaím̄ma móneqa maména yenákáyôpaq iréna maará-tiraiye: ¹⁹ “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánekuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráiyē. ²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “íbáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónekake meyáníq inanamá ení mónekogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao. ²¹ enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana ketáái mayaímá kanaarácq íma yainánóne. ²² ániibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaaém̄ma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áuyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²³ áraimma kemá ení áyaqnoq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiyē.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye. ²⁴ ániibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétiyanaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwíq íno.” téna Tááímoni tiráiyē.

²⁵ miráitata Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yauwéqma Yérútáárebaq utááye. ániibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíópiabake-nakomma átê-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma iréna Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákácq uréaq Yérútáárebake Káátaq uráin-akaq waa.” téna tiráiyē. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyē. ²⁷ ániibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápáq maréna uráiyē. ániibo min-ákácqá Ítíópiabake-naqa aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíópia-wayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayaíma matáiyē. miráitana máqtemma Káánetini mónekaq kawáá uráiyē. ²⁸ min-nákómá wení naaópaq yauwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáíyanama agatái-kannaama yoráutaiye. ²⁹ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáígoní waaqókácq waa.” téna tiráiyē. ³⁰ ániibo Píripima uyaaténa waaqókácq uréna ítáimma maamin-nákómá Áánûqtuni watáama naayóbáqá Áítáíya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyē. ³¹ ániibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áíkoní áaimma kemmá kanaarácq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráiyē. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaarácq ketê uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyē. ³² miráitana min-nákómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye:

“yemá wemmá awíqme iréta tipi-típi áráaqa ikamínéta oníkáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráíye.

³³ miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae.

wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba tíniyo?”

téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráíye. ³⁴ ánibo mi-káwáá-nákómá Píripimma maará

téna ítama aónaraiye: “timá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráíyô? wetábáq tirái káqo-nakoqtabaq tiráíyô?” téna tiráíye. ³⁵ ánibo máqtemma maamin-áikómá

Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye. ³⁶ ánibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-

káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aónaao! nommá maa wáíye. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaaráq monoq-nómmá íma kéberauno?”

téna tiráíye. ³⁷ ánibo Píripima tiráíye: “emá kanaaráq enarukaké Ítuqtaba itáíq-itaiq emá kanaaráq nommá peránóne.” téna tiráíye. miráitana min-nákómá yauwéqma tiráíye:

“kemá tirummá amúnama Ítu Káríqtoma Áánûqtumma áanikoe.” téna tiráíye. ³⁸ ánibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikáq máqe-uraiye. ánibo Píripiyaa mi-

káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye. ³⁹ nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóuraiye.

miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápáq maréna wení naaópaq kégoena ôriq umá amuqá maqména kóuraiye. ⁴⁰ ánibo Píripima wemá móra-

marukaq iráimma mi-márúkón áwîqa Ááqtáátíq iráíye. min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaraiye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaraiye.

¹ Tóroma akoqnaá-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yíkamma puínéna uráíye. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana

² aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áíkuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwareta min-áímmá

kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútáare-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráíye.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráíye. ⁴ ánibo Tóroma marabí yutákurena

kéitaitana aabayápíké móra aagómá maará téna tiráíye: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráíye. ⁵ ánibo Tóroma maará-tiraiye: “uyátáraana-

nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráíye: “kemá Ítue. emá kemmá mamá táwîq kéone. ⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwu. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba

móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráíye. ⁷ miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ánibo watáama kítitata

yeráwáqá itaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae. ⁸ ánibo Tóroma itó-urena aúramma kararáimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata yaímma-wayukama wemmá

ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe. ⁹ ánibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánáaráqá wemá aáwárábi nommá íma naráíye.

¹⁰ ánibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé wáráa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwîqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéitana aúramma karákéna kaikáá umá

aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráíye: “Áánánáiyatio.” titana ánibo Áánánáiyatima tiráíye:

“uyátaráana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyé. ¹¹ ánibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq waa. Yúqtaatini-naupaqa uré mórana Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kétébo aónao. min-nákón áwîqa Tóroe. ¹² ánibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónáitana móra-nakoma wenôpaq iréna ayáámma ánekuitana wenaúrakoma yauwéqma íraqôniq itana káonaiye. min-nákóní áwîqa Áánánáiyatie.” téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹³ ánibo Áánánáiyati maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátaráana-nako, taíbaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútááre-marupake kékikamena mamá táwîq umáyíkaraiye. téta tirááe. ¹⁴ miráitata wemá anó-monoq-wayukarake náápaamma matáipoana áwîqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyé. ¹⁵ miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá waa. min-náqá ketí mayaí-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye. ¹⁶ miráinaq kenamáárîq wemmá ketíwîkake aú-aiqa ummaa-yátáákáráq mayánîq-qtataaqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbákoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqá wenamáárîq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kényune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyé. ¹⁸ páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma tágagitana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

¹⁹ anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máa-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

²⁰ Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yimena ‘maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe’ téna timá yímikaiye. ²¹ miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Ítun-awíqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínímma wemá maamin-náqíye.” téta tirááe.

²² miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna ‘Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike kétéwírenataa-naqa wenamá akoqnáá-naqa máíye’ téna kétéitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

²³ ánibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabí áíkuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe. ²⁴ miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóní oqtaráqá wágááwabi nokáámma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uráe. ²⁵ móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtaáq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóromma awírakatuweta ánnáraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóní aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

²⁶ anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákáráimanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáráa-annabikene’ téta yemá tirááe. ²⁷ miráitana móra-naqa áwîqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyíkarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá watáama timá ámitana wemá

Tamáátikati-marupaq Ítuni wataáama timá yímikain-aimma timá tága-yimikaiye. ²⁸ miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqa íma éna Ítuma uyátárai-nakoqtaba wení wataáama timá yímikaiye. ²⁹ ánibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá iráqôniq inéna kéitata yemá wemmá ikamínônaqtaba abáá urááe. ³⁰ miráitata yaímma Ítuqtaba wenábâqawaaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáriaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

³¹ miráitana mi-kánááráqá máqtemma Ítun áama kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá íráqôniq umá máqe-uráae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá íráqôniq umá máeta Ítun aamá ítaráae. miráitata yemá uyátárai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq itó-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama keyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráíye. ³³ ánibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Iníatie. wení aúgoma akoqnááma íma wáitana abapaké kaumo-kárítímáátímá aammá íma kanaarácq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráíye. ³⁴ ánibo Pítaama min-nákóqtábá tiráíye: “Iníatio, íbêqa emmá Ítuma Káríqtoma emmá mamá kátobamakaiye. emá itó-urewaq ení atípááma mamá arutaa.” téna Pítaa tiráíye. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uraiye. ³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárai-nakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáqá móra-inimma máqe-uraimma min-íníkon áwíqa Táábitaae. ánibo káqon-awiqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqa yarááe. min-íníkomá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwaqa keyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráíye. ³⁷ mi-kánááráqá min-íníkomá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá makááe. ³⁸ ánibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata yaímma Ítun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máíye tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta irááye. ³⁹ ánibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá uráíye. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóinímmá naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá keyareta Pítaamma aráátiraae. ⁴⁰ ánibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-íníkoní arááq-auma káonena tiráíye: “Táábitaa, emá itóaa.” téna tiráíye. ánibo min-íníkomá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uraiye. ⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqmema keqtoq-nóinímmá Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikaiye. ⁴² miráitana min-áíkomá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáíq-itaiq urááe. ⁴³ ánibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqa Tááímonini naaúpaq watúq-watuq uráíye. ánibo min-náqá Tááímonima purumakaakoní aúwaratiraq unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayáiyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikaiye.

¹ móra-naqa Tétaría-marupaq máqe-uraimma min-nákón áwîqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marupaq tiyááka-wayuka ályayaan-aaiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe. ² ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq uráíye. ³ ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq irena tiráíye: “Koníriatio.” téna tiráíye. ⁴ ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráíye: “umaataráána-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráíye. ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtu kéitaiye. ⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwîqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. ⁶ min-náqá Tááímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwabaq máíye.” téna tiráíye. ⁷⁻⁸ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiye. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakaratagaraq káqomma móra-naqa áaiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáiq-itaiq i-nákáráq mi-káúmómá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe. ⁹ óq-aabayanapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóní ámûraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kítitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráíye. ¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. ¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anó-tabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiye. ¹² miráitana mitábáraábégóní arupimmá máqtemma abáaq-wái-wáámmá irakabayaanábi numagaráqá mipímmá ógikaiye. ¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiye: “Pítaao, emá ire maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráíye. ¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráíye: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae.” téna tiráíye. ¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráíye; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátáaré téna tarôq uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráíye. ¹⁶ ániibo maami-qtátáákómá kaumobáq abarokáq uréna yawéqma aabayápáq kóuraiye.

¹⁷ ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááímonini márûq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uraae. ¹⁸ ániibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwîqa Tááímoni Pítaama keráwáqté máíyo?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “Pítaao, kaumowáyúkámá emmá abáá kéoe. ²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqté wao. emá íma netuq-áuyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye. ²¹ ániibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq itaráq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráíye. ²² ániibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake áaiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kényunatae. ániibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae.

miráitana mórama Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyaupiken-aimma itánéna kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwíqma yíkáitata wetê watúwáawana aabáyaa-aabayaanaapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéokayukagaraq mi-káyúkátê yagaroqtamá kóuraae. ²⁴ ánibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayaanaapimma yeráwáqá Tétária-marukaq ko yarááe. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkátê yiwíqma wení naaúpaq áíkuteta yiwé urááe. ²⁵ ánibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáiyé. ²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráiyé: “Koníriatio, emá itóaao. kemá kegáráqá emô ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama tiráiyé. ²⁷ ánibo Pítaama wetê watáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áíkuma mináúpáqá máqe-uraawana aónaraiye. ²⁸ ánibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama keráwáqá ítaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráiyé. ²⁹ miráitaq kemá íma keráwáqti táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunamanibo kemá paá keráwáqti táama itéq keráwáqtpaq iráune. ánibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. keráwáqá nôraq ítaráq kemmá táayaawaraq keráwáqtpaq iráúnô?” téna Pítaa tiráiyé.

³⁰ ánibo Koníriatima tiráiyé: “kekáq móra-yataaqa páaq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kéyawiye. mi táoqa nunamummá-tí-kánáaráqá aabaúgómá karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kêtunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uraiye. ánibo min-nákóní unáákáqtporakemma tágama wayá-tábaráábéráá uráiyé. ³¹ miráitana min-nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtuma kéitaiye. ³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. ánibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máiyé.’ téna min-nákómá tiráiyé. ³³ miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awíráawaa íraqôniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áíkuma Áánûqtun aúrakaqa uyátárai-nakoma emmá watáama timámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa itánúnatae.” téna Koníriati tiráiyé.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiyé.

³⁴ Pítaama áaimma átáma watáama tiráiyé: “árimma kemá káonaune. waayúkama máqten-aikapake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráíq kéumayikaiye. ³⁵ máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aaqa íkatéta wenaúrakaqa arupú-aaimma tarôq oyúmá yemmá Áánûqtu kéyiwiraiye. ³⁶ Áánûqtuni átê-wataama yukáimma minná Ítu Káríqtoma kêtítana keqtáámá kaayoné-yátááqá kêtimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áímmá áqa keráwáqá ítaraane. ³⁷ Yóáanema áaimma átáma wení watáama kéténa Káárirí-marupaq nommá péqyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúríaaikapaq wéyáwé uráiyé. ³⁸ Ítuma Náátárêtibake-naqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náápaakaraq ámikaiye. Áánûqtuma wetê máitanaboana máqten-aikapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama mamá íraqôniq umáyíkaraiye. maamin-áíqtábágáráq keráwáqá ítaraae. ³⁹ miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma máqten-aikapakaraq Yérútáárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kêtima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq íkámôwana pukáiyé. ⁴⁰ miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá abarokáq itó-umakaraiye. ⁴¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama timáetaa uréire ónúnna-wayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae.

⁴² miráitana wemá akoqnáá-aimma téna ‘maamin-áímmá máqte-kayukama maará téraq mó timá-yimero’ tiráiyé. ‘Áánûqtu Ítumma náápaamma aména yúareta paá máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yaináí-náqá máiyé tero’ tiráiyé. ⁴³ miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uráiyé. ‘máqtemma náayuwabi wekáq itáíq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awikátuwaniye.’ téta agatááne.” téna Pítaama tiráiyé.

Íma Ítiráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

⁴⁴ Pítaa wemá maamin-áímmá máena kítitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá itáa-kayukabi kukáiyé. ⁴⁵ miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Ítuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaroqtamá Yáapa-marupake iráa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: “maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá kéyimiye.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁶ miráitata yeráwáqá itáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-awíqa múte kéyauyowana Pítaa wemá tiráiyé: ⁴⁷ “ketáaráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraíyábámá náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo? ⁴⁸ keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awíkaq monoq-nómmá péráaro.” kítitata yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqté yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uráiyé.

11

Pítaani mayaígón áaimma Yérútáárebaq Ítun áama itáa-kayukaraq timá yímikaae.

¹ ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyíkarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúríabaq máe-yuma mi-kátáámá itaraae. ² miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaaé wáráa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáá-aimma téta Pítaamma awáágúraae. ³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágáráq yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaqa naráane. ⁴ miráitana Pítaa wemá áaimma átáma nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráiyé:

⁵ “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kítitana mórama tabarááberaa-qatataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyé. ⁶ miráitaq kemá mi-tábaráábébi aónáunama taíbaq waí-wáámmá irakabayaakáá-kákógáráq abááq-númagógáráq mipí ógikaiye. ⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyé. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo ⁸ kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq tiráune. ⁹ ániibo móragaraq aabayápáké móra watáagoma tiráiyé. ‘emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánûqtuma náí-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiyé. ¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobáq pááq uréna maami-tábaráábégómá yawwéqma aabayápáq utáiyé. ¹¹ ániibo kaumo-wáyúkámá Tétaría-marupake Koníriatima timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókáq ya máqe-uraae. ¹² miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqté waao.’ titaq kéunata yaímma tábâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá keté yagaroqtamá yewaqtaa Koníriatini naaúpaq Tétaría-marabaq uráunatae. ¹³ ániibo Koníriati wemá tiráiyé naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiye. ‘yaímma-wayukama timáyíkénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwîq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero. ¹⁴ maamin-náqá Pítaa wemá iréna

wení wataáma kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniye.’ téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé. Koníriatimma wemá timá ámikaiye. ¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áama tén-ááqa mikáq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtááráq kukáiniq uráiyé. ¹⁶ miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá no-núrápí péqtikaraipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniye.’ téna wemá tiráiyé. ¹⁷ miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéunanata akoqnááma tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiye. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtabá Áánûqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiyé. ¹⁸ ánibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánuqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: “árimma íbêqa Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabima aammá awíqykaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaaépariq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

¹⁹ naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta wataáma Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááíparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeo-wayukaraq yenamáa áíqma Áánûqtun áama timá yímikaae. ²⁰ ánibo yaímma átê-wataama Ítuqtaba ítaraa-kayukama péqmareta Tááíparatikaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Ítuqtaba káqon-annawayukagaraq timá yímikaae. ²¹ miráitana Áánûqtuma wení akoqnááma keyimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama ítaraae.

²² miráitana maamin-áíkmá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútáare-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráiyé. ²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyímikai-kayukama keyimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqmá wenáama ítáaro.” téna tiráiyé. ²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánááráqá taíbaq-wayukama yirummá kámata uyátárai-nakoma Ítukaq itáíq-itaiq urááe.

²⁵ ánibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráiyé. ²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ánibo yenákámá Ítumma wáraa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá “Káríqton-annae” téta yíwíqá yarááe. ²⁷ mi-kánááráqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáarebakemma Áátioki-marabaq kukááe. ²⁸ miráitana yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkábíkémá móra-naqa áwíqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráiyé: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráiyé. (ánibo móra-naqa áwíqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráiyé.) ²⁹ miráitata yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúríabaq yeráwáqti yíbbáqawaayuma yimínéta urááe. ³⁰ miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúríabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

12

Érôtima Yémitimma ikámma képujena Pítaamma ánná umákaraiye.

¹ mi-kánáaráqá kínima Érótima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe. ² miráitana Érótima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yémitima Yóóanemma ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáíye. ³ miráitata Yúríawayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érótima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ániibo mi-kánáaráqá wemá mirá kéitata Yúríabaq-wayukama yammá íma íqtorái-kánáaráqá yeráwáqtí kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánáaráqá mirá urááe. ⁴ miráitata mi-kánáaráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaq ákátuwena kaayaqté-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama yiwiqma-yiwiqma urááe. miráitana Érótima aúyánámmá ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érótima tiráíye. ⁵ miráitana Pítaama ánná-naupaq ákaraae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nuna-mummá téta Áánûtuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

⁶ Érótima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákátí aúkáapi aúma watáíye. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitata yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae. ⁷ páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraiye. anibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábúkaq ikámma awáuturena tiráíye: “emá páátákáá itóaa.” téna kítitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kuturááye. ⁸ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “Pítaao, emá páátákáá ení aítauq-anaamma kégubere ení ámûrannama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraao.” téna tiráíye. ⁹ miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánûqtuni kaqtó-nakoni anaaé waqména uráíye. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye. ¹⁰ ániibo yenákámá maréta kaayaq-óqtaráq yabíqtuweta máeni-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma wenamáárîq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánûqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráíye: “árainma íbêqa Áánûqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Érótini ayáápikekaraq Ítiráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápíkémá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráíye.

¹² ániibo Pítaama maami-qtátááqtábá aúyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máríaama Yóóanema káqon-awiqa Mááki wení anóani naaúpaq uráíye. ániibo min-náupáqá taíbaq-wayukama áíkuma máeta nunamummá kététa máqe-uraae. ¹³ ániibo Pítaama oqtaráq pagé-page kítitana mórama mayaí-ínímmá Aróta wemá Máríaamma áwáqnaa umá mayáimá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráíye. ¹⁴ ániibo min-íníkmá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráíye: “maamin-náqá Pítaama máapaq ya máíye.” téna tiráíye. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-íníkmá akoqnáá umá árain-aimma kítitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. ¹⁶ miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráíye. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáaq urááe. ¹⁷ ániibo Pítaama wení ayáamma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemmá

ánná-naupake uyátárai-naqa Áánûqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiraiye: “keráwáqá maamin-áímmá Yêmitigaraq tébakaq kétébâqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

¹⁸ anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máiyó?” téta yemá tirááe. ¹⁹ miráitana Érótima yaímma-wayukama timáyíkáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érótima tiráiyé.

miráitana anaaékaqa Érótima wemá Tétaría-marabaq ko máqe-uráiyé.

Érótima pukuráiyé.

²⁰ Érótima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá Érótimma aónaneta urááe. ániibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Érótimi naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwîqa Paráátatae. wekáq min-áímmá yemá timáméwana wemá Érótimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqti aáwaqa Érótimma yabíkáin-aukapaq meyanîq kéetapoota mirá-uraae.

²¹ móra-kanaama maréna Érótima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikaiye. ²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kétébo Áánûqturaan-aimma kétéiyé.” téta yemá anókaq ááyama tirááe. ²³ miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánûqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna Érótimma ikákaiye. miráitana Érótima pukáitana marikómá narááe.

²⁴ miraimanibo Áánûqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráiyé.

²⁵ ániibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútáare-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awíqa Máákima awíqmeta yenákáqtê Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tórama timáyikáawata Áánûtuqtaba waayúkarraq mó-tima-yimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama itáa-kayukama áíkutaee. yepímmá yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq máqe-uraamma yeráwáqti yíwîqa Páánabatie. Tímionie. wení káqon-awíqa Abuqtákóe. káqomma Arútiana Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótimi ábârawaaogaraq Tórogarare. ² mi-kánááráqá Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráiyé. ³ yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáamma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáírâq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráiyé.

⁴ ániibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyíkáitata Terútia-marabaq kukááye. mikákémmá únópí-káárébí utéta móra-maruqa Táíparati únókóní kebóqyáa-marupaq urááye.

⁵ ániibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpâq Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ániibo mi-márúkáqá mórana Ítirááeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteni q i-nákómá wenáwîqa Baa-Îtue. wení káqon-awiqa Karíki-aipimma Érimatie. ⁷ miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwîqa Téglá-Póruma wení aanábó-náqiye. ániibo min-ánó-káwáá-náqá Téglá-Póruma wemá aá ítarai-naqiye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye. ⁸ miráimanibo maamin awéqa tín-náqá Érimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá táwîq kéonana maami-kááyáq-nákátí watáama íma ítama arutáikae téna mirá-uraiye. ⁹ ániibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Érimatini aúrapí karákéna tiráiyé: ¹⁰ “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwîq kée. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kéte uyátárai-nakoni aammá mamá táwîq kéone. ¹¹ íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma kítitana páátákáá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráiyé. ¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana káonena uyátárai-nakoni akoqnááyaba iyánáaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráiyé.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukaapaqa Patíria-marabaq mayáimá matááye.

¹³ ániibo Póroqaraq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káárébi maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yauwéqma Yérútáárebaq kóuraiye. ¹⁴ miráitata yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patíriabaq urááe. ániibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqte yagaroqtamá maraq máqe-uraae. ¹⁵ ániibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábíké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma íráqôni q í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tiráiyé:

“keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá itáaro. ¹⁷ wenamáa Áánûqtukaq Ítiráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítiráaeo-wayukama Íqtîbibaqa máetama akoqnáá umá pááq urááe. ániibo wení anón-akoqnaanapo Íqtîbibake yemmá yiwíkaine. ¹⁸ ániibo yeráwáqá kaaqmáapaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupímmá Áánûqtuma íraqôni q umá yíwáqnaa uráiyé. ¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwîq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqti maramá Áánûqtu mamá Ítiráaeo-wayukama yímikaine. ²⁰ ániibo mi-márábáqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uraae. anaaékaqa yainai-wáyúkámá yíkaraawata yeqti kawáá-wáyúkámá máqeta mórana Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaaráq iráiyé. ²¹ ániibo mi-kánáaráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá mórana yeráwáqti anó-kawaa-naqa (kínima) máikae téta Áánûqtuma ítama aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma áanikomma awîqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni

(40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiye. ²² ánibo Áánuqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwíqa Tébitima Yétimma áanikomma awíqma Ítiráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikáiye. ‘Tébitima Yétimma áanikomma káonaunana ketíyakoma íráqôniq kéiye. miráipoana wemá kanaaráq kemô tenna-máyáímá mayániye.’ téna Áánuqtu tiráiye. ²³ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. ‘anaaékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápike mamá paá umáyíkaniye.’ tiráine. min-náqá Ítumma Áánûqtuma mamá pááq umákena Ítiráaeo-wayukama yímikáiye. ²⁴ ánibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokáq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’ téna tiráine. ²⁵ miráitana Yóáane wení mayaímá mamá ánatani-kanaagoma waaqókárîq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikáiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo ítáaro. móra-naqa ketinaae yínîn-nakomma kemá íráqô-naqa íma máunaboq kanaaráq wení aítauq-anaamma íma múte mayánúne.’ tiráiye.

²⁶ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûtukaq nunamummá kéte-kayukao, keqtááyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápike atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráiye. ²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímemma íma ítaraae. ímiye. yemá wemmá íma ítaraamanibo Ítumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráiye. ²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tiráae. ²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráaniq umá ánatatuweta Ítuni aráaq-auma kaapaq-yáraké mamá muriánóbáq uqtamákáraae. ³⁰ miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye. ³¹ ánibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááiriri-marupakemma Yérútáárebaq utáá-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ánibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitae. ³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma ³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánuqtuma keqtáá yeqtí iyápó-annaraq abarokáq pááq uráiye. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

‘emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.’

tiráine. ³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiránîqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

‘kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.’

tiráiye. ³⁵ miráitana káqomma wannaabí agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráiye. ‘miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.’

téna Ítuqtaba tiráine. ³⁶ ánibo Áánûqtuma maa-márábí miráonae ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púítata wení aítaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiye. ³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa we-naúgoma íma kabiraráiye. ³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá ítama

arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye. Mótetini ámáan-aikoma keráwáqtí kúmiqa íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna tîniye. ⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tiráí-qtataama káubiq keráwákáq paáq íyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ ‘ítáaro. keráwáqá akáyáán árâaq-wayukao, keráwáqá iyánâaq umáreq pukínoe. kemá keráwáqtí aúkâapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqtabá mórana-koma minnâgoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáíq-itaiq ínoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine.” téna Póroma timá yímikaiye.

⁴² ániibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: “kenákámá yauwéqma íréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtáámá timá tímékao.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴³ miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí yinaaeq waqmé urááe. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íráqô-qtataapi paá máero tiráie.

⁴⁴ ániibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áíkutaee. ⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabi káíkuyowata yemá ítama táwîq kéeta yemá Póroma timá yímîn-aimma timá márúte yukááe. ⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: “áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áíkmá mamá tinaaeqpaq kényuwama minnâ keráwáqá kenamáárîq matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma mayánóe. ániibo keráwáqá ítáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye. ⁴⁷ mirámô ínaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

‘kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. ániibo máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.’

téna Áánûqtuma tiráie.” téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ániibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kíteta yeráwáqá min-áíqtabá Áánûqtun awîqa múte kényuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá máí-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma wéyáwé umá kanaaráq uráie. ⁵⁰ ániibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa ataráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átama mamá táwîq umáyiketa yeráwáqtí márûpikemma paábaq waqtukááe. ⁵¹ ániibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta ‘móragaraq íma yauwéqma keráwáqtí táí-aaipike nékaq kóyuye.’ téta Aikónia-marabaq kóuraaye. ⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémaraawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqte-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqñáánîq umá Ítíraaeo-wayukati yirááti-naupaqa uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta taíbaq Ítíraaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe. ² miráimanibo mi Ítíraaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwîq umáyiketa Káriqton-annati yíbâqawaayuma ítama táwîq urááe. ³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqñáá-aimma kéteyana Áánûqtuma Aokaq-Áágóni akoqñáámá kéyimitata yenákámá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéyitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. ⁴ ániibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaqa umá kaayaq-ánnáíq uréta yaímma Ítíraaeo-wayukayopaqa owata tébakaqa Ítuma yiwíkai-kayukayopaqa urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíraaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áiqma áikuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe. ⁶ ániibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaqa kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaqa anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye. ⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaqa Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaqa móra aítuqa táwîq urái-naqa máqe-uraiye. ániibo min-náqá aítuqa miráuma táwîq uráimma naayóbáqá anóama marákaraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráíye. ⁹ miráitana min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóni itáíq-itaiq-yataakoma káonena wení aúyánápímmá téna ‘maamin-nákóqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye’ téna ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráíye: ¹⁰ “emá itó-uma aítuqa yamá arupú uwo.” téna kítitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráíye. ¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqti yábikemma anókaq ááyama tirááe: “ketáái maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketááráq kukááye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata yemá Páánabatimma áwîqa Tútie téta kéyamameta ániibo watáama tiráí-náqá Póromma Émitie téta áwîqa yarááe. ¹³ yeráwáqti maníqá Tútikaqa nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uraiye. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwîqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmákáámá mi-márúkóni kurubín-óqtáráq itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráíye. ¹⁴ ániibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákáti unáákáqtôma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye: ¹⁵ “maa-káyúkáô, nôraq itaráq keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqte móraiqa umá maa-marábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqa Áánûqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwîqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráúye. matúq-matuq umá maí-Aanuqtuma aabayákáráq maragaráq únókáráq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabíkaráq nópíkaráq tarôq urái-nakoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráúye. ¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákáq máqte-qtataaqa tarôq urááe. ¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa kéyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqti yókáq-yátááqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae. ¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákûq umáyikaiyaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaiyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márûte yukááe. ²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáiyé. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye. ²² miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnaábaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye. ²³ ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama álkuyo-kayukati aúkápikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyikaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kététa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye. ²⁴ anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye. ²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aataária-marabaq kukááye. ²⁶ ániibo Aataáriabakemma yenákámá únópi-káárébi Áátioka-marabaq yauwéqma urááye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kététa Áánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye. ²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá álkuyikaraaye. ániibo Áánûqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. ²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

15*Yérútáárebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama álkuma watáama tirááe.*

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámán-aimma íma waráiyata kerawáqti túma káráraiyanama kanaarq Áánûqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tirááe. ² yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima mín-áímmá kététa yenákámá mi-káyúkátê íyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbbáqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq watáama móma téite urááe.

³ ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta álkuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma yirummá mamá waéráiyé téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá íraqôniq urááe. ⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyikarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágárq yemá keyimoneta miráo-maarao timáyikaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi

i-qtátááqtabámá wataama timá yímikaaye. ⁵ ániibo yaímma Pérati-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwiránîqtaba yeqtí yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáráaro.” téta tirááe. ⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq mórabi áikuteta min-áímmá timá uwákáae. ⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kériteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnýaba keráwáqá Ítaraae. ⁸ Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaqá káonenaboana yíyaqnoabaqá iráqôniq kéritana keqtáá kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá kényimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá kényimiye. ⁹ Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokarîq imá kéiyé. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikaiye. ¹⁰ miráitay yeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq itarâq Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitay maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaama yeráwákárâq ketáágárâq maamin-úmmáá yátááqá kanaarâq umá íma wakáunatae. ¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéritana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwíkaipoana miráráá umá káqon-annama Yéqtaeowayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² Pítaa wemá mirá téna kéritata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapí karákááyata Áánûqtuma yenákátí iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaeowayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye. ¹³ ániibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yêmiti wemá tiráiyé: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá ítáaro. ¹⁴ Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqá Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaeowayukabimma kégumitana mi-káyúkábíkémá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq uráiyé. ¹⁵ minnýaba naayóbáqá mórana Áánûqtuni amuné-náqá Êmoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráine.

¹⁶ ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiyé.

anaaékaqá kemá yawwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítíma aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-annawayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

¹⁸ téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamáárîq maamin-áímmá aúyánápi téna tiráiyé.”

¹⁹ miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyé: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae. ²⁰ minnýaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqtí maníkâq awéqa timátuweta yeqtáaimma táwîq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma waí-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma íbibamá íkamaraiye-kama naaemá íarena íma naaro.’ téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tiráiyé: ²¹ “ániibo minnýaba Mótetini ámáán-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabatiyúpáámá yoráuma Ítaraae.” téna tiráiyé.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyíkaraae.

²² miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqti aúkápimma yeqti anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá âmê-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awiqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaqa íráqôn-ano-wayukae. ²³ maamin-áúbámá yetê mamé urááe:

“ketáámá keqtbâqawaayutaama timáyíkarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketíbâqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítiabaq máa-kayukama keráwáqtbá wágáae téqtaa kêtunatae. ²⁴ yaímma-wayukama keqtaábikémmá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqti túyánámmá mamá táíq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtaábikémmá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigóniq kéoe. ²⁵ miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtaábikémmá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tíkai-nakama Páánabatiyaa Pórogaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe. ²⁶ yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni mayaírakémmá puíyóyaqtabama íma ikatíq kéoye. ²⁷ miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táératí yenákámá timáyikaunataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamáárlq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe. ²⁸ ániibo keqtaábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimórâq-túyánámmá kêtimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátáaqá keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae. ²⁹ itáaro. maníkâq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa íma naínoe. wai-wáákóni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma íbibamá ikámaraiya-kamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá íráqóniq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe. ³⁰ miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áíkuma itáíq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. ³¹ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma ítátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe. ³² miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá ayáqtaákaq watáama téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáa umáyíkaraae. ³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtaá-kanaama kémaeyata yetíbâqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtbá timá kaayoné umáyíkaraae. ³⁴ miráimanibo Táératí wemá yuwéna mibâq Áátioki-marabaq máqe-uraiye. ³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama kényiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá íráqóniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéino téna tiráíye. ³⁷ miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmena yenákátê winéna uráíye. ³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátátê íwiniye.” téna tiráíye. ³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma mórai uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkaa urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákimma awíqmeta yenákámá únópí-káárébi uréta Táíparati-marabaq kóuraaye. ⁴⁰ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátáaqá kenákátê waíno.” téta

tirááe. ⁴¹ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tirítiaabakaraq kéwena Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráíye.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráíye.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráíye. ániibo mi-márúkáqá mórana Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tímotie. mórana Ítiráeao-annabiken-inikoni áanikoe. min-íníkmá Ítukaq itáíq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare. ² miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqti yúrakaraq íráqôniq uráíye. ³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiye. Ítiráeao-wayukama mibáq máqtabae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtaeao-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráeao-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiye. ⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta 'keráwáqá maamin-áímmá wáráaro' téta tirááe. ⁵ miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátáaré.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkáapimma Áánûqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe. ⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. ⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe. ⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórana Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráíye: "emá Maaterónia-marabaq íréwaq keqtaá tíwáqnaa uwo." téna kétitana aónaraiye. ¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mi-káyúkábí átê-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káríqton-annama aúkáíye.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káarébi kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáatarati-marabaq uréna káqon-aabayanapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. ¹² ániibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Píripaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae. ¹³ ániibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máápaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímma-noinimma yemá mórabi áíkuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá wataá-wataa tiráunatae. ¹⁴ ániibo mi-nóinípkémmá móra-inikoni áwíqa Aríriaae. wemá Táiyátáera-marapaken-inimma wemá karogaro-tábáráábémá yakáqma anó-kayukama keyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íráqôniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye. ¹⁵ ániibo min-íníkmá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-íníkmá maará-tiraiye: "kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaraq máqtemma ketí naaúpaq yero." téna titaqtaá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

16 móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ániibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráíye. anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtaba kítitata min-ínáárúgóní kawáá-wayúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone. 17 min-ínáárúgómá Pórogaraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráíye: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayai-wayúkábóata yemá Áánûqtuma keqtaá kúmiq-yataapike tiwiránîqtaba watáama kétima-timetatae.” téna min-ínáárúgómá tiráíye. 18 máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá ítáimma ábôgaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráíye: “Ítuma keqtaái kúmiq-yataapike tiwiránî-nakon áwíkaq emá min-ínáárúgóní arunóbáké ayuwé paábaq kóaa.” téna kítitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiye. 19 ániibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe. 20 mikákémmá yiwíqmeta aamá ítama yainái-wayúkáráq uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márûqa mamá táwîq kéoye.” téta yemá tirááe. 21 miráitata yenákámá keqtaáyábá káqon-aaimma ‘wáráaro’ téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraíyábá aammá áúkaiye.” téta tirááe. 22 ániibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paáyubi kémaraaqtaba aamá ítama yainái-wayúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebûqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebûqa yímikaae. 23 miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebûqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaqa móma yíkáreta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo’ téta tirááe. 24 ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákóqnáá-áímmá íténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitata min-náúpáq máqte-uraaye.

25 nokáámma Póroyaa Táératima Áánûtuqaq nunamummá timátuweta ímá kéteyata ánná-wayukama yemá ítaraae. 26 mirá kítitana páátákáá anómma márûma yokéna ánná-wayukati naakóní ábo-tagoma karekóq uráíye. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikeka akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye. 27 miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá ító-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabítiréna wenamááríq wení ánûwaramma araráánéna uráíye. 28 mirá kítitana Póroma anókaq ááyama tiráíye: “emá enamááríq enaúma íma mamá táwîq uwo. ketáá máqtemma kanaaráq máunatae.” téna Póroma tiráíye. 29 ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatíq kítitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiye. 30 ániibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráíye. 31 ániibo yenákámá maará téta timá ámikaaye: “emá Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaraq mórai qoro.” téta tirááye. 32 miráitata yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye. 33 minókáámmá Póroyaa Táératimma tebûqa yímíqmaraapimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógáráq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae. 34 miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. ániibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegáráq máqtemma Áánûqtun-aama ítááqtaba yimuqá makááe.

35 aaqá iraráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainái-wayúkámá yaímma i-wayúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyíkénata kóotao’ téta máma timá ámikaae. 36 miráitana

ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yaináí-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye. ³⁷ Arómani-wayukati ámáan-aimma téna “Arómani-wayukama tebûqa íyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábíkémhá árain-aimma íma ítama yaíkkaa. ímiye. aarawaatí yúrakaqa paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaq tíkaraae. ániibo íbêqa kekárátámá aúpáraq timátikanetaq kéoo? árainma ímira-inoe. yenamááríq iréta kekárátámá mamá máápaq márûte tiyuwánôkarataae.” téna Póroma tiráiyé. ³⁸ ániibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yaináí-wáyúkáráq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá ítáamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatíq urááe. ³⁹ miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁰ miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríriaani naaúpaq urááye. mibáq yenákámá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqti íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáíkaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

¹ Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápîpori-marabakemma Aaporónia-marukaq uréta mikákémhá maréta Tetarónáíkaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye. ² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáqá kaumo-Tábáátigóní aúkáapimma wemá yeráwáqtê yagaroqtamá maéna Áánûqtuni wan-naabí agamatán-áímmá timá-yimikaiye. ³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyé. ⁴ miráitana mi-káyúkábíkémhá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kériteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaae wakááe. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákátí yinaae kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati íyakoma táwîq kéritata yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyíkaawata yeráwáqá márûqnoqaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kéteta Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúrakaq yiwíqmeta yinéta urááe. ⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááe: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya mááe. ⁷ ániibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámáan-aimma kárateta tirááe: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Ítue kéte.” téta tirááe. ⁸ aarawaagáráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá kériteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááe. ⁹ miráitata Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyánîq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máiyaq yetí móneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táératí yenákámá Périabaq mayaímá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúrâitata nokáamma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-kayukama yenákámá Périabaq timáyikaayata mi-márúkáq uréta yenákámá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq uyábékaaye. ¹¹ ániibo Ítiráaeo-wayukama Périabaq máa-kayukama yeráwáqá íraqônîq

umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta Áánûqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. ánibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagáráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaae. ¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Péríabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáíkaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawíq umáyikaraae. ¹⁴ mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táeratiyaa Tímotima Péríabaq paá máqe-uraaye. ¹⁵ ánibo Póromma aapaké awíqmeta yekáyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péríabaq kégowana Póro maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá móma Táeratiyaa Tímotima timá-yimiyatawaq yenákámá páátákáá ketôpaq yetao.” téna timá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráíye.

¹⁶ ánibo Póroma Táeratiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nunamummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwíq uráíye. ¹⁷ miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náúpáqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áikutaawana yeráwáqti yúraqaq agarokáq watáama tiráíye. ¹⁸ ánibo yaímma yeqti yirááti-wayukama yetí tugarukón áwíqa Epikúriyaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéíye. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tínénaq kéíyo?” téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóni watáama kétiye.” téta tiráámanibo Póroma Ítuni átê-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa itáano. ²⁰ maamin-áímmá ténaqtaa ketáá itáúnama aokaríq kéíye. miráinaa min-áíkoní áaimma tinaqtaa itáano.” téta tirááe. ²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqti anókanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.

²² ánibo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máa-marupaq Éríáapagatiq wenáwíqa itó-urena wemá tiráíye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqti maníkókáq akoqnáá umá nunamummá kétéwaq káonaune. ²³ miráitaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kéténaupaq utéq aónaraunama keráwáqti maníkókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóni watáama kétima-timune. ²⁴ ánibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa tarôq uráíye. miráitana Áánûqtuma wenamá wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máíye. miráitana wemá waayúkama iyáápíke umaráan-naupaqa íma kémaiye. ²⁵ ánibo Áánûqtu wemá móra-yataaqtata íma aqtóráríq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamááríq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aáma kéyimiye. ²⁶ miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémá mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkaraiye. miráitana wenamááríq yeráwáqti máe-kanaama maréna yeráwáqti máa-maruqa kéyimena uráíye. ²⁷ ánibo

Áánuqtuma miráurairooata yeráwáqá wemmá abáá kéetama wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máíye.

²⁸ ‘miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqti aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta tirááne. ²⁹ owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánabi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi aúyánápíké tarôq umákáraiye téqtaa íma ténátae. ³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánáárqá tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá minnýyaba yaináí-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaqa máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqti táí-aaipike waéráaro.’ téna kétiye. ³¹ miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákáq yeráwáqti yáaiqtaba aamá ítama yainánîn-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráíye.

³² yeráwáqá itáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kítitata yaímma-wayukama yeráwáqá kítiteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá kétinaqtaa anaaékaqa itáano.” téta yerwáwáqá tirááe. ³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye. ³⁴ ániibo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemma móra-naqa áwîqa Taeonítiati wegáráq móra-inimma áwîqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayaímá matáíye.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráíye. ² ániibo mórama Ítiráaeo-naqa wenáwîqa Akíra wení márûqa Pááqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwîqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwîqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráíye. ³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe. ⁴ ániibo máqtemma Tabaa-ti-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqte Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqti watáama tirááe.

⁵ ániibo anaaékaqa Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena “Ítuqtabama keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nare.” téna timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kítiteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké kaitôma popoq umátuwena wemá tiráíye: “keráwáqá aúyokiyamma minná kanaaráq keráwáqti minnáe. ániibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye. ⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwîqa Títíá Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kítitana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóni waaqókáq wáqe-uraiye. ⁸ miráitana mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwîqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póron-aama kítiteta yeráwáqá Áánûqtuqtaba kítiteta Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq íeaq maamin-áímmá íyuwaa. emá paá tíq-tiq umá

timá-yimiyo. ¹⁰ kemá etê yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwîq umákaniye. ániibo maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráiyé. ¹¹ ániibo Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiya íbêqa káqon-awíqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitata mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááíqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe. ¹³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwîq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tínéna kéitana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo ¹⁵ mórama keráwáqá tíwîkaraq yaímma keráwáqá táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yaináí-nákómá tiráiyé. ¹⁶ mirá téna aamá itaí-nákómá wemá maami-káyúkámá yaináí-náúpáké waqtúwáitata kóurae. ¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtábá wenáwíqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yaináí-márúkóní waaqókáq tebûqa ámikaae. aamá ítama yaináí-náqá Káário wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq iráiyé.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaaraa-kayukate íráqôniq umáyikena wemá mórama únópi-káárébi maréna Tíria-marabaq uráiyé. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ániibo áqnáabaqa Tékariabaq wemá mórama yanaan-áímmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye. ¹⁹ miráitata yeráwáqá maréna Ipítiani-wayukati márûkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye. ²⁰ ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqtê ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye’ téta tirááamanibo Póroma yeráwáqá yáama íma ítaraiye. ²¹ miráitana Póro wemá tiráiyé: “Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaarácá kemmá timátíkainaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yauwéqma kúmítaqta ketáámá únópi-káárébi maréqta Ipítiani-marama yuwéqta kóuraunatae.

²² ániibo únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáárebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétima-yimena timá íráqôniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yauwéqma kaumobáriq umá aammá uréire uráiyé.

²³ ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéitakayukati yúyanámmá mamá íráqôniq kéena watáama timá yímikaiye. ²⁴ miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awíqa Aapóro wení márûqa Érékáánaria mikáké maréna Ipítiani-marabaq uráiyé. ániibo min-nákómá wemá íráqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá ítarena ²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétiwiraiqtaba ítarena wení arukómá íráqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waráíqtábá timá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Ítuma káqomma péqyikaiyaba íma ítaraiye. ²⁶ ániibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákátí

naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta timá íráqôniq umá ámikaaye. ²⁷ anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitata yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkáq uréna waayúkama Ítuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráíye. ²⁸ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘árainmma Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítíraaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáíye.

19

Póroma Ipítianiq mayaímá matáíye.

¹ Aapóro wemá Koríti-marabaq máqe-uraimma mi-kánáaráqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá íráíye. ániibo mi-márúkáqá yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. ² ániibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá mataáô?” téna kétitata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáíye téta íma timá tímewaqtaa kétáámá íma ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ³ miráitana Póro wemá tiráíye: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kétitata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴ ániibo Póro wemá tiráíye: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqyikena tiráíye: “keráwáqtí tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ániibo ketinaaeemo yínîn-nakoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráíne. ⁵ maamin-áímmá kéiteta anómma uyátárai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae. ⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáámma arááparena nuna-mummá kétitatana yeráwápímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáíye. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe. ⁷ ániibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayaré (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítíraaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumo-wíyókóni arupimma watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁹ ániibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kéiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráíqtábá timá táwîq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéita-kayukama yíwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwîqa Tiráánati-naupaqa yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe. ¹⁰ ániibo Póro wemá kaayaq-karítímáátímá máena mirarááa kététa yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítíraaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraqa yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-nakon-aama ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-awaameqa tarôq uráíye. ¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumí-tábáráábémá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémaraawana yeráwáqtí karígómá kánataitata yeráwápíkémá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuraiye. ¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkápíke mórama Ítíraaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwîqa Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqtí mayaímá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uraiye. miráitata yaímma Ítíraaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáíráq uréire kéeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwîkaq akoqnáá-aimma kététaqtaa ketáa kéitaunataama min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóaa.” téta yeráwáqá

tirááe. ¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna timá yímikaiye: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá yímikaiye. ¹⁶ miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá tái-aagoma mái-kayukama yeráwáqá ító-ureta maami-káyúkámá ááiqa kéumayiketa yeráwáqá unáákáqtôma yaráqma táiq kéowata tái-aagoma yíkamma ayáá ayíkáitata naae áráaq-wamma kóuraae. ¹⁷ ánibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá káiteta yáaqa karáiyé yeráwáqá uyátárai-nakon áwíqa múte yaútaae. ¹⁸ netuqyaammá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúrikaq iréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe. ¹⁹ miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagáánîq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeráwáqá wannaamá máqte-kayukati yúrikaq maméta irabí má-agataae. ánibo mi-kánááqóní meyámmá mórabi komáé-yamae umá yoruparáamma mónéqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráiyé. ²⁰ ánibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóniq éna wéyáwé uráiyé.

Ipítiani-marupaq anón-aiqa urááe.

²¹ miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá ítaraiye: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútaárebaq uréq ánibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá ítaraiye. ²² miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyíkáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uraiye.

²³ mi-kánááráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwîq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáráaqtaba ááiqa urááe. ²⁴ ánibo móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-íníkóní aman-náópáq téna makáiyé. miráitana mi-máyáíraké mónéqa maténa yaímma wení mayaí-wáyúkámá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráiyé: “waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái mónéqa maami-máyáíraké paá kéena Póroni watáama táwîq kéumakaiye. ²⁶ ánibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamá íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikaiye. ²⁷ ánibo Póroni watááqoma ketáái mónéqa mayaí-ámmá mamá táiq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. ánibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkókáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-íníkóní áwíqa mamá táiq kéiyé.” téna Timítarima tiráiyé.

²⁸ ánibo yemá maamin-áímmá itáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáái Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máiyé.” téta yemá tirááe. ²⁹ miráitata máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Ááritáákatima min-nákámá Póroqaraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúrikaq páátákáá yiwíqmeta urááe. ³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúrikaq wínéna káitata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtkaae. ³¹ ánibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúrikaqa wíno.” téta

yeráwáqá tirááe. ³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táíq umáguraiye. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yaímma-wayukama yemá “nóin-aiiqtabawaq ya áíkutaunataabiyo?” téta paá aíbôqnaaboq urááe. ³³ yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-kayukama ákaraae. ³⁴ ánibo aarawaamá aónamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kététaboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqtáaq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayai-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá Ítaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkmá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá keyabiye. ³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paátí máero. ³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkómmá timá táíq íuraaye. ³⁸ ánibo Timítarigaraq yaímma wení mayai-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéiyanaama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánóe. ³⁹ ánibo keráwápímmá móra-wataama wárainaq keráwáqá máqte-kayukama álkuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. ⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááiqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataata keqtáá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaaraq aamá íma tenúnatae.” téna tiráíye. ⁴¹ aamá ítama aúbama agayai-nákómá wemá maamin-áímmá kétima-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

¹ anaaékaqa maamin-áíkmá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuraye. ² ánibo wemá min-áúkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá watáama kétima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaraq uréna ³ mi-márúkáqá wemá kaumo-wiyómmá máqeuraye. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuvena únópi-káárébi mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráíye. ⁴ ánibo Tópaateri Píraatimma ánikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaróqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáakatima Tekútue. ánibo Káeatima Tébe-marabakeraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogaraq yagaróqtamá kóuraae. ⁵ mikáyúkámá yemá áqnáabaq uréta keqtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe. ⁶ ánibo yammá irabí agamá nai-kánáámá yátámakitaqtaa kemá Arúkegaraq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqté yagaróqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqeurauatae.

Póroma ákaq uréire uráíye.

⁷ Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraq ketááma aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráíye. ⁸ mi yanana-áúpáqá ketáá áíkuma máeqtaa watáa-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae. ⁹ miráitana mórana maabu-nákóní áwíqa Yútikatie. wemá naammá yanana-nákóní motôqakaqa máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúma waguré mágena yanana-nákóní motôqakake kuména marabí yutákuraye. miráitata yemá kukéta aónamma wemá pukuráíye. ¹⁰ ánibo Póroma kukéna ámúraq áyabaa uréna tiráíye: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma pukáibo paá máíye.” téna tiráíye. ¹¹ ánibo

Póroma yauwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iráráitana Póroma iyuwéna kóuraye. ¹² miráitata yemá mímábú-náqá íráqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyé.

¹³ Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráro’ téna timá tímîtaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae. ¹⁴ mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mítírini-marabaq uráunatae. ¹⁵ mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁶ ániibo Póro wemá maará téna aúyánámmá ítaraye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáárebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiyé.

Póroma Ipítianiq monoq-náúpqá kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikaiye.

¹⁷ Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe. ¹⁸ ániibo yemá wenôpaq kéyewana wemá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqtê áqnáabaqa máqé-uraune. ¹⁹ miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táíq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyé. ²⁰ miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tíwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. ²¹ miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáíq-itaiq oro.” téq timá yímikaune. ²² keráwáqá itáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma ítaraune. ²³ ániibo kemá kímora-yataaqtaba ítaraunama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá tímikaiye. ²⁴ miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá íkéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minnâ Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

²⁵ miráinaq keráwáqá itáaro. naayóbáqá kemá keráwáqtí aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-timikaune. miráimanibo kemá itáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá timónanoe. ²⁶⁻²⁷ ániibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatîqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá aúyokinimma minnâ íma kennámiye. ²⁸ ániibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtábá yekáq yabíéro téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naaenápo meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimáárîq yabíqma akoqnáá oro. ²⁹ ániibo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abáaq-íyákóráá umá keráwáqtí aúkáapi íréta keráwáqtí itáíq-itaiq umá máí-yataaqa mamá táíq umátikanoe. ³⁰ ániibo yaímma keráwáqá kemmá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kététa máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe. ³¹ minnáyaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá itáaro. kaumo-kárítímáátígóní arupimná

wágááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunnama minnýaba kemá tiqnumá keyaitaq maamin-áímmá kêtune. ³² íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kêtikaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqtê wáinana Áánûqtu wemá kanaaráq máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tiráí-qtataaqa keráwáqá timíniye. ³³ ániibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-annama káune. ³⁴ miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá kenamáárîq ketiyáápike mayaímá kémayaunana móneqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyáníq umá kéneq ketê yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune. ³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketááma miráuma mayaímá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ániibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá ítáaro. ‘keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ániibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímîqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.’ Ítuma tiráine.” téna Póroma tiráiyé.

³⁶ ániibo wemá maamin-áímmá timátuwena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráiyé. ³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqneta ibiqá ôriq umá yakááe. ³⁸ ániibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá keyareta awíqmeta únópi-káárébi móma ayúwáawana kóuraiye.

21

Póroma únópi-káárébi maréna Yérútáárebaq uráiyé.

¹ ketáámá timá íráqôniq umáyikeqtaa únópi-káárébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaannapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. ² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káárégómá Pinítiabaq wínéna kéitaqta ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. ³ ániibo ketáámá Táíparatibaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaqa uréqtaa únópi-káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa nibáq uráunatae. ⁴ ániibo mi-márúkáqá ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimoneqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-anna-wayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaqa íma wíno téta tirááe. ⁵ ániibo ketáámá yeráwáqtê máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqti aara iyápógaraq maréta keyewaqtaa máqtemma únón áwábaq ya áíkuma nunamummá tiráunatae. ⁶ miráitata yeráwáqá keqtáá timá íráqôniq umátíkáawataa ketáámá únópi-káárébi kóúnataa yeráwáqá maréta yeqti naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaqa amuné-áímmá Póromma Áágabaatima timá ámikaiye.

⁷ ániibo ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketáái tibâqawaaraa-kayukama timá íráqôniq umáyikeqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. ⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwîqa Píripi wemá mórama Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayáiráq yíwáqnaa min-áúkápáq urááne. ⁹ miráitata min-nákóni kaayaqte-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámûmaaqa yeráwákáráq Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkáráá umá tirááe. ¹⁰ ániibo ketáámá Tétaría-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwîqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáiyé. ¹¹ miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa wení ayáákaraa áitaukaqa atáá kéena tiráiyé: “Aokaq-Áágómá kétéye. ‘maamin-ámúrannágóni aboámmá Yérútáárebaqa Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna Aokaq-Áágómá kétéye.”

téna Áágabaati tiráiyé. ¹² ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá Yérútáárebaq íma wíno” téqtaa tiráunatae. ¹³ ániibo Póro wemá maará téna tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq ketí tirummá mamá táwîqa kéoo? kemá íma ánnáma mayáiyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaq Ítuni áwîkaqa puyónáá kéune.” téna Póro *emá *aiye. ¹⁴ ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. ‘kanaaráq uyátárai-nakoni aúyánákáq mi-qtátááqá abarokáq íniye.’ téqtaa tiráunatae.

¹⁵ anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae. ¹⁶ miráitata yaímma Káríqton-anna-wayukama Tétária-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórana naayóbáqá *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

¹⁷ ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kéyunanataa yaímma ketíbâqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá tiwíkaae. ¹⁸ ániibo aabáyaanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káríqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae. ¹⁹ ániibo Póro wemá íráqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íráqô-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyé.

²⁰ yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taígani-kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá tiráámanibo ²¹ yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááímmá ímáýáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe. ²² miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá ítaraapoaqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ²³ ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqte-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáán-áímmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe. ²⁴ ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kéewaqa mi-káyúkágáráq mirá kéumayikewaqa yemmá meyámmá Áánûqtukaq amí-wámmá yímínatawaqa yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áíné” téta kéteta eqtábámá “áramma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. ²⁵ ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma arutéta maníkóní amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa wái-wámmá ánûwaramma ibibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yatáero.” téta agatááe. ²⁶ ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkema yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nói-tupaawaqa yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákûqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtkaae.

²⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôriq kéitata wemmá yáqtkaae. ²⁸ miráitata yemá anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqtáá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táíq kéena ketáái anó-monoq-naupaq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe. ²⁹ miráitata naayóbáqá Ipítiani-marabake-naqa Tarópima

wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmena q aokaq-mónóq-náúpaq táwî éna utaiyáá téta mirá-uraae. ³⁰ ániibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupa q uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq aúyareqeta yukááe. ³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae. ³² ániibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae. ³³ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáqto kaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóní áaimma íma íténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupa q urááe. ³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóní oqtaráq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikaminéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae. ³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyé. ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-aimma tinónô? kemmá timá-timiyo. ³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtíbibake miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayukáma íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye. ³⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márúqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye. ⁴⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kétéwana Póro wemá min-nákóní oqtaráq itó-uma ayáamma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22

¹ “ketíbâqawaayuo, ketibôutaa, kemá watáama ténááq kéupo keráwáqá ítáaro. keráwáqá kemmá yainané kéoe.” téna Póroma tiráiyé. ² miráitata yeráwáqá ítáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kétéwana yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma ítaraae. ³ ániibo Póro wemá tiráiyé: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútáárebaq iréq anómma káureq Kaméirioe. wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá wáráníq umá kemá kéwaraune. ⁴ miráitaq kemá Ítun aammá itáiq-itaiq kéo-kayukama kéyikameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupa q yíkaraune. ⁵ ániibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtabá aónaretama ‘árainé’ téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunaé.

Póro wemá Kárlqton-annama aúkáin-aimma tiráiyé.

⁶ miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápiké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁷ miráitaq kemá marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápiké maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono?’ tiráiyé. ⁸ ániibo kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, emá náawabono?’ téq kétéwana wemá yauwéqma tiráiyé. ‘kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwîqa kéone.’ tiráiyé. ⁹ miráitata yaímma ketê yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo

timá tímîn-naqa íma aónaraae. ¹⁰ miráitaq Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúndô?’ kêtunana uyátárai-naqa Ítuma tiráie. ‘emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.’ téna wemá tiráie. ¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ániibo mi-márúkáqá móra-naqa máqce-uraimma áwîqa Áánánáiyatie. wemá Íraqôniq umá ketáái ámáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá ‘íraqô-nare’ téta tirááe. ¹³ min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-tiraiye. ‘Tóro, ketibâko, emá kanaaráq aúramma kararánóne.’ téna kétitaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. ¹⁴ ániibo wemá tiráie. ‘ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánûqtuma emmá awíkema weni áaimma aónaika. téna wenamáárîq weni óyaupike watáama emmá timá ámikaiye. ¹⁵ miráina emá maamin-áímmá kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone. ¹⁶ ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaq wenáwîqa kéyenana waq ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.’ téna wemá tiráie.

Áánûqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ ániibo anaaékaqa kemá yauwéqma Yérútaárebaq uréq anó-monoq-naupaq nuna-mummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítumma aónáunana wemá timá tímikaiye. ‘páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóaa. emá maami-márúkáqá kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.’ téna tiráie. ¹⁹ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá kenamáárîq máqtemma monoq-náupáq uréire kéeq enáama kéita-kayukama keyíkameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá timónaraae. ²⁰ ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tiráie-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-kánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.’ téq kêtunana wemá tiráie. ²¹ emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waao.’ téna Ítuma timá tímikaiye.” téna Póroma tiráie. ²² ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: “wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maami-márúkáqá íma mániye.” téta tirááe. ²³ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta mé móyuweo téta obamá apákama yukááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta ‘nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?’ téta yeráwáqá tirááe. ²⁵ miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáa umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “keráwáqtí ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqtí ámáan-aimma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ²⁶ ániibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: “emá maamin-nákómmá nôraq umákanewaqa kéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye.” téna timá ámikaiye. ²⁷ ániibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna “emá Arómani-naraq máano?” téna kétitana Póro wemá “owé” téna tiráie. ²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráie: “kemá anó-moneqa meyánîq umátuweq kemá Arómani-naqa máune.” téna titana Póroma tiráie: “kemmá ketinóma maqtíkáitaaq kemá Arómani-naqa máqce-uraune.” téna tiráie. ²⁹ miráitata máqtemma Póromma tebûqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá “Arómani-naqune” téna kétitana kawáá-nákómá ikatíq uráie.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrikaq uráie.

³⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo?" téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áíkutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúrakáq uráíye.

23

¹ Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapí karákéna tiráíye: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni aúrakaqa íraqôniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íkémayaune.” téna tiráíye. ² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákááe. ³ miráitana Póro wemá tiráíye: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánûqtuma emmá ikamíniye. ániibo emá enamáárîq makaq áamáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáán-áímmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae.” téna tiráíye. ⁴ miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: “emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táíq kéumakaane.” téta yemá tirááe. ⁵ ániibo Póro wemá tiráíye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máíyo? miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. ‘emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táíq umákáao.’ tiráimma minná kemá ítaraune.” téna tiráíye.

⁶ ániibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Péрати-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráíye. “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá Péрати-naqa máeq Péрати-nakoni áanikomune. miráitaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna tiráíye. ⁷ Póro wemá mirá téna kítitata yaímma Péрати-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqa tirááe. ⁸ miráitata Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kétéwatananibo Péрати-wayukama mi-qtátááqtábá itáíq-itaiq kéoe. ⁹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá anókaq ááyama kétéwana yaímma Péрати-wayukabike áamáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétéyo?” téta yemá tirááe.

¹⁰ ániibo yeráwáqá anókariq umá unítíqa kététa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yararáawaniq kéowana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáyíkáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naaupaq kóuraae. ¹¹ ániibo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma íraqôniq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

¹² óq-aabayaanaipimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áíkuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe. ¹³ Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe. ¹⁴ miráitata yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínégtaa awetá umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe. ¹⁵ miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágáráq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa

kéune tíyana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabíkéqtaa ikámóno.” téta tirááe.

¹⁶ ániibo Póromma ámánaakoni ánikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye. ¹⁷ miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráiyé: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa wataáama timá ámino.” téna tiráiyé. ¹⁸ ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráiyé: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá wataáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráiyé. ¹⁹ ániibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráiyé: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómá itama aónaraiye. ²⁰ miráitana min-íyápógómá tiráiyé: “Íríráeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítôre-wayukati yúrikaq kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá itama wemmá aónanunataae.” ²¹ tiráámanibo emá yeqtí yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbêqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.” téna tiráiyé. ²² ániibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráiyé: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráiyé.

²³ ániibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwerekawaq ániibo kaumo-wáyúkágáráq tiyáákama oóti ámûraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétaría-marabaq oro. ²⁴ miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbí máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáiyé:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune. ²⁷ Ítíráeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnnama wemá Arómani-naqune’ téna kétéqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítíráeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae. ²⁸ miráitaq kemá nóin-aiiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúrikaq uráune. ²⁹ ániibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátááqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqti ámáan-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá mirá-uráae. ³⁰ miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákaunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúrakaq tínoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáiyé.

³¹ miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátiparááti-marukaq ko watéta ³² ániibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yauwéqmeta yeqtí-naopaq kéyewata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétaría-marabaq urááe. ³³ mirátata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma kámata Póromma awíqmeta wení aúrikaq urááe. ³⁴ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma itama aónaraiye: “emá náakake-narabono?” téna kétéitana Póro wemá tiráiyé: “kemá Tiritia-marabakena” téna kétéitana ³⁵ ániibo anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá itama yainánúne.” téna wemá yaímma-

wayukama timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta Êrôtini kámááni-naupaqa móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítíráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaraae.

¹ anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqtí yáama waeránîn-naqa áwíqa Tetúрати yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe. ² ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúрати wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiyeye:

“anó-nako, emá keqtáá íraqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááiqa íma kéeqtaa ení aúyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéiyeye. ³ miráitaqtaa ketáámá minnáyaba emmá ítama íraqôniq kéeqtaa tímuqá kémarauatae. ⁴ miráimanibo emmá watáama tímá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánóne. ⁵ maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááiqa kéena máqte-marabaqa Ítíráaeo-wayukati aúkápimma wemá táí-aaimma tarôq kéena wemá áqnábariq umá keqtáá Ítíráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwí kéumayikaiye. ⁶ miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtokaunatae. ⁷ miráimanibo áaiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítíati wemá iréna maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuraiye. ⁸ miráitana Arítíati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá tímá tíkaraiiqtaae. miráipoaq emá maamin-náqá enamáárîq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘áraine’ tíya emá aónanone.” téna Tetúрати wemá tiráiyeye. ⁹ máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “áraine” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiyeye.

¹⁰ ániibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráiyeye:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama kéyainanaq kemá akoqnáá umá yauwéqma tenúne. ¹¹ ániibo emá enamáárîq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútaárebaqa monoq-námmá peránáaq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá kéyataiyeye. ¹² miráitata Ítíráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítîq-aimma ítimayikeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq íma kéeq yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwîqa íma uráune. ímiye. ¹³ ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaaraq abarokáq yiráátin-aimma kété.” téna Póroma óq-aimma tiráiyeye: ¹⁴ “miráimanibo kemá móra-yataaqtaba emmá tímá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi márâa-kayukama min-áqtábá ‘kaaqaari-áiné’ kété. kemá Ítíráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaaé kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwareq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáíq-itaiq kéune. ¹⁵ miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáíq-itaiq kéune.

¹⁶ ániibo ketirukómá íraqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaatí yúrakaqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

¹⁷ ániibo kemá Yérútaárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraune. mibákémmá kemá yauwéqma ketí márûkaq iráunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq iréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune. ¹⁸ ániibo kemá

mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátááriq kéunatama taíbaq-wayukama ketê íma áikuteta unítíq-aimma íma wáqe-uráye. ¹⁹ miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwáqá máqe-uráae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaúraaq irétawaq ókaraq yeqtí watáama ítáaro. ²⁰ ániibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúrikaqa itó-uraunata otaa-qtátááriq íuraane tiráan-aimma timá-amero. ²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yauwéqma mamá itó-umayikanitaq kemá minnáyaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’” téna Póroma tiráye.

²² ániibo anó-kawaa-naqa Píríki wemá uyátárai-nakon aammá itáíq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráye: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítíati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téna anó-kamaani-naqa Píríki wemá tiráye. ²³ ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Póromma awíqma ánná-naupaq móma ákáreraq akoqnáa-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro.” téna tiráye.

Píríki Póromma kaayaq-kárítímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píríki wegáraq wení ánáakoni áwîqa Tarútíra wemá Ítiráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píríki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá iréna Ítuma keqtáa yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye. ²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-iyábágaráq Áánûqtuma ketáámá mamá yainánîq-kanaayabagaraq wé tiráye. Píríki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráye. miráitana Píríki wemá Póromma timá ámikaiye: “anaaékaqa aamá tí-kánáaráqá emmá ááyaanaa aamá máma tinoópo emá kóaa.” téna timákaraiye. ²⁶ miráitana Píríki wemá Póroqtaba “yaímma móneqa timíniye” téna wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uráye.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-kárítímáátímá kéyataitana Pótítati Péqtati wemá Píríkinimaruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píríki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téna Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-uráye.

25

¹ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétaría-marabake maréna yauwéqma Yérútáárebaq uráye. ² miráitata uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáa-wáyúkágáraq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta uráae. ³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tiráae: “emá keqtáa tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáárebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tiráae. ⁴ ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráye: “Póro wemá Tétaría-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yauwéqma ónúne.” téna wemá tiráye. ⁵ miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá ketê yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóní otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téna anó-kamaani-nakoma tiráye.

⁶ ániibo Péqtati wemá Yérútáárebaq tiyááka-kanaama yeráwáqtê maéna wemá Tétaría-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yainá-náupáq máena wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta iráae. ⁷ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáárebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae. ⁸ ániibo Póro wemá tiráye: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ániibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwîqa kéeq yeráwáqtí monoq-námmá íma mamá táíq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune.” téna Póroma tiráye. ⁹ ániibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá

kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráiyé. ¹⁰ ániibo Póro wemá tiráiyé: “íbêqa kemá maami-náúpáq ító-uraunama maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íráqôn ámaan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ániibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma tarôq uráune. ¹¹ kemá mórama kemmá tíkamma puí-yátááriq uráanatama minná kanaaráq tókaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yimínîqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáiyé. minnáyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúraqaq ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráiyé. ¹² ániibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá kanaaráq wekáq wínóne.” téna tiráiyé.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráiyé.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípa Peníti wení anaanoágáráq yenákámá maréta Tétaría-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. ¹⁴ miráitata yenákámá Tétaría-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráiyé: “naayóbáqá Píríki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáráimma wemá íbêqa paá máiyé. ¹⁵ miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe. ¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiráráá kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aiqtaba wemá kanaaráq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae. ¹⁷ miráitata yemá maréta maakáq keyewaqa kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainái-náúpáq káqon-aabayaanaapimma kemá yaímma-wayukama timáyíkaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama ító-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakái watáama íma tirááe. ímiye. ¹⁹ yemá paá yeráwáqti monoq-nááqtábá kététa mórama pukurái-naqa wenáwîqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máiyé’ téna kétiye. ²⁰ miráitaq kemá maamin-áímmá itáúnnama ummaa keyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo ²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiyé.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye. ²² ániibo anómma yabíkái-naqa Aagarípa wemá tiráiyé: “kemá kenamááriq maamin-nákón áama itánáaq kéune.” téna kététa Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama itánóne.” téna tiráiyé.

²³ káqon-aabayaanaapimma kíni Aagarípa wegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtôma yenákátí yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe. ²⁴ ániibo Péqtati wemá tiráiyé: “kíni Aagarípa, ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétaría-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámínana puíno’ téta yemá ketúrakaq ááyama tirááe. ²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáúnnama wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puínî-qtataaqa íma wáitana wemá wenamááriq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq kemá ‘wekáq wakúyakaanana wíniye.’ tiráune. ²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínîn-aimma íma ítaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kíni Aagrípa, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq keyunaboaq keráwáqá wenáama kéitaiyaq anaaékaq kemá wení

otaa-qtátááqtabá kanaaráq agayánúne. ²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minnâ íma arupú íniye.” tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyé.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyé.

¹ ániibo Aagarípa wemá tiráiyé: “Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo.” téna kítitana Póro wemá ayáamma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqe-uraae. Póro mirá téna: ² “anó-kawaa-naqa Aagarípao, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minnâ Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ke-qtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune. ³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minnâ emá káonaane. minnýaba emá ketáama ítama íraqôníq éwaq emá íma ábôkariq uwo.

⁴ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune. ⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaaráq ketáaimma timá-aminetama minnâ kanaaráq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóni áaimma uyátáraiye. ⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áikóni áaimma mirá-uráiyé. naayóbáqá Áánûqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnýaba kemá itáíq-itaiq kéune. ⁷ ániibo ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáamma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániibo anómma yabikáana-nako, kemá itáíq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae. ⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tínô?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááríqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwîqa mamá táíq uráune. ¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnáama matéq netuqyaammá Áánûqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq keyíkeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae. ¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqtí monoq-náupáq uréq ánnáma keyimeq Ítuni anaaémo wáráan-aimma yuwaígáae téq uráune. minnýaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táíq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráiyé.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune. ¹³ miráitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna ketê yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé. ¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táíq kéumayikaanaboa emá enamááríq aú-aiqa mayánóne.’ téna min-áikómá tiráiyé. ¹⁵ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, emá náawabono?’ tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. ‘kemá Ítue. emá kemmá mamá táwîqa kéone.’ téna tiráiyé. ¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq iráunapoq kemá emmá awiráana emá ketí mayai-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kétimayiminaq ániibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá arááatenune. ¹⁷ miráinaq emmá timákáana Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba

kawáá onúne. ¹⁸ minnáyaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátáápikémá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápikemma yuwéta kekáq itáíq-itaiq kéiyáq kemá yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyíkáanata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokariq umá yagaroqtamá mánoe.' téna Ítuma tiráine." téna Póroma tiráie.

Póroma wení mayaígón áaimma tiráie.

¹⁹ ánibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune. ²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáarebaq uréq mikákémá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétima-yimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íráqôn-aaimma íyábá timá yímikaune. ²¹ kemá mirá kúnata minnáyaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tíkamineta urááe. ²² ánibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráie. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe. ²³ Áánûqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtáámá áqnábariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye.' téta yeráwáqá tirááe." téna Póroma tiráie.

²⁴ Póro wemá mirá téna kétitana Péqtati wemá tiráie: "Póro! emá aíbôqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itaí-yátáákómá emmá mamá aíbôqnaaboq kéieye." téna Péqtati tiráie. ²⁵ ánibo Póro wemá tiráie: "anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kétune. ²⁶ Aagarípaa, ketáama itaao. emá maami-qtátááqábámá káone kéite uráánaq minnáyabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétunama maami-qtátááqá íma aúpáq abarokáq uráie. ²⁷ anómma yabíkáana-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá ítáunama emá yetáama itáíq-itaiq kéone." téna Póroma tiráie. ²⁸ ánibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: "emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?" téna tiráie. ²⁹ ánibo Póro wemá tiráie: "awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minná kanaaráq íye. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kétune. egáráq yaímma-wayukama kэрáwáqá maamin-áímmá kétuna ítáa-kayukama keráwáqá Ítun anaáe waqmá ketê móraiq umá kétikaiye. miráiyana maamin-ánnábi keráwápímmá íma wániye.

³⁰ Póro wemá mirá téna kétitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae. ³¹ miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: "maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráie." téta tirááe. ³² ánibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiye: "maamin-náqá Póro wemá 'Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye' téna íma tinnarakaa wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné." téna Aagarípaa kínima wé tiráie.

27

Póroma únópi-káarébi maréna Arómuq uráie.

¹ ánibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtáá timátikaawaqtaa únópi-káarébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Póroqaraq yaímma ánná-wayukagaraq anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwíqa Yúriati wení ayáápi yíkaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-naré.

² ániibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórama Áátaráámítiq únópi-kááregómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae. ániibo móra-naqa áwîqa Ááritáákátima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtamá ketáátê iráíye. ³ ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íráqôniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiye. ⁴ ániibo ketáámá Tááíranapakemma únópi-káárebí maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtáá mamá táwîq kéitaqtaa iyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. ⁵ miráitaqta ketáámá únókóni aúkáapi maréqtaa Tirítibaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae. ⁶ ániibo mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékáánaraa-marabake únópi-kááregómá maréna Arómuq Ítari-marupaq wíné kéitana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.

⁷ miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárebímmá yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-maruqa Nááítatiq keyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtáá mamá táíq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni iyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae. ⁸ ániibo mikákémmá maréqtaa únókóni áwabaq kégumunanata min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-kááremá marái-márúkáq yayamá iráunatae. ⁹ ániibo netuqyaa-túpáámá keyaitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa awetá i-kánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq umá keyorena únókómá yeráwáqá mamá táíq uráíye. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye: ¹⁰ “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-kááregáráq oótakaraq yenamá mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkgaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráíye. ¹¹ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-kááremá awéqta meta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma ítaraiye. ¹² ániibo min-áúkápáqá únópi-kááremá marái-márúqá uwáágo ôriq kéena íma íráqôniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítibaqa únópi-kááremá marái-márúqá uwáá keyorai-kanaama íráqôniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta urááe.

únópiímmá anón-uwaama yokáíye.

¹³ anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyánámmá ítáaniq umá únópi-kááremá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe. ¹⁴ miráitata yeráwáqá únópi-káárebí maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama yokáíye. ¹⁵ miráitana min-úwáágómá únópi-kááremá mamá táíq kéitana ketáámá íma kanaarác yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa iyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae. ¹⁷ miráitata únópi-káárebí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-kááremá yáqtorai-yataaqa yabitiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópi-kááregómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-kááregómá únókóni ámúraaqa mayaqména uréire uráíye. ¹⁸ miráimanibo anón-uwaagogaraq únókógáráqá keqtáámá tiwéqta meta uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe. ¹⁹ ániibo óq-taoqa yeráwáqti iyáápi kemma únópi-kááremá mamá íráqôniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe. ²⁰ miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama ‘náakaqtaa máuno?’ téqta anón-uwaama keyoraitaqtaa ketáámá íma paá mái-tuyanamma ítaraunataamibo “táíq ónúnatae” téqta tiráunatae.

²¹ ániibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aúkáapi itó-urena tiráíye: “keráwáqá maami-káyúkámá ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá

íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné. ²² miráimanibo kemá timá-timunna-aimma itáaro. keráwápíkémhá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópi-káárémá wenamáa aúyoraniye. ²³ ánibo kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq wekáq itáiq-itaiq kéunana nokáámma Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiyé. ²⁴ ‘Póro, emá íma ikatíqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúrikaq koma itóaao. ánibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárébi máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.’ téna tiráiyé. ²⁵ minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatíqa oro. kemá Áánûqtuqtaba itáiq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tínna-yataaqa kanaaráq tarôq íniye. ²⁶ minnáyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae.” téna Póroma tiráiyé.

²⁷ ánibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyataitata uwáá kéyorena ánibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópi-káárébi mayaímá mayáa-kayukama yúyánámmá itáama maami-káárégómá “móra-marukaq kéwiye” téta yeráwáqá yúyánámmá itiraae. ²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópi yúwáawana kúmímma waaqókáríq uráiyé. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópi yúwáawana kúmímma waaqókáríq éna kegébaraq kukáiyé. ²⁹ ánibo únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya kumayániye téta yeráwáqá ôriq umá ikatíqa urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnaq yáqtoq-mareta máiyana aabaúmmá utaíkáae téta yeráwáqá nunamummá tirááe. ³⁰ miráitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópi-káárégóni aipakémhá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae. ³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaímma i-wáyúkágáráq timá yímikaiye: “maamin-únópi-káárébi máa-kayukama yeráwáqá íma máiyaa minná máqtemma keráwáqá táwíq ínoe.” téna Póroma tiráiyé. ³² ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóni ánnáma kárátuwaawana uráiyé.

³³ aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáae téna watáama tiráiyé: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyokeqtaa aáwaqa íma naráunatae. ³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yaímma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnáyaba keráwáqá itáaro. keráwáqti túma íma ayáá atikaniye.” ³⁵ Póro wemá mirá kétena yeráwáqti yúrikaqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráiyé. ³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqti íyakoma íraqôniq kéitata aáwaqa mamá narááe. ³⁷ miráitaqtaa ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébi máqé-uraunatae. ³⁸ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébi máqé-uraunatae. ³⁹ aabaúmmá utamá kégaitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá márûqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqôniq umá únópi-káárégóni márûqa wáitana íraqôniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wíneta urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kárátuwaawana únókóni ámûraaq wáqe-uraiye. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátaráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kégareta ánibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóni kegébabaq uráiyé. ⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá

únópi-káárémá táiq uráiyé.

³⁹ aabaúmmá utamá kégaitata únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá márûqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqôniq umá únópi-káárégóni márûqa wáitana íraqôniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wíneta urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kárátuwaawana únókóni ámûraaq wáqe-uraiye. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátaráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kégareta ánibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóni kegébabaq uráiyé. ⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá

uráiyē. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópí-káárégóní ayáremma mamá táwîq uráiyē.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yíkamineta urááe. ⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímma-anna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótaaqa yubámeta únókóní kegebabaq urááe. ⁴⁴ ániibo yaímma-wayukama únópí-káárégóní yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqqméta nokegebábaq urááe. miráitaqtaa máqte-kayukama íráqôniq umá máqe-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqe-uráiyē.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóní kegebabaq íréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwîqa Mórota-marabare. ² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtaámá mamá íráqôniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá iramá agamakéta min-íraráqá keqtaá tiwíqma tíkawaqtaa máqe-uraunatae. ³ ániibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-ír-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-ír-áákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúraiye. ⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónaamma maamin-ír-áákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “árimma maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópí yíkamitata pukáawana ketáái maníkómá íráqôn-aaimma tarôq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááqá tarôq kéiyē.” téta yeráwáqá tirááe. ⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-ír-áákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma kéyuwena paá máqe-uráiyē. ⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtoráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarokáq kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóé.” téta yúyánámmá Ítaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqe-uraitana mi-máraráqá yabíkái-naqa áwîqa Púbiria wemá keqtaámá mamá íráqôniq umátíkáitaqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae. ⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóní naaúpaqa uténa min-nákóní aneqá ayáamma aráápare nunamummá kítitana min-nákómá atóbaraiye. ⁹ Póro wemá mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá karí-wáyúkámá yeráwáqá keyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtaámá íráqôniq umá tíwáqnaa kététa ániibo yaímma-yataaqa keqtaá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópí-káárébí tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá iráiyē.

¹¹ ániibo mi-márúkáké ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópí-káárémá Érékánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáké ya máqe urái-kaarebiqtaa uyáqtaama uráunatae. miráitana únópí-káárégóní aikaqá Tútie téta yeráwáqtí maníkóní ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqe-uráiyē. ¹² ániibo ketáámá min-únópí-káárébí maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá íréqtaa mi-márúkáké kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae. ¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópí-káárébí maréqtaa Arégiuma-marukaq yaútúma yayamá íréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióriabaq anó-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁴ ániibo mi-márúkáké yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimonaunata yemá keqtaá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqté maéqtaa Arómuq uráunatae. ¹⁵ ániibo Arómuq yaímma ketíbáqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá itáamma keqtaáyábámá kéye téta kétéwata yemá máqtemma maréta mi-márúkáké áwîqa kaumo-áúwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwîqa Áápiatibaq íréta keqtaámá aapaq ya kétimonaawaqtaa Póro wemá yemmá keyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáiyē.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ániibo ketááma Arómuq yayamá keyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamá móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá yabíkáiye.

¹⁷ ániibo kaumo-yúpáámá keyataitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áíkutaawana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáárebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tikaraae.

¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe.

¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áimmá arátéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aimma íma wáqe-uraiye. miráitaq kemá anó-kamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yaínánóe. téq kemá tiráunamanibo ketí-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne. ²⁰ ániibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Póroma tiráiyé. ²¹ ániibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ániibo móra ketíbâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma timá táwîq urááe. ²² miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ániibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtabágárâq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

²³ ániibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márûpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átarena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá kétagená Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráiyé. miráitana wemá Mótetini ámáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kétitana maamin-áikómá yeqtí yúyánámmá mamá íráqôniq kétitá yeráwáqá Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. ²⁴ miráitata yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaráe. ²⁵ miráitata yeráwáqá yenamáárîq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiyé: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááítáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ ‘emá maami-káyúkábí kéweaq maará ténaq timá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkétaitataboata yúyánámmá íkéitáe.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aiiqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yawéqma tiwiránî-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ániibo ketáámá maamin-áimmá timá-yimenatata yemá itánoe. ²⁹ Póro wemá mirá téna kétitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamáárîq aamá téite urááe.

³⁰ ániibo Póroma mi-márúkâq máena kaayaq-kárítímáátígóní arupimmá móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq keyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye. ³¹ miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama

kétena uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áímmá waayúkama abarokáq akoqnáá umá timá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

Arómani Îtun **anaaé ké**waraa-yubaq **Aróm**ubaq **Pó**roma **agatá**iye.

Póroni mayáigón áaimma

¹ kemá Póro mayái-nákómá Îtu Káríqtoni mayáirá Áánûqtuma aúyatikarena tááyaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune. ² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-íráqô-katáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráíye. ³ maamin-íráqô-katáámá Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike pááq uráíye. maa-márábi-káyúkáúrámá pááq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánuqtun áanikoma máqe-uráíye. ⁴ áanikoni akoqnáágaraq imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye. ⁵ kemá Póroma Îtumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kêtimitaq Îtumma wekáq kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Îtumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá ⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu tááyaraimma Îtu Káríqtonamoe.

⁷ keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá tááyaraitaq Áánûqtun-aama wáráa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákái-kayukao, Áánûqtuma keti-botáámá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenamáa yenákátí íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákáráq keráwákáq paá waíno.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráíye.

⁸ áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Îtu Káríqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itaí-yátááqtábámá ítama ánataqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune. ⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamáárîq ítaraimma árain-aine. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékáráq kêtimaiyimeq weqtábá kéune. wení íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáíye. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kêtune. ¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma ítánana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.

¹¹ miráitaq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kêtikaitaq timónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénáá kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtê keqtirupi wamá akoqnáá íkáae téq kényune. ¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kénana keráwáqtí itaí-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kénama itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketíyápiqtaa akoqnáá íkáae téq kényune.

¹³ ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Îtu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kényune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune. ¹⁴ máqte-marabaq-wayukama watáama Îtuqtaba ketí aqtábááma wáíye. minná márûkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq mi-katáámá yemmá timá-yimenune. ¹⁵ miráimanibo ketíyakoma iyánáaq kéitaq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

¹⁶ miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá íkéune. íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama wení akoqnááma wáipoana máqte-kayukama

kanaaráq mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítiráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-íráqó-kátáánápó atóbamayikaniye. ¹⁷ miráinana Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq pááq kéiyé. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

¹⁸ maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaeéma kéumamepoana Áánûqtuni áyamma wení márûpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtababoana Áánûqtuni árain-aimma yayamá pááq íkeiye. ¹⁹ Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiyé. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. ²⁰ Áánûqtumma ketáámá kanaaráq íma aónanunataamanibo wemá tarôq urái-qtataaqpapo kanaaráq káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watuq umá wái-akoqnaama kanaaráq káonaunatae. miráinata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe. ²¹ Áánûqtuqtaba ítaretanibo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekáq “tíkáiyé” ítiraae. ²² “itaí-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. ²³ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq waiwaakon-amakaraq áwáábíq-wakoni-amakaraq yekáq iraayutáúmá mamá téta uyátá-maqma “íráqô-qtataare” téta yúyánápí tirááe.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamááríq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqtí yikái-yátáákó yabítitata kebó-yátááqá tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááríqá urááe. ²⁵ yaímma-wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aimma wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráiqtataakaq yiraayutáúmá amá yetíwíqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwíqa ímiye. ááqibo Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma watúq-watuq umá waímo. áraimma waíno.

²⁶ otaa-qtátááríq oqtábábóana Áánûqtu iyuwáitata yenamááríq kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq urááe. miráitataa aaragógáráq aaraukáq-ááímmá íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae. ²⁷ mimóráíq umá waamá aaraukáq-ááímmá paábaq mamá kéyuwaamanibo káqo-waqtaba kéyikaiqtataboata yirunóbáqá iraráá karáiyé. yigae-yátááqá káqowa-káqowamma mamá paá urááe. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uraiye.

²⁸ miráimanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtóráawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápíké waqmá kéitaae. kebó-yátááríqo kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. ²⁹ waátâ-aaimma aráágayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqá í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaaépaq-aimma tí-ááímmá ³⁰ waayáímmá tí-ááímmá Áánûqtuqtaba íyamma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápíké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aama kárate. ³¹ áá íma itaí-wáyúkáá yeqtí anóna-anon-aimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae. ³² Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákáq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíye.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta waráí-yátááqtabá kéyikaiye.

2

Áánûqtuni yainai-yátááqá kanaa kéiyé.

¹ ketí aanábô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáánamanibo yemô oníq umá emá mórai q kée miráuma

enamáářiḡ yawááḡ kéone. ² Áánûqtu óḡ-wayukama náayubi maamirá-qtátááriḡ o-káyúkámá yáináimma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéiyē. ³ ááqibo ketí aanábô, óḡ-wayukama yaináánaıḡ umá móraiḡ umá emá enamáářiḡ kéyainaane. “Áánûqtuni yawááḡ-iyataapike kótanune” téḡ enaúyánápımmá kéteno? ⁴ aḡá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwaı-yátááḡá waayúkayataba yaákarena awé-ı-yátááḡá enaúyánápımmá pááḡya-qtataariḡ kéteno? enáaimma waéḡma tinanamá Áánûqtu wenı kaayoné-yátááḡá emmá kanaaráḡ uıniye. ⁵ enaákoma akoḡnáá umá óqtakaa umáḡitaa enáimma íma mamá kéwairaane. enı yaináı-yátááḡá anókariḡ kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyámma ı-yátáákáráḡ yaináı-ı-yátáákáráḡ pááḡ inaama enı yaináı-yátááḡá ıbêḡa anókariḡ kéone. ⁶ máḡte-kayukama aókáḡ-aokaḡ máḡte-qtataariḡ kéoḡtaba Áánûqtuma yeḡtı áḡpêḡa yimıniye. ⁷ yaımma-wayukama táḡama-yataakaraḡ yıwıḡa uı-yátáákáráḡ paá matúḡ-matuḡ umá máı-yataakaraḡ abáá-umae kéuyeta ıráḡô-qtataariḡ kéopoana yemmá matúḡ-matuḡ umá máı-yataaḡa Áánûqtu yimıniye. ⁸ yaımma-wayukama yenamááriḡ yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá ıbáḡ kéyuwaapoata yemmá Áánûqtuma moyáḡá yéna áyámma umá nommá atıḡtuwainıkaa umá ayáuyıkanıye. ⁹ máḡte-kayukama waátâ-yataariḡ uráıyanama áḡnáabaḡ Ítıráaeo-wayukama mámiḡaḡa Yéḡtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraḡ yıkaraḡ mayánoe. ¹⁰ ááqibo máḡtemma arupú-amma waráıyanama áḡnáabaḡ Ítıráaeo-wayukama mámiḡaḡa Yéḡtaaeo-wayukama yemmá táḡama-yataakaraḡ yıwıḡa anómma uı-yátáákáráḡ kaayoné-yátáákáráḡ Áánûqtu yimıniye. ¹¹ máḡte-kayukama Áánûqtu mimoráıḡ umá yainániye.

¹² Mótetini ámáama Yéḡtaaeo-wayukama íma yımıkaıye. ámáan-aimma íma matéta yemá kúmiḡ-yataaḡa umáe kéuyeta yeráwáḡá puınoe. Mótetini ámáama Ítıráaeo-wayukama yımıkaımma kúmiḡ-yataariḡ umáe kéuiyanama ámáan-ainapo yainániye. ¹³ ámáan-aimma paá kéiteta Áánûqtuma “ıráḡô-kayukae” téna ıkétimanıbo ámáan-aimma waráıyanama Áánûqtun-aurakaḡ ıráḡô-kayukama mamá aúḡyıkanıye. ¹⁴ Yéḡtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yımıkaımanıbo yeḡtı yúyánápıké téta yaımma-taoḡa Ítıráaeo-wayukati ámáan-aimma wakááe. miráıtata yenamááriḡ yeḡtı ámáan-aıkaḡ mááe. ¹⁵ Ítıráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yırááténa yırupi aúba-wannaaraa aḡamá kémaraiye. yaımma-taoḡa yúyánákómá yeḡtı kúmiḡ-yataakoma yeḡtıbı kémaraitana káḡo-taoḡa yúyánákómá kanaaráḡ kéumayıkaıye. ¹⁶ Áánûqtuni ıráḡô-kataayaba kemá abarokáḡ kétunama miráuma maami-túpáámá Áánûqtu Ítu Káriḡtonı óyaupıke máḡte-kayukati aúpáḡ-yááımmá mamá yainániye.

Ítıráaeo-wayukaraḡ ámáan-aıkaraḡ

¹⁷ emánô? kemmá Ítıráaeo-naḡune té kétıma-tımene. Ítıráaeo-wayukati ámáan-aimma aúyánápı kéwarema Ítıráaeo-nakoma máıye. emá Áánûqtuḡtabama weganoḡ-kanoḡ-áımmá abarokáḡ kéténe. ¹⁸ Áánûqtuma mirá-uwo ti-qtátááḡá emá ıtaraane. ámáan-aimma yoráuma ıtaraanaboaa arupú-amma ıtaraane. ¹⁹ yúḡaroḡ-wayukati yabi-ı-náḡá kumayuḡḡóbáḡ máa-kayukati ókáán umá máema ²⁰ áá íma ıtaraa-kayukagaraḡ iyápóḡaraḡ yeḡtı yıráátı-naḡa máema ámáan-aıpi mútúḡ itaı-yátáákáráḡ árain-aıkaraḡ ıtama arútarema ²¹ waayúkama kéyıraatenamanıbo nóraḡ itááḡ ırááténnaıḡ umá enamáářiḡa ımıra-keono? emá “moyámmá ımáyáaro” abarokáḡ kétémanıbo emá moyámmá kémaiyaane. ²² emá “aaraukáḡá ıyataaero” abarokáḡ kétémanıbo emá mirá kéono? emá yaataḡ ıkúḡma amammá tarôḡ uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanıbo yemmá káḡo-kayukati monoḡ-nákáá-náópákémmá emá kémayaano? ²³ ámáan-aıḡtaba enaúma mamé kéuyonamanıbo Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéware wekáḡ aḡaemá makáane. ²⁴ miráıtana Áánûqtuni aúba-wannaabi Ítıráaeo-wayukaraḡ kétiye: “keráwáḡá táıḡo-qtataaḡa kéopoata Yéḡtaaeo-wayukama kétımonetaboata Áánûqtuni áwıḡa yamá akáyáámmá kétée.” téna aúbabi kėtiye.

²⁵ Ítíráaeo-wayukati áamáan-aimma warétama íráqô-qtataaqa yúma kará ínomanibo áamáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe. ²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo áamáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu kényimonai íyabiyo?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítíráaeo-wayukama yawááq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini áamáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwaraae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáán-áímmá kéwaraae. ²⁸ náawaq árainmma Ítíráaeo-naquramma máíyo? náawaq aúma káratai-naqa árainmma máíyo? Ítíráaeo-naqa paá amegaaráq-áúmá íma máíye. ²⁹ aaqáo. Ítíráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainmma Ítíráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitanamanibo áamáan-aikake íma pááq kéíye. min-nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwîqa maa-márábí-káyúkátí yúrikaq anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwîqa anómma wáíye.

3

tái-yaaikoma íráqôn-aaimma íma yawááq-íniye.

¹ Ítíráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqôniq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarárábíyô? ² owé. máqten-aukapaq kanaaráq wáíye. Áánûqtuma wení wataama Ítíráaeo-wayukama áqnáabaq iyáápi yímikaitata abarokáq Áánûqtun-aaimma kéitaae. ³ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq umá wemá yímikain-aimma aratínô? ⁴ túyánámmá íma itáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“máqten-aimmo tinnamá

kateko umá yiráátiniye.

emmá yaináíyaama uyáqtanone.”

téna min-áúbábí kétiye. ⁵ ketáái otaa-qtátááqô abarokáq kéinana Áánûqtuni kateko-yátááqá tiráá tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátáárîq kéonanataa Áánûqtuma keqtaámá táígoma timínîqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ⁶ aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaaráq yaináníyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokáq íniye. abarokáq ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tínô? yaímma-wayukama yúyánápí mirá kéte. ⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátáárîq ónátae. mirá kéonanataa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa pááq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí wataama mirá kétune kéte. yeqtí ápêqa yawááq umá wániye.

árainmma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

⁹ ketáámá Ítíráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáábi máqtemma mórai q umá máunatae. ¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“árainmma móra-nakoma katekó-náqá íma máíye.

¹¹ kímora áá ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako íráqô-qtataaqa tarôq kéíye.

árainmma kímora-naqa íma máíye.

¹³ yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máíkáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-aímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá irakabayaakóní waátâikaan-aimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma íkaa q-áímmá ógiqma wáíye.

15 waayúkama yíkamma puí-yátááqtábá oyaaq kéoe.

16 aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá máráníq íkeoe.

17 kaayoné-ámmá íma waréta

18 Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétéye.

19 ááqibo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáápqá máqe-uraae. miraráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yaináí-yátáápí máqe-uraae. 20 móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketáái kúmiq-yataaqtabama kétiraatiqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

21 íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátááqá abarokáq uráiyee. maami-kátékó-yátááqá miráuma wáiyee. 22 Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáaré. máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááqá mamé kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkagáráq mimórá-ái tirááe. Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáínáí-wátáámá tirááe. 23 máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtóráríq umá mááe. 24 ááqibo Ítu Káríqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. 25 Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ánibo Ítuma pukáipoana wení naegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkaraq katekoíq ínôqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna taígoma íyimikaimibo 26 íbêqa waayúkaraq katekoíq ínôqtabama kényiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

27 ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá amínayaba kateko-yátááqá uíniye. 28 miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe. 29 Áánûqtu Ítiráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí Áánûqtuwaq máiyó? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máiyó? owé. máiyee. 30 Áánûqtu wenamá mimoráé. Ítiráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoíq umáyikaniye. mórai q umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoíq umáyikaniye. 31 ámáan-aimma paábaq ketáá yuwánátae kétéyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaaboaqtae ámáan-aimma ketáái kúmiq-yataaqa kényiraateqtae waránátae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-naré” tiráiyee.

1 miráínataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo? 2 máqte-qtataariq oi-qtátááqtábá kateko-náqá íma aúrákaraipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye. 3 Áánûqtuni aúba-wannaabi kétéye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména aúyánápí itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráiyee.” téna kétéye. 4 móra-nakoma wení mayairáqtábá ápêqa matáibo íma paá amikaiye. 5 ááqibo káqo-nakoma wení mayairákéqtábámá ímibo paá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábámá Áánûqtuma kateko-náqá pááq umákaraiye. mirá kéumayikaiye. 6 minnáyaba Ítiráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráine. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení

mayaiyábámá ibáqyuwena ôriq umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi ibí tiráine:

⁷ “maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqtí kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá yawíkágutaitata yimuqá ôriq umá kémaraae.

⁸ móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbiq íma kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôriq umá kémaraiye!”

Tébiti mirá téna ibí tiráine. ⁹ maami amuq-yatááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápínáq wáiyó? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárataanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunaiq umátaa ketáa kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye. ¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uraiyo? áqnáabaraq aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama wáqe-uraiye. ¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákóní awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkáipoana matáiyé. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráa-náqá aúkáiye. yeráwáqá wekáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkéta kateko-yátááqá kanaaraq mayánéta wenáráaqa aúkáae. ¹² mimóráiq umá yúma kárataa-kayukama yeqtibomá máimanibo miráuma íma yúma kárataae. Áabaraani áaimma áqnáabaq aúma karáí-ááímmá wáqe-uraitana yeráwáqá itáíq-itaiq umá mórai q umá yabíkáapoata yeqtibó máiyé.

Áánûqtu yímikain-aimma itáíq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoqñáá umákaine. ámáan-aimma wáraiqtataboana Áánûqtu minná yímikain-aimma Ítiraimibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana weqatábá “kateko-naré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye. ¹⁴ mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaraq mayétama ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq pááq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye. ¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyamma mamé kumínibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama ima kanaaraq aratíyanama Áánûqtuma ááyamma umákanoe. ¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáiyé. miráipoana Áabaraan-araabitiraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike kanaaraq paá yímiqtukaiye. itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáíq-itaiq umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaqa Áabaraama yetiboé. ¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “netuqyaa-márúpáq táigani-kayukati yiboámá káurakaune.” téna kétiye. Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máiyé. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokáq urái-qtataaqtaba tiráimma pááq kéoe. ¹⁸ Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama íma pááq owáníq kéiyé. min-íráqô-qtátááqtábá awé únnataama arummá aména anaaékaq taígani-marupake-kayukati yiboámá pááq uráiyé. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epíké-ánnámá taígani pááq yínoe.” téna kétiye. ¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama (100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáinakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq mórai q uráimanibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auráníqtaba yáqtoqma akoqñáá uráiyé. ²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráiyé. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógiqma

akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tíkáiye” tiráiyē. ²¹ Áánûqtu nóinabi timá akoqnáá uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama ánataqtukaiye. ²² miráipoana Áabaraama wení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqnápó Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye. ²³⁻²⁴ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamáa weqtábá ítiraiye. wemá Ítuma pukaípíke itó-umakarai-nakoma wekák tirummá kámunanaboanataa keqtááyábágáráqtábá itáiyē. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítumma ikámôwana pukáiyē. ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa pukáípíke itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma itáiq-itaiq umá yabíqma kateko umá máunanataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoq tirummá améqtaa matáunatae. ² Áánûqtuni íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiyē. mipí ketáái itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq máeqtaa timuqá kémarauatae. íráqô-qtataaqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae. ³ ketáá ítama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémarauatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaa-yátáákón anaaé yíniye. ⁴ Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae. ⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táiq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akaí-yátááqá ketirupíqtáá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáiyē. ⁶ mi kenamááríq tíwáqnaa í-yátááqtábátáá kanaaráq íuraunataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráiyē. ⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa ôriq umá kéyáiyē. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtábá áwáqnaa ínena puínimanibo ⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa ínena keqtááyátábá pukáiyē. keqtááyábá Áánûqtuni akaí-yátááqá anóniq umá tiráátiraiqtae. ⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyámma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtáa tiyuwaínaqtaa paá mánunatae. ¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoîq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá máunatae. katekoîq kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqtáa tiwirániye. ¹¹ ááqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqtoma ínîqtababoana oyaaq-yátáápí kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtíkaraiqtae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-márábí mamá uráitana maami-kúmiq-yátáápíké puí-yátááqá mamá pááq uráiyē. minnáyababoana puí-yátááqá máqte-kayukaraq iráiyē. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráapoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe. ¹³ ámáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqa wáqe-uraiye. ááqibo mi-kánááráqá ámáan-aimma íma wáqe-uraitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáíkaiye. ¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaaráq itáimma máqte-kayukama puí-yátáákóní akoqnáábi máqe-uráae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yátáákóní akoqnáábi máqe-uráae. Áánûqtu mirá-uwo ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyē.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uraiye. ááqibo yenákámá mórai q íuraaye. ¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa tímitaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraíne. Áátaani kúmiq-yataaqtababoata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa

taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoni íráqô-qtataanapo uyátá-maqma mirá-uráiye. ¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímîqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa móraiq íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yímî-qtataaqa taígani-kumiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa íma wániye. ¹⁷ áraíne. móra-nakoma kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraímma uyátá-maqma anó-qtataariq uráíye. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa ôriq umá tímínaqtaa kateko-yátáákáráq tímínaqtaa mayéqtaama mi-káyúkámá Ítu Káríqtoma nôrabi umátíkaraiqtataboana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá mái-yataaqa kéyimiye. ¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímirauroipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. móraiq umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraiipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq uráíye. ²¹ mirá-uráiye. kúmiq-yataakon akoqnááma puí-yátááqá mamé iráimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnááma kateko-yátááqá mamé iráitana matúq-matuq umá mái-yataakaq keqtáámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kétiwiraiqtaae.

6

Ítu Káríqtokaq arummá aména paá mái-yataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kêtunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? ² miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq tikáíniq umátaa ketáá mánuno? ímiye. ³ ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroqtamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápí nommá peránátae. ⁴ miráuma nommá peréqtaa waayúka utai-máíqnoóbáq maranóbáq peréqtaa wení puí-yátááqá miráráá onanatóá miráuma tirupí yaímma mórabi pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtááyábá pukaípíke wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa móraiq umá aúgemma mái-yataaqa ketáá mayánátae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

⁵ wegáráq-kegaraqtaa yayamá móraiq éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupí itó-unatae. ⁶ ókaraq áraímma kéitaunatae. ketáái naayón-ááímmá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááímmá yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma máunatae. ⁷ aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábike paá kéumakaiye. ⁸ Ítu Káríqtogaraq tirupí kébuyeqtaama áraímma kéitaunatae 'wetê paá mánune' téqtaa ⁹ áraímma ketáá kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáípíke itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóní akoqnáágoma wemmá íuyata-maqma wáíye. ¹⁰ marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá mái-yataaqa Áánûqtukaq kúmiq-yataapíke nékaq kémaiye. ¹¹ keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáíniq umá kúmiq-yataapíke nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro. ¹² tirunóbáqá kebó-yátáákóní akoqnáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro! ¹³ otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqí tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo

pukáápike itó-onikaa umá nôrabi íya-qtataaqa Áánûqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááriq oí-yátááqtábá keráwáqá máqtemma kenamááriq Áánûqtukaq áméro. ¹⁴ kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánûqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánûqtu wenamáakoni íráqô-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóni akoqnáábi kaqtó-wayukama mánatae.

¹⁵ abô Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye. ¹⁶ áraimma íyaq kéitaa? keráwáqá kaqtó kéeq “wenanaae kéwaraunatae” téqa móra-tuyanakaq maréq weni kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáákó kėtiwiraiye. aammá itái-yátáákóni kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kėtiwiraiye. ¹⁷ naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma ítareta yirummá amîqtuketa kéwaraae. minnáyaba Áánûqtukaq kemá “tikáiyé” kêtune. ¹⁸ kúmiq-yataapike paá umáyíkaraimanibo kateko-yátáákóni kaqtó-wayukama yayaráae. ¹⁹ waayúkati yúyánámmá kéwareq kêtune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma íbêqa katekoîq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá máero.

²⁰ kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtábá itaraae. ²¹ aanibo mi-qtátááriq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéiyé. íráqô-qtataaqa mipíké matáánô? mi-qtátáákómá aqtóráriq ínata puínoe. ²² áaqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánûqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágon anónnáma keráwáqtí mái-yataaqa Áánûqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá mái-yataaqa wániye. ²³ kúmiq-yataakoni anónnáma timínimma puí-yátááré. áaqibo Áánûqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá mái-yataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wáiyé.

7

aaraukátí watáae.

¹ ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténáaq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe. ² ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. áaqibo puínanama aaragómá ámáan-aikake awaikóni anaaé waráiyábá téna paá umákaniye. ³ mirá-uraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínnímí mániye. áaqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kėtiye. puínanama káqon-naqa kanaaráq mayániye. ⁴ ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáiyé. Ítu Káríqton-auma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtábá pukuráiyé. íbêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaaráq mayáyanama min-náqá pukáipike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáá máunaboqtaa Áánûqtukaq kátobaunatae. ⁵ ketúgoni akaí-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtababoana ketáái kebó-yátáákómá pááq uráiyé. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá pááq uráiyé. ⁶ áaqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike ayúqtíkaraiqtae. naayón-ámáán-áímmá agamatán-ámáán-áíkáqá íma kaqtó kéunataamanibo aúgen-api Áánûqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táí-yataaqa wáiyó? aaqáo. áaqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa íaonanune. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!” tínaqa kemá ega-áiyábá íma itánúne. ⁸ áaqibo maami-kátáámá

kéitaunanama egaa-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiyé. ⁹ ámáan-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq pááq éna tiráátiraitaq ¹⁰ kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike mái-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóní aammá mamá pááq uráiyé. ¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápí matíkaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare. ¹³ íráqô-qtataakoma tókamitararaq tirunóbáqá pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tókamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwî-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá pááq ínena kéiyé. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kétéraatimma anómma táwî-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááímmá wáiyé.

¹⁴ ítáaro. ámáan-aimma Áánûqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. ¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tókáina-yataariq ónááqa íma mirá kéunamanibo ímo tókái-qtataariq paá kéune. ¹⁶ kemá mi-qtátáárîq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kéténe: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kéténe. ¹⁷ miráimanibo maami ítíkái-qtataaqa kenamá ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyé. ¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáiyé. íráqô-qtataariq íyábá kétékaimanibo íma kanaarác mirá kéune. ¹⁹ íráqô-qtataaqa tókáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune. ²⁰ táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamá ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiyé.

²¹ miraráá umá wáiyé. íráqô-qtataakoma tókáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekác wáiyé. ²² ketúnobaqa Áánûqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá kétékaiye. ²³⁻²⁴ Áánûqtuni ámáan-aimma yúyánápi wáitana kétékaimanibo ketúgoni kágon-aaimma wáitana Áánûqtuni ámáan-aikote ááíqa kéoyé. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíloq kéiyé. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tiwíqme kéuwimanibo náawa maamin-ááíq-yátáápike tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? ²⁵ Áánûqtukaq “tókáiye” kéténe Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyé. kemá Áánûqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaarác miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káríqto timínîqtaae.

¹ Ítu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawááq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye. ² nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tiwíqme kéuitana Ítu Káríqto yemmá paá umáyíkaraiye. Aágoma paá mái-aagoma Ítu Káríqtopi máena umáyíkaraiye. ³ kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánûqtu yawááq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq timákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtááráá-náqá timákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáíkáae téna timákaraiye. naayón-ámáán-áikó kanaarác ímaqtukaibo Áánûqtu maqtukáiyé. waayúkati áaimma aqnúnîq uráapoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye. ⁴ ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútûq miráuma ánataniqtaba keqtáábí Áánûqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtaa wakáábo Áánûqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara

í-yátááqá miraráá umá wenáanima keqtaábí mirá-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá yúgoma timá yíminiq kéeta yetúgoni akaí-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma timá yíminiq kéeta Aágon-aiikoma yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ⁶ túgoma ákáinaiq umá túyanámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá páaq íniye. ááqibo Áánûqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá mái-yataakaraq kaay-oné-yátáákógáráq páaq íyóye. ⁷ morá-nakoma aúgoma ákáiniq umá aúyanámmá kéwaraitana Áánûqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama íkéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaarácq íma warániye. ⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaarácq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máíye. ¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápí paá máinaqa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képuitana Aágoma keráwápí paá mái-yataaqa kétimiye. ¹¹ Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápí mánipoana maamin-Áánápó keráwápímmá ketúgoma paá mái-yataaqa timíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaiqtae. ¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma warái-yátááqá íma wáíye. ¹³ túgon áaimma kéwaretama képuyomanibo Aánapo ketúgon áaimma warái-yátááqá ánatama paá mánoe. ¹⁴ maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaqaq mánoe. ¹⁵ móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápímmá íma máíye. Áánûqtun Aágogaraq wenáanimaqaq mááe. Aágoma mamá wenáanimaqaq káutikaitaqtaa ááyeqtae: “apáo, ketiboó!” téqtae kétunatae. ¹⁶ Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagaroqtamá kéteye. Áánûqtun-araabitima máunatae. ¹⁷ wenáráabititaa máunaboanataa wemá waaroqá tímátikainaqtaa wenáama wení áráabitiyaba wáipoaqtaa mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagaroqtamá ketáái minnáe. mórabi Ítuni aú-aiqa urái-qtataaqa yaímma mayéqtae Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtae íbêqa kéunataamanibo anaaékaq keqtaábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa páaq íniipoana ketáái tú-tiqa mikácq páaqya-qtataakaa umáginiye. ¹⁹ maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaqaq abarokácq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe. ²⁰ máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigae íkétamanibo Áánûqtu yawáaq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumíníqtaba minná awé kéoe. ²¹ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq nániye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa páaq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe. ²² ketáái kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagíkarácq yumá aaragómá iyápó akánéna iníkáá umá karagiqyá kéoe. ²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqtae karagíqyá kéyeqtae awé kéunatae. Áánûqtu wenáráabiti mamá aúqtikenata abarokácq anómma paá umátikainaqtae ketáárácq mútúq páaq umá ánataniye. ²⁴ kumíníqtabatae kéiteqtae íráqô-qtataaqtaba awetéáá uráunaboqtae ketáámá atóbaraunatae. awé únnai-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawácq kanaarácq aónaniyo? máqte-kayukama kanaarácq íanonoe. ²⁵ ááqibo íma káonauna-yataaqtabatae awé kéonanatae kumíníqtaba kéiteqtae paá yaákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúñîq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtaae. nuna-mummá-tí-yátááqá kanaaráq íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabataa nunamupí ítama káonatikaiqtaae. áyaqa kétimenataa ke-qtááyábá ayaqtaá-karagiqya kéyiye. ²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánûtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

²⁸ arútama ítáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yááyama kéyikaiye. ²⁹ naayóbáq máqte-kayukabike yiwíkaimiye. nôraq ítana yiwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana wenáanikoma áqnáabaq yiwaaómá mániye. ³⁰ miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáqá aokaq yiwíkена anaaékaq yááyaraiye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúqyikena wení táqama-yataaqa yeréwáqtê yáíkkaaq uráiyé.

Áánûqtuni akaí-yátááqá Ítu Káríqtopi wáiyé.

³¹ mi-qtátááqtábá kéiteta ókaraq nóine kanaaráq tenúnataabiyo? ketáái min-áúkápáq Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaaráq máno? ³² wenamáárîq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtááyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tímínikaa umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímínîqtaabiyo? ³³ Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtábá Áánûqtu wenamáárîq tiráiyé: “yigaé-yátááqá íma wáiyé.” mirá téna yáíkaiye. ³⁴ móra-nakoma yemmá kanaaráq yawááq-umayikaniyo? Ítu Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá máí-yataakaq atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máiyé. mibáq wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtaae. ³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike kanaaráq yáíkkaaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaammá kuí-yátááqá yáama yai-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítîqa tí-yátááqá ááiqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike kanaaráq íma yáíkkaaq umátikaniqtaae. ³⁶ miráuma agamatán-áipí téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtábá
ketáái puí-yátááqá waaqókáq kéiyé.
tipi-típi ikámónikaa umá
ketáá mórai qéumatikaae.”

téna kétiye. ³⁷ minnáyataba Ítu Káríqtogaraq keqtááyábá uyátá-maqma kákaiye. ³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike máqtemma ketáámá íma kanaaráq maqtuwániye. puí-yátáárabi paá máí-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábíké anónarabi íbêqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi ³⁹ yanaapáq-yátáárabi aménáapáq-yátáárabi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akaí-yátáákáráq ketáágáráq yenákátí aúkápimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaaráq yainániye. maami akaí-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqatímikikaiqtaae.

9

Póro Ítíráaeo-wayukama áyámma umáyíkaraiye.

¹ watáama túnnama áraine. kemá Ítu Káríqtonaboq yaqaroqtamá kaaqaarí-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkaitaq kaaqaari-áímmá íkétune. ² ketí watáama miráuma wáiyé. anómma tú-tîqa kéiyé. ketí Ítíráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéiyé. ³ aammá wáinaqa nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káríqtonopake maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí tîbâqawaama yíwáqnaa onata umáyíkaanata paá mánoe. ⁴ yemmá Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaqa aúqyikena wení táqama-yataaqa yaímma

yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqtê téna áamáan-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekáq nunamupí kétee. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe. ⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabitie. Ítu Káríqto mimórá-ánnábíké iréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máiye. matúq-matuq umá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. miráuma paá waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe. ⁷ móraiq umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma timá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwíkaraq mánoe.” téna timá ámikaiye. ⁸ paá marákárain-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minná ⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima áanikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánáakoma timá ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáraq-iyaporati yioboamá ketáái títaubikoma mimórá Áíteki Téraiini áanikoma máqe-uraiye. ¹¹⁻¹² Áánûqtu mi-kááyáq-íyápóbíké wetábá ákáimma móra awíkaiye. mayaiyábá íawikaibo paá wetábá ákáimma awíkaiye. Arébekaamma Áánûqtu timá ámikaiye: “áqnáaekoma anaaékoni kaqtó-naqa mániye.” téna Áánûqtu timá ámiqtuwaitana anaaékaq min-íyápórátamá máqyíkaraiye. yenákamá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá ááyaraiye. ¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áipí kétiye: “Yáakoboqtaba kétékaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áipí kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yainai-yatááqá kae kááeq uráiyô? ímiye. mirá íuraiye. ¹⁵ aanibo Áánûqtu Mótetimma timá ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo. móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaaqa tirummá umákanune.” Áánûqtu mirá téna tiráiyé. ¹⁶ Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikaí-yatááqtábá íma wáimanibo Áánûqtuni akaí-yatááqtábáé. ¹⁷ agamatán-áipí Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí akoqnáama aónéta ketíwíqa máqte-marabaq itaígáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye. ¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámmá mamá akoqnáá umákanae ténama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyámma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtae.

¹⁹ móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kétiyo? náawa wení akaí-yatááqtábá ímiye tinónô?” té ítama aónanone. ²⁰ ááqibo ketí aanábô náawa Áánûqtuqtabama emá kanaarác waéqma-aimma tinónô? maraké kaqmá táápeqa tarôq umarái-waigoma mirá téna íkétie: “nôraq itaaq kemmá miráuma tarôq umátikaraano?” téna íkétie. ²¹ tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íráqômma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

²² miráuma móraiq umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráiyé. Áánûqtu wení áyámma í-yatááqá yokaa umá tiráátinenataa kéiyé. miráinata máqte-kayukama wení akoqnáama aónanoe. mi-káyúkámá áyámma umákaa-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyé. nôraq itana? ²³ wení anómma tágama-yataaqa keqtáábí yiráátíyaqtaba kákaipoana awé kéiyé. keqtááyábá wení áyaqa tirááitaitana

írâqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketáárâq atítaiye. áyaqa yirááti-kayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma yokaa umáyíkaraiye. ²⁴ ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítíráaeo-wayukabike yenamáa tááyarai Yéqtae-wayukabike tááyaraiye. ²⁵ Áánûqtuni agamatá-kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kétiye:

“móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq yerawáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

²⁶ mi-márúpâq timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibâq íbêqa ‘paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare’ yerawáqtábámá mirá tínóe.”

téna Otía-aubabi kétiye. ²⁷ Áítáiya naayóbâqá Ítíráaeo-wayukayataba akoqnáá umá tiráiyé: “Ítíráaeo-wayukama paá taíganímma miráuma nópíké-gébárâá uráámanibo yerawápíkémá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye. ²⁸ uyátárai-nakoma páátákaáá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téna Áítáiya tiráiyé. ²⁹ minnáyataba naayóbâqá Áítáiya mirá téna tiráine: “uyátárai-nakoma Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímmanamo yiyuwaínana mái-yataama Tótômabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá páâq ónúntae.” téna Áítáiya naayóbâqá tiráine.

Ítíráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

³⁰ Yéqtae-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare. ³¹ ááqibo Ítíráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaarâq kateko-ámmá íaonaraae. ³² nôraq itatâq yauwékáao? miráipoana yúyánápímmá íráqô-qtataariq kéowana kateko-ákâq mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-íyanama kateko-ákâq mayikániye. Ítíráaeo-wayukama aukákáan-oqtakaqa yítauqa yurákaane. ³³ Áánûqtuni agamatán-áípí aukákáan-oqtaba kétiye:

“aónaaro! Tááíoni-marupaq aukaí-óqtámá makáune. maamin-ótákâq yítauqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq ínná-nakoma ítama táíq íniye.”

mirá téna agamatán-áípí kétiye.

10

Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákâq íwakaae.

¹ ketúnabaro, Ítíráaeo-wayukayatabama ôriq umá kétékitaq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikae téq nunamupí kétune. ² kemá yerawáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yerawáqtí aakómmá arábaraiye. ³ Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúqyíkaraiqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamáárîq awíqma wananéta urááe. miráitata yerawáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóní aménáápâqá íma máqe-uraae. ⁴ íbêqa Ítu Káríqtogaraq íréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímman kémayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikayataba kákaiye.

⁵ Áánûqtuma kateko-yátáárîq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáiyé: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíké kémaiyaie.” mirá téna agatáiyé. ⁶ ááqibo itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétiye: “íma enamáaraq maará té ítiyo Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márûpake náawaq kanaarâq umawíqme kumíníyô? ⁷ aménáápâq puí-márúpâq náawaq kanaarâq kuména Ítu Káríqtoma múte

yawíníyô? ” mirá té maami-négí-náágí-wátáámá túyánápi íma waíno. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye. ⁸ aúba-wannaabi óqa kétiye: “Áánûqtuni wataáama ení waaqókáq máena enóyaukakaraq enarupi wáíye.” mi-kátáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokáq kêtunatae. ⁹ enóyaukakemmo témo “Ítu Káríqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá amínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye. ¹⁰ abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtae. ketáái itáíq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa ten-natáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. ¹¹ Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye: “náawabi wekáq arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaeráq íma mayakánoe.” téna kétiye. ¹² maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáíye. Áánûqtun-aurakaq Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama móraiq kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-nakoma máena máqtemma wekáq nunamupí wanáwíqa yáíyanama wení íráqô-qtataakoma yimíniye. ¹³ agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: “máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwíqa ááyaiyamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áípi kétiye.

¹⁴ ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaaráq wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokáq íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô? ¹⁵ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokáq timá-yimino? agamatán-áípi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamá kényewanaboana yítaiuq-aagoma abô íráqôniq kéíye!” téna agamatán-áípi mirá kétiye.

Ítiráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

¹⁶ aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni wataá-naqa naayóbáqá mirá téna: “uyátaráana-nako, nóraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokáq timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áítáíya tiráine. ¹⁷ miráuma mi-kátáábíké kéketa itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéíye. Ítu Káríqtoqtaba abarokáq timá-yimunabike mi-kátáámá kéíye.

¹⁸ itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma ítaraao? ítaraae. áraíne. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áíko kétiye: “yeráwáqtí yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwáqtí wataáagoma kótamaqma maragóni aqtóráqá uráíye.”

téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye. ¹⁹ ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq ítaraao? Móteti wenamááríq áqnábariq umá yauwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmna ínoe. aíbôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tíyámna ínoe.”

téna Móteti min-áíkaq tiráine. ²⁰ Áítáíya wemá íma ikatíq éna abarokáq mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááríq yiráátiraune.”

téna Áítáíya tiráine. ²¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtááq-yupaa yetôpaq tiyáámna arúqtukaune.” téna Áítáíya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kényimiye.

¹ kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáíyo? aaqáo ímiye. kemá kenamááríq Ítiráaeo-wayukabike Béqtimaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae.

² Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí

akoqnaá umá inaa-inaa tiráine: ³ “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náúpáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tikamineta kéoe.” Iráiya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine. ⁴ nóine ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwaúnata paá mááe. kaaqaari-máníkókáq wénáwîqa Béoma wekáq yiraayutáúmmá íma atéta nunamummá ítiraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁵ íbêqa mimórái q kéiye. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye. ⁶ yeráwáqá nôrabi uráa-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

⁷ nôraq ínîyô? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yááyaiqtaba aíbôriq urááe. ⁸ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye: “yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye. paá íbêkaraq yúranapo íma kanaaráq aónama arutéta yaáqnapo íma kanaaráq ítama kárutaae.”

téna kétiye. ⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aíbôriq uráapoata Tébiti mirá téna kétiye: “anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero.

kúqôpi péráinikaa oro.

¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro.

yeqtí ummaa-yátáákóní aménáápáq awáuma máero.”

téna Tébiti agamatán-áipí tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráiyanaama pááqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye.

¹² Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake iráiyé. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítiráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yímikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyanaama Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkaraq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémarauene. ¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkánatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano?

¹⁵ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-qtataaraq wániyo? miraráá umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqnáabaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aurániye. mimórái q umá yaagóní ánûqo Áánûqtukaq améq oweqa mútûq-yagoma amagaráq wennámiye. ¹⁷ itáaro. uqmatán-óríbétí-yágóní amamá ayáátuweta káqomma abááq-óríbétí-yágóní amamá ayááma arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óríbétí-yaraa umá mááe. íbêqa Ítiráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá kéuiye. ¹⁸ miráipoana amamô ayáátuwaa-kayukama pááqyan-awiqa íyíméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánûkoma íyaqtokaibo ánûkoma amagómmá yáqtokaiye.

¹⁹ áaqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtáá tiwiránîqtaba ayáátukaae.” téq tínoe. ²⁰ owé. Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq

túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro. ²¹ Ítiráaeo-wayukama áqnáen-amama Áánûqtu íma yukáiyee. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô? ²² mikáq Áánûqtu áwáábíqa kéna kaayoné kéena immá káonaunatae. yirummá aati-aatimá ámê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. ááqibo yirummá íma ámê-kayukayataba áwáábíqa kégaimanibo keráwáqtábá kaayoné kéiyee. ááqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámê-kayukama paá kéiyana keráwáqtábágáráq wemá áwáábíqa kániye. ²³ ááqaanibo Ítiráaeo-wayukama waéqma yirummá ámê-kayukama yaayamá paá kéiyana Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye. ²⁴ Áánûqtu óq-yataariq kéena keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uq-makáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítiráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yáráq yauwéqmena áaikaqa oyaaq umá Áánûqtuma kanaaráq aráápaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

²⁵ keráwáqá aúpáq-aráin-áímmá timá-timenune. minná Ítiráaeo-wayukama yaímma Áánûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánoe. mi-kánáámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágon anaaéma tébakaq Ítiráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itaí-yátááqá ítaraunatae” téq tityábámá ókaraq mirá itigaae. ²⁶ máqtemma Ítiráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye: “Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike matuwániye.

²⁷ yeqtí kúmiq-yataaqa matuwánîq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqtê tenúne.”

téna agamatán-áipí kétiye. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnáabaq-annabike anó-kayukayaboboana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. ²⁹ yiwíkai-kayukama wení íráqô-qtataaqa kéyimana Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye. ³⁰ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímimma matááe. ³¹ mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítiráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaéqaq Áánûqtuma áyaqa yímî-qtataaqa mayánoe. ³² máqte-kayukama Áánûqtuni ámáan-aimma arátaa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá móraiq umá yawááq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá móraiq umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

³³ Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itaí-yátááqá mórama arááti-nakoma ítima-amena íraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itaí-yátááqá yirááti-nakoma waqmá ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye.

³⁴ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq ítaraao? náayuwaq kanaaráq aráátino?

³⁵ náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráiyó?”

téna kétéye. ³⁶ uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáanapo tarôq uráiyé. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá mááé. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matúq umá waíno. miráuma waíno.

12

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

¹ miráinataa ketúnabaro, keqtaáyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoaqtaa keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqti túma aiqta-táúráá umá wekáq áméro. keráwáqti túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amíyábá wáiyé. keráwáqti túyánámmá túgoni akaí-yátááqá paá áméro. keráwáqá weqtábá kanamáarîq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekáq paá áméro. ánibo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtábá mirá téna tíniye: “minná íráqône.” téna tíniye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoaqtaa wekáq mirá-onatae. minnáma keráwáqti árai-monoq-yataare. ² káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa ínomanibo Áánûqtu keráwáqti túyánámmá waeráino. keráwáqti táimma waéqma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúraro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaaráq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémarai-qtataaqtabagaraq mútúq pááq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mi itaí-yátááqtabámá kímora-amma wenamá wáimma minná Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

³ Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápímmá “kemá uyátaraune” ítero! ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqti yáqtorai-yataaqa móra-mora tímimma minnáyaba ítama arútáaro. ⁴ ítáaro. mimórá-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-mayaima wáiyé. ⁵ mimóráíq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegáráq-kegaraqtaa Ítu Káríqtogaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma móraibi yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. ⁶ miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá tímítaqtaa kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáímá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkati yúrakaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tíno. ⁷ ánibo Áánûqtunopake aokaq-máyáímá kaqtó-í-yátááqá wáinana minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinenama maannáyaba yiráátíno. ⁸ móra-nakoma wení aokaq-máyáímá umá yíqtaaiq íkáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa umá yaináino. káqomma anó-nakoma náápaakaraq máena wemá akoqnáá umá mayaímá mayáino. óq-nakoma waayúkararaq kaayoné-yátááqá yímikenama minnáyaba amuqá maráino.

⁹ ítáaro. keráwáqti tíyaqa yimí-yátááqá árai-qtataariq umá waíno. waátâ-yataaqa yi-wáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro. ¹⁰ tirukaké káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Ítu Káríqto uráiniq umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqti káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keqtíbâqawaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá itéraq timuqá maqyíkáaro. ¹¹ keráwáqti mayaíyábámá akoqnáá umá maiyéraq píruq nááruq íma oro. akaí-yátáákómá ógíqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro. ¹² keráwáqá awé uréq íkáonaa-qtataaqtabama timuqá maráaro. awéké kuí-yátááqtabámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro. ¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáá íyaqa keráwáqti oótamma yeráwáqté yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqti oqtamá íyikaaro! ¹⁴ náayuwabi mamá táíq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeqtábá tero: “íma mamá yawááq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqóniq umáyikaa.” téraq tero. ¹⁵ yimuqá maráiya-yutema yagaroqtamá

timuqá máraaro. ibiqá yaráiya-yutema yagaroqtamá ibiqá yáraaro. ¹⁶ máqte-kayukama mimórá-ááímmá yíméro. kaayóné umá yíméro. keráwáqtí túma íma mamé úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táíq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íraqôniq í-yátááqtábá túyánákáq máraaro. ¹⁸ máqte-kayukagaraq kaayóné-yátáápí wenáú-kenaun umá maqma aónaaro. ¹⁹ ketí aanabô, móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma í-wáígoní anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéye:

“anónnáma yauwéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétéye.”

téna agamatá-kánnáábí kétéye. ²⁰ miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tinnaiq oro. minná

“ení namuro-nákómá áama keyainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókáq iráama káíq-kaiq iníkáá umá wení agaemá íniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétéye. ²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íraqô-qtataaqnapo táí-aikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáraaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáraaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu yikáitata mááe. ² náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq móraiq umá káratemanibo yetôpaqa yenamáárîq yainai-yátááqá mamá abarokáq ínoe. ³ otaa-qtátáárîq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íraqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íraqô-qtataariq keyana yemá karáwáqá tikaq káruinoe. ⁴ yemmá Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-qtátáárîq éqa ikátéro. miráipoata áraimma yeqtí akoqnáárake táí-yataariq kanaaráq umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata Áánûqtuni áyamma otaa-qtátáárîq o-káyúkámá kéumayikaae. ⁵ minnáyataba keráwáqá paá wáraaro. wenamá Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyamma mayéna keráwáqtí túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

⁶ minnágoni aáimma táákitima meyáníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaani-wayuka yeqtí kanaaráq o-máiyáama Áánûqtuni mayaímá kémaiyaee. ⁷ keráwáqtí aqtábáaraq mayánéta íyaqa yemmá meyáníq oro. waabáq-táákítigáráq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámîn-nakoma ámáan-aikoni anaaé kéwaraiye.

⁸ keráwáqá íma móra-nakoma aatábáama éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraae. ⁹ ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekémá íkuyuwu. moyámmá íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáan-áímmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáíye. minná: “enamáárîq arummá aménaiq umá káqo-kayukama móraiq umá arummá yimiyo.” téna wáíye. ¹⁰ náayubi arummá ámî-nakoma otaammá móra-nakokaq íkeguyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáan-áíkáráq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

¹¹ nôrabi íni-qtataaqtabama kéitaapoq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiránî-kanaama waaqókáq kéíye. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá

uráimanibo íbêq-kanaama waaqókákq awaararíq kéiyé. ¹² awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqitiwiránî-kanaagoma aaqá iráqma tágainikaa umá waaqókáríq kéiyé. kumayuq-yátáápíké-qtátááríq únna-yataaqa yuwánátae. ániibo akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi yokaa ónátae. ¹³ ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagí-nomma naíyábá kumari-yátááqtábámá námô-yataaqtaba máqtemma yuwánátae. ¹⁴ máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátárai-nakoma Ítu Káríqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa íma wáráaro.

14

Ítukaq náawaq arummá ámînnarabi íámînarabiyo?

¹ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áikutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero. ² yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénnae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúníq kéetaboata amaqá íkénnae. ³ kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá amaqá ínai-nakoma pááqyan-awíqa íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq kéiyé ítiyo. Áánûqtuma min-nákáráq paá auwirániye. ⁴ móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba tímá táíq kéumakaiyo? wení mayaímá akoqnáá umá mayaínanabi kumówínanabi minnáma wení anókoma Áánûqtu wenamá tíniye. miráinana árainma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaaráq áwáqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

⁵ yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáiyé” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimóráíq kéiyé” kéte. móra-mora-wayukama itáíq-itaiq i-yátááqá yúyánápímmá akoqnáá umá itáaro. ⁶ móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátárai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéiyé. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-koqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tikáiyé” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tikáiyé” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéena Áánûqtukaq “tikáiyé” téna íkenaiye. ⁷ ketáá kenamáayababoaqtaa íma paá máetaa kenamáayababoaqtaa ípukaunataamanibo paá máunataama uyátárai-nakoqtatabataa máunatae. ⁸ miráimanibo ketáá puyúnataama uyátárai-nakoqtatabataa kúpuyunatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátárai-nakoqtatabataa máunatae. ⁹ taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma “keráwáqtí uyátárai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátárai-nare. ¹⁰ keráwáqá nôraq itaráq keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukayaba tímá táíq kéumayikao? nôraq itaráq tîbâqawaaraa-nakomma pááqyan-awíqa kéyamameyo? ketáágáráq máqtemma Áánûqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye. ¹¹ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye: “uyátárai-nakoma mirá kétiye.

‘kemá paá máeq árainma kêtune.

máqte-kayukama ketúbáq yiraayutáúmá ayéta keqtábá Áánûqtue’ tinoe.”

agamatá-kánnáágó mirá kétiye. ¹² miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánûqtukaq tímá uwaénúnatae.

tîbâqawaaraa-kayukama íma mamá táíq umayíkáaro.

¹³ abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma íbáqyuwanatae. miráinataa tîbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma maqyikétaa kúmiq-yataapi íma

mamá yikánataae. ¹⁴ Ítu Káríqtote yagaroqtaráunaboq kéitaune. wenamááríq máqte-qtataakoma íma táíq kéíye. ááqibo móra-nakoma wenaákaqa “táíq kéi-qtataare” ténama wetábá áraimma táíq kéíye. ¹⁵ mirá-uráíye. nóin-aawarabi náána-waigoma tíbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káríqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táíq umákaaro. ¹⁶ keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá timátíkáaro. ¹⁷ itáaro. Áánûqtuni márûpaqa aáwaqa naréq nommá naréq iyábá íma wáíye. ímiye. Áánûqtuni márûpaq kateko-ááikáráq kaayoné-yátáákáráq amuq-yatáákáráq minnáyaba wáíye. mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétimiqtatae. ¹⁸ abo náawabi Ítu Káríqtokaq kaqtó kéinana miraráá umá Áánûqtuma weqtábá amuqá marakáinata waayúkama téta “wemá kanaa-naré” tínoe.

¹⁹ miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yínîqtaba ketáámá maqmá ónanatae. káqowa-kaqowamma yíwáqnaa umá akoqnáa umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránúnatae. ²⁰ aáwaqtabae téq Áánûqtuma nôrabi urái-yataaqa íma yawítítuwaaro. máqten-aawaqa naí-yátááré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma néna wenaúyánápímmá kúmiq-yataariq kéenama minná otaammá kéguiye. ²¹ ááqibo keráwáqá amaqa nérabi aíbôq-nomma nérabi mamá kégokeq-yataariq o-wáígómá mamá tíbâqawaama mamá kúmiq-yataapi kéiyuwaamma mirá íoro. ²² maami-qtátááqtábá itáíq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtábá nói-tuyanabi itáamma Áánûqtu wenamáa itáino. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá íma yawááq-umatikainaq timuqá maránoe. ²³ ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba kaayaq-áúyánámmá iténa naí-wáígómá wenamááríq yawááq kéumakaiye. taákaq máráaro. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáápike íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15

¹ ketáámá náayuwabi akoqnáa umá itáíq-itaiq kéuna-yutaama itáíq-itaiq í-yátááqtábá aqnúnîq kéo-kayukama yíwáqnaa ónátae. yemá ummaa-yátáápi mái-yataama yíwáqnaa éqtaa keqtáa tikáina-yataariq íonatae. ² ketáái túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwáqnaa onanataá yeráwáqá akoqnáa ínoe. ³ Ítu Káríqtoma wenamááríq paá wetábá amuqá maranî-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuqtaba kétiye:

“keráwákáq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tíkakaiye.”

téna kétiye. ⁴ naayóbáq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraqa keqtáa kétiraatiqtae. Áánûqtuma wení aokaq-áúbábíkémá keqtáámá umá tíqtaaiq kéitaqtaa ketáámá tú pukáipaq awé kéunatae. ⁵ Áánûqtuma keráwáqtí yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tíwáqnaa kéinaq keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq kanaaráq mánoe. miráuma Ítu Káríqtoma keqtáámá miráigaae téna tirááqtiraiqtae. ⁶ mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq Áánûqtumma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni aboámá wenáwîqa kanaaráq múte yawuínoe.

átê-wataama Yéqtaaeo-wayukama kéitaae.

⁷ Ítuma keráwáqá íráqôniq umátíkainiq umá móraiq umá móra-mora-yuma mamá íráqôniq umáyíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awiqa keráwáqá múte yawuínoe. ⁸ Ítuma minnáyaba Ítiráaeo-kayukati kaqtó-naqa aúkáiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yúma kárataa-kayukaraq abarokáq páaq uráíye. ⁹ ókaraq Ítuma kaqtó-naqa aúkáimma Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awiqa wení paru-yátáákóqtábá kanaaráq múte yawuínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye: “maaminnáyaba kemá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapikemma ‘tíkáiye’ tenúne. íbí enáwîqa múte yawuyónúne.”

téna ¹⁰ keqnaámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni waayúkate timuqá máráaro.”

téna ¹¹ ókaraq maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátárai-nakoni áwîqa múte yaúyóro.
máqte-kayukao, wenáwîqa múte yaúyóro.”

téna kétiye. ¹² ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá wenáwîqa Áítáiyama wemá tiráine:
“Yétin-annabike móra-naqa pááq éna minnýaba pááq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq
yabíqyikaniye.

miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá íkáonaamanibo paá awé ínoe.”

téna tiráine. ¹³ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq itáíq-itaiq urááe. Áánûqtu
tirunóbáqá mamá mirá kéumatikaipoaq keráwáqá íkáonaamanibo kanaaráq paá awé
ínoe. Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéyana amuq-yatáákáráq kaayoné-yatáákáráq wemá timíno.
Aokaq-Áágóní akoqnaárake keráwáqá Ítuqtaba ôriq umá kétékainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáímá

¹⁴ ketíbâqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itái-yatáákáráq
keráwápímmá ógíqma wáipoaq keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba móra-mora-yuma kanaaráq
wenarááté-wenaraate ínoe. ¹⁵ miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáqtôpaq
agayáunama akoqnaá umá tiráune. kemmá maami-máyáímá Áánûqtu tímikaitapoaq
miráuma timá taákaq kéune. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Ítuni anó-
monoq-naqa aútkaraiye. kemá Áánûqtuni watáama timá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-
wayukama min-áímmá kéiteta miráráá umá Áánûqtukaq amí-yatáákáá kéinatama yeqtí
yúgaraq yúyánákáráq Áánûqtukaq Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokaríq
umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye. ¹⁷ miráitaq kemá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá
mi-máyáímá ketáaraq Áánûqtuma kanaaráq ínîqtaba timuqá kémaraune. ¹⁸ paá Ítu
Káríqtoma nôrabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayaínápógáráq uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-
wayukama timá-yimenune. ¹⁹ miráonata yemá kéiteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-
Áágómá yemmá mamá Áánûqtuma tinnaiq ínoe. miráítaq kemá Yérútáárebake Irírkamabaq
mútûq átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake timátuweq uráune. ²⁰ ánibo
Ítu Káríqtoni áwîqa íma yaráa-marabaqa kemá mibáqá wenamá átê-wataama móma timá-
yimiyaba kétékaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá yímíkaiyapaqa kemá
waabá-káyúkáráq íma timá-yimenune.

²¹ minnýaba agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma

yemá aónanoe.

yemá náayuwabi íma ítaraa-yuma

yemá ítama arutánoe.”

téna kétiye.

Póroma Árómuq wíniye.

²² miráitana ketí mayaígómá keráwáqtôpaq íyábámá kemmá kéyaqtoraiye. ²³ miráimanibo
maan-áúkápáqá ketí mayaímá ókaraq íma wáíye. ayáqtáá-kanaama kemá keráwáqá
timónaiyaba ôriq umá kétékaiye. ²⁴ miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu íyabiyo?
Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne. ánibo kemá
keráwáqá timuqá kémareq kétémonaiyaq kemá keráwáqtê pááqya-kanaama ko matáá-
onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaaráq timátíkaiyaq kónunamanibo ²⁵ íbêqa kemá
Yérútáárebaq uréq Áánûqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá

yenamááriq Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq máráa-kayukama Yérútáárebaq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimínéta kéowaq kéune. ²⁶ missing? ²⁷ yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemma anónnáma aqtábáaraq kéyime. ániibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítíráaeo-wayukabike yemma kéyainaapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqtí oótamma Ítíráaeo-wayukagaraq yaináaro. ²⁸ ániibo kemá ketí mayaímá maakáq ánateq Yérútáárebaq kónune. mi-mónéqá Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq mamá áikumaraamma mamá yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá keráwáqtôpaq Arómuq ónúne. ²⁹ kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtôpaq yenúnama Ítu Káríqtoma anómma íráqô-qtataakoma keráwáqtábá timíniye. ³⁰ ketíbâqawaayuo, kemá Yérútáárebaq kégonaga keráwáqá akoqnáá umá nunamummá timátíkáaro téq keráwákáq inaa kétune. kemá Ítu Káríqtoni áwíkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtáa keráwáqá kemmá tikánôpoaq ítama káonaune. ³¹ nunumummá tíyanama Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-kayukabikemma tú-tiqa í-yátááqá íma mayánúne. nunamummá kétéyanawaq Yérútáárebake Áánûqtuni waayúkama yemma kemá nôrabi únnayaba yikániye. ³² Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákáráq ógiqma keráwáqtôpaq iréq keráwáqtê yamáeq aagánúne. ³³ íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-yatáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê waíno.

16

miráo-maarao-aimma

¹ ketáái tímanaqa Píbima wení wataáma timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáiyee. ² uyátárai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yikáiniq umá keráwáqá wemmá awíráaro. yaímma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taíbaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráiyee. ³ Ítu Káríqtoqtaba ketê mayaímá mayáaya-nakama Patírayaa Akíra ye aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁴ yenákámá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapoaq ípukaune. yenákáyábámá kemá “tikáiyee” kétunata máqtemma Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama “tikáiyee” kéte. ⁵ yenákátí naaúpaq Áánûqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tikáin-aanabo-naqa Ipáíneti wemá áqnáabariq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtoqtaq arummá ámikai-nakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro. ⁶⁻⁷ Máriaa wemá akoqnáá umá keráwáqtí aúkáapimma mayaímá kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá áméro. Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápake-nakarata yenaákámá móra-taoqa ketê yagaroqtamá ánná-naupaqa máqe-uraayane. yenákámá máqtemma yiwíkai-kayukama yimónama íráqóniq kéeta yenákámá áaimma átáma Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁸ Apariáti wemá uyátárai-nakoqtaba kemmá tikáin-aanabonapoaq wenôpaqa miráono-maaraono-wataama yuwaúnana kéwiye. ⁹ Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba ketê móra-mayai-naqa ketí aanábó-náqá Títáákitigaraq yenákáyôpaqa miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹⁰ Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aiqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹¹ Ítíráaeo-naqa ketimáápake Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹² Taraipínayaa Taripóta yenákámá

uyátárai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaímá kémayaayaq-nakagaraq tíkái-ketimanaaqa Péti wegáráq uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima matáitaq yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹³ Árûbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá aúyakai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátíkaraipoaq yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹⁴ Atíkaritagaraq Périgonigaraq Émitigaraq Paataróbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketíbâqawaayuma yeráwáqtê Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq áíkutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁵ Piráárogatigaraq Yúriagaraq Nériati wení ámanaakogaraq Orípatima máqtemma Áánûqtuni waayúkama yeráwáqtê áíkutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁶ keráwáqá móra-mora-yuma tîbâqawaaraa umá wenayáá-kenayaamma yiméq tótó umáyíkáaro. máqtemma kéqokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba áíkuta-kayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaee.

¹⁷ ketíbâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaíkaa ígáae téta tíya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá awígíóq iyábámá atéqma máero. ¹⁸ mirá-káyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áímmá téta táí-aaimma íma ítaraa-kayukama mamá maqtawémma éta makáqma káonaae. ¹⁹ máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtoqak tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaqa aónaigaae téq kétunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kétune. ²⁰ abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqtí títukoni aménáápáq yawarápaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqtê waíno.

²¹ Tímotima Ítuqtaba ketê móra-mayai-nakoma wení miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketimáápage Ítiráaeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaee.

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²³ kemá Káéatini naaúpaq kémaiynana ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaee. Erááqtati wemá maa-márúkáqá mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtíbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kétimatikaaye. ²⁴ Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awíqa múte yauyónatae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóní aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpáq-áímmá timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá máí-nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpáq makáine. ²⁶ miráimanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokáq uráiyee. miráitana íbêqa wemá keqtáá tímátikaitaataa ketáámá maamin-aúpáq-wátáámá máqte-kayukabi túnataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye. ²⁷ Ítu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamáa áá ítarai-manikoma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

**Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq
Korítiani-marupaq Póroma Îtu Káríqtoni timáyíkarain-naqa
watáa kêtítana Tóqtani agatáiyé.**

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokariq umátikarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auraiyábá kákaitana táayaraiye. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtoqaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqté waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnýaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnýaba kemá wekák “tíkáiye” kêtune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákák mirá-uraiye. Îtu Káríqtoqaq ketáái itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tiwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnýaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoaq óq-wayukama kanaaráq minnýaba timá-yiminoe. ⁶ min-íráqô-qtátááqtabá Îtu Káríqtoma keráwákák mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokák uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábiké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokák ínîqtaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tiwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáíq-itaiq ínoe. mi-kánááráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqqtí túbi íma makáiyé. ⁹ minnýaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna táayaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqqtábá inaa kêtune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. ¹¹ maará téq kêtune. ketíbâqawaayuo, keráwáqqtábá unítíq ááiqa-aimma keráwáqqtí aúkáapimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. ¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyé. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqqtábáwáq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴ kemá maaminnýaba timuqá kémaraune. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káeatigaraq nommá péqyikaraune. ¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaaráq tíniye. íbêqa káqomma taákaq immá Tépanati wení aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. ¹⁷ miráimanibo Îtuma kemmá íma tímátikena tiráiyé: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba tímátikaraiye. kemá mibák keráwáqté máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Îtuma pukéna keqtaáyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. ¹⁸ mi-kátáámá kaapaq-yátáqqtábá neginaagi-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítíkinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae mi-kátááyábá kêtunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni awaaméré.” téqtaae kêtunatae. ¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnaágómá min-ákóqnááyábá maará kétiye:

“kemá itaí-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune.

minnámo itaí-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-ítaí-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itaí-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráá-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itaí-yátááqá káonaunanataama waayúkati itaí-yátáákómá paátataakaa kéiyé. ²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itaí-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itaí-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaaráq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itaí-yátáákáké keqtáá atóbamatikarenataa amuqâ kémaraiye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itaíq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-wátáámá ketáámá Ítuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnnataata ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itaí-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “naginaagi-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itaí-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítíráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanaae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyé.”

téqtaa kétunatae. min-áíkómá káqomma íma Ítíráaeo-wayukabimma naginaagi-aikaa kéitana Ítíráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítíráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnááqaraq itaí-yátáákóní awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “naginaagi-aine” téta kétemanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánááráqá keráwáqá nóimayaiyaq mayaínô? paá arekâq umá-yuma keráwápíkémá waayúkati yúrikaqa itaí-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekâq umá-yuma keráwápíkémá keráwáqtí keqtiboní akoqnááma matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémá mamá paá-wayukama matáiyé. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá itaí-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnááma íma wái-yuma Áánûqtuma mamá keyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá akoqnáá-wayukae” téta kéte-yuma yigaaeráq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráiyé. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itaí-yátááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááímmá tínoe. ³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtaunataama min-áúwáráímmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákáráq watáagaraq wení aúyánákáq ketáámá itaí-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqôniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokaríq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae. ³¹ minná yababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáá-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkaiqtabataa wenaúma manéna uíno.”
téna kétiye.

2

¹ ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtôpaq iráunama Áánûqtuma aamá keqtaáyábá aúpáq yokaa umátikaraiqtatabataa arupú umá tímá tímikaune. watáama tímá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. ² mi-kánáaráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaíyábá ítikaraimanibo paá Ítu Káríqtoma keqtaáyábá pukáiqtaba ítaraune. paá minnáyaba wenamáa kemá túyánámmá itaíyábá tíkaraune. ³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátámma ayúkáune. ⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma ítama táгаа-wataanapo keráwáqá yabiténááq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí watáama tiráátimma minná arupú-aine. ⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itaíq-itaiq ígáae téq kemá tímá tímikaune. waayúkama paá yeqtaama itaíq-itaiq íma ígáae téq tímá tímikaune.

⁶ itaí-yátáákómmá itaíq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itaí-yátááqtábá téite oníkáá umá íma mórai q kéiye. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati itaí-yátáákóráá umá mórai q íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe. ⁷ maami itaí-yátááqtábátáá túnnama minná Áánûqtunopakene. itaí-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtaáráq yáikaq íyábá tarôq uráine. ⁸ maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama áaiq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tiráae. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye:

“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wáae. waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérai-qtataaqa wáaiye.

maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáanapo maami-qtátááqá keqtaámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtatabagaraq kéitaiye. ¹¹ ítáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. mórai q uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaibo. ¹² íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboaqtaa Áánûqtuma tímikai-qtataaqtatabataa kanaaráq itánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae. ¹³ ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtatabataa ítama tágareqtaa óq-wayukama kéyiraatunatae. Aokaq-Áágóní watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokáq kétunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmímma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéiye. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaaráq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóní akoqnáanapo ketáámá kanaaráq ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétaapoana kanaaráq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtaámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaaráq yainánoe. ¹⁶ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye: “uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo? náawa kanaaráq uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ítu Káríqtoma wenamáárîq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma matáa-kayukama íma kanaaráq káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá watáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaaráq timá tímikaune. keráwáqá áráabi-iyaporaá uráamma ²⁻³ keráwáqti aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamááma naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápkémmá íbêkaraq waayúkaariqti watáama keráwáqá íma kanaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtabámá kemá téq “kamááma naawai-kánáámá íaukaae” téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmma kéumayikeq kéowana keráwáqti túgoma ákáinaiq kéowana keráwáqti táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá kéoe. ⁴ keráwápkémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá áíkuteq mirá temmá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyó? náawaq Póroma máiyó? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái watáanapo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq íyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópi ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ányu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtabá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqti mimórá-máyáírákémmá móra-mora meyámmá mayáyóye. ⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayayuka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánûqtuma kemmá íráqôniq umátíkaraitapoaq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémmá káqo-wama mitáyama kéiyé. máqtemma naammá uráiyayuma ábotaraq maqmá atáá-uraiya-yuma atéqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káríqtoma wenamáárîq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama létama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe. ¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtaámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátamma ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqti mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqô-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ániibo yaímma-yuma yeqti mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miraráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqti mayaígómá paá wáinatama yemá íráqô-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miraráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginíye. wemá wenamáárîq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubanimanibo yáubanimanibo íráqô-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqte yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma

keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá árainmma aónaaro. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekáráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá naammá máápoana wemá miraráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápi kémmá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóni áaimma áá itarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaao? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kêmarreraq wenôpake itái-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-márábí-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “naginaagi-wayukae” téta timá tíkáaro. ¹⁹ árainmma maa-márábí-káyúkátí itái-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagi-yataare. wení watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-ítái-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké kéyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”

téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa ketimeye. ²² kemá Póroma Aapóroqaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa iyábámá Áánûqtuma keqtáámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa iyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqtí minnáe. aúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqtí minnáe. ²³ ániibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ániibo Ítu Káríqtona wemá Áánûqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapóroqaraq kegáráqtábá túyánámmá itátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayái-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-áráín-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátíkarai karataae. ² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi tímámîniq umá mirá íno. ³ ániibo ketí mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápíkaráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágôniq kéiyó? kemá kenámáárîq minnáyabama íma kéitaupo. ⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamáa kemmá kéyainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikaí-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama timá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáa ígáae téka keráwáqtôpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáe” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkápimma anómúne” téq ítero. ⁷ itáaro. keráwáqtí máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóni áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqtí túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-iyápóyábá aáwaqa matáapoq íbêqa “ketáámá mútûq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqtí táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo árainmma mi-kánááráq keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkátí yúrakaqa keqtaámá náayubi Áánûqtuni timátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtóráqtáá kéyunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwáéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miraráá umá máunatae. miraráá umá waabá-káyúkátí yúrakaq keqtaá tókamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé uí-áímmá kétéwatama keqtaáyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúníq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitaao? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiyé. ¹¹ min-ábáúráqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márûqa íwáitataboata waayúkama keqtaámá iyákáá umá yítauyama tikama wáráawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae. ¹² miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémá ketáámá aáwaqa meyáníq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtaá timá táíq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá timá íráqôniq kéumayikaunatae. yemá keqtaámá tú-tiqa kétémeqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtaáyábá táí-aimma kétéma-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yauwéqma kétéma-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketáaráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámûraq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketáaráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaqtaae.

¹⁴ ketí tikáin-iyapo-anna, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tigaaeráq matikáikóníq ikéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígóníq umá kágayaune. ¹⁵ Ítuqtabama keráwáqtí tiráati-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítu Káríqtoqtaqa itáíq-itaiq íyábá kímora máiyé. Ítuqtaba átê-wataama tíyábá timá tíkaraiipoaq keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítuqtabama kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétéma-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqá máyáaro.” téq kétéma-tikaune.

¹⁷ keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkápíke-nare. ániibo wemá Ítukaq itáíq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tikáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ watáama kemá itáunama minná yaímma keráwápíkémá téq “kemá anó-naqune” téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaao? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnááma matáá paá watáawaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyé. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqtí táí-aapíke waeréraq kaayonéraq umátikanaaraq onúnô?

5

¹ yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqtí aúkápimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyé” tiráae. mi-kúmíq-yátáákómá itáíq-itaiq íkéo-kayukati kúmíkoma anómma uyátáraiye. min-áíkómá mirá-uraiye. keráwápíkémá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqtí aúkápimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itái-yátááqtábámá túma mamé uí-áímma tínô? keráwáqtí tirummá innayaba tigaaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqtí aúkápíkemma mi-kúmíq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwîkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáíqtukaune. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áíkuyoro. ánibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqté yagaroqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáábi áíkuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmíq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumínî-kanaaraqa min-nákóni arun-iyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yauwéqma awiraíkáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkema táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqa yíqtie. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmíqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táígoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táígómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waraíyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íráqôníq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áíkóni áaimma maará kéiye. ketáámá naayón-ááímmá táíqokaraq áyamma í-yátáákáráq paábaq yuwánúnatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma aammá íráqôkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaíyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaráabo káqo-qtataaqaq uyátá-maqma yíkái-qtataaqaq yúyánámmá kémaráae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááíkáráq taígani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábíkémá yuwéraq kóoro! ¹¹ ímibo ketáagoni áaimma maará kéiye. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaíyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataaqaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta aíbôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimínéta miráiya-kayukatema aáwaqa paá ínaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áíkutaa-kayukama yemá yaináiyábámá minná íma ketí mayaímiye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketááté áíkutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááíq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yimáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. ¹³ mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áíkutaiyapikemma paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6

¹ ánibo móra keqtíbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yaináiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq ítaraao? miráinaq mi pááqyan-otaaqtabama kenamááíq maqmá aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-wayukagaraq maa-márábí-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro. ⁴ miráinaq nôraq ítaráq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainái-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá

mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkápikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkápimma íyaq máenawaq kanaaráq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkápikemma kímora mirá-nákómá itái-yátáákáráq íyaq máiyó? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yaináí-nákókáq awíqme kéomanibo yaináí-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqtí tíbâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaaráq kémayewaqa minnýaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainaawaq minnýabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí tíbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mi-káyúkámá keráwápíkémhá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnýaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáiyé” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáiya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgaráq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aimma timá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yaímma keráwápíkémhá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáiyé. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútíkaraiye. ánibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútíkaraiipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq tiwirániye.

¹² yaímma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááríqa kanaaráq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aikoma keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátíkaraiqtaae. áraine. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoramanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³ yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáiyé.” téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtae mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-márábitáá ketáámá aáwaqa naíyábatáá íma máunatae.

ánibo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáiyé. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonae. ánibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení aanapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqma ógitikaniqtabataa kákaiye. ¹⁴ taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení ako-qnáánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma timíníqtaae. ¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-íníkoní aúgote yagaroqtaimmá wemá min-íníkotê mamá mimórá káuraaye. minnýaba íyaqa ítaraao? minnýabama Áánûqtuni wannaabi agamatán-áíkomá kétiye: “kaayaq-wáígórátámá mamá mimórá má auráyóye.” téna kétiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáígómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááíqótábámá nékaq máero.

káqo-kumiq-yataaqa kenamáárîq keráwáqtí túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátáárîq í-ááikómá keráwáqtí túgoqtaba wáíye. ¹⁹ Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqtaa ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqtí túma íma keráwáqtí minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyanîq uráíye. mónékakemma íma meyanîq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyanîq uráíye. keráwáqá wení naaenápó meyanîq uráíye. miráipoaq keráwáqtí túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá ítaapoq íbêqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-qtataare. ² waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare kêtune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. ániibo aaragógárâq waamô mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare. ³ awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno. ⁴ inaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. mórai q umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínimanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵ awaikógárâqá ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename iyábámá “aaqáo” íma tekaao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárai-nakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yauwéqma yagaroqtaakaa. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí túraqa náápaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye. ⁶ kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwaktunamanibo ⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômanibo Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aarukárîq íuraa-yugaraq ketoq-nóíniqtábágárâqá maará kêtune. minná aarukárîq íma ínômma íráqômanibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aarukárîq oro. aarukárîqo ínômma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqône.

¹⁰ aarukárîq uráa-yuyabama maará kêtune. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikariye. ¹¹ ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqti-waikókâq yauwéqmeta kéoe. mórai q umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aarukárîq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni watáama ímibo ketí watáae. minná waagómá wemá Ítukaqa itáiq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáiq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-ínikómá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maráino. ¹³ mórai q umá aaragómá Ítukaq itáiq-itaiq in-ínikóní awaikómá Ítukaq íma itáiq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá wetê mánena kéinanama wemá min-náqá maráino. ¹⁴ miráuma íma itáiq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáiq-itaiq in-ínípóana awaikómá Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. mórai q umá aaragó íma itáiq-itaiq in-ínikóní awaikómá itáiq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. mórabí yagaroqtamá máiyana keráwáqtí iyápógaraq kanaarâq kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokarîq umá kanaarâq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokarîq umá íma mánômanibo áraimma mirá kéíye. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáiq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápí mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaranaanô, keqtiwaiqmááqqa keráwáqté

máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? waayanaanô, keqtínááqmaaqa keráwáqtê máetama anaaékaq yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? máqtemma ketáámá íma ítaraunatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaimma aokarîq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aaraukárîq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta álkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqce-urainiq umá móraiq umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqce-urainiq umá móraiq umá maíno. ¹⁹ yúmo karaí-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama waraí-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnáyaba taíbaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóaa.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráá umá paá umáginie. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá íma máíye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káríqtoni ánná-nakoraa mayaímá kémayaiye. ²³ itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúráro.

²⁴ ketíbâqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainaqa máqce-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máíyanawaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aaraukárîq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápike tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaay-oné-yátáápike itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aine. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yatababoq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketíbâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. ániibo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáá-uwo. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aaraukárîqo immá íma kúmiq-yataariq kéíye. móraiq umá inaarúgómá aaraukárîqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéíye. miráimanibo itáaro. aaraukárîq o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaíyábá íkétikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máráro. ketáá mánuna-kanaama íma ayáqtáá-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamáárîq uyátárai-nakoni aúyánákóní aménáápáq máráro. ³⁰ Áánûqtuni mayaíráqá akoqnáá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárábi timuq-yátáárábi keráwáqtí oótamma ³¹ meyánîq kéeq oótamma mayaíyábá íma yaqtóráro. abo maa-márámá pááqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayaíráq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴ waagómá náawabi aaraukárîq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-aúyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayaíráq wenaúyánámmá kémaraíye. wenaúgogaraq wenaúyánákókaráq wení aágogaraq

uyátárai-nakoqtabama aokariq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukáriq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-úyánámmá kéitena wenawaikókáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqma káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnna keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kêtune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kêtune. keráwáqtábá maaráigaae téq kêtune. maannâ keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaináaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápikémmá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tikáin-inaarugokaqa íráqôniq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayaíno. wemô min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákain-inaarugomma íma mayénama wegáráq íráqôniq kéiyé. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákain-inaaruma ímayakaimma minnáyaba túyánápí kêtune: “mirán-ááikómá itai-yátáákómá uyátá-maqma wáiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukáriq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginíye. ániibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-ínikómá aaraukáriqqa ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápímmá kêtune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máiyé.” téq túyánámmá kéitaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaqa yaaráa-qtátáarábi óqtakaa-qtataakoma amiyábá yauwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáiyé.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómmá aáwaqa kéyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákómá íráqôniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq ítaraiipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítarauna-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá itáiyana min-ítái-yátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa umátikaniye. ² ítáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma kéyimonena íráqôniq kéumayikaiye.

⁴ minnáyaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq amiyamma nanúnataabiyo? ketáamá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaaráq akoqnáa umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaaráq akoqnáa umátikaniqtaae. Áánûqtue. ⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáa-wamma abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáa íráqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétémanibo ⁶ ketáamá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráiyé. ániibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káriqtoe. wení akoqnáanapo máqte-qtataaqa abarokáq uráiyé. wemá keqtáámá túwaraimma kétémiqtaae. ⁷ maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábikémmá ayáqtáa-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábikémmá ayáqtáa-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómmá yiméwaaon-aawakaan-aawaqa kénétama yemmá yigae kététa netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákáráq ketêgaraqtaa kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákómá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómá naanataámá keqtáámá íraqônirabi táigoniq íumatikaniqtaae. ⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Káríqtotababoq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tîbâqawaaraa-naqa makatínô? ¹⁰ keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáíq-itaiq íyábá aqnúnîq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kénana netuq-áúyánámmá kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení aúyánápímmá tíniye. ¹¹ maamirá-qtátááqá abarokáq ínama keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itái-yátáákómá wení aúyánámmá yabitimá keyawaaq owana mamá wemmá agae kéiyé. ¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe. ¹³ maamírán-ááwáqá kemô naanamá ketîbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapiemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayaboboana keráwáqtí túwaraikoni áaimma waékáiyé. ² kemmá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnáyaba íma káonaae. keráwáqá kenamááríq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá mááe. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egáráq Páánabatigaraqa nôraq itanawáq kenákátí táaikoma káqoniq kénawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyó?” téta kétéwaqa kemá maará téq yauwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye. ⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata itáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye. ⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq itáíq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánaipo mayaímá kémayeka kerátátí mayaírákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyánîq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyúye.” mirá téq yauwéqma yemmá kétima-yimune. ⁷ ítáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. móraiq umá yómmá yoráinákómá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana típi-típi-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápikén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétiye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.”

téna kétiye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyó? ímiye.

¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiya-yuma yópiké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íraqôn-anayumma umáráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataaama keráwáqtí aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáímô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. ¹²⁻¹⁴ mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae. ániibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá wáí-wamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. móraiq umá uyátárai-nakoma wenamááríq maannâ wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni

átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátá-maqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtôyabama wáináqtábámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonaue. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonaue. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqôniq ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqôniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaémma waraíbikémmá mamá paábaq tiyuwánoe. ¹⁵ íbêqa keráwáqá minnâyaba ítáae. minnâyababoaq kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba tímá-timenunama anóqtataapoaq kemá ítima-timenama puíyábá kétikaiye.

¹⁶ waabá-káyúkáráq maamin-áté-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnyaba Áánûqtuma kemmá wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráimanibo Áánûqtuma wakútikarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma tímíniye. ¹⁸ nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íráqôniq kéiyee. ápêqa keráwápiké íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápiké meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náapaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamáárîq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auraiyábá kétikaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtokaq yabitimáe wíyábá mirá kéune. ²⁰ Ítíráaeo-wayukama Ítukaq yabitíyábá kétikaitaq kemá Ítíráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqeurauanamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtokaq yabitíyábá kétikaitapoaq kemá móragaraq min-ámáán-áikóní aménáápáq máa-kayukaraa káuraune. ²¹ íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni ámáán-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáán-áikóní amenáápáq íma máa-yuma Ítukaq yabitíyábá kétikaitapoaq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu ámáan-aimma íma awétátukaune. ²² aqnúnîq o-káyúkámá wekâq yabitíyábá kétikaitapoaq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaqa íyana atóbamayikaniye. ²³ maami-máqté-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ánibo yaímma-wayukama áaimma átáma Ítukaq itáiq-itaiq kéowanama kemmá íráqôniq kéumatikaiye.

²⁴ itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyátena amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miraráá-oro. ²⁵ mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akai-yatááqá íkéweraimanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyee. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaaráq mayánîmanibo itáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba maqmá káonaunatae. ²⁶ miráitaq amuq-yatááqá mayaiyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaimá íkémayaune. ²⁷ ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá waránîniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq tímá-yimeqa kemá kenamáárîq min-ámúq-yatááqá íma arábaano.

10

¹ tîbâqawaayuo, kemá Ítíráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yatááqá yímikaine. ketáái

títaubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-kónnákóní aménáápáq kéweta urááe. ánibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópí aráqma urááe. ² yemá Mótetini anaaé kéwaraaqtaba konnánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye. ³ ánibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne. ⁴ ánibo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtamma yímítata min-óqtápíké nommá narááwana anaaékaqa min-óqtákómá yetê iráíye. min-óqtákóní áaimma minná Ítu Káríqtoe. ⁵ miráimanibo taíganomma mi-káyúkábíkémhá yeqtábá Áánûqtuma amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibáq kokoq éna aayá-márábáq puqyíkaraine. yeqtí arááq-yugoma mi-máráráq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áímmá kéitera q táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. ⁷ yaímma amammá óqtakakekaraq yaatakékáráq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakáráq nunamummá tirááqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyáánîq éta yimuqá makááe.”

téna kétiye. ⁸ yeqtí kebó-yátááqtábábóata nóinaq pááq uráíyo? taígani-kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yátááqtábá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóinaq pááq uráíyo? irakabayaakómá yúputata pukááne. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárún-narún-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq pááq uráíyo? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma tímákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtábá keqtaá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápíkémhá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaarácq ínóne. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emhá káqo-kayukama uyátá-maqma makátîniq umá íma makatîniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamáárîq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaarácq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emhá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoaq keráwáqá makatí-yátáákómmá kanaarácq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáqá “írâqôníqtaa umátikaa” téraq ítero. ¹⁵ yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ ítáaro. Áánûqtuma keqtaá íráqôníq umátíkáiqtaba wekácq “tíkáiye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Ítu Káríqtoni naeogógáráq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. ¹⁷ árimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémhá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnáyabama kétagaao? abo Ítiráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yááréráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kéteta miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóní amakácq ámên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákáq nunamummá mimóráíq umá kétunatae. ímiye. minnámmô túnna-waigon áaimma íwáíye. maamin-ámámmá yemá paátataapoana mórai q umá amaqá yekácq yímêmma minnágaraq paátataare. ²⁰ miráimanibo ítáaro.

waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókáq kéyime. ánibo keráwáqá kutiwákógáráq yagaroqtaiyábá íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-káápúbíké íma nánátae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaarerákékáráq kutiwákóni yaarerákékáráqá íma nánátae. ²² uyátárai-nakoma keqtaámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnayabataa kétikaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraine. minná ketáámá naayón-ááikóni aménáápákémmá yubíqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íraqóniq íkéiye. keqtaáyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá aúqyikaiyaba kétikaipoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtábá íraqóniq umátikaina-yataaqtaba yenamá íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íraqóniq umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. ²⁵ amaqa aáwaqa meyánîq í-márúkáq maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma itáaro. ²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátárai-nakonae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá tiráine. ²⁷ miráuma íma itáíq-itaiq kéokayukama eqtábá téta: “emá ketê aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áúyánámmá íma itaao. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókáq ámên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo ²⁹ min-nákómá emmá tímámî-waigoqtaba kemá maará kétune. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áúyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umáigurepoaq nôraq itaráq óq-nakoni aúyánákóqtábá mirá kéuno? ³⁰ kemá maará téq emmá yauwéqma tímá-amenune. kemá “tíkáiye” téq Áánûqtukaq amaqa naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaaro. móra-waigoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá aqnúnîq ína-waigoma aúyánápí téna “minnáma táígoniq kéiye” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro. ³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. ³²⁻³³ mi-qtátáárîq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátáárîq íoro. Ítíráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maráiyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamáárîq ketábá íraqóniq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íraqóniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíráanata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba kétikaitaq mirá kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. ² kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémarauene. ³ maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá máiiye. minnágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaaq keráwáqti náápaakoni aménáápáq mááe.

⁴ ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiye. min-ááikóni áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. ⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawááq

umárimma wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. minnâ Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóní náápaakon aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. ⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq iyábá íma akáinana waagóní náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóinikáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. ⁷ Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máiyé. aaragómá waagóní tágama-yataakoni amammá máiyé.

⁸ Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráiyé. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráiyé. ⁹ ánibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa iyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa iyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóní tágama-yataakon amammá máiyé. ¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minnâ aaragómá waagóní náápaakon-amenaapaq máí-awaamere. ánibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaaráq aónanoe. ¹¹ áaqibo maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéiyé. ¹² maamin-áímmá árainé. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³ minnáyaba keráwáqtí aúkápimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo? ¹⁵ miráimanibo aaragóní ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyó? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minnâ minnánapo wení aqnómmá kanaaráq yawááq íniye. ¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áíkuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minnâ yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágôniq kéomanibo uyátá-maqma táígoniq kéoe. ¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aíne. ¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minnâ keráwáqá yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaaráq abarokáq yimónanoe. ²⁰⁻²¹ óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaaráq kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiye. ²² keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáiyé. iyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuyaba táígoniq kéiyé. minnáyaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

²³ aqtó-kánááráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikaiqtaba wenamááríq kemmá timá tímikaiye. minnáyaba kemá áqa timá tímikaune. minókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáiyé. ²⁴ áqnáabaqa wemá “tíkaiye” Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye. ²⁵ móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” téna timá yímikaiye. ²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama

uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyanawaq wemá yauwéqma kumínî-kanaaraq wíniye. ²⁷ móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naaeyábágáráq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáígómá kúmiq-yataariq kéiyé. ²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamáárîq arútaraiyaqtaba maqma aónatuwetaao. ²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqtaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéiyé. ³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúnîq kéowata taiganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe. ³¹ ketáámá aati-aatimá kenamáárîqtaa arútaraanayabataa maqma aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae. ³² taákaq máráro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínnama keqtáá mamá arupú ínîqtaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-márábí-káyúkágáráq íma yawááq umátikaniqtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi álkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴ móra-waigoma áama ôriq umá keyainana íma kanaaráq awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma náino. mirá kéeq mórabi áikuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá kerawáqqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámán-aimma mó-tima-timenune.

12

¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. ² keráwáqá kéitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaq Tááqtaama yabititaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq ³ yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaígáae téq kétune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáiyó? itáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiyé.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama keyimianibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímimma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiyé. ⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráe. ⁶ miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraqa mimórá-Áánûqtumá mirá kéiyé. ⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íráqôniq kéumayikena mirá kéiyé. ⁸ yaímma-wayukaraqa Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itái-yátááqá keyimena óq-wayukaraqa maa-márágóqtábá itái-yátááqá keyimiye. ⁹ Aokaq-Áágómá anómma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq keyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama keyimiye. ¹⁰ ánibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraqa akoqnáama yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraqa akoqnáama yímítata yemá óqain-oqaipeke watáama kanaaráq kéte. ánibo óq-wayukaraqa akoqnáama yímítata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaerae. ¹¹ maami-máqtén-ákóqnáámá mimórá-Áókáq-Áágómá keyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá itáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqánibo weqtábámá taiganin-aayapaq wáiyé. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágáráqá mirátáá kéunatae.

minná wemá kímora-auma máitaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ ánibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókák-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túráá aúkáunatae. Ítiráao-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayaí kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókák-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá itáaro. aúgoma weni taíganin-aayapaq wáíye. ¹⁵ aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá ayáamma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶ aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáíye. ¹⁷ itáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itáníyô? ánibo máqten-augoma aáarakoma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itáníyô? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-ayabama waínaaraq waíkaae téna makáíye. ¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútûq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmíye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqnókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkéteye. ²² ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápímmá kêtunatae: “aqnúñiq in-áúkápáre.” téqtaa kêtunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútûq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqôniq kéimanibo min-ááyápáq íráqôniq umá kawáá kéunatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtôrakemma íma yawáá kéeqtaa miraráá umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íráqône.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kêtunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaq yaaguyabíyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááiqa íkéomanibo yemá paá weníkawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéíye. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mútûq-tugoma amuqá kémaraíye.

²⁷ íbêqa itáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ móraiq umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá weni waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa timáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgáráre. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemá Áánûqtukaq nunamuqtábá áíkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipeke watáama te-yúwé. ²⁹ máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéoyuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma kari-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipeke watáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minná arummá amí-yátááre.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kêtunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnaáma tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímênnama minná kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímênnama minná kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínômanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwîqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kétiye. wenamáárîq wenaúma íma múte kéyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye. ⁷ náawabi áraimma arummá yímî-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kéyimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq íyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama paá awé kéíye. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnaáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipe watáama tí-ákóqnaágáráq tímikaiqtaama ánataginiye. itái-yátáákógáráq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áíkkáráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itái-yátááqá mútûq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginíye. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqyan-noiyapoti watáama tíréq pááqyan-noiyapoma yúyánámmá itáaniq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqyan-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnaá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápíkémhá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtábá wáíye.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaíyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá tímínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqá tí-ákóqnaááyábá tikáino. ² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónôpake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéíye. min-áúpáq-áímmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama tímá tágaayuma mi-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnaá éta mi-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakí kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipe

watáama timmá wemá paá wenamáárîq wetábá mamá akoqnaá kéiyé. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq timá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyokayukama mamá akoqnaá kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipe watáama týábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkárâq týábá kétékaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétéinana káqonakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaarâq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipe watáama timá-timenunama keráwáqá tíwaqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. paá yaímma itái-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkárâq keráwáqtí táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé.

⁷ itáaro. kaapáúmna yemá timá táíq iyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmna tînô? ⁸ mórai q umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama aruténama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? ⁹ keráwáqá óqaipekemmo watáamo temmá miráráa kéiyé. keqtáagoma áaimma íma wáiyé. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áíkómá paá uwáá kéyokiye. ¹⁰ maa-márábímmá taíganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegárâqá keqtábá mirá téna mimórá-áímmá tîniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétéma-timune. Aokaq-Áágómá akoqnaáama timíyábá ôriq umá kétékainaqá Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnaá umáyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápíkemmá óq-aipike watáama kétéinaqa min-áímmá waerái-ákóqnaáyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárâbi kemá óq-aipike nunamummá tenamá ketirun-íyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétémanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiyé.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa ketí tirun-íyápógárâq ketí túyánánápógárâq tenúne. Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyónááqa tirun-íyápógárâq túyánánápógárâq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoé. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-íyápógárâq waayúkama íma itáiyen-aipike kéteq Áánûqtun-awíqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma wáino” tînô? ¹⁷ keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamáárîq óqain-oqaipe watáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkaiye” kétéunnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama móra-bi áíkutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kéténe. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáámá ketáabiqtaa wáiwai-goma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íráqôniq kéiyé. ²⁰ ketíbâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táí-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábíkemmá kéténe:

“kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoé.”

téna uyátárai-nakoma kéténe. téna yainánîqtaba kéténe.

²² óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáíq-itaiq kéokayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbâq tenanataámá Ítukaq áqa itáíq-itaiq kéokayukama yíwáqnaa kéiyé. ²³ áqnaabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipe áíkuma watáama kétéyanama maará-qtátááqá kanaarâq pááq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áikuyopi írenama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tîniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa

Áánûqtuni watáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétégena wení kúmiqtaba wenamáárîq wetábá maqmá aónaniye. ²⁵ wení aúpáq-áúyánáqtábá kétéyanama wemá kéitenama awáutena óípi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tîniye. keráwáqtábámá téna “árainma Áánûqtuma yetê máíye” tîniye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íráqôn-amaan-aine. keráwáqá mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámîqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike watáama kétinana kéqo-wama min-áímmá waeráinama mi-máqté-qtátáárîq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáá umáyíkáaro. miraráá oro.

²⁷ keráwápíkémhá yaímma-yuma óqain-oqaipe watáama tínéqa paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tino. móra-mora-yuma áqnáabaqo tinnawagoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma tímá tágaino. ²⁸ miráinana mórana min-áíkóní áaimmo kanaarâq waeránîn-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áíkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero. ²⁹ keráwápíkémhá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tino. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá ítáaro. ³⁰ minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa aráátínanama watáamo tinnawakoma paatí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátinna-wataama tino. ³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tîno-kanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráq tiyábá akoqnááma matétama yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá íwáráaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karánibo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéíye. ketáámá mórabi áíkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókáq ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áíkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶ maannâ taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráíye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma ítareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórana akoqnááma maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma aónáino. kemá uyátárainakoni ámáan-aimma kágayaune. ³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma ítáaro.

³⁹ ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tiyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipe watáama tínéta kéiyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰ missing?

15

¹ ketíbâqawaayuo, min-áté-wátáámá Ítuqtaba keráwáqá tímá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéíye. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqônîq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétéitana wemá mirá-uráíye.

⁴ wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq pááq uráiyee. ⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶ mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taíganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukurááe.

⁷ anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸ kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. ⁹ máqtemma timáyíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áikutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqmá aónaraunaboaq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaaráq íráqô-naqune. ¹⁰ Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá timátíkarai-naqune. min-íráqó-qtátáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma kepíké mirá-uraiye. ¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáiyee. máqtemma timáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kêtunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéiyee. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq urááe.

¹² ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye” kêtunatae. miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³ máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéiyana Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ ánibo Ítu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare. ¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kêtunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-urainanama Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶ máqte-kayukama pukáapike íma itó kéiyana Áánûqtuma Ítu Káríqtoma íma itó-uraiye. ¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arábaitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiyee. ¹⁸ Ítu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae. ¹⁹ ketáámá Ítu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-marábín-áúwaráíqtábá káqo-kayukama keqtaáyábá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo áraimma Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá mái-auwaraimma matáiyee. ²¹ kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá kúpuyunataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnáágoma puí-yátáákkómá anómma uyátá-maqma wáiqtababoaqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaráq itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike íráunayababoaqtaa ketáámá kúpuyunataamanibo Ítu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. ²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtaámá mamá itó-umatikaniqtaae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ánibo wení yauwéqma kumíní-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe. ²⁴ Ítu Káríqtoma aamá tínana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánááráqá maa-marágóní aqtó-kánáámá pááq íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáitauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. ánibo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye: “Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqton aítuq aménáápáqá makáiyee.”

téna kétiye. Áánûqtu wenamáa Ítu Káríqtoni náápaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náápaakon aménáápáqá paá kémaraiye. ²⁸ máqte-qtataaqa áanikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqe-uraiye. ánibo máqte-qtataakoma Ítuni náápaakon aménáápáqá wáinana áanikoma wenamáa aboámá Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá pááq ínanama Áánûqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? ³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaa? ³¹ ketíbâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq nôrawabi umátíkáiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamé kéuyune. minnýaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmá káonaae. ³² ítáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábíq-wakote ááíqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáyababoq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkaráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqtê táí-wayukama aanábóíq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-aaimma mamá táíq ínoe. ³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq ínáyô?” téta ítama aónanoe. ³⁶ aíbôq-wayukama mirá téta ítama káonaae. ítáaro. keráwáqá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnýaba keráwáqá káonaae. ³⁷ anaaékaq ánôqa utáí-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma keráwáqá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráíq kéíye. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáíye. ⁴⁰ yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáíye. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáíye. ⁴¹ aabaúgóní tágama-yataaqa wáitana wíyókoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáíye.

⁴² mórai q umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ánayukaa kéíye. yemá uqmáráawata marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ aráaq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. aráaq-auma marabí máráamma akoqnáama íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áúmá marabí uqtamaráa-waigoma amakóráá kéimanibo itó-urenama aágoraa kéíye. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéíye. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéíye. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵ minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánûqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káríqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pááq uráíye. ⁴⁶ min-áúwáráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráíye. min-áúwáráímmá aágoqtaba anaaékaqa iráíye. ⁴⁷ áqnáabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánûqtuni márûpake iráíye. ⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. ánibo wemmá mararáké Áánûqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá

Áánûqtuni márûkonnama máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá mánunatae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minná amakógaráq naeagaráq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaaráq wániye. Ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma kanaaráq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpáq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma ketáái túgoma íma puínîmanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáá aúrakoma aúnnááqtaaka yiníq ínana kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aqtó-kánáaráqá werôqa yínaqtaa ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama áqnáabaqa ító-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaaráq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráninama íma kanaaráq yawitíniye. ⁵⁴ puí-áúwaráikómá waéqma ípui-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaaráq pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. míkánáaráqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokáq pááq íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákómmá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákómá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáágoma keqtáámá íma kanaaráq túpuiniye.”

téna kétiye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáíye. ániibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokáq awíqme kéin-aikoma keqtáámá kéyainaiye. ⁵⁷ ááqibo miráipoaqtaa Áánûqtukaq “tíkáíye” kéteqtaa wenáwîqa múte yauyónatae. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáámá puí-ákóqnáágóní aménáápáq íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúníq umátíkáaro. uyátárai-nakoni mayaímá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqti mayáirákémmá íráqôn-aramma iyániye.

16

¹ íbêqa móneqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimíyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabi áíkuma máa-yuma timá-yikaunata náaraq umáwabi yorupaíyábá yiráátunnata kéyorupae. keráwákáráq móraiq umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti meyápíké yaímma akáma paábaq kémaraiyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraq ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikáké yaímma waayanaammá mí-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamatéraq yeráwáqtábámá keráwáqti náápaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyíkáanata oro. ⁴ keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune. ⁶ kemá keráwáqtéma mibáqá yaugiq-kánáábínáq mútûq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqté yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq ónae tenna-márúpáq kóonune. ⁷ kemá yénúnnaama keráwáqté paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqté yaímma-wiyomma mánune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ipítiani-marukaq mánune. ⁹ ketí mayaíyábámá maakáqá taíganimma Áánûqtun-aama itaíyábá kéyikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáe.

¹⁰ Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íráqôníq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayaímá kémayaiye. ¹¹ máqtemma

keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákaiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yínîqtaba awé kéune. ¹² ketáái tîbâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaee téq wekák inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyee. miráipoana wemá kanaaráq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatíqqa íoro. ¹⁴ nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá yiráátero.

¹⁵ ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáraq wení aara iyápógarraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáqnaa íyábámá akoqnáá umá mayaímmá mamá mirá-uraae. ¹⁶ ánibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. minná mirá-káyúkágáraq yeté kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémarauene. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoaq kemá yemmá kéyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátíkaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi áíkutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákáraq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. ²⁰ máqtemma Ítuqtaba tîbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tîbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune. ²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawáaq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqté waíno. ²³ ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráuma waíno. ²⁴ missing? kemá Póroe. Tóqtanima agatáiyee.

**Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq
Korítiani-marupaq Ipítiani-marupaq Póroma watáama
kétitana Tímoti agatáie.**

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áíkuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Îtu Káríqtoni timátíkarai-naqa máunana minnýaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq keráwáqá timíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwîkaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma wenáwîkaraq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma wení paruyátáákómá keqtaámá kétimenataa wemá keqtaámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtaámá timakakí kéumatikaitaqaaboqtaae ketáámá mórai q umá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Îtuni tú-tiqa mórai q umá kémayaunataamanibo wegáráq keqtaámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórai q umá waayúkama keqtaámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtaáráá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaaráq itáiq-itaiq umá máeraq awé umá túma pukáinabaq kanaaráq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtae paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtaáráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaae kéune. mi-tútíqtábámá ketáái akoqnáama kanaaráq íureqtaaboqtaae túyánápímmá “puyónúnatae” téqtae tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtae “íbêqa puyónúna-kanaae” téqtae tiráunataamanibo maará téqtae ketáámá ítaraunatae. ketáámá kenamááríq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye. ¹⁰ Áánûqtuma keqtaámá pui-yátáápíké mamá paá kéumatikaiqtaae. ániibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá katáámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqtaáyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtaámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáianama netuq-wáyúkágáráq “tíkáiye” wekáq anaaékaq tínoe.

¹² ketúyánápíqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnýaba ketirunóbáqtáá íráqôniq kéiyé. min-árúpú-yátáákáráq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpáq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kétunaboqtaae keráwáqá ítama kanaaráq táganoe. ¹⁴ yaímmama áqa ítama kétagaee. uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kétune.

¹⁵ keráwáqá kétáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnnayaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kétune. keráwáqá kaayapáq ko timónaiyaba ôriq umá kétikaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kétune. ¹⁶ kemá Maaterónia-marabaqa ónááqqa ko timónateq uréq mibákémmá

yauwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kétune.

¹⁷ kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýabama kemá kaayaq-túyánánáq ítarauno? ímiye. kemá miráuma maa-márábí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miraráá-náqá ímáune. ¹⁸ Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitaae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. ¹⁹ Táératiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímmá anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. ²⁰ Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kétiye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokáq pááq kéiye. miráitaboaqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kétunatae: “miráuma wáino.” téqtaa Áánûqtun-awiqa múte kéyauyunatae.

²¹ taákaq máráaro. Ítu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráqá keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtáá aúyaqmakena ²² wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóé. miráuraitaba ketáámá wennátáá máunatae.

²³ Koríntiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kéitaiye. minná árain-aíne. ²⁴ keráwáqti kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikaiyabataama keqtáá íkétikaiqtae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránômma keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiye.

2

¹ miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kétékitaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. ² keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboaq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íkétikaiye.

³ keráwáqá kemmá timuqá matikaí-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá íkétikaiye. minnýaba naayóbáqá aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunnama kemá timuqá ímáránaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe. ⁴ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágayaunanama ketirunóbáqá um-maa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráíye. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kétékaimanibo keráwáqtábá “ôriq umá kétékaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

⁵ keráwáqti aúkáapikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yaímma keráwápíkékáráq mamá tiru-qtatááptáá káutikaiqtae. ⁶ keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo taíganimma wemmá táí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáíye. ⁷ íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aítqaaíq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáíyanama wení agaeyábámá wemá puíníyô? ⁸ miráuma íbêqa kemá inaa téq kétima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

⁹ min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá timónaraune. kemá itánaaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ánibo keráwáqá mirá-uraae. ¹⁰ miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káríqton-aurakaqa keráwáqtábá itáimma kemá wení kúmiqtabama kétéwikaune. ¹¹ abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

¹² kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátárai-nakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae. ¹³ miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoaq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyó? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

¹⁴ Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. Ítu Káríqtokaq yagaroqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwíqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáikaaq kéunatae. ketáái tóyáunapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétéma-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéiyé. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi itáíq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yawwéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kéunatae. ¹⁶ itáíq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáíq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máiyáyábá áraimma kanaaraq íma uráunatae. miráimanibo ¹⁷ yaímma óq-wayukama maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayáyábá keyikaiye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtaámá aúyaqtikena timátíkaraiqtaae. ketáá wenaúraqa kémaunatae. Ítu Káríqtoma ketirunóbáqtaá máiqtababoaqtaa ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aikaraq kétéunatae.

3

¹ ketáámá kenamááríqtaa ketáái tíwíq múte kéyayunataabiyo? keqtaáyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íráqôn-aaiqtaba aúbama agamá yímíqme uréire oníqtaá íkéunatae. ² keráwáqá kenamááríq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétémayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe. ³ keráwáqti táainapoma miráuma Ítu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá máí-naqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóni akoqnáánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-aba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káríqtoqtababoaqtaa maamináyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae. ⁵ nói-qtataarabi únntaama íma paá kenamááríqtaa mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáa wení kaqtó-wayukama máiyaba keqtaámá mamá yokaa kéumatikaitaae. ⁶ wemá wenamáa akoqnááma kétémitaqttaa ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma kétéma-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áikómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiyé. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiyé. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétémitaqttaa.

⁷ ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtakaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkaraq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae. min-ókómá ayuména putíkuraitatagaraqa yemá Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóni mayáimá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé. ⁹ itáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtun-aurakaq kateko-íyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáan-áikóni tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káríqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaaboaqtaa ááyama-aimma tíyábámá íma ikatíqa kéunatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawáaq uráiyé. tágama-yataaqa

putíkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónaraae. miraráámmá ketáámá íkéunatae. ¹⁴ Ítiráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae. ¹⁵ íbêkaraqa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéíye. ámáan-aimma yorautíyamma Ítu Káríqtoma wenamáa mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké kanaaráq matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama itáama mi-tábaráábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéítaae.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamááríq ketirunóbáqtáá máíye. uyátárai-nakoni Áágoma ketirunóbáqtáá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áípíké paá kéumagiye. ¹⁸ ketáái tóípikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá oíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-yuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenataa wegáraq Áágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma mimórámá mááye.

4

¹ Áánûqtuni paru-yátáákómá íraqôniq kéumatikaitaqtaaboaqtaa ketáámá maa-máyáíma wemá tímikaitaqtaa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá íkéunatae. ² mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá íkéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni watáama íkéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayaíyábágáráqá Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigeayábá íma ígáae téq kétune. ³ min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini oípi yawááq uráinikaa umá yawááq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéíye. miráuma yemá min-ókómá min-áípíké yimmá íma kanaaráq aónanoe. ⁴ ániibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqta itáíq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ániibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtugaraq mimóráé. ⁵ waabá-káyúkátí yúraaq Ítu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá íkétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágáráq mayaíma kémayaunatae. ⁶ Áánûqtu tiráíye: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkáimma Áánûqtuni ókómá kétagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni oíkaq ketáámá mamá karátíkáitaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoma maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtaae. ketáái túgoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáranikaa kéíye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúnîq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma íkéíye.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tiq matáunamanibo keqtáámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹ waayúkama keqtáámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánûqtuma íma keqtáá tiyúkaiqtaae. ¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni máí-akoqnaama káonaae. ¹² ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe. ¹³ owé. ketáámá

Áánûqtuni watáagoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáíq-itaiq íyábámá mórai q kéiyē. maará kéiyē:

“kemá itáíq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá kéiyē. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáíq-itaiq kéeqtaaboaqtae kêtunatae. ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtáágáráq pukáanabikeqtae mamá itó-umatikanoqtae. keqtáágáráq keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yímî-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-íyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéiyē. ¹⁷ áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtae ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kêtunatae. ¹⁸ miráitaqtae waayúkama kanaarác aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaarác íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

¹ ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéiyē. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúgé-námmá waayúka imá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe. ² íbêq-kanaaraq maami-túráqtáá máeqtaama taáma kémareqtae aúge-tuyabataa tikaíkáae téqtae kêtunatae. ³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônánataama ketáái tirun-íyápógómá óq-tuwaratitaa mayánîmanibo ⁴ íbêqa maa-túráq máeqtae ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kêtikaitaqtae anómma taáma kémarauatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-íyápógóqtábátáá íráqômma uyátá-maqma óq-auwaratima mayánîqtaba kêtikaiqtae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnýaba ketáámá timuqá kémarauatae. ⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnýaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoaqtae mi-qtátáákómá yínîqtabama akoqnáá umá kanaarác itánúnatae.

⁶ miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae. ⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “árainē” téqtae kéitaunatae. ⁸ miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtae uyátárai-nakote ko yagaroqtaanatáámá keqtáámá uyátá-maqma íráqônîq umátikaniqtae. ⁹ miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekác mamá timuqá marakánáqtae kéunatae. ¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káríqtoni yainái-ábíqtátágóní aúbác itó-onunatae. mi-kánáaráqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aiqtaba maa-túráqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aiqtaba maa-túráqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ Ítáaro. min-ákóqnaá-yáínái-kánáámá yínîpoaqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma timá-yimiyaba maqmá káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákáráq ketáaimma keréwáqti tirukaké kéitaae. ¹² móragaraq ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo keráwáqá keqtaáyábá timuqá maraígáae téqtaa kétunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaráq yauwéqma timá-yimigaae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúraqa íráqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqôniq kéiteta wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémmô yin-ááímmá aónama arútáaro. ¹³ yaímma keráwápíkémmá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “naginaagí-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtábátáa túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nôrawabi únnaataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqtaa mirá kéunatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtaáyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá képutana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamáárîq yetábá mamá íráqôniq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígáae téna kétiye. yeráwáqtábámá wemá púitana Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-márábí-káyúkáráa umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtáráa umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráa umá waayúkati táí-aainabi íráqôn-aiiqtabama ítiraunatae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá aúgeniq kéumakaiye. wení naayón-ááíkkómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaiye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqté-qtátááqá mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekáq yauwéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma timákáraiye. mikáké wemá káqo-yuma wekáq yauwéqma yiwíqme íyábá keqtaámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye. ¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáiyé. náayuwabi yemá maamin-áímmá itáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqtí kúmiqtabama íma agayániye. ániibo mi-kátáámá keqtaáyábá “kanaaráq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtaae. ²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káríqtoma timátíkaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kétaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yauwéqma yero.” téq kétima-yimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiqa íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabiqtaa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaaráq mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayaí-wáyúkámá keráwákáq inaa kétunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétimimma paábaq íma yúwáaro.” téqtaa kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá maará kétiye:

“Íráqô-kanaaraqa keráwáqtí táama itaraune. mi-kánááráq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiráiyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá kétiye. ítáaro. íbêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéiyé. owé. íbêq-yupaama keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiyé.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátáárîq íma kéunatae. mirámô onayábátáámá waayúkama ketáái mayaiyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma kanaarâq tínoe. ⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayai-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nôrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kétunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaa-yátáákárâq matáunatae. ⁵ yemá keqtáámá tebûqa kétumetataa ánná-naupaq tiwîqma tíkaraaqtaae. taígani-kayukama áikuteta keqtáámá iyámma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá íma waéqtaa taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá árainmma yímikaune. Áánûqtuma keqtáa íráqôniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itai-yátáákárâq akoqnáagaraq tímikaiqtaae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráá uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááikaa uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtááyábá íráqôn-aimma kéteta yaímma-taoqa táí-aimma tirááe. yaímma-taoqa ketáái tíwîqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa timá tigeerâq tíkaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kétunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áíné” téta tirááe. ⁹ waayúkama yemá tíwîqa ítaetamanibo keqtááyábámá téta “yeqti yíwîqa íma wáíye” téta tirááe. yemá keqtááyábámá “képuyoe” téta tiráámanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtáámá ayáá atíkaraqtaamanibo ketáámá íma tíkamma pukáaqtaae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémaráunatae. moneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wáiyataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyíkaráunatae. ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Ítu Káríqtokaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtáá kéwiye. ¹² ketáái tíbâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtááyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae. ¹³ ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtaa umá maamin-áímmá kétima-timunatae: “keráwáqti tiyáámma keqtááyôpaq árúqtuwerâq ketáámá keráwáqtábá tirummá tímunnaiqtaa umá keráwáqá keqtáámá tirummá tíméro.” téqtaa kétunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtamá mayáimá mayaiyábámá íma maqmá aónaaro. íráqô-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarâq yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákárâqá mimóráíq íma íyóye. ¹⁵ mórâiq umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákâq maraíyóyô? móra-waigoma Ítukaq arummá ámî-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámîn-nakotema yagaroqtáníyô? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá máí-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaarâq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamáárîq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tíráine:

“kemá yeqti yirunóbâq maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqti Áánûqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tíráine:

yeqti aúkâpikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá tiwiránúne.

¹⁸ kemá keqtibomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámûmaaqa auránoe.”

téna Áánûqtuma tíráine.

7

¹ ketí tíkáí-tibaqawaayuo, mirá téna tíráimma keqtáárâq anómma timá akoqnáá umákain-

aimma tímikaiqtae. miráipoaqtaa ketáámá ketáái túgonabi tirun-íyápógómmá mamá táíq i-qtátáákónôpakemma waeránátae. Áánûqtuma wetábá ikatîqtaa únna-naqa máimma we-qtábá aokarîq umá máiyabaae téqtaa ketáámá mánatae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqtí tiyáamma keqtaáyôpaq yaíkáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtaa tú-tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae. ³ mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaeráq mamá kétikaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq ketimeq maamin-áimma naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáráq keráwákáráq puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimóra-túyánákáq áikuma mánatae. ⁴ kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqtí túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae. keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémaraune.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaaráq aagaráie. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá wáqe-uráie. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaqa abarokáq kéitana tirunóbátáámá ikatîq í-yátááqá mirá-uraimanibo ⁶ Áánûqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yíwáqnaa kéie. Tááítati yayamá irénaboana kemmá umá tíqtaaiq uráie. ⁷ wemá íma paá yi-wáigómá mirá-uraibo wení watáagoma keráwáqtábá ti-wáigómá kemmá umá tíqtaaiq uráie. wemá keqtaá timá tímimma wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá aítaaiq kéeq keqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikaiye. mi-kúmíq-yátááqá abarokáq pááq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá urááe téna timá tímikaiqtae. keráwáqá keqtábá tiruqtábá umátíkáan-aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune. ⁸ ketí aúbama mi-kúmíqtábá naayóbáqá agatáunama min-áúbámá minnýabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minná íráqône. pááqya-kanaama kemá min-áúbámá yuwáiyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáa-kanaaraqa wáqe-uráie. ⁹ íbêqa kemá timuqá kémaraune. nôraq itaráq timuqá kémarauno? keráwáqá íma timuqá máraaqtababiyabo keráwáqá waeréq aúgen-amma matáatababoq kemá timuqá makáune. keráwáqtí tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoq keráwáqá tiruqtábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá íma mamá táíq uráunatae. ¹⁰ arummá í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokáq i-wáigómá waayúkama keqtaámá tirummá mamá kéwaeráie. mirái-waigoma Áánûqtuma keqtaámá kanaaráq tíwáqnaa íniye. minnýabama ketáámá timuqá kémaraunatae. miráimanibo ketáámá maa-marábí-káyúkáráa umá tiruqtábátáa onnamá minnágoma keqtaámá tíkamma puínîqtae. ¹¹ keráwáqtí tú-tiqtababoana íráqô-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá itáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe. keráwáqtí otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánáaq kéeq náayuwabi otaammá kutáa-yuyabama tíyamma umá yíkarae. keráwáqá kemmá tímónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma minnágoma keráwáqtí íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqtí tigaae-yátááqá íkewáie.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agataúpo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma itáamma keráwáqá keqtaá tirummá tímikaaqtae. ¹³ minnýabama ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraitaqtaa ketáágáráq timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áuyánámmá íkéitaiye. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqtí tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráie. ¹⁵ ániibo Tááítatima wenáama yaguyaq-tukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme

keráwáqtí naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kétiye. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémarauene.

8

¹ ketáái tibâqawaayuo, ketáamá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma weni waayúkama maakáq Maateróniabaq áíkuyo-yuraq miráiqtaba timá-timenaqtaa kéunatae. ² mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taiganimma matááe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata itaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáarebaq máa-yubaq yúwáawana uráiyee. ³ yeqtí oótapikemma taíbaq kéyime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáúnataama yemá aqtórárîq o-qtátáákárâq kéyime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígónîq umá kéyime. ⁴ áraimma yemá yeqtí mónerabi oótamma Yérútáarebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtaárâq inaa téta ítama aónaraae. ⁵⁻⁶ ááqibo yemá taíbaqo yímemma ketáamá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamáárîq yetábá uyátárai-nakomma ámîqtuweta mikákémmá yenamáárîq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá keqtaámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimonenama keráwápíkémmá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáarebaq máa-yuyaba wemá áaimma átáma áíkaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáímá mamá ánataikaae téqtaa timá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá keráwáqtí tirukaráq kéyime téna yiráátiniye. ⁷ keráwáqtí íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma kétéwana keráwáqtí itai-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtaá tímêqtaboabâq arútái-qtataariq ínéq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqtí paru-yátáápíkê uyátá-maqma yimígáae téqtaa kêtunatae.

⁸ minnýaba kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma kéyimewaqa kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma kétimonaune. ⁹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá tímimma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqônîq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkaiye.

¹⁰ írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá Yérútáarebaq máa-yuma yíwáqnaa ínéq túyánámmá ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráiyee. miráitaq íbêqa maará kêtune. ¹¹ nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataaraqtabama taákaq máráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaaráq keráwáqá yimínô? mútûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mútûq yímemma minná íráqône. ketáamá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kêtune. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mútûq yimínêtama yímero maa-kánáárâqá keráwáqá Koríntianibaq-wayukama taíbaq kêmatoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamáárîq aáwaqtababi móneqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaíyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“min-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma mórama áábátákárîq íkéitana min-nákómá náawabi pááqyamma mamá áíkui-waigoma umaatamá kémaiyaie. téna mirá kétiye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá tímí-náqá aúrâkaraiye. minnýaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémarauene. ¹⁷ ketáamá Tááítatiqtaba

maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae téqtaa kêtunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tibâqawaaraa-naqa timákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkáráq kêtitataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá wenóikaq káonaae. ¹⁹ Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê wiyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáiq-itaiq kéo-yuma Yérútáarebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaíyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa íneta aóneta Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbaq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únnatae” téta kanaaráq ítinoe. ²¹⁻²² Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútáiniq ónátqaa kéunatae. miráitaqtaa maami-kááyáq-nákátê yagaroqtamá wínimma káqomma móra-naqa ketáámá kêtimakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbarawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayaímá yagaroqtamá kémayaiye. ánibo káqomma maa-kááyáqá tibâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káríqtoni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígónîq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnataama minná “áraine” téta tínoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáarebaq yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maateróniawayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tibâqawaayuma Karíki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaatiraqa yíwáqnaa íneta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye. ³ íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánoe téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyana keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tibâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtôpaq íyamma minná íraqône. mi-mónéqtábá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyana Yérútáarebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópí pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánimanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraíno. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtababi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáígómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaaráq yimínoe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi mirá téna kétiye:

“wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana wení kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kéiyee.”

téna Áánûqtuqtaba kétiye.

¹⁰ waéqma itai-áímmá itáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa aáwaqa mamá kénaiye. miraráá umá Áánûqtuma keráwákáráq timínaq keráwáqá kanaaráq kaayoné-yátáákómmá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taíganin-aramma pááq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yímîqma kanaaráq ínoe. miráuma mikáyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá Áánûqtukaq “tíkáiye” téta kerawáqti amí-yátááqá yemmá yímênatataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimíyábámá mirá-uraiye. keráwáqti amí-yátááqnaq Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqti amí-yátááqtabámá yeqti yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqti amí-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá keyimiyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaqa “tíkáiye” tínoe. keráwáqtabá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ániibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-awiqa múte yawwínoe. ¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápi makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtoqpaq yíneta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtabá nunamummá tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtabámá wekák “tíkáiye” ténátae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákáráq kétima-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétima-timunamanibo kemá keráwáqte máeqa aqnún-áímmá kétima-timune téta yaímma-yuma kéte. ² kemá keráwákáq inaa kétune. keráwáqtoqpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaaráq kéitaune. ániibo yaímma keráwápi kékemmá téta keqtaáyábámá “maa-márábín-ááímmá kéwaraae” tiráámma min-áímmá íma áraíne. ³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááiqa kéowaqtaama ketáámá ááiqa íkéunataae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráíye. táigo-qtataakoni tí-kúrúmá yawitínîqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéíye. ketáámá unítîq-aikaraq ⁵ yúma mamé uí-áikáráq keyawarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi aúyaráimma ketáámá keyawarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqtoni níq umá kéwaraunatae. ⁶ yemá náayuwabi yeqti yóyaukakemma téta “ketáámá Ítu Káríqton anaaé kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiníq íma o-yúmá ketáámá yemmá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqti túrakaqa nói-qtataarabi abarokák uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinná-waigoma maannáyaba aákaq maraíno. ketáágáráqá Ítu Káríqtonnamunatae. ⁸ kemá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq máráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kétune. aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áímmá kétune. ániibo ketááyabama tigaemá íkeune. ⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéíye” tinnama minná íma árain-aimma kétiye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtabá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétimanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéíye” téta keqtabá kéte. ¹¹ mi-káyúkámá yemmá keqtaáyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqti yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatáánîq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátáaniq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamáárîq yeqtí ámáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamáárîq maqmá káonaunanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtaae. ¹⁴ aati-aatimá ketáái náápaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámûraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaq keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá uráunatae. ¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápi mayaímá máyaaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ánibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtáámá kétékaiqtaae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaaráq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ánibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awiqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ánibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “mín-áímmá neginaagí-aine” tínoe. ² minnáe. waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma tímákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kétékaitaq kemá kárún-aimma kétéma-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamáa wenná máiyaba kétékaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagaroqtaréna awaikókáq áqnaabaq winíkáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá irakabayaakómá Íbima kaaqaari-áínápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqtí túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaqa kégaiye. ⁴ min-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba tímá-timunaiqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá tímá-timunaqtaa kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqtí taákoma agaro kéiye. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtáá tímátikaraiqtaae” téta kétémanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáiq-itaiq kéune. ⁶ kemá íráqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kétémanibo itái-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnáyaba ítama kétégaee. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa tímá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétéma-timeqa móneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoaq minnáyaba keráwáqá pááqya-tiwiqa kéyamatimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqtí túma múte mamé kéuyune. minnáyabama kemá otaanáq kutáuno? ⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áíkuyo-yuma keráwáqtôpaq kéyunatama yemá kemmá móneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake túbâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá tíméq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mútûq árain-aikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétéma-timune. Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áíkón áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe. ¹¹ nôraq itaráq maamirán-áímmá kétéuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétémino? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétémino.

¹² miráimanibo kemá keráwáqtôpakemma móneqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá árainma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayaígómá yeqtí mayaígótê mórai q kéiyé” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe. ¹³ yemá kaaqaari-tímáyíkaráí-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáyíkarai-kayukaraa kéoe. ¹⁴ minnáyabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrakaqa mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaaráq aurániye. ¹⁵ miráinata Tááqtaani mayaí-wáyúkámá yemá waayúkati yúrakaqa tímáyíkarai-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagí-aine tiráamanibo keráwáqtí túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne. ¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náapaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Koríntiani-marupaq keráwáqtí aúkáapikemma mi-négínáagí-nákómá wetábá taíbaq-aimma ôriq umá kétiye miraráa umá kemá tenúne. ¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátááriqo í-yatabama yeqtí yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne. ¹⁹ keráwáqá neginaagí-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoq ketáagaraq itáaro. ²⁰ káqo-nakoma keráwáqtábá wení ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqtí túyánámmá kéyabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqtí tóíqa yuraapániye. ²¹ kemá aqnún-náqá máepoq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqtí yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagí-nakora umá túma maméq uyónúne. ²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítiráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítiráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-wayukabiyo? kegáráq Áábaraan-annabike-naqune. ²³ yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íraqóniq kéune. itáaro. taígani-taoqa minnáyaba ánná-naupaqa máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yátarakekaraq tebûqa yimí-ánnárákékáráq tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboq kemá kanaaráq minnáyabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebûqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnáyaba túma mamé uí-áíkómá neginaagí kéimanibo ²⁴ káqo-kaqo-kanaaraqa Ítiráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebûqnapo taíganamma (39) túma yurákáae. ²⁵⁻²⁶ káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópi-káárébímmá máunana yokíkáiye. móra-taoqa únókón ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítiráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakáae. anó-marupakaraq kaqmáapaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópitábágáráq ikatíq kéunata kaaqaari-tíbáqáwááráá-káyúkágáráq yemá kemmá mamá ikatíq umátíkaraae. ²⁷ kemá ketí mayaímá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa árainma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqe-uraiye. ²⁸ máqte-tupaama ókon-oko-kayukama Ítuqtaba áíkuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma itaraune. ²⁹ yeráwápíké yaímma-yuma aqnúníq kéowaqa yeráwáqtábábóaq kegáráq aqnúníq kéune. ániyo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá keyikaawanama minnáyabama kemmá týamma kéiyé. ³⁰⁻³³ Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima wení kawáá-wáyúkámá tímáyíkáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta uráae. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá

mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqton aboámá ketaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwîqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12

¹ ketí náápaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábágaráq uyátárai-nakonopake awaameq-yátááqtábágaráq tenúne. ² kímora-naqa Ítun anaaé kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáiyé. min-nákómá wenaúraq utái paá arun-íyápóáq utáiyó? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitaiye. minnámo pááq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiye. ³ ókaraq kétune. wemá wanaúgaraq máqe urárani íyaq wenaúgaraq máqe uráranio? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íráqô-marukaq utáiyé. ⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewánîq uráiyé. maami-qtátááqtábámá maa-márábi-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero. ⁵ miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamáárîq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúnîq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. ⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. watáama téq nôrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma kéyiraatiye. kemá ketí árain-aikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama “wení árain-aikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máiyé” téta tínomanibo min-áímmá íma áraine.

⁷ kemá anómma íráqô-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areríyagoni áwáyaakoraa kéiyé. miráuma mórama Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebûqa tímínikaa kéiyé. kemmá mamá aménáápáq tíkítaq máunaboq ketí túma kanaaráq íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaíkáae téq kaumobáq ítama aónaraunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yauwéqma tímá tímikaiye: “wenamáa ketí íráqô-qtataakoqtaba emá kéone. miráítaa emá aqnúnîq kéonanama ketí akoqnáágoma emmá íráqôniq umákaitana akoqnáá pááq kéiyé.” téna yauwéqma tímá tímikaiye. miráinaq kemá aqnúnîq únnayabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútúma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu Káríqtoqtabama aqnúnîq íyábámá kemá timuqá kémaraune. kemá yikáráran-áímmá kémayeq tú-tiqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaae. taíbaq áwáábîq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá Ítu Káríqtotababoq itó-uma akoqnáá kéune. mirái-qtataakoma ketôpaq yiqtábámá kemá timuqá kémaraune. kemá aqnúnîq únna mikákémmá mi-kánááráq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígónîq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáárí-tímáyikárái-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma tímáyikarai-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ániibo Áánûqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaamanibo kemá paá miráuqte kéuyunaq aónaraae. ¹³ káqo-kaqon-aikapakemma Áánûqtuni waayúkama mórabí áíkuyo-yuti aúkápikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáá pááqyan-iraq umátikarauno? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímonaraunapoq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéiyó? kemá keráwáqá íráqôniq

umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáríq umá keráwáqá ko timónanaaq yokaa kéune. ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa timéq tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí moneqtabama kemmá íma kétékaiye. ímiye. Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétékaiye. ítáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqtaa íkétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaqa yeqtí iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágáráq keráwáqá timénúne. miráiyabama kemá timuqá kémarauone. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaarq timínô?

¹⁶ yaímma keráwápíké maará téta tínoe: “áraine. Póroma keqtáá yama kétimonenama meyámma íma matáíye. ááqibo wemá aúyánákárq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaíqtaae.” téta tínoe. ¹⁷ keráwáqá kéitaae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mikáyúkámá yemmá ketí aúbagaraq keráwáqtôpaq timáyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae téq inaa tiráune. ánibo kemá óqa túbâqawaaraa-naqa timákaunana wetê yagaroqtamá uráíye. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáíyo? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókáq-Áágóní anaáe kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráíq kéíye.

¹⁹ keráwáqá túyánámma ítáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaao” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. ánibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátái tíkáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa íyábá mirá kéúye. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí tááikoma kemmá tíkáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámma ítáan-iraq umáwaq máeraq ónúnô? minnýyaba kemá netuq-túyánámma kéitaune. keráwáqtí aúkápimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq tíyamma í-yátáákárq aúyababa í-ááíkáráq tikaarán-áíkáráq káqowa-kaqowamma timá táíq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwîqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákáq íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtôpaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónúnô? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápíkémá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaga kemá tiruqtabá ôriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobáríq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumoyúmá mikáq máíya-yuma mimórá-áín áátuqma tero. ² keráwáqtôpaqa kaayapáríq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tikaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minná kemá keráwáqtôpaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéokayukama paru-yátááqá íma yiménúne. ³ Ítu Káríqtoma ketáarake watáama árainmma tínaraq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáárakemma móragaraq wemá paá máíye. ketáámá Ítuma aqnúnîq uráiniq umá móraiq umá aqnúnîq kéunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáárake wetê yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamááríq maqmá aónaaro. maaminnýyataba abáá umá aónaaro. minná itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káríqtoma árainmma keqtí tirunóbáqá máíye téraq kéitaa? weqtábá keráwáqá ímo ítareqa keráwáqá aammá arábaraae.

⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýaba keráwáqá itaíkáae téq kétude. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétude. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáa íma arábáúnayabataa minnýaba keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaígáae téqtaa minnýaba ketáámá nunamummá kétude. ⁸ ketáámá kenamáárîq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnýabama ketáámá timuqá kémaraunataamanibo ketáámá aqnúnîq únnayabagaraqtaa timuqá kémaraunatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútûq mamá íráqôniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétude. ¹⁰ minnýaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaq ko yamá kéonanama keráwáqtî táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma tímígónîq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá íyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítímikaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí wataáama tímá ánatanune. keráwáqá mútûq íráqôniq umá auráiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitera q mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ánibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáaráá umá káqowa-kaqowamma tiyáamma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma tímáykáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétématikaae.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akáí-yátáákógáráq Aokaq-Áágóní aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing? kemá Póroma Tímotigarare.

Karétiani

Îtun **anaaé kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marukaq Karétia-marabaq mórabi áikuyo-yubaq Póroma agatáie.**

¹ kemá Póroma Îtuma timáyíkarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Îtumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáiráqá tááyaraie. ² ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá Karétiani-marabaq áikuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma kéyuwaunatae. ³ ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íraqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá tímêtaao. ⁴ Îtu Káríqtoma Áánûqtuma ketibotáái aúyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyánîq uráie. wemá mirá éna íbêqa maa-márábí wái-tai-aapike keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uráie. ⁵ miráínataa ketáámá Áánûqtun-awíqa aati-aatimá múte yauyónatae. miráuma waíno.

⁶ keráwáqô, miráonaiqtabama kemá iyánáaqa kéune. Îtu Káríqtoni íraqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae. ⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáie. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéeta Îtu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq nááeq kéoe. ⁸ miráimanibo ketáá keráwákáq móra átê-wataama timá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma tínna átê-wataagoma minnâgogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma móraiq ínnama minnâ kanaaráq móra-nakoma mirá énama wemá áíta-marupaq puíno. ⁹ naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kétunatae. ánibo móra-nakoma átê-wataama timá-timina-waigoma naayóbáqá ítaraanaikaa ímo ínanama minnâkómá áíta-marupaq puíno. ¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikáni íyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqtaqoq maamin-áímmá kétune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúnamanibo Îtu Káríqtoni mayái-náqá íma mánune.

¹¹ máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-áté-wátáámá keráwáqá naayóbáq timá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá pááq uráie. ¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Îtu Káríqtoma wenamáárîq kemmá tiráátiraiye. ¹³ naayóbáqá kemá nôrabi uráunna-aaimma minnâ keráwáqá ítaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Îtukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta áikuyo-kayukama mamá táíq umáyíkarane. ¹⁴ ketimatoq áa-yuti aúkápimma kemá taíbaq-wayukama uyátáreq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámáaq akoqnáá kéune.

¹⁵ miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-kánááráqá kemmá Áánûqtuma aúyatikaraine. wení íraqô-qtataapi wení mayaímá mayaíyábá tiwíkaiye. ¹⁶ wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minnâ íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae. ¹⁷ kemmá uyátéta áqa timáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ánibo anaaékaqa Tamáátikatibaq uráunamiye. ¹⁸ anaaékaqa kaumo-káritímáátímá yáwitaq Pítaate watáama ténáaq Yérútáárebaq utáunamiye. ánibo wetê tiyááka umá móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye. ¹⁹ timáyíkarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yêmitima uyátárai-nakoni ábâkoma wenamá aónaraune. ²⁰ min-áímmá íbêqa keráwáqtôpaqo agayáunama Áánûqtuma

káonaitaq kemá keráwáqá kaaqaarimá íkétima-timune. ²¹ anaaékaqa Tíría-marabaq Tirítia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye. ²² miráimanibo Yúriabaqa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóikaqa Ítimonaraae. ²³ yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-nákómá tíkamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae. ²⁴ minnâyaba yemá Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

2

¹ kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páánabatite keqnáámmá Yérútáarebaq utáuyane. kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae. ² Áánûqtuma kemmá tiráátitapoq uráunae. maamin-átê-wátáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minnâ kemá Yérútáarebaq anó-kayukama Ítuqtaba áíkuyikareq yemmá káyiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaane: “maami-máyáímá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraqa kanaararé tînô?” téq ítama káonaune. ³ Tááítati ketê mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta móra-yuyanakaq íma makááe. ⁴ itáaro. yaímma-wayukama ketáái tîbâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqáárí-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípké keqtáá paábaq mamá kétiyuwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táíq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá keqtáá mamá yagaroqtánaae téta irááe. ⁵ ketáámá yemmá yíkáiniq íkúnatae. miráitaqtaa átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kéyaqtoraunatae. ⁶ ánibo mórama anón-iwiqa wáíye tíya-kayukama ketí átê-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqma arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wáikayukayabama minnâyaba paátataare kétune. Áánûqtuma waayúkagoni áwîqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. árainma ímiye. ⁷ Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabaq timákarainiq éna móraiq umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó tiyo” téna timátikaraiye. ⁸ owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabi mayaímá mayaíkáae téna timákaraiye. móraiq umá Áánûqtuma akoqnáárake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaao” téna kemmá timátikaraiye. ⁹ Yêmitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokarîq umá mayaímá tímimma aónaraae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtaa móra-tiyakaq makáunatae. minnâ yemá Ítiráaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaíyaqtaa ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayánúnatae. ¹⁰ kímora-yataaqa keqtáámô Ítaan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtábá kemmá kétékitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

¹¹ Pítaama Áátioki q itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéíye téq wemmá timá ámikaune. ¹² naayóbáqá Yêmitima tímáyíkái-kayukama íuraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráíye. miráimanibo mi-káyúkámô káyemma yetê ókaraq aáwaqa ínaraiye. miráimanibo yúma kárátaa-kayukati yáaqa ikátaiye. minnâ yúma íkárataa-kayukagaraq yúma kárátaa-kayukama íma yagaroqtamá kémaae. ¹³ tébakaq Ítiráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana Páánabatigaraq yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkáráá umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae. ¹⁴ kemá yemmá yimónáunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúraq Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítiráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakora uráane. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítiráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune. ¹⁵ áraine. ketáámá Ítiráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítiráaeo-kayukati ámáan-aimma paá wáráaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítukaq itáíq-itaiq umá arummá aménama

Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. áamáan-aimma paá wáraaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéipoaqtaa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ¹⁷ miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboaqtaa minnárake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtaa ketáámá ketábátáá aónaraunatae. Ítu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? árainma ímiye. ¹⁸ itáaro. keqnáámmá yauwéqma Mótetini áamáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-ámáan-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánune. min-ámmá íarutain-ane. ¹⁹ Mótetini áamáan-aikoma kemmá aúwaraimma íma tímikaitapoq yawítítukaune. mûtûq-amaan-aimma kemá íma kanaaráq wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini áamáan-aikoma téna “puínóne” kétiye. miráitana áamáan-aikoma keqtáá tíkamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kétémitaae. ketí aúpáq-áímmá itáaro. minná ²⁰ kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibáq máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma áamáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káríqtoma ketí tirunóbáqá máíye. min-náqá Póroe te-náqá íma máíye. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni áanikokaq itáíq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo keqtábá pukuráíye. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráíye. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáíye. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráíye. ²¹ Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. áamáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaaráq Ítu Káríqtoma pukáimma minná paátataaqtaba pukíné uráimiye.

3

¹ neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káríqtoma pukáitaq keráwáqtí túrakaq tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá aíbôqnaaboqa káutikaiyo? ² kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba timá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? áamáan-aimma wáraaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq okákénáq matááo? owé. ³ nôraq itaráq íbêqa neginaagí kéoo? áqnaabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa áamáan-aikaraq puí-yátáákáráq íyaq yauwéqma mirá íno? ⁴ naayóbáqá keráwápí ummaa-yátááqá pááq uráimma minná keráwáqá paá min-úmmáámá matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe. ⁵ nôraq itanawáq Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tiména keráwáqtí aúkáapi anón-awaameq-yataaqa tarôq uráíyo? keráwáqá áamáan-aikoni mayaímá máyaaqtaba mirá-uráiyo? ímibo wení átê-wataama itéq anaaé wáraaqtabae téna mirá-uráiye.

⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráine. ⁷ miráinaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnaá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe. ⁸ naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnaá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine: “epíkémmá máqte-marabaq-wayukama íráqôniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine. ⁹ Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákaraine. mórai q umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyikaniye. ¹⁰ máqtemma áamáan-aikoni aménáápáqô kémae-kayukama yúyánápímmá téta “minnárake Áánûqtun-aurakaqa kateko

umá mánunatae” tétama min-ámáán-áikómá yemmá yawááq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétéiye: “máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mûtûq waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétéiye. ¹¹ ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámáan-aimma mûtûq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétéiye: “min-nákómá wení itáíq-itaiq í-yátááqnapó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matúq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétéiye. ¹² ámáan-aimma Ítukaq itáíq-itaiq í-yátááqtabámá íma wáiyé. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma íwarenama min-nákómá puíniye. ókaraqa agamatá-kánnáágómá maará kétéiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mûtûq warénama wemá kanaaráq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétéiye.

¹³ ketáámá ámáan-aimma mûtûq íma kanaaráq kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtaámá yawááq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtaámá íma yawááq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtaáyábámá yawááq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtaáyábá yawááq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkáiye. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kétéiye: “móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawááq-i-nare.” téna kétéiye. ¹⁴ miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiye. wemá miráurairoaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba timá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana Áánûqtu timá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráiye. minnáyaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráamma keráwáqtôpaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá iráiyé.

¹⁵ itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábíké íma yaímma mayáino. ¹⁶ Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uraiye. kanaaráq Áánûqtuma téna anaaékaqa íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiyé. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma kámena wení iyápógaráq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nóiyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “ení iyápóe” tiráine. min-iyápómá Ítu Káríqtoe. ¹⁷ ketáagon áaimma maará-uraiye. mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámáan-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánááráké ayáqtaá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuraiye. mikáké Mótetini ámáan-aimma pááq uráiye. mi-kánáámá pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiye. ¹⁸ ánibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqtaámá kanaaráq ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáán-áínápó íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo keqtaámá paá Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtaae.

¹⁹ abo nôraq itanawáq ámáan-aimma wáiyó? wemá maará-uraiye. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátinenataa mirá-uraiye. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáán-áímmá kéwáraunatae. Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáán-áímmá maa-márábí iráiyé. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáán-áikómá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyôpaq iráiyé. ²⁰ miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uraiye. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikaiye. ²¹ miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqtaámá ámáan-aikoma íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-iniye. ²² ámáan-aikoma keqtaámá kékén-áímmá kétimatimiqtaae. kúmiq-yataakoma

máqte-kayukama ánná kúyikaraiye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá minnýyaba kétiye. miráipoaqtaa ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwaráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaaráq mayánúnatae.

²³ naayóbáqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kútikaraiqtaae. ániibo ketáámá ánnábí máqetaa mi-kánáárakémmá áaimma átáma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae. ²⁴ owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tirááti-nakaa umáe kéwitana mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma iráíye. mi-wágóní anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae. ²⁵ íbêqo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máíye. ²⁶ abo itáíq-itaiq í-yátááqnápó Ítu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtmá Áánûqtun-araaqa keráwáqá mááe. ²⁷ Ítukaq mórabi yagaroqtmá nommá peráí-wáyúkámá wenáaimma kémayaae. ²⁸ miráipoana mi-máqte-káyúkámá mimóráíq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaeao-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ítu Káríqtomma mórabi yagaroqtmá mimóráíq umá mááe. ²⁹ Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaaráq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. íyápógoma maabumá máqte-urai-kanaaraqa wemá miráuma mayaí-nákóráá umá máqte-uráíye. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáe. ² wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá timákarainakanaaraq wíno. ³ ketáágáráqá miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánááráqá máqtemma maa-márábín-ámáán-áíkoní aménáápáq máqte-uraunatae. ⁴ kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqte-uráíye. ⁵ mi-káyúkámá min-ámáán-áíkoní aménáápáké ayúqyikanena kukáíye. miráuraipoaqtaa ketáámá kanaaráq Áánûqtun-araaqa mánunatae. ⁶ íbêqa wení iyápó-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái tíyaqnobaq min-Áágómá maará kétiye: “apááô, ketiboó” téna tirupiké kétiye. ⁷ miráitaq keráwáqá ókaraq mayaí-wáyúkáráá umá íma mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaaráq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye. ⁸ áraíne. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma ítarepoaq maníkóní aménáápáq máqte-uraamanibo ⁹ íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitae. abo kemá maará-tenuno keráwáqtábá Áánûqtuma kéitaiye. nôraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétékaiyo? min-ámáán-áíkomá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayánéraq kéoo? ¹⁰ keráwáqá nôraq itaráq aokaq-yúpáámá aokaq-wíyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áíqóqtábámá omáqá kémayaa? ¹¹ keráwáqá kemmá ummaamá ketime. miráitaq ketúyánápímmá ketí mayaígómá keráwáqá wáimma paátataakaa ínabo téq kétune. ¹² ketíbâtiwaayuo, kemá keráwákáq inaa-inaa kétune. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtíkaraikaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaeao-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtíkaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. ¹³ naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwáqá átê-wataama timá tímikaune. minnýyaba taákaq kémaraae. ¹⁴ kemá karímá kémayeqa keráwáqá mayaígóní ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tinaaémma kéumatikaae. tibô íkamatikaraae. ímiye. mórana

Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Káríqtonabi wenamáárîq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátíkaraae. ¹⁵ ketábá keráwáqti timuqô marái-yátááqá náakaraq wáiyó? kemá abarokáq keráwáqti íráqôn-aiqtaba kétune. minná keráwáqá keqtábá ôriq umá kéticaipoaq keráwáqti túamma kubíqma kemmá timínóaa kétune. ¹⁶ nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboaq kemá keráwáqti namurowáq aúkáúnô? ¹⁷ áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íráqôn-aimma kétima-timeta keráwáqá timíqmi kéo. kemmá kétéweqtatuweq yeqti yinaae waraígáae téta kéoe. ¹⁸ íráqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa iyábá timá-yimenunataama minná kanaaráq íye. ánibo ketáá mórabi ímo maéqtaama min-ááímmá íma yúwáaro. ¹⁹ ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa iníkáá umá tíqa kéiyé. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaráq Ítu Káríqtoma keráwáqti tíyaqnobaq wenáaimma pááq umá ánataniye. ²⁰ tirunô kemá keráwáqtê íma máune. kemá keráwáqtábá káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqti táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitaune.

²¹ keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaa? ²² agamatá-kánnáábí minnýaba kétéiyé. Áabaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwîq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. ²³ paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákáraiye. ánibo káqon-inikoma marákárainimma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákáraiye. ²⁴ waéqma itaí-áímmá mi-kátáágóní áaimma wáiyé. mi-kááyáq-ínikórátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúkate timá yarúmakaine. mórama timá yarúmakain-aimma Táínai-anubake iráiyé. min-áíkkáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóní awaaaméré. ²⁵ Táínai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérutáarebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqti awaaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaaméré. ²⁶ ánibo Térai Áabaraani áwîq-inikoma Ítu Káríqtoqaq itáíq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaaméré. ²⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará kétéiyé:

“aaragô, keráwáqá anaamoq-nóinímmá

timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.

keráwáqá iyápóma marakáiyábá tíqa íuraipoaq

timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.

paá máa-noinimma yeqti iyápógoma

yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”

téna kétéiyé. ²⁸ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ááítekimma Térain áanikote mórai q kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákaraiqtaboqaq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae.

²⁹ Égaani áanikoma aaraukák-ááíkkákémô marákárainimma wemá naayóbáqá wenábâkoma Ááítekimma mamá táíq umákaraine. Ááítekimma Áánûqtuni Aágokake marákáraiye. minnýaba Ááítekimma awaaómá awááguraine. íbêkaraq min-ááímmá paá wáiyé. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiqtaba yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq itáíq-itaiq iyábá yúyánámmá itáa-kayukama kéyiwaagoe. ³⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráiyó? maará kétéiyé:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq

paábaq watuwaa.

áwîq-inikoni áanikoma wenamáa

min-ínikóní máqte-qtataqa mayániye.”

téna kétiye. ³¹ tîbâtiwaayuo, móraiq umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Ítuni waayúkatakaama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5

¹ Ítu Káríqtoma keqtáá naayón-ámáán-áipíké ayúqtíkaraiqtaae. ayúqtíkarai-kayukaraa umá paá máero. minnáyaba Ítuma máigaae téna kétiye. miráitana keráwáqtí ayúqtíkarai-qtataaqa yaqtóráaro. móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro. ² Ítáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ániibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqtí túma karáiyana kanaaráq Ítu Káríqtoma íma kanaaráq tíwáqnaa íniye. ³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táínai-anubaken-amaan-aimma mútûq íwareqa puínoe. ⁴ ániibo keráwáqá ámáan-aimma paá waráiyana Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káríqtonopake Áánûqtuni paru-yátááipíké nékaq mánoe. ⁵ Aokaq-Áágóní akoqnáárake ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoraananataa Áánûqtuma keqtááyábá “kateko-wáyúkááé” tîníqtaba awé kéunatae. ⁶ ániibo ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karaí-ááíkáráq aúma íma karaí-ááíkáráq minná paátaare. ániibo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq éqtaa tirummá amí-yátááqá minná anó-qtataare.

⁷ áqnáabaqa Ítukaq itáíq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo? ⁸ Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimma íbêqa keráwáqô wáráa-tuyanamma Áánûqtun-aaimma íma wáíye. ⁹ Ítáaro. yemá maará kéte: “pááqya-qtataaqa (yíqtima) kara-káyúkátí yammá agayai-kánábí makáiyana yakómá itorániye. ¹⁰ miráráá umá móra-nakoma keráwáqatí túyánámmó mamá táíq i-nákóní áwîqa kemá íma ítaraunamanibo Áánûqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá ketê mórabi yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqtí túyánákómá ketí tiráátúnna-yataakaq yawwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune. ¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítúnnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaa? kemá abarokáq téq “túma káráaro” tenatamá Ítiráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. ¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará timá-yimenaq kéune: “kenamáárîq keráwáqtí tíwáa-kakamma ko káráaro.” ténáá kéune.

¹³ ketíbâtiwaayuo, Áánûqtuma keráwáqá ayúqtíkaiqtaae téna tááyaraiye. keqtáá ayúqtíkaraiipoaq keráwáqtí tikaí-yátáákómá íma wáráaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtíkaraiipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma mórabi miráuma wáíye:

“keráwáqá kenamáárîq tirummá oníkáá éraq móraiq umá keráwáqtí timakaq maíya-kayukama tirummá yíméro.”

miráuma wáíye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá keiyáá unítíqa téq ááiq éqa kanaaráq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútûq áíkuyo-kayukama máqtemma táíq umáginoe. ¹⁶ miráimanibo kemá maará téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágóní áaimma wáráaro. ániibo keráwáqá mirá éqa kanaaráq keráwáqtí túgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. ¹⁷ ketáá káonaunatae. mi-tái-ááíkómá Aokaq-Áágómmá mamá márúte yuwánéna kéíye. mi-kááyáq-wáígórátámá namuroîq kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe. ¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóní anaaémo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq íma mánoe. ¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéíye. kebó-yátááqá táí-aaimma waátâ-yuyanamma wáíye. ²⁰ óqtakakaraq yaatakáráq nunamummá tí-ááímmá kéte. uwaatagáán-ááímmá aá awáágî-yataaqa unítíqa tí-yátááqá kárún-aaimma tí-yátááqá áyamma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we ánnáma mamá yataí-yátááqá ²¹ aúran-anna aí-yátááqá taíbaq aíbôq-nomma nai-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmô tarôq étama

Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe. ²² miráimanibo Aokaq-Áágópíké maarán-ááímmá pááq kéiyé. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáiyé. ²³ ketáámá túma pukáipaq awé kúnatae. íraqóniq kúnatae. arupú umáe kéuyunatae. itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae. káqo-yuma tikaq múte kéyikaunatae. ketáái túgoni akai-yátááqá kéyaqtoraunatae. min-íraqó-qtátááqtábámá aammá aúmatan-aimma íma wáiyé. ²⁴ máqtemma Ítu Káríqtoni waayúkama yemá táí-aaimma yetúgoni akai-yátáákáráq kaapaq-yátáq arááparainikaa uráitataboata ókaraq íkéwaraae. ²⁵ ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágótê yagaroqtamá wáiyé. min-Áókák-Áágómá Áánûqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. ²⁶ ketáái tíwîqa íma múte yawíyataa ketáái tîbâqawaayuma íyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma koyukaayúmna ono.

6

¹ ketîbâqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariq í-náqá keráwáqá Ítu Káríqton-aaimma warané kéiya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyíkáaro. Tááqtaama keráwákáráq makáqma aónaiyabae. ² keráwáqá keráwáqti tîbâqawaayuma ummaa-yátááqtábá kammáa kaiyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káríqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae. ³ ánibo móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwiqa wáiyé” tînimanibo wenáwîqa íma wáitana wetábá wenamááríq kaaqaari kétiye. ⁴ ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá táí-mayaiyababi íraqô-mayaiyabiyo téqtaa maqma aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íraqóniq itana wemá kanaaráq amuqá maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye. ⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqtí mayaímá iyááqtá kumá máyáaro.

⁶ móra-nakoma Áánûqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

⁷ keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáráabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaaráq íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimóra-yátááqá utániye. ⁸ itáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kai-kánaágómá miraráá kéiyé. abo móra-nakoma wenáúgoni akai-yátááqá warénama wení aqtó-kánaáráqá puí-yátááqá mayániye. ánibo móra-nakoma Aokaq-Áágóni akai-yátááqá warénama aqtó-kánaáráqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye. ⁹ miráinaqtaa ketáámá íraqôn-aaimma waráiyábámá íma tîbôkariq ónátae. minnáyaba íma tîbô kégaitanama anaaékaqa íraqô-meyamma mayánúnatae. ¹⁰ miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaaráq ketáámá máqte-kayukaraq íraqóniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtîbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaba áqnábariq miraráá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

¹¹ kemá kanamááríq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro. ¹² mi-káyúkámá keráwáqti túma karánáae téta yemá nôraq itatawáq akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúrikaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítíráeowayukama yemá ikatíq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukái-nakomma itáíq-itaiq umá wáráánataama minnáyaba tú-tiqa iyábááé téta yemá ikéyikaiye. ¹³ miráitata yemá keráwáqti túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaaráq yíwîqa múte yawínoe. abo yemá yúma káráa-kayukama yenamááríq mútûq-amaan-aimma íma kéwaraae. ¹⁴ aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwîqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáitapoaq wenáwîqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakora umá túyánápí wáiyé. kemá maa-márábí-káyúkati yúrikaqa miráuma tikaí-yátááqtábámá pukái-nakora kéune. ¹⁵ aúma karaí-ááikáráq aúma íkarai-aikaraqa minná paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma

anó-qtataaqiye. ¹⁶ minnáyaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áikómmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq wení paru-yátáákáráq yetê máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno. ¹⁷ íbêkaraq anaaékaraq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama kéyiraatimma minnâ kemá Ítu Káríqtoni mayái-náqúne. ¹⁸ ketíbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Ipítiani-marupaq Póroma agatáiyé.

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítaini-marupaq-wayukama náayuwabi Îtuma Metáíyan-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama minnáyaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote yeqtôpake kuména maamin íráqôn-aaikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmímma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

³ Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqiye. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtáámá umátikenataa minná wenáanimma keqtáábí wenôpake timátíkáitana kukáiyé.

⁴ Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátíkaraiqtaae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtáámá Îtu Káríqtoni-annabi pááq umátikenataa tiráiyé.

⁶ miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwîqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtátááqá Áánûqtu ketáá paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráiyé.

⁷ Îtuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái táwî-meyamma mamá paá umátikenata íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánûqtuma keqtááyábá íráqôniq kéumatikaiqtaae.

⁸ Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtátááqá wemá paá tímikaiqtaae. minnáyaba anónna-anonna íma kanaaráq aménúnatae.

⁹ Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtáámá wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiqtaae. minná

¹⁰ Îtu wení kanaamô pááq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náápaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamá wení aúyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-aimma keqtáámá Ítíráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáíyama keqtááyôpaq wemá timákaraiye. ¹² miráitana ketáámá áqnáabaq-kayukama Metáíyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-márábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigaae téna tiráiyé. ¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítíráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áikómá kanaaráq pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánûqtuma wení awaaméqá keráwákáq maréna minná wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna timáyíkaraiye.

¹⁴ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnáyaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwîqa yaaguyabínoe.

15 miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq umá yáqtóráama ítareq keráwáqá mi-káyúkámá Ítun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yímêma ítareq 16 minnáyaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq “tíkáiye” téq keráwáqtábá kêtune. keráwáqtábámô nunamummá kêteqa 17 kemá ketáái anómma kateko-kétibótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amíyátábá kêtune. mirámô inaqaama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá nunamupí kêtune. 18 maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kêtune. minná keráwákáráq Ítun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaarác yimíniye. 19 Áánûqtuma wení akoqnáágoma ketáágárác máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá wáíye. wení anó-akoqnaama kémayena 20 mimórá akoqnáánápó Áánûqtu Metáiyamma pukaípíke atínakaraiye. Áánûqtu Ítumma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáráíye.

21 Metáiyama wenáwîqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máíye. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápác wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá íniye.

22 Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápácá aítaupi makáiye. Áánûqtu páác umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa wekácô itáíq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.

23 maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye. maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama Ítuma wenáagoma yetirunóbácá ógikaiye. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma Ítu Káríqtoma ógikaae.

2

1 keráwáqá íma Ítíráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámáan-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúrikaq pukáa-wayukaraa umá máqce-uraae. 2 naayóbácá maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánámmá Tááqtaama yabitiráíye. 3 naayóbácá ketáámá máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtaa abo túgoma iqtábáé téqtaa miráráá uráunatae. túgoma wenápácá koyágu-yayagu umá táwî-aimma páác uráunatae. miráiqtaba Áánûqtuma keqtááyábágárác aatáá tiwááguraiqtaae. 4 ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtááyábá ôrikaa umá kákaiye.

5 ketáái kúmiqtababoana anónná táwî-meyamma mamá yínaqtaa puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikaiqtaae.

abo minnáyabama wekác náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínîbo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. itáaro. Áánûqtuni paru-yátááqtábábóana íbêqa ketáámá itaa puyónúnatae.

6 Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiráin-nácá Ítute min-nákámá keqtááyábá naayóbácá tirááye:

“anaaékaq yemmá kerátámá atínikeka yabíkáin-akoqnaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa páác uráíye.

7 miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yiráaráómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiráí-nácá Ítuma keqtáámá tíménataa tiráátiniye.

⁸ keráwáqá wemmá itáíq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqti kúmiq-yataapikekaraq puí-yátáápkégárâq tiwíkaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayaírâké matááe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye. ⁹ Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánápi “ketáái táaimma uyátáraiye” téta yetúma múte yauwínômanibo

¹⁰ Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtaae.

ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtaa íbêqa mayánatae.

¹¹ túyánámmá itáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq kárâma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyarâae.

¹² taákaq márâaro. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma Metáíyanopake nékaq máqe-urâae. máqte-kayukama yeqtí aúkâapike Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma tímáýikaraimanibo keráwáqá mi-kánáárâqá Áánûqtuni tímú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáá-aikaraq keráwáqá íma yaímma káyainâae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq abo íma Áánûqtunnama máqe-urâae. ¹³ miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaénápo keráwáqá yabititaq Áánûqtuni waaqókâq irááe. ¹⁴ mirá téqtaa kêtunatae.

Ítu Káríqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áíkuyikaraiye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqti aúkâapimma naayóbáqá kurumá íma kanaarâq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarâpatukaiye.

wemá yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkâiye.

¹⁵ wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni ámâan-aimma wemá yawarâpama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkâapi kaayoné-yátááqá mamá yíkaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna pááq uráíye.

¹⁶ kaapaq-yátâq wenaúma keqtááyábá tíména Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwíkai-kayukatae.

Ítuma yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkâiye.

¹⁷ wení kumína-kanaaraq íráqôn-augen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókâq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtáábí maména tímikaiqtaae.

¹⁸ Ítu Káríqtoma keqtáábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukagaraq mimórâ-Áókâq-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaróqtamá kanaarâq yenúnatae.

¹⁹ miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkárâá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkâi-qtataakoni aménáápâqá keqtáárâá éq keráwáqá Áánûqtuni ánnâ-wayukaraa mááe.

²⁰ naakâá umá Áánûqtuni tímâkai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkâgárâq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káríqtoe.

²¹ Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekâq timammá amúnanataa wemá keqtáá máqtemma

yagaroqtamá tíkaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. ²² Ítuma keráwáqnápó anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpq kémaiye.

3

¹ kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqtábábóana Ítu Káríqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye. ² é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íráqô-qtataaqa tímíkaiqtaba tíwáqnaa ónúne. ³ paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpq-yátááqá tiráátiraiye. ⁴ min-áúbámá yoraúma itéq kemó áaimma átáma itánúnayaba Áánûqtuni aúpq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

⁵ naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpq-yátááqtábá íma ítaraane.

miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyíkarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

⁶ min-áté-áímmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma pááq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtáaráa umá kanaaráq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáa umá timá tíkaraiqtaama yemá ketêtaa íbêqa kanaaráq mayánóe. ⁷ Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyíkarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtááyábá umátíkarain-aimma kêtune. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike yaímma tiména wení akoqnáágo kepí mayái kémayaiye. ⁸ kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápíké anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabititaq minnáyaba timuqá kémaraune. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káríqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái watáyaba minnáma íma kanaaráq tenúnatae.

⁹ Áánûqtu wení aúpq-yátááqtábá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátíkaraiye. naayóbáqá maamin-aúpq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyánápí aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare. ¹⁰ miráimanibo wemá íbêqa akoqnáa-wayukagaraq náápaa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaaé kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itái-yátááqá kéyiraatiye. ¹¹ maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá pááq íniye téna aúyánámmá ítaraiye. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayáiráké mamá pááq kéiye. ¹² íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqton-aama wáráanna-wayukataama Áánûqtute watáá-wataa kanaaráq tenanataá Áánûqtu keqtáámá ítátikaniqtaae. ¹³ abo kemá kaarabútimo wégo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútíq-yátááqtábá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáa ígáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáa umá máiyana Áánûqtu keráwáqtábá amuqá matikániye.

¹⁴ ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpq-aúyánámmá kemá túyánámmá kéiteq wekáq tiraayutaúmmá káyaone. ¹⁵ máqten-annama maa-márábíkaráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwíqa yeqtí náápaakaraq Áánûqtuma yímikaiye. ¹⁶ Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqtí tíyaqa akoqnáa umátikeq minnáyaba nunamupí keráwáqtábá kêtune. ¹⁷ Ítumma itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoraigaae téqa Ítuma tirupi máetaq minnáyabagaraq nunamupí kêtune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikaa umá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akai-yátáápáqá wiqmá kumíniye. ¹⁸ Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyátena mémánóbáq kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnáyábá ítama tágaigaae téq nunamupí

kétune. ¹⁹ ketáámá wení akai-yátááqtabámá íma ítátuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtaa ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtabá nunamupí kétune.

²⁰ Áánûqtuni akoqnáá-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákóqnáá-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákáráq ketáái inaa tí-yátáákáráq uyátá-maqma íniye.

²¹ ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekáq “tíkáiye” téqtaa wenáwîqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyauyunatae. áre.

4

¹ kemá Póroma waayúkati yúrakaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikaunayababoaq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéiyaq kemá minnáyaba tikaikáae téqa kétune. ² abo íma otaa-káyúkáráá aúráro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáro. ³ keráwáqá kaayoné-yátááqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóni aménáápáqá paá máero. ⁴ ketáámá mimórá-túyáwáákáráq mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataaqa awé ónúnayabataa Áánûqtu tááyaraiye. ⁵ kímora uyátárai-naqa ketáámá matéqtaa ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma mórai q umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae. ⁶ ketáámá mimórá-kétíbótáá máiye. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáá-naqa wekáá umá íma máiye. wemá uyátá-maqma máqte-qtataaqa máiye. wemá keqtáábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnááqomma ketáái mayaíbí yemá káonae. ⁷ Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtááyábá ôriq umá akáitana Ítu Metáiyamma tímikaiqtaae. ⁸ Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kėtiye: “wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena waayúkaráq amuq-yatááqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini ibí kėtiye. ⁹ abo wemá meyábáq utáiye. min áaimma yaímma-kanaama maa-márábí máqe-uraiye. ¹⁰ min-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaaékaqa utáiye. wení náápaamma maa-márábí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiye.

¹¹ wemá wenamáárîq téna “keráwápíké yaímmama tímáyíkarai-kayukama maíyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maíyata ínoe.” téna “yaímma-wayukama waayúkati yúrakaq itó-uma máeta átê-wataama tîno-kayukama maíyata ínoe.” téna “yaímmama yirááti-wayukama maíyata ínoe.” téna tiráiye. ¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátárai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáimá nóinabiyo? mi-máyáimá minnáe. Ítu Káríqtoqtaq yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqtí itáiq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umáyikanoe. ¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyanaataa Áánûqtuma keqtáámá wenáanikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq ketáái itáiq-itaiq í-yátááqtabá yirááti-wayukati watáagoma tíwáqnaa ínîqtaae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá álkuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtáámá tímátimiq-timatimiq umá kêtiraatinanama ketáái tirun-iyápógómá itóqma Ítu Káríqtoni áaimma mayéna anóniq íniye. ¹⁴ mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye. mi táoqa uwáágoma yaayánama waéráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waéránatae. ímiye. ketáái tirun-iyápógómá itóqma anóniq ínataa táwî-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae. ¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akai-yátáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanataá wemá aqnókáá íniye. ¹⁶ Ítuma íbêqa máqtemma wekáq itáiq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenaúyawaakaa umá aráápayikanena kéiye. máqten-aayapaq yabíkéna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaiyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

17 íbêqa akoqnaá umá uyátárai-nakonopake timá-timune. keráwáqá Yéqtaeao-wayukaraa umá yeqtí aíbôq-yuyanakaraq íma máaro. 18 yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáíye. yemá koaráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááe. 19 yeráwáqá máqte-tawi-kiyaamoq-yataaqa tarôq kéeta minnýaba íma yigaaebí kémaraae. 20 maamirá-qtátáákáá-qtátááqá Ítuma Metáiyama wenôpake keráwáqá íma ítaraae. 21 ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye. 22 keráwáqtí naayón-ááímmá keráwáqtí tógoma ákáin-aikaraq naayó-páái-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. 23 minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aikaraq kúberaaro. 24 mirámô éqa káqomma íraqô-kanokaa umá kúberano. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqtí táaimma aokariq umá kateko umá Áánûqtun-aikoraa umá waíno. 25 miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóní waayúkaboqta wenamí-kenamin umá paá árain-aiqta tennatao. 26 abo keráwáqá tíyámma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tíyámma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmá íma kupékainaqa

27 abo tíyámmo íq-ia kéiyana moena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

28 keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma moyá-nákómá máqte-urenama íma ókaraq moyámmá mayaíno. íma miráinimanibo wemá mayaí ko mayaíno. wení ápéqtaba kamáa káena mayaí kémayena anaaékaqa móra-yataaqa íma makáiya-kayukama yemmá kanaaráq yíwáqnaa íno.

29 tóyaupíke táwî-aimma íma yuwákeraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínîn-aimma tíyana keráwáqtí táagoma yemmá íraqôniq umáyikaniye.

30 Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqtí matúq-matuq umá táí-meyakaraq puí-yátáákárq mipíkemma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqtí tiwiráí-yátáákómmá káraapaiye. 31 táwî-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tíyan-aimma aayaqtáá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma íma ítáaro. 32 anónna-anonna umá íraqôniq oro. anónna-anonna tíyaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwîkaq Áánûqtuma keráwáqtí otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miráráá umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

1 aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtábá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboaq wenáaikkaa umá keráwáqtí táaimma mamá pááq oro. 2-3 Ítu Metáiyama keqtáá tirááténa ákáiniq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra íraqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqataba Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqte-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtábá amuqá makáine.

keráwáqtí aúkápimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túranannama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtábá íma tero. Ítumma waráíya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. 4 kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba “tíkáiye” tero.

5 maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátáárîq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraqa yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwiráí-nákómá yabíkái-marupaqa íraqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberanobo Áánûqtuma yemmá anaaépariq umáyikaniye. 6 yaímma-wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwî-yátáárîq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyámma mayánóe. 7 keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábíkémmá máero.

⁸ naayóbáqá keráwákáráq kumayuq-yátáákáráq táwî-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwápí ómmá ógiqma mááe. miráuma ókón áráakaa umá máaro. ⁹ ókómmá máqten íráqôn-aaikaraq arupú-aaikaraq árain-aaikaraq abarokáq mamá pááq kéiyé.

¹⁰ nói-qtataakoq uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnýaba abáá oro. ¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaémma umáyíkáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe. ¹² táwî-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá watáayaba kemá tigaaeyô kétune. ¹³ ópí maami-táwî-yátááqá aónama ketageta kanaaráq aónáiyana paábaq kumayukóráá umá koínanama ókómó anónaraq wení márûqa kémayaiye. ¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómmá timíniye.” téna Áítáiya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. ¹⁵ abo keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itaí-wáyúkáráá umá máero. ¹⁶ íbêq-yupaama táwî-kanaaboaq keráwáqtí túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwî-táwî oro. ¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni aúyánámmá abáá umá pááq oro. ¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro. ¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábágáráq umátikena i-qtátááqtábá ibí anónna-anonna umá tíq-tiq oro. nuna-mummá ibí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékáráq imá tóyaupikemma kaapáupikekaraq tero. ²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwîkaq ketibotáama Áánûqtukaq “tíkáiye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéitera q keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero. ²² aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáráanikaa umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro. ²³ ketáámá itáiq-itaiq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máitana miraráá umá ánáakoma aúraitana wenawaikómá aqnókáá umá máiyé. aamô itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapike kéyiwiraiye. ²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náápaakoni aménáápáqá mááe. miraráá umá ánáakoma wenawaikóni náápaakoni amenáápáq máiyé.

²⁵ yiwaikô, Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba ákáitana yeqtábá pukuráiyé. miraráá umá keráwáqá yiwaiqmááqá keráwáqtí tínáaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení watáanapo mamá aokariq umáyíkaraiye.

yeqtí kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.

²⁷ miráuraiqtaba wení waayúkama anaaékaqa wenaúrakaq kanaaráq itó éta yemá tágaginoe. unáákáqtôraq paaigómá kááraa-kaaraa íena íma kaabú-káábú iníkáá umá wení waayúkama tágaginoe.

wemmá wáráa-kayukama aokariq éta máqten-otaakaraq íma waínna miraráá-kayukayaba Ítumma kákaiye.

²⁸⁻²⁹ yiwaiqmááqá yeráwáqtí yúyaba yíkáiniq umá móraiq umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwaqa améta íráqôniq umá keyabiye. miráuma móra-nakoma wenamááriq wetábá ákáiniq umá wenánáakoqtaba akaíno. ánibo Ítuma wenaúgaraq keyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekáq tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunatae. ³⁰ ketáámá Ítu Káríqton aúma máqte-tuyawaaqa máunatae.

³¹ minnýaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenaóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye.

maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine. ³² maamin-áímmá aúpáq áaikaraq wáiyé. móra-nakoma wenánáakote kétébo aúpáq-áímmá mirá téna Ítu Káríqtoma wení anaaéma kéwaraa-kayukayaba kétéye.

³³ miraráá umá keráwápíké móra-mora-nakoma wetábá ákainikaa umá ánáakoqtaba akaíno. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itáino.

6

¹ iyápô, uyátárai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáiyé. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.”

minnáma áqnáabaq ámáan-aimma timá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu timá tímikaiye. minnáe:

³ “miraráá íyana máqte-qtataakoma íraqôniq umáqtikainaq maa-márábí ayáqtáá-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. ⁴ yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma mamá áyámma í-yátáapí aúqyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátárai-nakoma tirááatinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwî-otaama kéguiyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrakaaq mamá yiráátimayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqmá wáráaro. keráwáqá Ítu Káríqtokaq mayái kémayeraq miraráá umá keráwáqtí kawáá-wáyúkáráq mayái yikáinaiq umá íraqôniq umá máyáaro. ⁶ móra-nakoma íma yabíkáinaq keráwáqá aati-aatimá íraqô-mayaima máyáaro. ⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakái-máyáímá íma mayánômanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá marakái-máyáímá máyáaro. ⁸ taákaq máráaro. íraqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánóe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraine. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraine. ⁹ kawáá-nákô, keráwáqtí mayái-wáyúkáyábámá móraiq oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabíkái-marupaq wemá yeráwáqtí uyátárai-nakaraq keráwáqtí uyátárai-nakaraq mimórá máena wenaúrakaaq paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áúyánákáq káyainaiye.

¹⁰ keráwáqtí tébakaq-kanaama maa-márábímmô máeqa uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. ¹¹ keráwáqtí akoqnáama uyátárai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáárake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabítiné innayaba keráwáqá akoqnáá umá kanaarácq itó-inoe. ¹² itáaro. ketáámá íma waayúkate ááíqa kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqtí náápaakaraq kumayupíqtábá ááíqa kéunatae. ketáái ááíqa waátáma ketúrapike íma kanaarácq káonetaa yetê ááíqa kéunatae. ¹³ mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwí-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkáráá umá kanaarácq itó éq íma yawautínoe. ¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tiraaqá kuíyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaarácq kobéraníye. ¹⁵ maami íraqô-kataama kaayoné-yátááqtábá aítuqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro. ¹⁶ maamirá éq keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqtí weyukóráá umá akoqnáá ina q itó oro. keráwáqtí uyátá-maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye. ¹⁷ keráwáqá pukáapike atóbatikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-aráín-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokóruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqtí tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tînômma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq ¹⁹ keqtábágáráq nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timínîqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáíya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí timá áméro. ²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboaq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái íráqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayaíráq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéiyé. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba timá-timiniye. ²² keráwáqá keqtááyábá itánôqtaba keráwáqtí tíyaaq umá tíqtaaiq ínîqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákáráq akaí-yátáákáráq ketibotáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kétune. keráwáqtábá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kétune. ²⁴ keráwáqá keráwáqtí akaí-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtokaq íma aúyatikeq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágyaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Îtun **anaaé kéwaraa-yubaq** **Pirípai-marupaq** **Pórogoraq** **Tímotite** **ánná-naupaq** **Arómubaq** **agatááye**.

¹ maa-páátímá Pórogoraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu Káríqtoni kaqtónakae. kerátámá náayuwabi Pirípai-marupaq Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátímá kágayauye.

² Áánûqtuma ketíbotáámá uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákogáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

³ kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkáíye” kéteqa
⁴ kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémarauene. ⁵ íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoq kemá timuqá kémarauene.
⁶ ániibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Îtu Káríqtoma yauwéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma mútûq pááq umá ánataniye. ⁷ kemá aati-aatimá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá timúnna arútáiniq kéíye. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáíkaaq kéunatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraíne téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaq máqe-uraunaboq íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. ⁸ Áánûqtuma ketáama ítáimma áraíne. ániibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Îtu Káríqtoni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

⁹ kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétikáíye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kétune. nóinawabi íráqôniq éna nóinawabi táíq ínayabama yainaígáae téq kétune. ¹⁰ keráwáqá miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaaráq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáianama Îtu Káríqtoma yauwéqma kumínî-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráqá Áánûqtun-aurakaqa íwaniye. ¹¹ ímiye. keráwáqá wenamáa Îtu Káríqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yi-qtátááqnápó keráwáqá ógiranoe. min-íráqó-qtátááqá keqtáá kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwîqa múte kéyauyunatae.

¹² ketíbâqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kétune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé uráíye. ¹³ miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Îtu Káríqtoni kaqtó-napoq ánná-naupaq máune. ¹⁴ kemá ánná-naupaq máunataboata taíganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí Îtukaq itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáá uráíye. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kététa ikatíq íkéoe.

¹⁵ yaímma-wayukama kárún-aimma timátiketa yemá anón-iwiqa mayaíyábá kéyikaitataboata Îtuqtaba átê-wataama kétémanibo óq-wayukama Îtuqtaba íráqôniq ónáae téta kéte. ¹⁶ Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuwánúnayaba mí-máyáímá tímikaitata

yemá minnáyaba kéitetaboata yeqtí yirukaké kéte. ¹⁷ mi-káqó-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátáákáké íkete. ááqibo yemá kemmá kárún-aimma kétima-tikaae. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama timínôqtabama yimuqá kémaraae. ¹⁸ ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama itáíq-itaiq kéeta tíyanabi paá yeqtí yóyaukake min-áté-wátáámá Ítuqtaba tíyamma minnâ íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kémaraune. ¹⁹ owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq nunamummá kétéwana Ítu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéiyé. miráí-qtataaqtataboq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá ayúqtikaniye.

²⁰ uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábámá kemá tigaemá íyábá íkétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatimá Ítu Káríqtokaq íma ikatíq éq yaaguyabíyábá kétéikaiye. ²¹ ketí túyánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minnâ Ítu Káríqtoqtaba miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minnâ uyátá-maqma íráqô-qtataare. ²² kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiyé. Ítu Káríqtoqtaba íráqô-mayaima mayaíyábá wáiyé. miráinaq kemá náanawaq aúyaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? ²³ kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkáapimma máune. kemá Ítu Káríqtote Áánûqtuni márûpaqa umma mánunayaba kétéikaiye. mirámô onanamá kemmá íráqóniq íniye. ²⁴ miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minnâ íráqône. ²⁵ kemá máananama keráwáqá íráqóniq umátikaniye. minnáyatababoq kemá itáunnama kemá íma árúqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákáráq uyátá-maqma anóniq íniye. ²⁶ miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kétéimoneqa ánná-naupake kúmônayaba Ítu Káríqton-awiqa kanaaráq múte yauwínoe.

²⁷ íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaq kemá keráwáqtôpaq ímo yéqa keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba itánúne. itáíq-itaiq í-yátááqátábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórátúyánákákq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóraráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro. ²⁸ keráwáqtí namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá timónáiyamma keráwáqá yemmá kanaaráq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemmá uyátánimma wemá Áánûqtue. ²⁹ Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaae téna aúyaqtikaraiye. miráipoaq keráwáqá wekák itáíq-itaiq kéowana Ítuqtababoq tú-tiqa mayaíyábágáráqá Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikaraiye. ³⁰ keráwákáráq kegáráqtáá mimórá-ááíqtáá kéunatae. minnâ Áánûqtuni aakótê Tááqtaani aakótê ááíqa kéoye. miráinaq kemá ááíqa únaq aónaaniq umá miráuma ááíqa oro. miráitaq kemá ááíqa paá íq-iq kéune.

2

¹ keráwáqtí túwaraikoma Ítu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? wení akáí-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyó? wení Aágomma aanabóráá umá kémayaa? Ítun anaaémo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaa? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo? ² mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákákq inaa kéténe. máqtemma keráwáqá mimórátúyánákákq máeraq mimórátíkái-yátáápi yagarooqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune. ³ aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-yuti aménáápákq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápímmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáiyé” téraq tero. ⁴ kenamááríq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíqyíkáaro. ⁵ keráwáqtí túyánákómá Ítu Káríqtoni aúyánákáá íno. ⁶ wenáaikoma Áánûqtuni áaikote móraiq kéiyé. wemá

Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo min-náápáámmá íma yáqtokaiye. ⁷ ímiye. wení anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márábín-nákáá aúkáiye. ⁸ wemá Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqtí yiménáápáq wetábá wenamáárîq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátáq ikámôwana pukuráiyé. ⁹ miráimanibo wemá aamá ítáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpáq akéna wemmá máqten-awiqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye. ¹⁰ miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóní aménáápáqá máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Ítuni aúbáq yiraayutaúmmá ayánoe. ¹¹ ánibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wenaboámá Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe.

¹² tíkáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatakuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma mi-qtátááqtábá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá ikatíq oro. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma tirunóbáqá máena wenaúyánákáq miráin-oqtaba tíwáqnaa kéiyé.

¹⁴ nôrawabi kéeqa nárún-narún-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero. ¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino. ¹⁶ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba watáama kétimayimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá ítáanama máqtemma ketí mayaígómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naaegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti ínáyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo ínaqa kemá timuqá kémareq keráwákáráq Áánûqtukaq “tíkáiye” tenúne. ¹⁸ keráwákáráq timuqá kémareq kemá púyônayabama Áánûqtukaq “tíkáiye” tígáae téq kétune. ¹⁹ uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaarác kétimaimena umá tíqtaaiq íniye. ²⁰ maakáqá wemá wenamáa ketí tíyaqa kéyainena keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye. ²¹ tébakaq-wayukama paá yenamáárîq yetábá yúyánámmá kéitaae. mí-máyáímá Ítu Káríqtoqtaba mayaíyábámá íma yúyánámmá kéitaae. ²² Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéiyé. miráuma áanikoma aboámmá áwáqnaa ínîkaa umá ketê mayaimá kémayaiye. ²³ ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq wíniye. ²⁴ ánibo kegáráq keráwáqtôpaqa pááqya-kanaabi wíyábámá kemmá kétikaiye.

²⁵ keráwáqá Ipaaparoráitatimma ketôpaq timákáawana íréna íráqôniq umá kemmá kawáá umátíkaraiye. ábákoma awaaómmá áwáqnaa ínîkaa umá kemmá tíwáqnaa uráiyé. wemá ketê mayaimá kémayena ketê yagarooqtamá Áánûqtuni watáama téna ááiqa uráiyé. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemmá yauwéqma timákanaa kéune. ²⁶ wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá karí kémayaiye téq ítaraataboana wemá netuq-áúyánámmá ítaraiye. ²⁷ áraimma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráiyé. miráimanibo Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune. ²⁸ miráiniq Ipaaparoráitatimma keráwáqtôpaq timákáanana

yauwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kêtikaiye. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kêmaraianama mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá ítanune. ²⁹ uyátárai-nakoqtaba tîbâqawaamma weqtábámá “iyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráitatima inîq o-yúma tikaq múte yíkáaro. ³⁰ wemá mayaímá Ítu Káríqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráiyé. áqnaabaqa wenaúma aúgugu íyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé. keráwáqá kenamááriq kemmá miráuma íma kanaaráq tíwáqnaa owánîq oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé.

3

¹ ketíbâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kêtima-timunnamanibo minnáyabama íma tîbô kégaiye. ánibo min-áikómá keráwáqá íráqôniq kéumatikaiye.

² kékén-áímmá kêtima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqmá káonaa. ³ ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtáámá wení Aokaq-Áágómá tímikaiqtababoanataa ketáámá áraikarataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóní akoqnaárakemma ketáámá Áánûqtukaq nuna-mummá kêtunatae. miráitaqtae Ítu Káríqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma karaí-yátáákómá keqtááráqá paátataakaa kéiyé. ⁴ náawabi aúyánápímmá téna “Áánûqtuma kárátaa-tuyaboboana mamá paá umátikaniye.” tenama wemá íkarutaiye. itáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-umatukaune. ⁵ itáaro. kemá ketinóma kemmá matikáitaqa kemá Ítiráaeo-naqa máqe-uraune. inaa-náúpáqá kemmá matikáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata ketúma kárátaane. ánibo kemá Péqtiamaanini ánnábikenaqune. ketítaubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Pérati-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune. ⁶ ámáan-aimma waráiyábámá kemá karuwaq kéeq minnáyababoq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabí áikuyo-yuma kemá yemmá yíkamonaaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá íráqôniq kanaaráq umáyikaniyaa-awaataq kemá íráqôn-naqa máqe-uraune.

⁷ miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtábámá naayóbáqá “íráqô-qtataare” téq ítarauamanibo íbêqa Ítu Káríqtoqtaboq mi-qtátááqtábámá “paátataare” kêtune. ⁸ mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq yeqtábámá “paátataare” kêtunamanibo Ítu Káríqtoqtabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááqtábá wenamáa “anó-qtataare” kêtune. min-nákóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káríqtomma wenamáa matéq ⁹ wetê yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí íráqô-mayainapo kateko ónúnyaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káríqtoqkaq itáíq-itaiq umá yáqtorauanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikaraibo Áánûqtu keqtáámá Ítu Káríqtoqkaq itáíq-itaiq únnayabataa kateko-yátááqá paá kêtimiqtae. ¹⁰ íbêqa kemá Ítu Káríqtote áqnaabariq umá yagaroqtánáq kéune. min-ákóqnaágómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnaágóqtábá itánáq kéune. Ítuni aú-aiqa yáíkaa umá mayánáq kéune. ánibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. ¹¹ ánibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

¹² kemá téq “Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mútûq ánataguraune” téq íkétune. ímibo Ítu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááímmá

ketábá mayánáae téq maqma aónaqte kéune. ¹³ ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba uyaatimá uyátáraune” téq íma kétune. ímibo maami-mórá-yátááqtábá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtabama kétiwikaq túbáq wái-qtataaqtaba mayánáae téq únnama ¹⁴ kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtábá uyaatéq ánatai-aqtoraq ónáae téq tiyááqtâma kuyúnnama koma kéyauweraune. min-ámúq-yátááqá wáimma aúwaraimma Áánûqtuma keqtaámá “umma máyáaro” téna Ítuqtabama táayaraiqtaae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnáyaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyana Áánûqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye. ¹⁶ miráinaqtaa íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wiq ónátaae. ¹⁷ ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mikáyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáráaro. ¹⁸ taígani-taoqa maamin-áimmá timá tímikaunama íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ítu Káríqtoni namuro-wáyúkámá máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátáq nôrawabi umáyíkaraiqtabama paábaq awéqtâma kéyuwaae. ¹⁹ yemá yawítígino-marupaq wínoe. yeqti aáwaqa awetáwaata umá naan-áikómá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtábámá yemá yeqti yúma maméta kéuyoe. yemá yeqti yúyánámmá mimórá maa-márábí-qtátáákáq áátuqma kémaraae.

²⁰ ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiyee. keqtaá atóbatikanin-naqa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínîqtaba awé kéunatae. wemá Áánûqtuni márûpakemmo kuménama ²¹ ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae. mirámô ínîmma mimórá-ákóqnááraké máqte-qtataaqa wení náápaakoni aménáápáqá kémaraie.

4

¹ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tíkáin-aanaboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kétékaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábámá amuq-yatááqá mááe. ketí tíkáin-aanabo-wayukao, Ítukaq itáíq-itaiq umá máeraq yaqtóráaro.

² Yúóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátárai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakaao. ³ ketíbârawaao, egáráq mi-kááyáq-íníkorátámá yíwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáímá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáímá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayaímá matáunatae. ániibo máqtemma yeqtiwîqa matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí wáiyee.

⁴ aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kêtupo timuqá máráaro. ⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá keráwáqti kaayoné-ááimmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íma nékaq máiyee. ⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma itáaro. Áánûqtukaq nunamummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétimamaraq “tíkáiye” téraq wekáqô ítama káoneqa tero. ⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtoqak kamuqá kéitaiyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqti túyánákárábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yátáákómá ketáái itái-yátáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa ketáámá árain-uramma mi-wágóní áaimma íma kanaaráq itánúnatae. ⁸ ketíbâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-wátááe. min-aráí-qtátáákáráq mi múte yauwí-yátáákáráq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íráqôniq i-qtátáákáráq Áánûqtuma keqtaáyábá yaaguyabíkáae ti-qtátáákáráqá mi-qtátááqtábámá keráwáqá túyánámmá itáaro. ⁹ mi-qtátááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. watáarake keráwáqá kétiraateq nóiq-tataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqte wániye.

¹⁰ uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémarauñaq keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátikaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá íma wáqe-uraiye. ¹¹ kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaarác timuqá maránúne. ¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa naíyábábi táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma marérabi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnayabama kéitaune. ¹³ Ítu Káríqtoma kemmá akoqnáama kétimiqtataboq máqte-qtataaqa ketúraq pááq ínayabama akoqnáa umá kanaarác mánune.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íráqô-qtataare. ¹⁵ kemá ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. ¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikaq máunaq miraráa umá tíwáqnaa urááe. ¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma tímíniye. ánibo minnáyaba timuqá kémarauñe. ¹⁸ Ipaaparoráítatima keráwáqtôpake amí-yátááqá kemmá tímitaq íbêqa kemá nóiqtababi kéunnama kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yátááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqtí amí-yátáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá tímíniye. ²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno. ²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kétimayikaune. ²² tîbâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabác máa-yuma miráo-maarao-aimma kéte. ánibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma ôriq umá kétimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote yagaroqtamá waíno. kemá Póroma Tímotigarare.

Koráátiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Koráátai-marupaq Póroma ánná-naupaq máena watáama kítitana Tímoti agatáiyé.

¹ min-áúbámá kemá Póroma mórama Îtu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-naqa ketáái túbâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye. ² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Îtu Káríqtoqtaba kerátáái túbâqawaayuma yemá Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yátááqá wení íráqô-qtataakokaraq keráwáqá tímíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoni aboákáqá nuna-mummá keráwáqtábá kétéka “tíkáiyé” kétuye. ⁴ Áánûqtuma wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá ítaraunatae. abo keráwáqá Îtu Káríqtokaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye. ⁵ áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-wátáámá Îtuqtaba matáamma minná íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá tímínîtaq ítaraae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-íráqó-méyámmá wení márûpaq tíkaraiye. ⁶ maamin-áté-wátáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiyé. minná Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama ítaraae. ⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoarena keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. ⁸ ánibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá tímî-qtataaqtaba kekárátámá tímá tímikaiye.

⁹ miráitana wemá kekárátámá tímá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápímmá wení aúyánánápó maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení Aágoni itái-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye. ¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaaráq mánoe. ánibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maránî-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itái-yátáákómá uyátá-maqma anómma aurániye. ¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá ínôqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Îtukaq itáíq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe. ¹² keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tíkáiyé” tero. wemá wení yabíkái-marupaqa ópí yáíkaa inôqtaba keráwáqá mamá yokaa umátíkaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáíkaa ínoe. ¹³ abo wemá keqtaámá kumayukóní akoqnáábikemma tiwíqmenataa wení ákáin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáiyé. ¹⁴ wení áanikoma keqtaámá mamá umátíkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paabaq yuwéna awikátukaiye.

¹⁵ Áánûqtumma ketáámá íma kanaaráq aónanunataamanibo Îtu Káríqtoma wemá wekáá kéiyé. itáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Îtu Káríqtomma tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráiyé. ¹⁶ Îtu Káríqtoni akoqnáárakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráiyé. ketáámá mi-qtátááqá kanaaráq káoneqtaa íma kanaaráq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráiyé. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáraa-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náápaamma matokáa-kayukagaraq

máqtemma wemá tarôq uráiyee. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqtonapo tarôq uréna Ítu Káríqtoqtaba tarôq uráiyee. ¹⁷ miráitana Ítuma máqe-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráiyee. ániibo máqte-qtataaqa wení akoqnáánapo yáqtoqma yagaroqtaráiyee. ¹⁸ Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuraqa Ítuma yeqtí yiqnómmá máitata yemá wení aúma mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máiyee. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare. ¹⁹ miráuma Áánûqtuma wení máqten-aaimma Ítu Káríqtokaq wáikaae téna tiráiyee. ²⁰ ániibo Áánûqtuma Ítu Káríqtonapo mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwécma mamá wenôpaqtaa kéiyee. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana wení naaegómá aqtímena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkápimma kaayoné-yatááqá mamé iráiyee. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráine.

²¹ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqtí máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqtí táí-tuyanakkemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraae. ²² miráimanibo íbêqa wení ánikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóiq uráiyee. wemá keráwáqtábá miráurapoq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokariq éq wenáurakaqa tigaemá íma wáinaq wenôpaq kanaaráq wínoe. ²³ miráimanibo keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmna ánúqa yamá akoqnáá umátíkaraiqa máaro. min-íráqó-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáá umákain-aipikemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. maamin-áté-watáámá máqte-marabaq kétima-yimewaqa kemá Póroma min-áté-watáágóqtábá kaqtónaqa aúkáuene.

²⁴ miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémaraune. Ítu Káríqtoni aú-aiqa wení waayúkayaba matáimma kemá móraiqa umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabí áíkuyo-yuma yemá wenaúma mááe. ²⁵ Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórabí áíkuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútkaraiye. maami-máyáímá keráwáqá tíwáqnaa ónúnnayaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna timátíkaraiye. ²⁶ abo maamin-áímmá kétima-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpáq-áúyánámmá aúyôqmakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-aúpáq-áúyánámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaaráq abarokáq káonaae. ²⁷ maami tágama aúpáq-áúyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Ítu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáikaaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe. ²⁸ miráitaqtaa ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kétunatae. ketáámá kékén-áímmá kétéqtaa Áánûqtunopake itái-yátáákáráq kényiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káríqtoqtaba mútûq abarokáq umá ánataikaae téqtaa mirá kéunatae. ²⁹ maaminnáyaba kemá mayaímá kémayaune. Ítu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákóqnááráké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kétune. miráitaq kemá Áréórátia-marupaqa túbâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóikaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune. ² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatíqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yátáákákémmá waayúkama mórabí yabitimá ya áikuigaae téq kétune. ániibo Ítu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq kétune. miraráá umá keráwáqá kémaeq

Áánûqtuni aúpáq-áúyánáqtábámá ítátuwaigaae téq kêtune. min-áúpáq-áúyánámmá minná Ítu Káríqtoma wenamááríq wemiye. ³ Ítuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítíq-áímmá téta yemma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íraqôniq kéibo atéráaro. ⁵ kemá ketúgogaraq yagaroqtamá keráwáqtê íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáa umá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémaraune. ⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káríqtomma keráwáqtí uyátárai-naqa awíkeq mimóráíq uráániq umá wetê yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro. ⁷ keráwáqá wepímmá ánûqa yamá akoqnáa umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámûraq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaqa yáqtoqma akoqnáa uréraq Áánûqtukaq “tikáiyé” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí ánûqa Ítu Káríqtopi yaráamma yaákama yúwáaro. mi-kááqáári-áikómá paá waayúkati yúyánápíké kéiyé. miráinaq keráwáqá yemma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-márábí-tái-wákógáráq kényiraate. Ítu Káríqtonopakemma íma kéiyé. ⁹ maanáyaba ítáaro. Áánûqtuni mûtûq-aaikoma Ítu Káríqtopi wáiyé. ¹⁰ ánibo Áánûqtuma mûtûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqtí túma íma kárataae. ímibo Ítu Káríqtoma keráwáqtí kúmiqa paábaq káratukaiye. ¹² ánibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yauwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Ítu Káríqtomma mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnáagoma kanaarácq ínitaaq itáíq-itaiq urááe. ¹³ naayóbáqá keráwáqtí kúmiqtababoana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uraiye. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunnama íma máqe-uraae. miráimanibo íbêqa keráwáqtí kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye. ¹⁴ ánibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá aratúnnayabataama íma yorauténa yukáiyé. ketáái aqtábááma weni agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqtí aqtábááma ánatagiye” tiráiyé. ¹⁵ wemá tái-wakoní kawáá-wákárá máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáiyé. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákóqnáámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákóqnáágóní kaaqaari-áímmá aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq íyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáán-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánáaráqá naíyábábi aagaí-kánáágóní ámáán-aiqtabama keráwáqtí naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaaékaqa árain-auwaraimma yínî-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káríqtonopake kéiyé. ¹⁷ missing? ¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtábá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náápaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkárácq nunamummá tero” tíyaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqtí aúkápikemma yeqtí kaikáá-qtátááqtábá tíyan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqtí yúma maméta kéuyeta paá yeqtí yúyánápíké-áímmá kéte. ¹⁹ yemá Ítu Káríqtoma wenamá ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mûtûq-augoma akoqnááma kémayaiye. ánibo min-áúmá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káríqtoqtaba mórabi áikuyo-yue. ketáái

tiyáátâkogaraq amakógárâq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnáárake min-áúgómá akoqnáá umá pááq kéiyé.

²⁰ miráitana keráwáqtí naayón-ákómá Ítu Káríqtoma kébuitanama min-ákógárâq pukáiyé. íbêqa maa-márágóní táí-wakoni akoqnáábikemma keráwáqá paá kéumagoe. miráitaq nôraq itaráq keráwáqtí táaimma ayúwáawanawaq maa-márábí-káyúkátí yáaikoraama kéiyó? keráwáqá nôraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná ²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nôraq itaráq kaqtó umá kéitaa? ²² maami-qtátáákómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áíkkómá paá waayúkati ámáan-aíne. ²³ mirán-ámáán-áíkkómá waayúkati yúrakaaqá íráqôniq kéiyé. miráitana maamin-ámáán-áímmô waráiyábámá íma oyaaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápímmá téta: “maamin-ámáán-áímmá waréqa kemá íráqô-naqune.” téta yúyánápímmá kéte. ááqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akai-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áíkkómá ketáá íma kanaaraq tíwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebûqa ámmênataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káríqtoqtaboqaq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma matááe. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Ítu Káríqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro. mibáq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náápaan-abitataraq maraq máiyé. ² paá maa-márábí wái-qtataaqtaba túyánámmá íma itánômanibo mibáq wái-qtataaqtaba túyánámmá itáaro. ³ taákaq máráaro. keráwáqtí naayón-áíkkómá pukitana keráwáqtí aúgen-auwaraikoma Ítu Káríqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpáq wáiyé. ⁴ keráwáqtí árai-tuwaraimma Ítu Káríqtomiye. ániibo wemá kumínaqa keráwáqá wetê yagaroqtamá wení tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqtí túgoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma utátúwáaro. miraráá-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá táí-tuyanamma itái-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwî-aimma tarôq ínôqtaba tikaí-yátááqá káqo-yuti minná mayáiyábá tikaí-yátááqá mirá-tikáí-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaipoana egaamá aí-yátáákkómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá teníkáá kéiyé. ⁶ máqtemma mirá-qtátáárîq o-wáígómá Áánûqtuma yemmá mamá áyamma kéumayikaiye. ⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátáárîq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae. ⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. tíyamma íoro. káqo-kayukama táíq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqté-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqtí naayón-ááímmá miráuma aútún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq ¹⁰ aúgen-aaimma mamá kúbekaae. maamin-áúgên-náqá keráwáqíye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taíbariq-taíbariq umá kéiteq uyátá-maqma íráqôniq umá wekáá umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéiyé. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraq keráwáqá máqtemma mórai umáyikanoe. Ítu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máiqtababoqtaa karaanóbáq-wáyúkágárâq namuq-wáyúkágárâq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraq yemá keráwáqtí túyánápímmá mimóráíq umá mánoe. Ítu Káríqtokaq máqtemma itáíq-itaiq o-yútí yirunóbáqá wemá máiyé.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kétémiye. ániibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné oro. keráwáqá keráwáqtí tíwîqa

káqo-yuti yiménáápáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyíkáaro. ¹³ keráwáqtí aúkápimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátárai-nakoma keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwákáráq káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyuweraq tiwimmá kamátúwáaro. ¹⁴ máqtemma mirá-qtátáárîq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kéyimeqa íraqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mi-mórábí mááe. ¹⁵ Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápq mááe. miráinaq mimórá-túrää umá mayaímá máyáaro. ániibo Áánûqtuma weqtábá “timuqá kémarauatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro. ¹⁶ Ítu Káríqtoni watáagoma ayuwáiyanaq keráwáqtí tirunóbáq waino. morá-mora-yuma Áánûqtuni itai-yátáákókaráq yiráátero. ániibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni watáabike imá kéteraq Áánûqtukaq nunamummá ibí tero. Áánûqtuma nôrawabi urái-qtataaqtaba ibí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekáq “tíkáiye” tero. ¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq móraiq umá aboámá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.

¹⁸ aaraukáq-nóínínô, keqtiwaiqamáati yáama wáráaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaaé kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aaraukárîq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaaqa tirummá yímero. kaayoné umáyíkáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikarárán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá timuqá matikáiyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayai-wáyúkáo, keráwáqá maa-márábí-káwáá-nákómmá anaaé waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétimonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayaígómmá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íraqô-mayaima máyáaro. ²³ keráwáqtí máqte-mayaima íraqôniq umá mayánómma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamáárîq weqtábá mayaímá íraqôniq oro. ²⁴ taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íraqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq mayaímá kémayaae. ²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táimeyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama móraiq umá kéyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqtí mayai-wáyúkámá arupú umá yaináaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqtí kawáá-nákáráq máimma minná Áánûqtue. ² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. ³ keqtááyábágaráq nunamummá timátíkáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnayabobaq maakáqá kemá ánná-naupaq máune. keráwáqá nunamummá kétiyanaq kemá Ítu Káríqtoqtaba aúpáq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye. ⁴ ániibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokáq ónúnayaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqtí táaikoma Ítukaq íma itáiq-itaiq kéo-kayukaraqa keráwáqá itai-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro. ⁶ keráwáqtí táagoma

átê éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyáqa keráwáqá yemmá yauwéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáímá kémayena wení mayaímá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéena kémayaiye. ⁸ kemá wemmá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kétimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétima-timena umá tíqtaaiq íkáae téq kétune. ⁹ káqo-naqa Onetímatima timákáanana wetê yagaroqtamá wíniye. Onetímatima wemá tíkái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqtí márûpakene. wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekáq pááq i-qtátááqtábámá timá-timiyoye. ¹⁰ Ááritáakatima wemá ketê ánná-naupaq máena keráwáqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

ánibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maarao-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaqa ákáaro. ¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaeo-wayukabike Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubikemma Áánûqtuni yabíkái-qtataaqtaba ketê mayaímá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa urááe.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqtí márûpake-nakoma miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye. wemá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétiye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá kétiye. ¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágáráq Ítuni waayúkama Áréórátía-marupakaraq Áíráápori-marupaq máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaímá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráiyé.

¹⁴ Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

¹⁵ ketáái túbâqawaaraa-kayukama Áréórátía-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétima-yikaunatae. min-íníkóní naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káíkuyoe. ¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwaiyataawaq anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yuma Áréórátía-marupaq áíkuyo-yuma yorautígáae téq kétune. kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaq máa-yuma yeqtí aúbagaraq yorautígáae téq kétune.

¹⁷ Áákipatimma maará téq kétima-amune. minná Áánûqtuma ámikai-mayaima mamá ánataao.

¹⁸ íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamááríq maanná kágayaune. miráo-maarao-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupaq ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwimmá kamátíkáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno.

kemá Póroma
Tímotigarare.

1 Tetaróniani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq Tetarónáikaq Póroma Táératima** **Tímotima yetôpake**

¹ Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátimá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamá weni íráqô-qtataaqa weni kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.

² aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwîqa yamá kétima-tikaunatae. ³ keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôn-aaimma káuraitaq tirummá ami-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa káae. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqtaba taákaq matokáunaboqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwîqa kéyaunatae. ⁴ tibâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. ⁵ ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa iráunama minná paá-aaimma íma timénúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnáágararaq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqtôpaq mamé iréqtaa ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aúkáapi miráuma tíwáqnaa ónáqtaa únna-aaimma kenamááríq káonaae. ⁶ mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátárai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye. ⁷ miráitaq yirummá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkípaq-wayukagaraq timáeta uráae. ⁸ aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtóráa-qtataaqtabama máqten-aukapaq timáeta wéyáwé uráae. miráitaqtaa ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáíye. ⁹ máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqtáá íráqóniq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóní anaaé warái-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaímá matáae. ¹⁰ weni áanikoma Îtuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínîtaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnáyaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Îtuma wenamá Áánûqtuni áyámma íní-qtataapike keqtáá mamá paá umátikaitaae.

2

¹ ketíbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayaígómá íma paátataakaa itaq aónaraae. ² Píripaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-yimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráíye. ³ ketáá keráwáqá aamá timá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáíye. káqo-kayukama íma makaténáqtaa uráunatae. ⁴ ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma ákáin-aaimma ketáá kétunatae. keqtáá maqmqá aónatuwenaboana weni átê-wataama tígáae ténataa tímikaitaae. Áánûqtu áqnáabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamááríq ketáái tíyaqnoabaqa káonaiye. ⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéíye. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae. mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiye. ⁶ ketáái tíwîqa keráwákáráq káqo-kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo ⁷ áraíne. ketáámá Îtu Káríqtoma awaaméqá umátíkarai-kayukataae. minnáyaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma

inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umatíkaraunatae. ⁸ ketáá keráwáqtábá tíkáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamá ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáá tíkaraiqtaae. ⁹ ketíbâqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayaitáá matáunama íyaq táakaq makááo? wágááqaraq nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aimma aónaraae. íráqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq keráwáqá itáíq-itaiq kéoe. ¹¹ aboámá wení iyápóma kawáá umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáá umátíkaraunatae. ¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátááríq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáie” kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáamma minná áraine. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá kémaraie. ¹⁴ ketíbâqawaayuo, móraiq umá keráwákáq pááq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkaraq Yúriabaqa pááq urááe. Ítiráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúriabaq mamá táíq umáyíkaraaniq umá móraiq umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaae. ¹⁵ maami Ítiráaeo-wayukama uyátárai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táíq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroîq kéumaketa máqte-kayukama namuroîq kéumayikaae. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kétunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyámma í-yátááqá yekáq káraapaiye.

¹⁷ ketáá keráwápike paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámmá itáíq-itaiq kéeta keqnáámmá keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. ¹⁸ ketáámá keráwáqtôpaq yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yauwéqma ónááq únmananibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune. ¹⁹ minná keráwáqtábáe. kenamá ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémaraunaboata íbêkaraq anaaékaraq uyátárai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae. minnáyaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. ²⁰ owé. keráwáqtábóqtae ketááma weganokanoq éqtaa timuqá kémaraunatae.

3

¹ watáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqqa ayáqtaá-kanaama awé iyáábá ôriq umá ummaa kéyaipoataa ² Tímotimma keráwáqtôpaq timákaraunatae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqe-uraunatae. Tímotima ketáái túbâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaimá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba abarokáq kétima-yimiye. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákaraunatae. ³ miráiyanaama keráwápike mmá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kétunatae. maami Ítiráaeo-wayukama keráwáqá mamá táíq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwíkaiq keráwáqá kéitaae. ⁴ naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá pááq urááe. ⁵ ayáqtaá-kanaama kanaaráq awé íonune. miráitaq kemá

Tímotimma timákáanana uréna keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai íyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

⁶ miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa iráíye. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaa. keráwáqá itáíq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtaáyábá íráqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtaá timónaneq kéowaqtaa ketáágáráqá timónanaqtaa kéunatae. ⁷ ketíbâqawaaraayuo, ketáái ummaa-yátáárabi ketáái tíqa í-yátáárabi mí kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaa. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoakaawanaboana keqtaámá umá tíqtaaiq uráitaa. ⁸ keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtoraaapoataa íbêqa paá maéqtaa kanaarâq agaabánúnatae. ⁹ íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiye” téqtaa kanaarâq kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunatae. ¹⁰ wágáágaraq nokáakaraq keráwáqá timónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama itáíq-itaiq í-yátááqtaábá ókaraq kanaarâq tirááatenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqtaámá tiwiraígáae téta keráwáqtôpaq wíyóye. ¹² uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá timúnnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe. ¹³ miráinana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá íyábá kétikaiqtaae. anaaékaqa uyátárai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágárâq kumínô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúrakaq arupú umáginoe.

4

¹ ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáinaiq umá mái-aaimma keqtaábiké matéq keráwáqá min-ákâq kémaaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwîkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ² ketáá timá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náápaakaraq máena keráwáqá kéitaae. ³ keráwáqá aokarîq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

⁴ waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqôniq umá aokarîq umá aaramô máyáaqtabama keráwáqá kéitaae. ⁵ póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma ítareta miráráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae. ⁶ keráwáqtí tibâtiwaaraamma aaramá mayaíyábámá íma kumari-ótáámmá kuyíkáaro. naayóbáqá keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqtaábámá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááríq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye. ⁷ Áánûqtuma keqtaá táayaraimma ananna-ááímmá waraígáae téna íma táayaraiqtaae. íniye. wemá paá aokaq-ááímmá waraígáae téna táayaraiqtaae. ⁸ miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamá wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

⁹ Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamááríq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tiráati-matukaiye. ¹⁰ keráwáqá Maaterónia-marupaqa máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tibâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ¹¹ yaákare maéra keráwáqá ketíyáápike mayaímá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamááríq keráwáqtí táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá ítáaro. mánoqtaba túyánámmá ítáaro. naayóbáqá mirái-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae. ¹² mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íráqôniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

¹³ ketíbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaígáae téqtaa kêtunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáíyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá ínoe.

14 Ítuma pukéna keqñáámmá itó-uraitaqtaa minnýaba kéitaunatae. móraiq umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekâq yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayánéna yíniye.

15 maannáma uyátárai-nakoni yirááti-aimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yauwéqma ínî-kanaaraqa ketáá paá máuna-wayukataama áqñáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqñáabaq wínoe.

16 Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náapaakaraq tínana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqñáabaqa itó-inoe.

17 ánibo ketáámá mi-kánááráqá náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákâq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatán ónúnatae. mikáké wetê matúq-matuq umá aati-aatimá Áánûqtuni márûpaq mánunatae.

18 maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

1 tîbâqawaraayuo, maami-qtátááqá pááq í-kánááyábá kéitaapoaqtaa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae. 2 uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa iníkáá umá kumíniye. 3 waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa íráqôniq umá máunatae” tínómanibo mi-kánááráqá páátákáá anómma táí-kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aiqa iníkáá ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaarâq kóinoe. 4 ááqibo keráwáqá tîbâqawaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákórâá umá íma iyánâaq ínoe. 5 máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae. 6 miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. kâqo-kayukaraa íyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae. 7 nokáámma yúmá wagí-kánááráqá yaímma kâqo-kayukama aíbôq-nomma kénaae. 8 miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboqtaa ítama táganatae. ketáái itáíq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákárâq ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yauwéqma atíqtikaniqtae. minnýaba ketáámá yáqtoqma akoqñáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqñókâq kúberainikaa umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. 9 Áánûqtuma wení áyamma í-yátáápíkémá tíqa í-yátááqá timíyábátáá wemmá íkakaimanibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápíké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye. 10 ketáámá wetê mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáiyee. pukáipoaqtaa ketáágárâq ípuyonunatae. 11 Ítuma kumína-kanaaraqa maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

12 ketîbâqawaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqti aúkâapikemma mayáimá mayáa-kayukati yiménáápâq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkaraiyo yeqti yiménáápâq máero. 13 yeqti íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

14 tîbâqawaraayuo, ketáámá akoqñáá umá kétima-timunatae. aúkâapike iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atérâaro” yigae-yigae éta ikatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa ínómanibo kaayoné umáyíkáaro. 15 táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyíkáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawayuwabi kâqo-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro.

16 keráwáqá aati-aatimá timuqá márâaro. 17 aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro. 18 aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkaiye” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq íyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóni aammá íma aúyaráaro. ²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáyíkáaro. ²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. ²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáyíkáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaiipoana keráwáqá wemá mamá aokariq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákaq maéq tigae-yátááqá íma mayánômma túbinabi túyánápímmá tirun-iyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumínî-kanaayaba téqtaa kéunatae. ²⁴ Áánûqtu keráwáqá tááyaraimma miráuma máiyana wemá keráwákáq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaaraayuo, keqtáágáráq nunamummá timátíkáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyíkáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náápaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqó-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamáa keráwáqtê waíno.

2 Tetaróniani anaaékaq-aubama Tetarónáikaq-wayukayopaq

¹ kemá Póroma Táératigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbámá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaq ketibótáámá Áánûqtukaq ketáái uyátárai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae. ² ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátááqá kaayoné-yátáákáráq timíyóye.

³ ketáái tîbâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáá mirá únnataama minná keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-maqma anóniq kéiyé. ⁴ minnýaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúrakaqa kéuyunatae. ánibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápí máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqá mamá táiq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá kéowaqtaa minnýaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tiráátiraiye. wemá ketáái arupú-aimma mamá kéyainaiye. ánibo Áánûqtuma wemá yabíkái-maruptaba keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabíkáin-aukapaqa tikáinaq mánoe. ⁶ Áánûqtuma arupú-aimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátááqá mamá ketime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. ⁷ miráitana wemá maamin-úmmáá-yátááqá mamá paábaq kéyuwena aagai-yátááqá keráwákáráq keqtáágáráq timíníqtae. wemá mirá kénana uyátárai-naqa Ítukaraq wení akoqnáá-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe. ⁸ mi-kánááráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuptaba íma itéta uyátárai-naqa Ítuqtaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye. ⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátárai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúrakaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqa matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe. ¹⁰ mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma wemá yauwéqma kumínî-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwîqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáiq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémaraiyaqa keráwákáráq mi-káyúkátí aúkápimma mánoqtaba minná keráwáqá ketáái táama itáiq-itaiq kéoe.

¹¹ minnýaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yáayai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnýaba Áánûqtu keráwáqá táayaraiye. wemá kanaaráq wení akoqnááma keráwápímmá íráqô-qtataaqtaba túyánámmá itánôqtaba maqmá ógirainana keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye. ¹² minnýaba keráwáqá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîqa múte kéyauyeq yaímma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôniq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaa?

2

¹ tibâqâwaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíníqtaba kétunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áikuyonunatae. tîbâqawaraa-kayukao, óq-aimma keráwáqá timá-timenunatae. ² yaímma-wayukama téta “uyátárai-nakoma kumínî-kanaama áqa pááq uráiyé” kéte min-áímmá timáeta uréire íyan-aimma íma itáaro. yemá téta “uyátárai-nakoni kanaamá pááq uráiyé téta aúbama keqtááyábá agatáae” tíyaqa min-áímmá

íma ítáaro. ³ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwaíyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánaámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama aamá íma ítéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroîq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínîmanibo anaaékaq aítabaq wíniye. ⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroîq umákena miráinana wemá wenamáárîq wenáwîqa múte kéyauyena mi-máqté-qtátááqá mamá táíq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko maráq máena wemá maará téna tíniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tíniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaao? ⁶ maami yínî-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokáq íma pááq i-qtátááqá keráwáqá káonae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye. ⁷ keráwáqá káonae. Áánûqtumma ááíqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq ínî-qtataaqa abarokáq ínanama mín-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq awikániye. ⁸ mi-túpáámá táí-nakoma pááq ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáinikaa umá wení aárike mín-náqá ikámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá iréna mitágamá-yátáákákémmá minnámo ámáan-aimma aratéwai-nakomma mamá táíq umákaniye. ⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááíkákkémmá wemá netuqyaammá akoqnáá-mayaima mayéna awaaméq-yátááqá tarôq íniye. ¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-áíkoní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma yirummá amíyanama yemmá Áánûqtuma yauwéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe. ¹¹ minnáyaba Áánûqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá ítáíq-itaiq ínoe. ¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma ítáíq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma tarôq íyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yaináni-kanaaraqa wemá yemmá yawááq íniye.

¹³ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá kêtimitaqtaa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tíq-tiq ónatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóní akoqnáánaipo keráwáqá mamá wení waayúkaiq umátikaraiye. miráitaq keráwáqá árain-aimma ítáíq-itaiq kéopoana Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye. ¹⁴ ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá tááyaraine. ¹⁵ miráinaq tîbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátúnnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaaé wáráaro. ¹⁶ ketibotáámá Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kêtimenataa wenamá wení íráqô-qtataaqa ketáái tíyaqa mamá kaayoné kéíye. miráitana wemá keqtáá ítáíq-itaiq umá máí-yataaqa tíwáqnaa kéitaqtaa ketáámá Áánûqtuma keqtáá mamá wení íráqôniq ínîqtaba awé kéunatae. ¹⁷ ániibo yenákámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq ketibotáámá Áánûqtugaraq kanaaráq tíwáqnaa kéeta keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íráqôn-aaimma mayéta íráqôn-aimma tínoe.

3

¹ keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá tíyana keqtáámá tíwáqnaa kéinana ketáái tágoma máqten-aukapaqa páátákáá wéyáwé éna keráwáqtí aúkáapi Áánûqtun áagoma anón-awiqa uíniq umá káqon-aukapaqa anón-awiqa uíno. ² miráinaq

keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéyana keqtaámá ôriq umá táí-aaimma tarôq o-káyúkátí iyáápikemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáíq-itaiq kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtaá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáíq-itaiq kéonanataa wemá kanaarácq keráwáqá yabíqtíkarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabitíniye. ⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétagaitaqta ketáámá itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqta timá-timunna-yataaqa kanaarácq mirá kéopoqa anaaékakaraqa keráwáqá paá mirá áatuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq ínîqtaba keqtaámá kétékaiye. minnágaraqa Ítuma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnáámá keráwáqá mayaínôqtaba keqtaámá kétékaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá keráwáqtábá maará téqta kétune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuq-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itáiyábá anaáemo íkéwaraa-kayukayopakema nékaq máero. ⁷ ketáái táaimma íraqôniq umá kéwareq keráwáqá aónaraae. ániibo naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuq íuraunatae. ⁸ ániibo ketáámá mórana keráwáqtí tiyáápikemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayaímá mayáíq-mayaiq kéeqta ketáwáqá mórana ummaa-yátááqá keqtaáyábá íma tímikaunatae. ⁹ ketáái náapaamma anóniq wáíye. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaarácq keráwáqtôpake aáwaqa íma máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqta mirákómmá uráunatae. ¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqta ketáwáqá min-ámáan-áímmá timá-tímikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá ímo mayaínataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa nániye” téqta tiráunatae.

¹¹ nôraq itaqtaawácq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapikemma yemá mayaímá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kéte. ¹² ániibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá mikáyúkámá ámáan-aimma kétima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaarácq yeráwáqtí aáwaqa mayaínoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, keráwáqá íraqôn-aaimma tarôq íyábámá íma tîbôma kaíno. ¹⁴ ániibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aíqtaama íma itái-naqa keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye. ¹⁵ min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái tîbâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá aákaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá tímíniye. uyátárai-nakoma keráwáqtê máqte-tupaama maíno. ¹⁷ Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma minná kenamáárîq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá kémaraune. ¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íraqô-qtataakoma máqtemma keráwápi waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáiq-itaiq íyábá wenánikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáie.

1-2 kemá Póroma Ítu Káríqtoni timátíkarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaaráq tiwiránîn-nakoratae. min-íráqó-qtátááqtábá ketáá awé kúnataama minná Ítu Káríqtoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kemmá timátíkarai-nakoma tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórá itáiq-itaiq í-yátááqá yáikaaq kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéie. Tímotio, ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákáráq yeqtí kaayoné-yátáákáráq emmá amígáae téq kéitaune.

³ Ipítiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa minnáyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yímínata ímira-oro. ⁴ emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wáae. ⁵ paá itáiq-itaiq éqtaama Áánûqtumma kanaaráq aónanunatae. ketáá wekáq áraimma itáiq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimíyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakáráq íma wáie. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáie. ⁶ yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagí-aimma téite uráae. ⁷ yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áikómmá íma kétagaae. yeráwáqá “itáiq-itaiq kéune” tena-áikómmá íma kétagaae.

⁸ ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare. ⁹ taákaq máráaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratínéta o-yúyábá tarôq uráie. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma képuyeta ¹⁰ yemá kebó-yátááqá aaragáráq waagógáráq iyápógaraq tarôq kéowana iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráie. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegáráq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráie. ¹¹ arupú-aimma minná átê-wataama kemmá Áánûqtuma tíkáae téna tímikaiye. min-áté-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáie.

¹² kerátái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnáyaba kemá wekáq “tíkáie” kétune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá itáiq-itaiq kéipoaq kemá kanaaráq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémarauene. ¹³ naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táíq umáyikeq wemmá timá táíq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi únna-yataaqtabama mi-kánááráqá íma tágama arútáraunanaboana wení paru-yátáákómá tímikaiye. ¹⁴ kerátái uyátárai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá yawáaq-umatikaraiye. itáiq-itaiq í-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq Ítu Káríqtonopake kemmá maqmá ógikaiye. ¹⁵ maamin-áímmá kemá tenúnna minná áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwáníqtaba maa-márábímmá kukáie. kúmiq-wayukati aúkáapikemma kemá mú mikákáá táwî-naqune.

16 miráimanibo kemá táwîgoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únnayaba Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataaqa mútûq páaq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq timíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. yeráwákáráq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe. 17 Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaaráq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamáa maníqíye. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekák mááye. miráuma waíno.

18 Tímotio, ketí iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq kemá kêtune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááiqa umákanonama min-áímmá minná ení iyebómíye. 19 itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááríqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaq yigaeyábá o-yúmá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye. 20 Áíménéíyatikaraq Érékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibáq máeta yenákámá Áánûqtuqtaba timá táwîq íumakain-aaimma mayáyóye.

2

1 áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekák nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tíkáiye” téraq káqo-yuyaba tero. 2 yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápi arupú-aikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúrikaqa kanaaráq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. 3 missing? 4 miráipoata nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike atóbaigaae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónanoe. 5 kímora maníkáa-náqá máimma minná Áánûqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áíkuyikaimma minná wenamáa Ítu Káríqtoe. 6 keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma minnáyaba pukáiye. wemá pukáimma mi-kánáaráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéiyé. 7 minnáyaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-áímmá íma kêtupo árain-aimma kêtune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáíq-itaiq í-yábágáráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

8 miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kêtune. mirá étama yeqtí iyáámma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta íyámma íma oro.

9 ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoma íumatoraigaae téq kêtune. 10 min-nóinímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íráqôniq umáyíkáaro. 11 yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro. 12 kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqyikaiyabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero. 13 taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákana anaaékaqa Íbimma tarôq uráiye. 14 naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámán-aimma arátaiye. 15 miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimeta Áánûqtukaq yimuqá marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwírániye.

3

1 kemá túnna-aimma minnâ árain-aine. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. 2 Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráino. táwî-aikomma íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áímmá íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama aúyánámmá itaíno. wemá pááqyamma íyimena taíbaq keyimena namuq-wáyúkámá yíwîqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íráqôniq umá yirááti-naqa maíno. 3 wemá íma aíbôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama áyamma umáyikena wenamááríq íma yáqtoqma akoqnáá énamanibo wemá paá kaay-oné íno. monekaqa aúyánámmá íma maráino. 4 wení aara iyápóraq akoqnáá umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro. 5 miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánûqtuni waayúkaraga náaraq umá kanaaráq káwáá ínáyô? 6 miráuma aúgemma áaimma átáma itáíq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uíyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni aamma yúwáitana wemmá Áánûqtuma yawááq-umakaraine. 7 káqo-kayukama itáíq-itaiq kéo-yubikemma aamá íma kéitaa-kayukabikemma wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma timákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginie.

8 móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúraqaq íráqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaaráq yekáq kamuqá itánoe. yemá aíbôq-nomma néta neginaagí íyoro. yemá aúyababa íyoro. 9 árain-aimma akoqnáá umá yáqtoretawaq Áánûqtuni aúraqaq yigaemá íyoro. 10 miráuma áqnaabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonaiyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaaráq máinoe. 11 yeqtí yínáqmaqa yemá máqte-kayukati yúraqaq íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro. yemá táwî-aikomma ayuwaíyana íma yabíqyíkáaro. yemá kaaqaari-áímmá téta moyámmá íma máyáaro. 12 móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno. 13 mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqôniq umá mayaímá mayaíyatama máqte-kayukama wemmá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtoqaq itáíq-itaiq í-yátááqtabá wení akoqnáágaraq tínoe.

14 maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitaune. 15 miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nôrabi ínô-qtataaqtaba emmá kétima-amiye. matúq-matuq umá máí-Aanuqtuni waayúkama minnâ Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma keyaqtoraae. 16 Ítuma ketáái itáíq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáie. minnâ

17 maa-márábí-káyúkámá wemmá

wayúkaraa umá aónaraawana

Aokaq-Áágómá wemmá kanaaráq umákáitata

Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae.

máqten-aukapake-kayukama itó-uma

ánateta weqtábá tiráae.

waayúkama wekáq itáíq-itaiq urááne.

anaaeqaqa Áánûqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáie.

4

1 Aokaq-Áágómá timá kétagaiye minnâ yaímma-wayukama anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápíkémá yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágóní anaaé waréta waátágoma yiráátínnaiq ínoe. 2 maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábiké kéie. maami-kááqáarí-áímmá yirááten-aimma yúyánápiimmá kubaútônika umá wamá akoqnáá éna

kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanikaa kéiyé. ³ yemá téta “aaramá mayikaímá minná otaamiye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kéte. miráimanibo Áánûqtuma min-ááwáqá naíyábá tarôq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “tikáiyé” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae. ⁴ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq uráimma minná íraqômiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánûqtukaq nunamupí “tikáiyé” tero. ⁵ Áánûqtuni watáama yorauté wekák nunamummá tígogáráq mi-kááyáq-yátáákómá mamá aáwakomma aokariq umá íraqômma káuqyikaiye.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema Ítuqtaba emá wení íraqô-mayainaqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne. ⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánûqtuqtaba paábaq yuwaao. Áánûqtun-aaimma ítama tágaao. ⁸ enaúgomma mamá akoqnáá ínônnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-íyápómá mamá akoqnáá ínônnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq anaaékakaraq emmá amíniye. ⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo. ¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboaqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáígómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyuwaimanibo itáíq-itaiq kéo-yuma áqnáabariq umá kémaiyuwaiye. ¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo. ¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tînômanibo emá Áánûqtun-aamma waráiyaama iyúwénatawaq yemá emmá aayoq oro. ániibo íraqô-kataagaraq íraqôn-aaimma keyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq kéewa qúmiq-yataariq íuwo. ¹³ kemá yénúnnama emá Áánûqtuni watáama waayúkati yúbáqá keyorautewaq kétéma-yime yiráátiyo. ¹⁴ Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráámma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipoaa mi ámikai-qtataaqa napo emá mayai mayaa. ¹⁵ minnáyaba emá aúyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íraqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. ¹⁶ aati-aatimá ónna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itáíya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

¹ anónuqmagopimma aamá íma ma maránômanibo enaboráá umá watáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayatí-wáyúkágáráq enábâkokaa umá mirá-umayikaa. ² aaragókáráq enanókaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íraqôn-aaimma mirá-umayikaa.

³ ketoq-nóinímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yíkáaro. ⁴ miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápóabi wení aráaráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiníq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yiráaráókáráq mirá-umayikaaro. ⁵ árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa íyábá tíq-tiq kéoe. ⁶ miráimanibo mi-kétóq-íníkmá wemá paá aábê kuye íyábámá aúyánámmá itái-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéiyé. ⁷ min-nóinímmá maamin-áímmá timá yimínatawaq anaaé warétama íraqôniq umá mánoe. ⁸ ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itáíq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáíq-itaiq íma kéi-nakoma táwî-naqanibo min-nákómá wemá uyátá-maqma táwî-naqa máiyé.

⁹ yíwáqnaa íyábá móra ketoq-íníková weni karitimaatimá netuqyaamma (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínîqtaba wenáwîqa agayaa. min-íníková kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma maíno. ¹⁰ weni iyápó-annama íraqôniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá weni naaúpaqa yiwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítuqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqokeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awiqa agayaa.

¹¹ aúge-ketoq-noiniti yíwîqa íagayaa. yeqtí yúyánáková ôriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámma waagópí akoqnáá umá amínoe. mirá kéeta Ítu Káríqtonopake waeráiyata ¹² waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itáíq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe. ¹³ minnágaraq maamin-áúgé-kétóq-nóinímma iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naauqtaba uréire kéeta káqo-yuma nôrawabi o-qtátááqtábá timáeta kéeneta naaúqtaba-naauqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewáin-áíkáráq paá kétepoana ummaa-yátáákáráq ááiq-yataaqa pááq íniye. ¹⁴ miráitana minná íraqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaaráq óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabí éro kétude. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanoqtaae. ¹⁵ yaímma ketoq-nóinímma itáíq-itaiq í-yátáápíkémá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaaé kéwarae. ¹⁶ miráimanibo móra-waigoma ketoq-íníková naaúpaq máina-waigoma wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéenama ketoq-íníková yabíqma íraqôniq umákaino. miráinata Ítun anaaé kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-íníková íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íraqôniq íyaqa keráwáqá yemá yagaroq-tamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. ¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-iyakoma ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ániibo “mayáí-náková weni meyámma meyánîq oro.” téna kétiye. ¹⁹ móra-nakoma kawáá-náková aúbi maráinaama wenáama íma itaa. kaayarábi kaumo-wáyúkámá yemá mimórá-áímma téta aúbi maráiyaama min-áímma itaa. ²⁰ ániibo wemá yaímma otaamma kutáinaama waayúkati yúraqaq min-áímma timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítugaraq Áánûqtuma weni aokaq-káqtó-wáyúkátí yúraqaqa emá maamin-ámáán-áímma waráikáae téq kétima-amune. móra-nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímma minná máqte-kayukayaba mórai qéiye. ²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábá aneqá ayáánapo ánekuyuwu. abo min-náková kúmiq-yataariq kéinaama wetê yagaroqtamá kúmiq-yataakoqtaba íma mánone. ²³ karímá netuqyaa-kánaámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike aíqa ínîqtabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokáq itaqtáá aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena anaaékaqa abarokáq kéiye. ²⁵ mórai umá yaímma íraqô-mayaigoma abarokáq wáíye. ániibo yaímma íraqô-mayaigoma páátákáá íma abarokáq kéimanibo maamináogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámma íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqti kawáá-náková múte yikaq ákáaro. miráiyanaama móra-waigoma íma kanaaráq Áánûqtun-awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba timá táíq ínoe. ² yeráwáqti kawáá-náková Ítuqtaba itáíq-itaiq kéi-naqa weqtábámá yeráwáqá táwî-tuyanamma íma ítá-yakaaro.

miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágáráq Ítuqtabama yewátánónaráá kéoe. kawáá-nákómá itáíq-itaiq o-yúmá wekáq mayaí máyáa-yuyabama ôriq umá kákaibo wení mayaíráq akoqnáá oro.

emá maamináyaba káyiraatewaq timá-yimiyo. ³ náayubi káqon-aikomma káyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni watáagote móraiq íkeeta ketáátê yagaroqtamá mórabí íma Ítuqtaba itáíq-itaiq kéoe. ⁴ ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqtaba íkétaiye. wemá paá áyan-aiqtaba kákaiye. wemá káqo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítípi mamá káyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba kamuqá íma kéitaae. ⁵ ániibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá itáamma monoq-áikómá paá “móneqa ôriq umá mayaí ámiye” téta kététa taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.

⁶ áraíne. móra-nakoma oótamma mamá áikuiyataba íma akáinanama monoq-áikómá kanaaráq taíbaq-yataaqa wemmá amíniye. ⁷ mi-kánááráqá ketinótaama kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtaa abarokáq uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyóna-taoqa nói-qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye. ⁸ minnáyabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaqa kémayeqtaama kanaaráq umátikaniqtaae tenúnatae. ⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraíyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama mirán-áíbóq-yátááqtábágáráq áwáábíq-yataaqtabagaraq káyikainanama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. ¹⁰ móneqtaba ôriq umá akáin-nakoma taígani táwî-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaaé wáráa-yuma yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqtí ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéíye.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápikémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqma aónaao. Áánûqtuni aammá waraao. Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayaíráq máewaqa kaayoné umá mááo. ¹² itáíq-itaiq umá máí-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínônama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataaqtaba wáíye. minnáyataba maami-íráqón-ááíqá uwo. íráqón-anonnama mayainônama minná matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayaa. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánááráqá Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayaíkáae téna emmá ááyaraine. ¹³ Áánûqtuma aúwarakon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káríqtoma wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíatí-Páíratini aúbáq tirái-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune. ¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínî-kanaaraq wíno.

¹⁵ Áánûqtuma Ítumo kumínî-kanaayataba tíniye.

Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamáa máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye.

máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamáa íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnáágaraq íma ánatena wekáq waíno.

miráuma waíno.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqtí taíbaq-otaqtabama keráwáqtí túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónekoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaqa keqtáá mamá timuqá maraí-yátááqá kétémiqtaae. ¹⁸ maará té yemmá

timá-yimiyo: “káqo-yu íráqôniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo. ¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaqa mayánômma minná min-áúwaráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma aru-
taao. paá-wataagaraq kaaqaari-áikaráq yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá
unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itái-yátáaré” kétémanibo
yeráwáqá kárabaae. ²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáíq-itaiq kéetaboata Ítukaq
itáíq-itaiq ínôqtabama íbáqyukaae.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqtê waíno.

2 Tímoti

anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáie.

¹ kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátikarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átáma Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaba waabá-káyúkábímmá kétune. ² kemá ketáanikaa umá tíkái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. keti-borátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaíkáae téqa kétune.

³ Áánûqtukaq kemá téq “timuqá kémarau” kétune. kéma Áánûqtun-aurakaq tigaemá íkéitaq wení mayaímá títaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágáawabi nókáamma wekácq nunamupí “tíkáiye” kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune. ⁴ ení aqnuayábámá taákaq yokéq emmá aónaiyaba ôriq umá kétékaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánatanune. ⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá akoqnáá ónnama móraiq umá Yúnitima enanógararaq Aróitima enarááráógáráq yenákámá itáíq-itaiq urááyaniq kéone. ⁶ ánibo mi-kánááráq kemá tiyáámma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune. ⁷ Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma emmá ámikaimma keqtáámá mamá ikatíq í-yátáárîq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtáámá akoqnááma tímîtaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáá túgoni akaí-yátááqá íkéwaraunatae.

⁸ káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárai-nakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánûqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. ⁹ Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtáámá mamá wení waayúkataa aúkáiye. ketáámá íráqô-qtataariq únayabataa íma tiwíkaitaibo wemá wenamáárîq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-márámá íma abarókácq uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine. ¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtááyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboaqtaa íbêqa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóní akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiqtaae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae. ¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenunayaba Áánûqtuma timátikaraiye. ¹² miráurairiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáíq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaaráq wemá kawáá kéinana Ítuma kumínî-kanaaraq wíniye. ¹³ abo árain-aimma aráátúnna yáqtoraa. min-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa kéyime Ítuqtaba itáíq-itaiq uwo. ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa amí-yátáákáráq Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá máeta ketááyôpaq kéyeye. ¹⁴ minnáyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máie. emmá áwáqnaa ínakawaq min-íráqô-kátáámá yáqtoraa.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Étia-marupake-kayukama yemá yinaaemma umátikaraae. ¹⁶ uyátárai-nakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaao. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápi matikaraiye. ¹⁷ wemá Arómuq yayamá íréna kemmá tibáá

éq éna ánná-naupaq maakáq máunaraq ya timónaraiye. ¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátíkaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma wemmá paru-yátáápíké yainaino.

2

¹ emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káriqtoma wení íráqô-qtataapike ámímma mayaa. ² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnnama emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá ítáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaaráq káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aaiq-i-nakokaa umá aú-aiqa íno. ⁴ abo ááiq-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiyee. minnáyaba wemá waayúkagaraq móneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq íkeiyee. ⁵ itaao. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenana wemá kanaaráq íma uyaatímá uyátena amuq-yatááqá ímayaniye. ⁶ móra káqon-aimma itaao. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópíké mayaino. ⁷ kemá timá-amuna-aiqtabama aúyánámmá itaao. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káriqtoqtaba aúyánápi mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune. ⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayataboata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátî-nakaa umá tú-tiqa kémayaune. ¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káriqtoma yeráwákáráq yíwíqma Áánûqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe. ¹¹ maannâ árain-aíne.

ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama
wetê yagaroqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaaráq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama
anaaékaqa wetê yabíqma mánunatae.
ánibo ketáámá wemmá tinaaémma
umá áménanataama
wegaráq móraiq umá keqtáámá anaaémma
umátikaniqtae.

¹³ wemá wení áaiqtaba íma kanaaráq
paábaq awétátuwanipoana
ketáámá kúmiq-yataariq únnataama
wemá itáíq-itaiq umá akoqnáá-naqa
paá kémaiye.

¹⁴ maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon áwîkaq timá-yimiyo. paá aayabámá ááiq-aimma ítero. mirámô o-wáígómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá itáa-kayukama paá mamá táiq kéumayikaiye. ¹⁵ ení mayaírákémhá Áánûqtumma mamá amuqá marakáigóniq umá maqma aónaao. mayaí-nákómá wení mayaíyábámá wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íráqô-mayaima kémayaune” tinikáá umá mááo. Áánûqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráátíyo. ¹⁶ emá aíbôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo. ¹⁷ aíbôq-aikoma náomma kamá anóniq inikáá kéiyee. yirááte-kayukama yeráwápíké maami-kááyáq-nákámá aíbôq-aimma yiráátéyamma Áíménéiyatiyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye. ¹⁸ yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáíq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéoye. min-nákórátámá

téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráiyē. ¹⁹ miráimanibo Áánûqtuni árain-aikoma akoqnáá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ániibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágómá kétiye.

²⁰ itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama mararáké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ániibo yaímma íraqô-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maqnarááe. ²¹ miraráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáimá kanaaráq amínana mayániye. ²² aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaqa kateko-yátááqtábágáráq Ítuqtabagaraq aúyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaqa kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa íkáae tíya-yuti aanábóiq umá mááo. ²³ miráimanibo aamá íma ítaraa-kayukama yeqtí unítíq-aipikemma nékaq mááo. emá ítaraane mirán-áíkkómá ááiq-yataaqa mamá abarokáq kéiyē. ²⁴ uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tínimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íraqômma yirááti-naqa máena máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno. ²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô? ²⁶ naayóbáqá Tááqtaama yemmá waiwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3

¹ aákaq maraao. aqtó-kánáaráqá taíbaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye. ² waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-otamma mamá áikuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tínoe. Áánûqtumma yemá yikaq íma múte akéta ³ kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátáárîq umáyikanomanibo kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábíqá kéta ááíqá ínoe. íraqôniq í-yátábámá ítama táíq kéeta ⁴ káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábíq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá yeqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqtí yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe. ⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni watáama íma mayéta itáíq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémá nékaq mááo. ⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikai-yátáárîq o-yútí naaúpaq uréta makatínoe. ⁷ maamin-nóínímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaaráq kéitaae. ⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaemma umákáraayaniq umá maami-káyúkáyábá emmá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma kéyikaiye. yeráwáqtí yúyánákómá táíq kéitata Áánûqtukaqa itáíq-itaiq í-yátáápíkémá paábaq yuwéta kégoe. ⁹ missing?

¹⁰ ániibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáíq-itaiq kéunaa emá kétimone. móraiq umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tirummá kéyimune. emá kemá timónaraanaq ¹¹ waayúkama táwígoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tíqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqté-tútíqá í-yátááqá Áátiokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. ¹² máqtemma náayubi Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá móraibí katekoíq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táíq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamáárîq yetábágáráq makatínoe. ¹³ missing? ¹⁴ miráimanibo emá árain-akaq emmá aráátiraunataa

ítaraane. minnýaba paá máeq itáiq-itaiq umá akoqnáá uwo. emmá aráátiraa-yuyabama emá kéyumonaane. ¹⁵ minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánûqtuni aokaq-wátááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áíkkómá emmá itái-yátááqá kanaaráq amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq íyanama mín-ítái-yátáákkómá yemmá Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye. ¹⁶ máqtemma wannaabí agamatán-áíkkómá Áánûqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kêtiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama kanaaráq kêtiraatena waayúkama Áánûqtun-aurakaq katekoîq ínôqtaba yiráátiniye. ¹⁷ maaminnámo agamatán-áíkkómá Áánûqtuni mayaí-wáyúkámá máqtemma íráqô-mayaima mayánôqtaba yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánûqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraqa kêtima-amune. Ítu Káríqtoma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma keqtaáraraq yabi ínipoaq akoqnáá umá emmá kêtima-amune. ² átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkátí yúrikaq kêtewaqa káqo-yuma íma iyúwénata emmá timá yaqtóráaro. íráqômma watáa te-wáí-kánááwábi táí-kanaarakaraq paá átê-wataama abarokáq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaama mamá arútáyikaao. miráinaawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewaqa kaayoné umá yiráátiyo. ³ mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqtí yúyánákkómá ínnaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe. ⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. ⁵ miráimanibo emá enamáárîqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaqa átê-wataama waabá-káyúkátí yúrikaq timá-yimiyoy. máqte-qtataaqa Áánûqtuma wení mayaí-nákkóqtábá mayaíkáae téna timá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánáágómá waaqókárrîq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákkáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tíkamiyaq puyónúne. ⁷ kemá Ítuqtaba íráqôn-aaíqa uráune. min-ááíkkómá ánatagitaq kemá wekáq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune. ⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yatááqá kerátái uyátárai-nakoma kemmá timíniye. min-ámúq-yátááqá minná Áánûqtun-abaq katekoîq ónúne. kerátái uyátárai-naqa arupú umá yaináí-nákkómá min-ámúq-yátááqá wemá kumína-yupaama kemmá timíniye. kegáraq tébakaq-wayukama wemá kumínîqtaba ôriq umá kéyikaitata awé o-yúmá yekáraq íráqô-meyamma timínîqtaae.

⁹ emá ketôpaq páátákkáá yínônayaba maqma aónaao. ¹⁰ abo Tímatima wemá maa-márábí-qtátááqtábá auyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáíkaq kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye. ánibo Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye. ¹¹ Arúke wenamá ketê máíye. emá Máákimma ko awíqme etê yekaa. miráinana wemá mayaímá áwáqnaa umá kanaaráq mayániye. ¹² kemá Tíkikatimma Ipítiani-marabaq timákaunana kóuraiye. ¹³ emó kéyema ketí kúberai-unakaraq mamá iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagáraq mamá iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnýatabama kemmá ôriq umá kêtikaiye.

¹⁴ Érékáánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyái-nákkómá kemmá mamá táíq umátíkaraiye. uyátárai-nakoma minnýaba táí-meyamma anónnáma amíniye. ¹⁵ emá enamáárîq min-nákkóqtábámá atéqma arutaa. min-áté-wátáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráíye.

¹⁶ áqnáabaq-yupaama kemá aabi matíkáawaq yauwéqma túnna-yupaama móra-waigoma ketê íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráámanibo Áánûqtu minnýaba yemmá táwî-meyamma yimíyábá íyimikaae téq kêtune. ¹⁷ miráimanibo uyátárai-nakoma ketê máena kemmá akoqnáá umátíkaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkátí yúrikaqa maamin-áté-wátáámá Ítuqtaba kanaaráq timá yímikaupo máqtemma náayubi

Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá wítikéna uyátárai-nakoma kawáá umátíkaraiye. ¹⁸ móraiq umá uyátárai-nakoma waátá-yataapikemma tíwíkена wení yabíkái-marupaq tíwíqme uwíniye. wenáwîqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waíno.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákáráq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtôpaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²⁰ Korítiani-marabaq Irááqtima máqe-uraiye. Taropíma wemá karímá máyáitapoq kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq iráune.

²¹ yaugiqá íurainaraq emá ketôpaq páátákáá maqmá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráinatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtíbâqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kétimakaao.

²² enaágote uyátárai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
kemá Póroe.

Tááítati **itáíq-itaiq iyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kítitana Tímoti** **agatáie.**

¹ kemá Póroma Áánûqtuni mayái-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátikarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátikaraiye. yemá yeráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemma áraina-aiqtaba kíteta Áánûqtuma akáinaiq ínôqtaba yíwáqnaa kéune. ² matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-aráin-áiné. minnýaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá íketiye. ³ Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-áté-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yauwéqma tiwiraíyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámétaao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú íkáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraíkáae téq emmá ayúkaune. ⁶ yemá mi-káwáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqtí iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawî-aaiqtababi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaaráq íma maráiyán-o-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánûqtuni mayáiyábá kawáá kéie. minnýaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyámma íma íno. wemá taíbaq aíbôq-nomma íma náino. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá móneqtabama aúyánámmá íma itáino. mirá ínimanibo ⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtataba wemá akaíno. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miraíno. wemá íráqômma yainá-náqá maíno. wemá Áánûqtuqtaba aokaríq umá maíno. ⁹ wemá árain-aimma kemá emmá arátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yirááti-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaaráq aúyaqtuwaniye.

¹⁰ táibaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránôqtaba kaúbíq kéowaq minnýaba kemá tirummá kéie. yemá paá-aimma kíteta káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karaí-áímmá kéte. ¹¹ yetáama timá aúyaraao. abo waagógaráq aara iyápógaraq yeqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá mamá keyawarapaae. móneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáin-áikáráq kíteta keyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kéte. yemá táwî-wayuka maéta pirúq náaruq íkákáá umá mááe. paá aawaqa naíyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.

¹³ mirámô tiráimma minná áraimiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aaqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaa. ¹⁴ yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aiqtabama yemma íma iyúwénata itáaro. itáíq-itaiq íkéo-kayukati yúyánápikén-ámáán-áímmá yemma íma iyúwénata wáraaro. ¹⁵ mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-qtataakoma yúrakaqa íráqôniq umá abarokáq kéie. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúmá

yeqti yúyánákómá miráuma waátáaraa kéiyee. yeqti yúyánákómá námôma káuraiye. yigaemá íyátábámá íkéitaae. ¹⁶ yemá téta “Áánûqtuqtaba kéitaunatae” kététemanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá tiráátimma yeráwáqti yáagoma paá kaaqaari-áiné. táwî-aaikaraq kéeta Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq kanaaráq íkéoe.

2

¹ Tááítatio, emá arupú ina-yataaqtaba yiráátiyo. ² anónuqma-wayukama timá yímînatawaq yemá taibaq aíbôq-nomma íma naaro. timá yímînatawaq yemá karuwaaq éta yúyánámmá ítama arutáaro. timá yímînatawaq yemá itáiq-itaiq umá maétawaq yíbâqawaaraa-kayukama yirummá yimí-yátáápí Ítukaq yáqtoqtoraa.

³ araaqná-noinikaraq timá yímînatawaq yemá nôrawabi íya-qaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aíbôq-nokoni akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-árááqnaágómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba yiráá tíyata ⁴ yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqti iyápó-annama yirummá amí-ááímmá yiráátero. ⁵ yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íráqôniq íyábá yiráátero. yeqti yúgomma yáqtoraa. yemá yiwaikóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqti iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné íyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátáárîqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtae.

⁶ mórai q umá emá awaayatí-wáyúkámá akoqnáá umá timá yímînatawaq yeqti yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqti yúraqa akoqnáama mamá yabíyéro. yeqti yúgoma kanaaráq wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáráaro. ⁷ Tááítatio, emá enamáárîq íráqôn-akaq kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokáq waínaa karuwaaq uwo. ⁸ ení watáama arupú umá áraimma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaaráq timá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení watáagoqtaba timá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqti kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. ¹⁰ yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqti kawáá-nákóní anaaemma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma keyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta tínoe.

¹¹ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yínîqtaba Ítumma timákaraiye. ¹² Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráiyee. ketáái tógoma akáina-yataaqa warái-ááímmá paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakáq maa-márábí máeqtaama ketáái túraq yabíkéqtae Áánûqtun-aama kéwaraunatae. ¹³ íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqôniq umátikani-qtataaqtaba awétáá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokáq íyóye. ¹⁴ Ítuma wenamáárîq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátáq pukuráiyee. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwíkaiipoaqtae Áánûqtuqtabama kanaaráq aokarîq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamá wenná auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtae timuqá kémareqtae mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

¹⁵ maamin-áímmá yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaqa mamá arupú umáyikaao. emá mirámo ínônnayaba mútûq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

¹ itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba timá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabíkáa-kayukati yiménáápáq paá máero. timá yímînatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa umá máero. ² timá yímînatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte yeqtímûraapaq yíkáaro.

³ móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maararáa uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái túgoni akaí-yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtabataa timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwî-yataaqa páaq íyátábámá tikaraiqtae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtáámá ítama táíq umátikaawaqtae ketáágáráq yemmá ítama táíq umáyíkaraunatae. ⁴ miráitana atóbamatikainaqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákáráq akaí-yátáákómá keqtááyôpaq irááyamma ⁵ Áánûqtuma keqtáámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtae. ketáámá kateko-yátááríq únnayabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápké keqtáá yauwéqma tiwíkaiqtae. keqtáá tete umátikáaraqnaraa umá ketáái kúmiqa paábaq matukáie. miráitaqtae ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae. ⁶ Ítuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtae. ⁷ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqpapo ketáái kúmiqa paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúrakaq ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitababoaqtae ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnatae. ⁸ maamin-áímmá áraipooa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáimá kémayeta íráqôniq umáyíkáaro. ⁹ timá yímînatawaq yemá yeqtí yítaubikoni yíwíqtabama paá-aimma ítero. timá yímînatawaq yemá ámáan-aiqtabama unítíq áái-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikanena maqmá aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq timá ááqa yórenana íma itáinaama min-nákómá anaaemma umá ameyaqa wenôpakemma nékaq mááo. ¹¹ abo miraráa í-nákómá wení aúyánákómá kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônnayaba maqmá aónaao. mibáqá yaugi-kánáábímmá kemá ko mánune. ¹³ Tínatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapóroqaraq yenákámá ayáqtaáq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama timá yímînatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. móraiq umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wái-yuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maaraono-aimma ketáái aanábómmá itáíq-itaiq umá ketáátê yagaroqtaamá kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
kemá Póroe.

Pírímoni
yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Pórogaraq Tímotiqte
ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

¹ kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq wataama kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kénanata minnýaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketíbâpoaqtaa wetê kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayaue. emá mórai q umá kerátáqtê mayaímá kémayaane. ² kerátámá aamá yuwéka Áápiagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaq áikuyo-kayukama miráo-maarao-aimma kétima-yikauye. Áápiama ketáái tímanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni ááiqtaba ááiqqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune. ³ Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqti kaayoné-yátááqá yeqti íráqô-qtataakaraq timíno.

⁴ Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kétune. ⁵ emá uyátárai-naqa Ítukaq itáíq-itaiq umá wení waayúkayopaq enarummá keyimenaq minnýaba timuqá kémarakaune. ⁶ ení itáíq-itaiq ónnayabama kemá nuna-mummá kétune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáíq-itaiq o-yúmá yagaroqtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaaráq ónúntaae. ⁷ owé. ketíbâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáá kéone. minnýaba kemá anó-timuq-yataaqa kémayaune. arummá ámê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáá kéumatikaiye.

⁸ kemá móra itái-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anó-napoq kemá kanaaráq eqtábámá akoqnáá-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq íkáae kétune. ⁹ kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kétunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayaa maannâ mayaa íma tímákanune. kemá paá eqtábá kétékaiipoq ekáq móra-yataaqtaba ítama aónanune. ¹⁰ abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. ¹¹ naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaúrakaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaúrakakaraq íráqôniq kéiye. kanaaráq emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéiye.

¹²⁻¹⁴ kema átê-wataama íbêqa kéteq minnáake ánnáma matáune. kemá maamibáq máunaboa emá kanaaráq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímatimma ôriq umá timuqá kémarakaunana wemá maakáq máena kawáá kéumatikaiye. miráinana wemá minnýaba ení márûqa mayániye. miráinaq emá áqnáabaq kanaaráré ítirenabimma kemá Onetímatimma íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa iyábámá emmá akoqnáá-aimma ítímananune. miráinaa emá enamááriq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma tímákanana enôpaq kéwiye.

¹⁵ áraine. naayóbáqá Onetímatima emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma ketáái aanábóe. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaaráq aati-aatimá etê mániye. ¹⁶ Onetímatima wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraa-naqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnáámmá ení kayóqá mayánímanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

¹⁷ minnýaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá waínakama Onetímatimma yauwéqma tímákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaq umá yauwéqma awiránóne.

¹⁸ ániibo wemá yaímma otaammá kuyákárimma epímmá wení aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamáárîq kemá aqtábááma yauwécqma emmá aménúne.

¹⁹ maamin-áímmá kemá kenamáárîq ketiyáápike kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábááma wáíye. minnáyaba taákaq maránúnô? ²⁰ owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárain-akoqtabama uwo. minnáyaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaao. ²¹ kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ániibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane. ²² ániibo emá ení naaúpaqa móramaruqa kemmá mamá yokaa umátikaa. emá uyátárai-nakokaq nunamupí keqtábá kétepoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq timátikainaq iréq emmá yakáoneq eté mánune.

²³ Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye. ²⁴ máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá ketê kémayaae Máákima Áárítítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Íbaru aúbama Ítíráaeo-wayukama Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubaq

¹ taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye. ² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama wení áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wiyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana
wenáanikoma wenáuyawaare.

Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana
wení watáagoma akoqnáá kéitana
mútûq máá-marabima wení akoqnáágoni
aménáápáqá wáíye.

kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa
wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni
ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwîkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máíye. Áánûqtu wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwîqa anaaépaq mááe. ⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo?

“emá ketáanikoe.
íbêq-yupaama kemá tiráunaboa
ketáaniko emmá mamá pááq urááne.
kemá enaboune.
emá ketáanimone.”

téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo? ímiye. ⁶ Áánûqtuma wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áípí wé tiráíye:

“Áánûqtu wení máqtemma kaqtó-wayukama
wení márûpake wekáq
yiraiyutaúma áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráíye. ⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba wení márûpaqa kétiye.

“wení kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena
marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá
ira utakáá káuqyikaiye.”

téna ⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnááma máqte-tupaa
watúq-watuq kéíye.
ení maa-mará yabíqma
írâqôniq umá kémaene.

⁹ íráqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo
táwîqtaba íma kákaiye.

miráipoana ení Áánûqtuma
mú mikákáá uyátárai-nakoma
írâqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá
emá mamá múma

anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”
téna tiráiyé. ¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:

“uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama
maa-mará tarôq umá
wíyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wíyôkaraq maa-marágáráq mamá
táwítawaa umáginibo
emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.
wíyôkaraq maa-marágáráq mamá
naayón-únáákáqtôraa umáginana

¹² unáákáqtôma yatánáátá umáginikaa
waéqma ínóne. ááqibo
emá íma waéqma miráinonamanibo
matúq-matuq umá paá mánoe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. ¹³ abo Áánûqtu wení kaqtó-nakoma mórama wé
téna timá ámikaiyo?

“emá ketiyáánurapaq maraq mááo.
abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá
ení aménáápáqá maránúne.”

Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye. ¹⁴ máqte kaqtó-wayukama
Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi wenáamo yabiyína-waigo yiwiránî-
kayukama yemmá yíwáqnaa ínéna kétima-yikaiye.

2

Áánûqtu ketáámô tiwiránîqtaama anó-qtataare.

¹ maami árain-aimma ítánataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá kónunatae.
yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae. ² Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati watáama
árainma wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama ímo ítáina-nakoabi ímo waráina-waigoma
wení ápéqa mamá táígoma umákéna páaq íniye. ³ abo ketáámô ketáái anómo kuqti-
wiránîqtaama íma yáqtoqma ketáái táígon-anonnama kanaaráq yuwíqtuwe kónunataabiyo?
uyátárai-nakoma wenamáárîq áqnáabaq timá-timenataa maaminámo kuqtiwiránîqtaba
wenáama ítáiya-kayukama ketáá timónama áraine timá tímikaiqtaae. yeráwáqá timónamataa
áraine tíyana ⁴ Áánûqtuma anó-maiyaigokaraq timónamataa áraine tíno. Áánûqtuni akoqnáá-
aikogaraq kéqoke-kaqoke mamá páaq uráitana Áánûqtuma ákáimma wení Aágoma yaímma
aarawaamá mamá yímikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáuwáayama máiyé.

⁵ Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa túnnayaba
“yabíyéro” ítima yímikaiye. ⁶ Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma Tébiti ibí mirá téna:

“o Áánûqtuo, waayábámá nóina téaq
aúyánápímmá kéitaano?
waayúka-araaqtaba nóina téaq
weqtábámá kéyabi eno?

⁷ pááqya-kanaama waayúkati áwîqa
Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni
yinaaépaq makááne.

emá anómma tágama-yataaqa káme.
waagónáwîqa múte kéyauyone.

⁸ emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana

wemá mi-máqté-qtátáákáq yabíkáiye.”

téna tiraíye. áraimma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-márábí yabíkáiye. ⁹ ááqibo Ítuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati yiménáápáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtaboana Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awîqa ámikaiye. miráuma Áánûqtuni íráqôniq umá Ítuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáyikaraiye. ¹⁰ Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqté-qtátáákáq tarôq uráíye. wemá taígani-kayukama yiwíqma tágama-yataaqa yimíniqtaba kákaiye. miráitana anón-au-tiqa aménama maamin-áú-tíqtábámá yíwíqme wí-yátáákáq mûtûq pááq umá Ítuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yauwéqma kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Ítuma wenamá waayúkama Áánûqtunopaqa yabíkáá-yuma ¹¹ we mamá íráqôniq umáyikaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá yíkarai-kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiboámá mimóráé. miráipoana Ítuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá minnýaba íma agaé kéíye. ¹² agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama

áíqma kuqtááyan-aukaapimma

enáwîqa múte yaúma íbí tenúne.”

téna kétiye. ¹³ óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana

wé tiwíqma mamá aakaq tíkániye.”

ókaraq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye. ¹⁴ miráuma maamin-íyáporáwáqtábá yeráwáqá yúgaraq naaegáráq máapoana Ítuma yeráwáqtí yúraa umá waayúkati yáaikka umá paá máqe-uraimma puínéna uráíye. miráuraimma Tááqtaama mamá táwîq-umaqtuwanune téna aúgaraq naaegáráq kukáiye. Tááqtaani akoqnáárake aarawaamá pukááe. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo Ítu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatí-yatáákáq puí-yataaqtaba umáyikaraiye. ¹⁵ missing? ¹⁶ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa íkeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéíye. ¹⁷ minnágón áaimma máqte-qtataakoma mórai q umá wenaúnabakaa uráíye. yeráwáqtí mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá auránipoana wé mamá wenaúnabakaa aúqyíkaraiye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye. ¹⁸ wemá wenamáárîq makáténa aîq-yataaqa matáipoana íbêqa kanaaráq wemmô makatíya-kayukama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

3

Ítuni anón-awikoma Mótetin-awîqa uyátáraiye.

¹ Ítu Káríqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-kayukama Ítumma aónaaro! wenamá ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa mániqtabae téna tímákaraiye. ketáái itáíq-itaiq umáe uí-yátáákáq matáunanataa minnýaba tímákaraiye. ² wemá kanaaráq aammá waqmá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabi íniboana Áánûqtu mi-máyáiyábá wemmá mamá pááq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáíq-itaiq umá yabíkáine. ³ ítáaro. awaaméq-áiné. anón-awîqa naammô umáraini-waigoma áwîqa mú mikáq uyátá-maqma naakóní áwîre. mimórai q umá Ítuma wení tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. ⁴ máqten-naama wááti tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamá

máqte-qtataaqa paá tarôq uráiyē. ⁵ abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkápimma máqē-uráiyē. wemá Áánûqtuni mayái-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaaékaq-wataama tiráiyē. ⁶ ááqibo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakáq yabíkáiyē. ketáámá íma íkatíq owéta ketáá Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáiyā-wayukama íma agái-yátááqá mayánoe.

⁷ Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

⁸ íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkáq

Áánûqtuma ámiqtukeqa mibáq

wemmá makáqma urááe.

⁹ mibáq ketítaubikoma kemmá makaténa

maqma káonaae. abo kaayaq-wáyúká-káritímáátímá (40 karitimaatiráqá)

keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

¹⁰ miráipona kemá tiyámma kéitaq tiráune

‘yeráwáqô itáa-yuyanamma aati-aatimá

táwî-yuyanamma kéiteta ketáaimma íkéitaae’

téq tiráune.

¹¹ kemá ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma

aagamá mánoe.’ téq tiráune.”

téna Áánûqtuni Aágoma kétiye. ¹² ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma keráwápíké íma

arummá táwîgoni aúyánápí íma íno. Áánûqtu paá mái-nakoma máqtemma káonena waéqma

wekáq íkewaraiye. ¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin

íbêq-yupaa paá wáiyē. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá ako-

qnáá umá óqtakaa íumaginiye. ¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-

kánááráqá Ítuma tiwiráínaqtaa Ítu Káríqtote yagaroqtamá mánunatae. ¹⁵ Áánûqtuni aúba-

wannaabi mirá kétiye:

“Áánûqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa

ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro.

keqnáámmá títaubikomma

Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!”

téna aúba-wannaabi kétiye. ¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-

kayukama Móteti yíwíqmena Íqtîbibake irái-yuma yeráwáqá ítaraae. ¹⁷ kaayaqté-kaayaqte

tiyááka (40)-karitimaatibimma Áánûqtu náayuyabaq íyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-

yataariq o-káyúkámá íyámma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá

máqē-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye. ¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq

yanaan-áímmá téna “ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-

káyúkámá wenáámo araté-kayukayaba tiráiyē. ¹⁹ miráitaqtaa ketáá kéitaune yemá

Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnýaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánûqtuni aarawaamá aagaaimô mayánôqtabae.

¹ Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba maamin-áráín-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápíké mi aagai-yátááqá íma

mayáinabo. ² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íraqô-kataama itéq oniq umá ítama ketáábikeqtaa Áánûqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo maaminnáyaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaaráq uráiyé. ³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáiyábá wemá tiráiyé:

“kema ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téq tiráune. maa-márámá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá ánatagitana mirá téna tiráiyé. ⁴ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu

wení mayaímá yáqtorena aagaráiyé.”

téna kétiye. ⁵ mimórá-wátááyábá we kétiye:

“yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téna kétiye. ⁶ áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye. áaqibo óq-wayukama Áánûqtu “kanaaráré” titata uyábéqma wetê kanaaráq aagaráranoe. ⁷ áaqibo móra-kanaama páaq éna mikánááyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma mirá téna ááyaraiye. mirá-timatuwena anaaékaq netuq-káritímáátíráqá Áánûqtu Tébitikaq timá ámitana Tébiti mirá téna:

“Áánûqtun áamo íbêq-yupaama

keráwáqá kéiteqa

ketirupimmô maréqa

íma mamá óqtakaa oro!”

téna Tébiti tiráiyé. ⁸ Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni aagaíraq miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye. ⁹⁻¹⁰ miráinaqtaa ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-kanaama páaq ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánimma wení mayaiyábá Áánûqtuma wení mayaiyábá aagaráinikaa umá aagániye. ¹¹ ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtaa íma yeráwákáá táwîq umágéqtaa íuyabekanikaa íonatae. áaqibo tirummá améqtaa akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánúnatae.

¹² Áánûqtuni watáama aágaraq akoqnáágaraq máiyé. púráámá kaayaq-átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aágogaraq arun-íyápógóní aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugúgóní aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa kéyainaiye. ¹³ íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapi yawáá kéiyé. máqte-qtataaqa abarokáq wenamá abarokáq páaq kéiyé. maami-kátáágómá tinikáá umá Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa páaq éta abarokáq mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaqtaba ketáá téqtaa tirummá améqtaa mimórá-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátáe. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma Áánûqtumma áanikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye. ¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-qtátááqtábá aruqtábá umátikaninakaa máiyé. wemá makáqma keqtáaráá uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráiyé. ¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq ónátáe. wetêma anómma íraqô-qtataaqa wáiyé. wemá aruq-qtatáákáráq kaayoné-yátáákáráq ketáámá

kéonanataa timíniqtae. miráipoaqtaa akoqnáá umá timuq-yataápike wenamaqtaá weni anómma íráqô-qtataakaq ónátae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaaráq yauwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé timákena weni mayaímá Áánûqtun-aiyataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáyikariye. ² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá aratí-wáyúkagáráq áá ítai-wayukagaraq áyaqa kéyimiye. ³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamáárîq aqnú-qtátáárîq uráipoana wemá weni kúmiq-yataaqtabama amuq-yataáqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao. ⁴ móra-nakoma wenamáárîq wenáwîqa múte kéyauyena íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá ááyena Êroni Mótetini ábâkoma wemmá ááyarainikaa uráiyé.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyáímá aména timá ámikaiye:

“emá ketáanimone,

íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáune.”

téna timá ámikaiye. ⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráiyé:

“emá anó-monoq-wayukama

matúq-matuq ínóne.

Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa

matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráiyé. ⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáiyé. wenáúyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni aménáápáqá makáipoana Áánûqtu weni nunamummá ítaraiye. ⁸ Ítuma Áánûqtun áanikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waraíyábá ítama ánataraiye. ⁹ wekákáq mútûq mamá pááq uráiyé. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yauwéqmataa tiwirániqtaba máena wenanaaé waráiya-kayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéqma umánoe. ¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekáá uráiyé.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kêtunataamanibo ímiye. ¹² íbêqa keráwáqá kanaaráa máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamáárîq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma íkéitaae. akoqnáá-aawaqa íma pááq uráimanibo íbêqa paá anóani náaqtaba kéoe. ¹³ móra-waimo náamma náinama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwî-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaaráq itániye. ¹⁴ akoqnáá-aawaqa waayúkauraqti aáware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átê-yataakaraq táwî-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikárâq yúyánápímmá kanaaráq kéitaae.

6

ketáái aamó itai-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

¹ áqnáabaq timá-timena tirááti-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. ítáaro. móra-nakoma naakóni ábómma íma ókaraq-okaraq umá atáiyé. ábómma ayáánaiq umáraa mayaípiékémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirummá

améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae. ² maami máqté-maqte-nomma peraiyátábámá ayáamma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikayatabama Áánûqtuni matúq-matuq umá yainai-yátááqtábámá maamirá-qtátááqtábámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá ítanatae. ³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátáe. Áánûqtuma “kanaararé” tínaqtaama ko yokaa ónúnatae. yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábaguraa. ⁴⁻⁶ naayóbáqá Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá pááq urááe. yímikai-qtataaqtaba Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáíkaiye. Áánûqtuni átê-wataama akoqnáágoma yínîqtaba ítarae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqtí mayaíbikémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaarác aúgeniq ínoe. kanaarác mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríqtoma wemmá kaapaq-yátác abarokác ikákaanikaa kéopoana wení aagai-yátááqá móragaraq uíniye.

⁷ ítáaro. awaaméq-áiné. mararác aaqá kéyitana íráqôniq umá kéwaiye. abo mímárágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéiyé. Áánûqtu mararác íráqôniq kéumayikaiye. ⁸ maragómá áwáábíq-yataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íráqô-marama wáiyé. Áánûqtu aúyánápí táíq ínana mamá kanaarác íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.

⁹ ketí aanábô, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqtí íráqôn-aimma kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matááe. ¹⁰ Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraca arupú-yataariq kéiyé. wemá keráwáqtí íráqôn-aaiqtabama íma awímmá kániye. keráwáqtí wemmá amí-yátáápkémmá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqté kéuyowana Áánûqtuma minnáyabama íma awímmá kégaiye. ¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí karuwaaq-yátáákárác itáíq-itaiq í-yátáákárác yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéiyana keráwáqá awé kéo-qtataakoma áraimma abarokác íniye. ¹² keráwáqá kaúbíq-wayukaraa íyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itai-wáyúkáráá umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínín-aimma tímá yíkaraiqtaba wení iyápó-annama keráwáqá miraráá umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaarác ónátáe.

¹³ naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá tímá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu wenamááríq wenáwîqa yamá akoqnáá umá tiráiyé. miráitana Áánûqtu maamin-aráín-áímmá Áabaraamma tímá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaroqá améq ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.”

téna tímá ámikaiye. ¹⁵ Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáiyé.

¹⁶ móra-nakoma áraimma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqmá uyátárai-nakonin áwîqtaba kétiye. kémaiyanama mín-áíkmá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.

¹⁷ mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áíkarác árain-akoqnáa-aikaraq mamá aráápapa uráiyé. ¹⁸ mí-kááyáq-áíkmá íma kanaarác waeráyóye. Áánûqtu kaaqaarimá kanaarác íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq wetê uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áíkmá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókáríq ímmá kéiteqtaa kéyaqtoranatae.

¹⁹⁻²⁰ ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaqá aráápai-itana ító íníkka miraráá umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma

tirun-iyápómá káraapaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náúpáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráinikaa umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá áqnáabariq umá uyábékaiye. Merekítarekiraa umá pááq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

7

Merekítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹ Merekítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uraiye. wegáráq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabíkáa-kayukama yíkamena yauwéqma wení márûpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merekítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye. ² abo Áabaraama Merekítareki tiyáákabikemma móra ámikaiye. Merekítareki wenáwîqa kaayaq-ááiné. mórama kateko-yátáákóní anó-nakoni káqon-awiqa Téiramapaq-ano-naqa wenáaimma kaayoné-yátáákóní anó-naqa wáiyé. ³ Merekítarekini anóaboagaraq iyápó-annagaraq íma mááe. anóama marákárai-kanaagaraq puínî-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaraiye. wemá Áánûqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máiyé.

⁴ aónaao! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uraiye. áqnáabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merekítarekima áapike máyáimma tiyáákabike mórama ámikaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí ámáamma mirá téna timá yímikaiye. mimórá-máráráké-káyúkábiké yemá áwíkaamanibo yeráwákáráq Áabaraani iyápó-annama mááe. ⁶ Merekítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu wení árain-aimma timá ámikai-nakoma wepíké maténa Merekítareki waaroqá ámikaiye. ⁷ minnnáma ketáámá itaqtukaunatae. waaroqá ámikai-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáániq umá máiyé. ⁸ anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáákabike matáamanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áátuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáiyé. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétéiyé wemá paá máiyé. ⁹ maamin-áímmá waéqma áaimma miráuma wáiyé kétunatae. Áabaraama wemô meyánîq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyánîq uráiyé. ¹⁰ Merekítareki mitúpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráiyé.

aúqe anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyíkaraiye.

¹¹ naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike matéta anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayái máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. ¹² abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániye. ¹³ Ítuqtaba mikátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábikémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máiyé. ¹⁴ ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uraiye. abo Mótetima wení watáabi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwîqtaba ítaraiye.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máiyé.

¹⁵ káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokáq pááq kéiyé. ¹⁶ amáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uraiye. máátoqo mái-yataakoni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. ¹⁷ weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétéiyé. ¹⁸ naayón-ámáámmá íma mamá arútááwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna ¹⁹ Mótetini ámáamma ítama arútááwaniq máqte-qtataaqa mûtúq

paáq íyábá íma kanaaráq uráiyē. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íráqôn-amma wé itáimma minnánapo wemmá waaqókák ketáámá kanaaráq yenúnatae.

²⁰ anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yetê íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáiyē. ²¹ Áánûqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánûqtu timá ámikaiye: “kemá uyátárai-nakoma yanaan-áímmá kêtunama ketúyánápíkē íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna timá ámikaiye. ²² miráuma Ítuma aúgemma anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máiyē. ²³ naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukurááwata yeqtí mayaímá paá íma máqe-uraae. ²⁴ ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayaímá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtaae. ²⁵ Áánûqtunopaq kényewana Ítuma tíwáqnaa kéiyē. aarawaamá Áánûqtuni waaqókák Ítun áwíkaq íyana yemmá Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq ítáinana tíwáqnaa íniqtabae téna Ítuma matúq-matuq umá máiyē.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa ínîqtaae.

²⁶ maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa ínîqtaae. Ítuma kateko-yátááqtábá aokaq-naré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáiyē. kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwîqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáiyē. ²⁷ wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Ítuma íma mirá kéiyē. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaráq kényuwaunatae. ²⁸ naayóbáqá Mótetini ámaán-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yátááqtábá mûtûq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma ááyama kateko-yátááqtábá wegáráq mûtûq pááq uráimma matúq-matuq umá máiyē.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

¹ minnáyaba kêtunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóní ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéiyē. min-aráí-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye. ² missing?

³ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta waiwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno. ⁴ Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámaaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe. ⁵ maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá anuraqá aráátúnna-amamma emá waraao.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁶ mimórai qumá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Ítuni mayaímá wáqe-uraimma

paá-amane. mi-máyáígomá káqo-monoq-wayukati mayaímá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máíye. min-ánóná-ánón-áíkmá anaaékaq íréna naayón-ánón-áíkkómá uyátáraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-aráín-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

⁷ árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnáábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráíye. ⁸ abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúnîq í-yátááqá pááq owana minnáyaba óqa tiráíye:

“uyátárai-nakoma kétune.

‘ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq

aúgemma anóná-anon-aimma

Ítiráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq

téite ónúntae.

⁹ maamin-áímmá yetítaubikote

Íqtîbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma

yiwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite

únna-aiqtaa íma wániye.

maami anóná-anon-aiqtabama

yeráwáqá íma matúq-matuq umá

íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana

yemá íyimonaraune.’”

téna uyátárai-nakoma tiráíye. ¹⁰ naayó-kánáámá ánatana aúgemma anóná-anon-aimma

Ítiráaeo-wayukate téite ónúntae:

“ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yúyánápí agamaránúne.

kéq kenamá yeqtí maníkmá máenata

yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.

máqtemma kemmá yeqtúyánápí

ítama ánatatuwanoe.

¹¹ miráipoana yeráwápíké móra-nakoma

íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo

íma móra-mora aúnbakaq mamá téna

‘emá uyátárai-nakoma aúyánámmá itaao.’

téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq

kemmá akoqnáá umá timónanoe.

¹² yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráqtábámá túyánámmá

móragaraq íma itánúne.

yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa kéyimune.”

téna Áánûqtu tiráíye. ¹³ wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnáabaq-aikoma

naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana pááqya-kanaabi

aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqmá waiwaakoni naeabíké ámikaiye.

¹ áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráíye. ámán-aikoma monoq-ámáán-áíqtábámá

anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráíye. ² anón-owa-namma umá yaúmakaae.

móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uraiye. mipí aokaq-yátááqá ókáráq yaaregáráq

aáwakaraq Áánûqtuma áméma wáqe-uraae. mimóra aráqmata-naupaqa “paábaq

Áánûqtuqtaba” téta tirááe. ³ anó-tabaraabe min-áráqmátá-náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkápimma wáqe-uráye. mi-pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tirááe. ⁴ mipí ákûq-umumma í-yáárégáráq Áánûqtuni anóná-anon-aimma óqtan-anaakaraq íráqô-kaapaa-anagaraq mútûq-aayapa yawááq umá ánáákumakae. kétébi kaumo-yátááqá wáqe-uráe. minná íráqô-kaapaa-taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámitana Éroni yátágoma wekák árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteti agatáye. ⁵ ketímûraaqa íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqtí yááyakoma ámûraaqa kúmiqa paá umáyíkaraiapaqa yaí káqmareta móra-mora umá máqe-uráe. maami-káqá mútûq-aaimma íma timá ámiqma ánataraie.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náúpáqá aati-aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberaae. ⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamá naaúnurapaq kanaarácq uyákéberaiye. máqte-karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékéna naaégárácq maména maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye. ⁸ mútûq yokaa ínôqtaba Áánûqtuni Aágoma kétiraatiye. anón-owa-namma wení mayaígárácq paá wáimma Áánûqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye. ⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaarácq yokaa ínoe. ¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaaqá néta nommá néta aiyábámá nommá peréta íyábámá paá ámáamma wááe. miráiyataaqa naayón-ámááqtábámá waitata Áánûqtu anaaékaq íráqômma uyátá-maqma-amma waékáye.

Ítu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íráqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáye. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánapo íma tarôq urááe. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare. ¹² Ítu Káríqto Áánûqtunopaaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtááyábá uyábékuraiye. méme-naaegaraq purumakaa-náaégárácq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamá maténa ketáái kúmiqa mamá yauwéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwiráníqtae. ¹³ naayóbáqá mémegoni naaegárácq purumakaakóní naaegárácq purumakaakón áráaqa írábí agáyáawana wení kaitogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena ¹⁴ ááqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéye. Ítu Káríqto táí-yataaqa wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana wení akoqnááma ámikaipoana Ítuma wenaúmá Áánûqtukaq amí-yátááqá mútûq pááq umá máí-yataaqa ámikaiye. ketáái mayaímá íma Áánûqtunnama wáitana minnáyaba wení naaegómá ketirutáá kéye. miráinaqtaa mayaímá paá máena-Aanqtunopake kanaarácq mayánátae.

Ítu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáá kéye.

¹⁵ Ítuma wení naaegóbóana aúgen-anona-anona wenôpake pááq uráye. miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matúq-matuq umá máí-waaroqa akoqnáá umá tétama yemá kanaarácq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama yeqtí táwî-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá pááq éna yeqtí táwî-yataapike yemmá yáínikena wakúyikaraiye.

¹⁶⁻¹⁷ itáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-taorabi amínénama wannaabí kágamaraiye. waayúkama ítátuweta min-nákómá puínata mi-kánnáámá yorautí-yátááríq ínoe. paá máinanama íma pááq ínîmanibo anaaékaq wemá puínana mamá pááq íniye. ¹⁸ miraráá umá paá-naaegogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá pááq uráimma waayúkama

amí-wámmá ikákaae. ¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma timá-yimena puru-makaakóni naegáráq nokáráq popoq umá ákû-ayaunapogaraq tipi-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyíkaraiye. ²⁰ miráuma tiráiyē: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáá íniye.” téna Móteti tiráiyē. ²¹ mimórai q umá Móteti naegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataakaq popoq uráiyē. ²² ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye. naegómá wenamá aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamáárîqa ketáái kúmiqa kémaqtuwaiye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naegógáráq umáqtukaamanibo mirái-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wáiyē. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íráqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. ²⁴ ketáá itánátae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márûpaqa wenamáárîq uyábékaiye. uyábékēna íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaqa keqtááyábá itó-uma máiyē. ²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naegógáráq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. áaqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáámá wetábá íámikaine. ²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáámá mirá énamoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aiqa mayániye. awaaraq-kánáábí ánatai-kanaama aqtórárîq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánîpoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámikáae téna yímikaiye. ²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaaékaq máqtemma yainániye. ²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwánîqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí yauwéqma móragaraq kúmiqtaba íkuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiyaana kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukáae.

¹ naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóni mayaímá íma ánataraiye. mórai q umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútûq arupú umá pááq umá ánatanoe. ² aaqáo. ámáakoma íma mútûq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq koínata agaéyátábá íma íyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámiqma ánataginoe. ³ máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéiyē. ⁴ mémegoni naegógáráq purumakaakóni naegógáráq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwánoe. ⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánûqtuma timá ámikaiye: “emmá amí-wámmá agayaí-yááréráq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá íkákaiye. móra aúma yokaa umá tímikaiye. ⁶ missing? ⁷ abo ké mirá téq kétune. ‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánai q ónááq minnáyaba kukáune. mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma miráráá umá kemá máeq mirá kéune.’ ”

téna Ítu Káríqto Áánûqtumma timá ámikaiye. ⁸ áqnáabaq tiráiyé: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayái-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayái-yááréráq améta kúmiqa matuwaíyábá emmá ikákaiye.” téna tiráiyé. ááqibo naayón-ámáápi “ámikai-kamma agáyáaro” tiráiyé. ⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaiq ónááq minnýaba kukáune.” téna tiráiyé. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráiyé. ¹⁰ Ítu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnýabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáiyé.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáiyé.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaiyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáiyé. ¹² ááqibo Ítu Káríqto kímora-taoqa íráqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uráiyé. ¹³ mibáqá wé awé umá maínana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá aítauqa aménaápqá yíkaraiye. ¹⁴ kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútûq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

¹⁵ Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráiyé:

¹⁶ “mi-kánáámá áqnáabaq ánataginana
aúgemma anóná-anon-arain-aimma
yeráwáqtê maránúne. minnáe.
ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama
yeqtí yúyánápi agamaránúne.”

téna Áánûqtun Aágoma tiráiyé. ¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmikaraq táwî-yataaqa okáráq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.” téna tiráiyé. ¹⁸ abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúntae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaqtaa kanaaráq uyáberanunatae. ²⁰ Áánûqtunopaq aúgen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá pááq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáiyé. ²¹ ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama kéyabiyepoaqtaa ²² ketáámá agaemá tirunóbáqá íma waínaqtaa árainmma tirummá améqtaa ketáái araaqtáma íwái-nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákáráq Áánûqtunopaq waaqókáq ko mánátae. aúyánámmá ámiqma wetê awé-í-yátááqá akoqnáá umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae. ²³ Áánûqtu itáíq-itaiq umá yabi ínîpoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íráqô-qtataaqa awé únna-yataaqa minnýabataa ketáá yáqtoranatae. ²⁴ ketáá wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa íyábá íráqô-mayaima mayánátae. ²⁵ yaímma-wayukama oníq umá íma mórabí yorupamá miráumaraa íma mánátae. uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókárîq kéipoana aamá timá yokirétaa móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátae.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma ítareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq pááq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwánîqtaba íma wáiyé. ²⁷ maaminnýaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yaináí-yátááríq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaaráq ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo móra-nakoma ámáamma aratínnama wemmá timá móra-akaq maréta ikáqtuwanoe.

móra-nakoma Mótetini ámáamma
mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta
wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma
márúte aménáápáq yuwáinatama
wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye.

Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama
áanikoni naaegómá maan-nákóní táwî-kumiqa
matukáitana

wemá iténa “pááqyan-awiqa yéna
anón-awiqa íkéyaiye” mirá téna
maamirán-áúyánáná kéitaiyo?

Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá
wemá timá agaebí mayákaraiyo?
maaminnáyaba túyánápi máráaro.

móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa
anómma anónnáma mayánímanibo
maamin-nákóní anómma uyátá-maqma

táigon-anonnama yayániye.

³⁰ min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá ketí
mayaímá wáiyé. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma yiménúne.” téna tiráiyé: “uyátárai-
nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráiyé. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama

³¹ minnáyaba ikatíqa ôriq umá ónátae.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

³² Íbaru-wayukao, keráwáqtí naayó-qtátááqtábá túyánámmá itáaro! mi táoqa Áánûqtuni
ókómmá túyánápi tágaitana taígani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-tiqtaba urááe.

³³ yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapí mamá itó-umatiketa táwî-aimma timátiketa mamá
táiq umátiketa ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimórai q umá yíwáqnaa íyábá yokaa
urááe. ³⁴ keráwáqá tiruqtabá ánná-naupa q máiya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-
maqma íráqô-qtataa q matúq-matuq umá mái-yataa q umátokaae. miráipoata yeráwáqtí

máqtemma maa-márábí wái-qtataa q aúqmayetaa timuqá maqmá máqe-uraae. ³⁵ abo
ikatíq íoro! anaaéka q anón-apeqa wániye. ³⁶ paá waqmá Áánûqtu wemô ínna-yataa q
minnámo máena-yataa q paá miká q yáqtoqma miráiq-mirai q oro. anaaéka q wemá timá
akoqnáá umákai-qtataa q keráwáqá mayánoe. ³⁷ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.
páátákáá kumíniye.

³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq
yúyánákáráq yiméta mánoe.
ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo

tinaaémo umátimetama
yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.”
téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kétiye. ³⁹ ketáámá aamá íma itáa-kayukaraa umá
íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye. ketáámá itáiq-itai q umá yabíqma
máaraanataa kuqtiwiráníqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

¹ Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-qtataaqa ketáámá Áánûqtukaq awé únnayaba íkáonauna-yataaqa ínîqtabataa awé kéunatae.

² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu yeqtábámá yimuqá maqyíkaraiye.

³ matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-márágáráq wíyôkaraq wenáanapo tarôq umákaiye. miráuma íbêqa káonauna-yataaqa kanaaráq itaa aónéwauna-yataaqnapo tarôq uráiyé.

Éboyaa Ínokiyyaa Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqnápó Êbo agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. Êbo wení amí-yátáákómá Kááinani amí-yátáákómmá uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkáiqtataboana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákáraiye. Êbo wení kateko-ááíqtábámá wení Áánûqtu wenamáárîq amuqá marákaraiye. Êbo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáá túyánákáq taákaq makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waéqma káqoniq umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáá-imanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. ⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma kanaaráq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápí mayaígáae. minnáe. Áánûqtuma árainmma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana yeqtí ápéqa yimínata aúyánápí mayaígáae.

⁷ Áánûqtu Nóamma nói-qtataaqtaba páaq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá yabíkáiipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáiyé. anón-unopi-kaare tarôq uráiyé. únópí-káarébí wemá wení aara-íyápótê uyábereta anó-nomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabá Nóaa wenamá máipoana maa-márábí-káyúkámá iyuwéna yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu tiráiyé.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraamma ááyaitana wemá watáama wakáiyé. wení naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkáq uráiyé. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá náakaraq yamáune téna íma ítaraiye. ⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaqa ko máqe-uraiye. mikáq kárágáaqa máqe-uraiye. Ááítekikaraq Yáakobogaraq owá-náúpáqá máqe-uraae. yenákámá mimórá akoqnáá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaraiye. ¹⁰ Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu ámûraaq-aaikaraq matúq-matuq umá ámûraaq tarôq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaaráq marákááwaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyé. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápí ítaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama abóará ayúkáiye. ¹² anónuqma kágípíke min-íyápómá marákáraiye. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama páaq uráamma miráuma wíyókáá éta kegébaraa urááe.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq pukuráae. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yímikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo páaq ínîqtaba nékaq aónéta yimuqá makááe. yúyánápí téta: “kárágáaqa ya máunatae.

pááqya-kanaama maa-márábí kémaunatae.” téta yúyánápí tirááe. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápí téta yeqtí árai-maruqtaba abááíq-abaiiq ommá íaonarae kéitaunatae. ¹⁵ yemá íma yeqtí naakumoyábámô yúyánámmá itétama yeqtí naakumóbáq yauwéqma kanaaráq uwínoe. ¹⁶ ááqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márûkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune. yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yíkaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “ikámma
agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama wení matúq-matuq umá
yabí-í-yátáápóana wemá yokaa éna amíné uráiyé.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo
wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá amíné uráiyé.

¹⁹ aúyánápí téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itó-iniye.” mimórá-áúyánámmá ítáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

²⁰ Yáakoboyaa Ítauqtaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaeékaqa yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana anaaékaqo pááq ínîqtaba kanaaráq timá yíkaraiye.

²¹ mimóráiq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq pukáiyé. wení uréire íyátaráq aagebéna Áánûqtukaq taígani íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tíkáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tíkáiyé” timá yíkaraiye.

²² Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaarác itana Ítíráaeo-wayukayaba Íqtîbike yéta tiráiyé. miráuwo-maraauwo-aimma wení ayáátamma náarabi uqmá utáníqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana tiráine.

Móteti

²³ Mótetimo kaumo-wíyópi pááq itana wenanóboma wemmá yabírákaraae. yenáká yabíraketa aónáayamma kína íráqôn-iyapoma máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamaí-íyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni ámáamma íma waqmqá íma ikatíq urááye. yenákátí matúq-matuq umá yabí-í-yátáákárác máqe-uraaye.

²⁴ Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtîbi mi-márúkóní anó-naqa wení ayáámukoma Móteti wenáanini ítígáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáákómá anómma aúkaiye. ²⁵ wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákárác abáá éna awaaraq-yúpáámô amuq-yatáápímmá mániqtaba kéiyé. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqtí yútikaraq ínîqtaba uyátá-maqma kákaiye. ²⁶ aúyánápí ítama Metáiyaqtabama agaémô éna uyátá-maqma Íqtîbi-marabi-qtataaqa íráqômma wáqe-uraiye. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

²⁷ wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana Móteti Íqtîbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyámma umákáiqtaba íma ikatíq uráiyé. íma ko yauwéqma íniye. Áánûqtumma wenamáárîq aonarenaboana uráiyé. ²⁸ naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení

matúq-matuq umá yabi-í-yátáápi tiráiyē. Ítiráaeo-wayukama naaemá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-aanikomma íkaminiye.

²⁹ aaq iráqma-taoqa Ítiráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yetinaaé waqmá ommá Íqtíbi-wayukama aqtánáae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítiráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Yériko-tiqa yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráaeo-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye. ³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóínímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yeté íkakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Péraikiqtabama Táámutoniqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyoqtabama aamá itaí-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáiyē.

³³ taígani-marukaq ááiqa éta

yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana

ááiqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata

Áánûqtuni íráqô-qtataaqa

wení akoqnáa-arain-aikaraq timá yímimma

yemmá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

³⁴ iramá putíqtuweta

waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.

yemá aqnúníq umá máqe-uraamanibo

yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.

akoqnáa umá kárágáaq-wayukati ááiqt-wayukama

uyátáraae.

³⁵ matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana yaímma aaramá yeqtí pukáa-kayukama pukáápike yawwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe. Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqtí namuro-wáyúkámá iyuwéta íkoinopoata yúyánápi téta puíyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqa uyátá-maqlama mayánoe.

³⁶ yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqtí namuromá

kéteqtaba matéta ánná matááe.

yaímmama ánná atáa-ataa umá

ánná-naupaq yíkaraae.

³⁷ káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta

waqtáánápó yigaibamá ábákaaql urááe.

tipi-típigoni áuwaratigaraq

mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta

ánnábi kémaae-kayukama

yú-aiqa kémayaa-kayukama

otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

³⁸ yemá mú mikákáá íráqô-kayukama

maa-márábí káyúkáráá íuraae.

kaqmáápakaraq anubakararaq uréire kéeta

muriánóbákáráq kekoq anóbákáráq

mipí yúwataae.

³⁹ abó! náaraq kanaawaql yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe uráiyô! ááqibo

Áánûqtuni íráqô-qtataaqa akoqnáa-arain-aimma timá yímikaitata yemá ímataae.

40 Áánûqtu káqon-augen-auyanamma keqtaáyábámá mamá pááq uráipoana maami itaí-wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágáráq mútûq pááq umá ánataginoe. Áánûqtuma wenaúgen-auyanamma miráuma wáiyee.

12

Îtuma túyánámmá amétaa miráráá ketáá ónátae.

1 ketáá nôraq kéuno? maami-áaráwáámô naayóbáqá máqe-uraama yeqtí áaimma paá keqtaábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé umágitana kúmikogaraq yáqtoqma yatítínaraimma maami-qtátááqá paábaq koíno. ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápike kúmiqtabama uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma ónátae. 2 Îtu Káríqtoq túraqtaa karáqma arupú umá minnáyaba ónátae. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbákáráq Îtuma máiyee. kaapaq-yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááqá anaaékaq mayánipoana wemá kaapaq-yaráq agaemá iyéna aúyánápi ítaraiye. íbêqa Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máiyee.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtaae.

3 itáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámikaamanibo Îtuma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkáiye. Îtumma túyánápi maréra aqnúnîq éra íma yuwaaro! 4 keráwáqá kúmiqtaba ááíqa ománibo min-áíqtábámá keráwáqti naegómá íma kukáiye. 5 Áánûqtu mamá timá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikarâô? Áánûqtu nóinabi máqtemma wenáanimaqa maaminnáyaba timá tímikaiyo?

“ketáanimaaro,
uyátárai-nakoma táígoniq umátikena
yíkaniqtaba atéráaro!

emmá aáqa yoráinayaba
íma komá yamátuwe kóaa!

6 aúyánákáq itaao.

uyátárai-nakoma maa-káyúkámá
náayubi táígoniq uráamma
mamá arútáyikena
yeqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaqa tebûqa yíminiye.”

téna tiráiyee. 7 keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtôpaq yíno. keráwáqti tú-tiqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yiiboámá yeqtí yáanima mamá kárutaiye. 8 móra-iyapogoma aboámá íma táígoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máiyee. 9 itáaro! ketáái marabí-kétíbótáá ketáámá táígoniq únnayabataa mamá kárutatikaawaqtaa yeqtíwîqa múte kéyauyunatae. aágoni aboámá wenaménáápq uyátá-maqma ôriq umá mánátae. abo wenôpake matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaunatae. 10 paá pááqya-kanaama keráwáqti marabí-kétíbótáá táígoniq únnayabataa mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoíq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba tíwáqnaa umáe kéuiye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtaáyátábá akáinana yainánipoana wemá keqtaámá táígoniq umátikenataa mamá kárutatikae. 11 ketibotáá táígoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtáa mi-kánááráqá timuqá íkémarauunatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátae.

¹² keráwáqtí tiyáámma akáginaq múte arútáaro! keráwáqtí tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro! ¹³ aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátagina-yuma aapaké íma waeránómanibo mamá atóbanoe.

¹⁴ máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákáráq kateko-yátáákáráq maaminnâ iyoreq uyátárai-nakoma íma kanaaráq aónanoe. ¹⁵ móra-nakoma Áánûqtuni Íráqô-qtataapike waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaa-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubiyábá atéráaro! ¹⁶ Étáu pááqyan-aawaqa mamé iréna wení áqnáekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyanîq uráiyé. Íbaru-wayukao, keráwáqtí áqnáekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. ¹⁷ túyánámmá itáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákáraimanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yaráimanibo áqnáekoni waaroqá íma kanaaráq matáiyé.

ketáámá Íráqôn-anubaqa áwîqa Tááíoni yaayáqinoe.

¹⁸ keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítiráaeo-wayukaraa íma ya áíkutaee. aokaq-ánúbóata waayúkama íanekuinoe. Tááíoni-anubaq iragáráq kumayukómá aabutámmá auréna tutúwáá aqa yéna abotáyákáráq ¹⁹ wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta íma ya áíkutaee. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itai-yááqá yawíkáiye. ²⁰ móra-aimma yé itaraama mirá-uráiyé: “móra-nakobi wáywaakoma min-ánúrâq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíkamonatae.” téna min-áímmá tiráiyé. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karááe. ²¹ mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráiyé: “kegárâq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráiyé. íbêqa miraráá iyábá íma yagáíkuyoe.

²² ááqibo itáaro. mi-máqte-qtátááqtábá íma ya áíkutaee. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márûkaqa wení Yérútáárebaqa taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnáyaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápiké ya áíkutaee. ²³ Áánûqtuni márûkaq agamaréna yepâq yorupamá áíkugowana Áánûqtu máqte-kayukati yainai-náqá wenôpaqa ya áíkuteta áqnáeama kateko-wáyúkámá mútûq pááq umá kánateta yetôpaqa ya áíkutaee. ²⁴ Ítuma aúkâpi-naqa aúgemma anóná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tirái-nakoma wenôpaqa ya áíkuteta wení naaegómá popoq umá naaerâq ya áíkutaee. Ítuma wení naaegón áaikoma uyátá-maqma Íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Êboni naaegómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

²⁵ aamá tîna-nako tînn-aimma íkéite-keite íoro. min-nákómá wenáagaraq maa-márâbí-káyúkáyábá Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá íkéite-ikeite umá máeta íbekuraae. miráitata móra aamá tîna-nakoma Áánûqtuni márûpake tînn-aimma íkéite-ikeite umá uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

²⁶ naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiyé. minná: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo maa-márágárâq yanáá-márúkárâq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyé. ²⁷ kímora-taoqa miráuma tiráátiraiqtáe. minná paá máqtemma tarôq urái-qtataaqa waráá-waraa umá aweqtánîmanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

²⁸⁻²⁹ aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa minnáyaba “tikáiye” tenúnatae. “tikáiye” Áánûqtukaq tinnaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánîmma miraráá máiyé. abo wenáwîqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátae.

13

túnabakaa umá tikáinaiq umá máero.

¹ Ítu Káríqtoqaq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero. ² túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq yíkáaro. yaímmama maamirámmá íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe. ³ ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkáapikaa máéra yemma túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkáapikaa máéra túyánámmá ítáaro.

⁴ye-áúkáká máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógáráq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire étamo ye-áúkáká yainéta íyamma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awiqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-qtataaqa kenamáárîq yimuq-yatáápí máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye. ⁵ missing? ⁶ ketáá árain-arutaa maéta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré.

ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá

nôraq kanaaráq umátikano?”

téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

⁷ naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnýaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráánabiyo yauwéqma túyánámmá itéra yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá mimórai q umá oro. ⁸ énaikaraq íbêkaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá maíye. ⁹ ókon-okomma yirááti-yataakaraq káqo-kayukati yirááti-yataakaraq kateko-ápíké íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnapo ketáái timammá akoqnáá umá pááq-umaginoe. wenámáakoni íráqô-qtataaaqnapo uyátá-maqma íráqôniq kéibo aáwakon-aimma ímiye. ámáamma aáwakoni ámáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéiyé.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náúpáqá amí-yááreráqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe. ¹¹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma waíwaakoni naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopapa máqe-uraimma mamá uyábékema kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo waíwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe. ¹² miráurainiq umá Ítuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápó waayúkati kúmiqa maqtukáiyé. ¹³ wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánátae. ¹⁴ ketáái árain-ano-maruqa maa-marábí íma wáiyé. Áánûqtuni kateko-márúqá yínîqtaba awé umá máunatae. ¹⁵ aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwîqa múte yamá Áánûqtukaq ténátae. aati-aatimá Ítun áwîkaq tóyaupike “tikáiyé” ténátae. ¹⁶ íráqôniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

¹⁷ keráwáqtí anó-kayukati aammá wáraaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayaímá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkaiye. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápí yabítikanoe. íma waráiyana tirummá íyéta íyabitikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

¹⁸ keqtaáyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yátááqá tíkainaiq ónúnatae. ¹⁹ mi-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq wakútikaniye.

²⁰ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yátááqtábá Áánûqtu máena ²¹ máqtemma íráqô-qtataaqa wení aúyánáqtábá íyamma kanaaraq timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtaábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtokaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiyee. miráuma waíno.

yaímma-aqto-aíne.

²² ketúnabaro, maamin-áipíké akoqnááma mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtááq-aubae. ²³ kemá timá-timena kéune. ketáái tîbâqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama keté máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

²⁴ keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tîkaraae. ²⁵ Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqtê waíno!

Yêmiti

¹ min-áúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

² ketíbâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miraráá íyana keráwáqtí tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnýaba áqa káonaae. ³ missing? ⁴ keráwáqá yáqtotukeq keráwáqtí íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínana móra íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe. ⁵ keráwápiké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónáínana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqma keráwáqá máqtemma timínéna kéiyé. ⁶ keráwáqá minnýabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá iteraq tínômanibo paá wekáq tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekarááq iníkáá umá mi-káyúkámá mááe. ⁷ miraráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe. ⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yíkái-qtataaqtataba íma kéitaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekáq kémaraiipoana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápí mániye. ¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwîqa mé kumínanama minnýabamo anaaékaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama púinikaa umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginiye. ¹¹ aabaúma kéutena aaqá kégautowana áapepaaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéiyé. mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtataba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.

¹² ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama wenarukómá íráqóniq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtabá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráiyé: “mi-káyúkámá keqtábá yíkáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráiyé. ¹³ yaímma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma timákaitana iráiyé:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye. ¹⁴ móra-nakomma makátimma wení táwî-auyanakoma wemmá kéyabitiye. ¹⁵ táwî-yuyanakoma yemmá yabítinata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwî-auyanamma ayuwáiyana keráwáqá makatíniye. ¹⁷ máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqtááyôpaq kéiyé. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máiyé. aabaúgógáráq wíyokogaraq yenákámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma kéyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma wáiyé. ¹⁸ Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aimma tímikaiqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

¹⁹ tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáayaba iteraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqtí táama kéteqa áqnáabaqa túyánápí iteq tero. íma páátákáá tíyamma oro. ²⁰ keráwáqá tíyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae. ²¹ keráwáqtí táwî-aimma paábaqtaa iyaabótúwáaro.

keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupi márâin-aimma wáráaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqtí tirun-iyápógómmá awirâinana ípuiniye.

²² keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi tinnaiq oro. ²³ náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo mirâinama wemá kaapópíké wenóíqqa aónainikaa íniye. ²⁴ wenóíqqa aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye. ²⁵ aá ítarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minná íráqô-kaapore. maamirán-ámáan-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétimiqtaae. máqtemma aá itáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéyuwikaae. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqma mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kéetama yimuqá kémaraae.

²⁶ móra-nakoma wenaúyánápi téna “kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune” timánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéiyé. ²⁷ arupú-auyanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-ínikárâq iyápógaraq yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwî-aiiqtaba nékaq máero.

2

¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íráqôniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaémma kéumayikeq ommá táwî-aaimma paá kéoe. ² itáaro. móra-nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq wírâati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa ³ máka-nakama móraiq íráqôniq paá umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íráqôn-ábíqtátárâq marâq mááo” itéraq ániibo áwáyoq-naqtabama “emá merapâq itó-uma mááo” abo “marabí marâq mááo” téraq ítero. ⁴ keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápi ké táwî-aaimma kéyainaae.

⁵ ketíbâqawaaraa-kayukao, itáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íráqô-meyamma yiménúne” téna tiráiyé. wení yabíkái-marupaq yeqtí yíwîqqa máikaae téna minnáyaba máqtemma wekáq yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáa umá timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaémma kéoe. itáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táígomma umátiketawaq tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae. ⁷ yemá Ítu Káríqtoni íráqôn-awiqtaba táwî-aimma kéte-kayukae.

⁸ keráwáre maamin-ámáan-áímmá tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáráaro. mirá téna “keráwáqá ketábárâá tíkâiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye. ⁹ keráwáqá oótamma makáiya-kayukama yetíwîqqa múte kéyauyeq áwáyoq-wayukati yíwîqqa íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe. ¹⁰ náawabi kímora-amaan-aimma akátínnama wemá otaammá kéguye. ¹¹ Áánûqtu téna “kumari-áímmá íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna tiráiyé. abo íma kumari-áímmá éqo waayúkama yíkamma púyômma Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéiyé. kímora ámáan-aimma íma waráanayatababoa Áánûqtun ámáan-aimma emá akátaane. ¹² min-ámáan-áímmá káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáan-áíkómá timátikainaqtaa túwawaaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqtí máqten-aimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-kárâq min-ámáan-áímmá wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáan-áíkâq keráwáqá yainániye. ¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápi kémá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápi ké mirá-umatikaniye.

14 tîbâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraunatae.” téqtaa kétunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tinîq ítaa únnama ketáái wataáma íma arupú-áiné. 15 yaímma keqtiwaráánábi keqtinaanoráánábi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtôaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa 16 maamin-áímmá téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawááq umá kokoq í-únákáqtó kúberera íraqôniq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-áímmá íma timá yíkáaro. maamirán-áímmô kétemma íma yíwáqnaa kéoe. 17 keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma móraiq kéíye. keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáíye. 18 yaímma keráwápíké téta “emá itáíq-itaiq í-ááímmá mayáanaq kemá káqo-kayukayaba íraqô-qtataariq kéune” téta tínoe. kemá Yêmitima yawwéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama káqo-kayukayaba íraqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááímmá ketáámá káonaunatae. 19 keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamáa árai-manikoma máíye” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áímmá ítama ikatíq umá aqtete kéoe. 20 aíbôq-wayukao, keráwáqá kétimonaune. itáíq-itaiq kéomanibo minnýyaba íma éta keráwáqtí itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéíye. 21 maamin-kátáámá taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taereraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráine. Áabaraama miraráá uráiqtababoana Áánûqtun-aurakaq arupú uráíye. 22 keráwáqá kéitaa? Áabaraama itáíq-itaiq uráiqtababoana Áánûqtuma timá-amin-aimma mirá-uráíye. Áabaraama wemá minnýyaba uráiqtababoqtaa ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uráíye.” téqtaa kétaunatae. 23 miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kéíye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá ítaraipoana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.

abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tirááe.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kéíye. 24 miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorane” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-naré. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré.

25 móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóíníqtábá wenáwîqa Aréaabie. maami-Y*qtááéó-íníkmá min Ítiráaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyíkái-kayukama yemmá maan-íníkmá yíwáqnaa uráíye. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-íníkmá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá Yótua timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínímmá aúká*ye. 26 itáaro. aúgoma aama íma wáinanama aráákagurain-*ue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqôniq íumayikaama yeqtí itáíq-itaiq-yataaqa arááq-yuraa *áíye.

3

1 ketîbâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápíkémhá aúba yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama pááqya-paru-yataakaraq yainániye. 2 itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá ítaa arútánaama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnyabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye. 3 ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyapi ako-qnáá-annama (téini) kégumaraunatae. mirá únnyabatama wíinna-ayapaq ketáá yabi ten-anatáá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae. 4 ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq kéyaqtoraiye. uwáama kéyoraitanamanibo

mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káárémá wíinna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye. ⁵ móraiq umá amáábíyataba wáiyie. pááqyamma wáimanibo netuq-áímmá kégarena ketútaa múte kéyauyie. miráipoaq keráwápíkemmá netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. ítáaro. pááqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaaráq kamá iq-tubíniye. ⁶ timáábígoma miráuma iraráá kéiyie. káqo-kaqo-tai-aimma kanaaráq tíniye. timáábígotaama táí-aimma kítitanama máqte-tugotaa táwîq umákenna ketáái íráqôn-aaimma mamá táwî-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéiyie. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéiyie. ⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaaráq awíma kaayoné umáyikano. numagáráq abááq-wákáráq táiwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe. ⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaaráq awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwî-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye. ⁹ ketáái timáábínapo ketibotáá uyátárai-nakon-awíqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqnéqtaa kéunataama yemmá keqtáaráá umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráiyie. ¹⁰ mimórá-tóyáúpíkétáá íráqôn-aikaraqa táwî-aikaraq kêtunataamanibo miraráátáá únnataama táwî-aaine. ¹¹ ketíbâqawaayuo, poqnokómá non-úrakógáráq únókógáráq mi-mórábíké íkégumiye. ímiye. ¹² móraiq umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrámá káyubiye. móraiq umá mimórá-tóyáúpíké íráqôn-aikaraq táwî-aikaraq kêtunataamanibo táwî-aaine. miráipoaq netuqyaammá keráwápíkemmá yirááti-wayukama íma aúráro.

¹³ móra itaí-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátínaqtaa kanaaráq aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayaímá íráqôníq kéitaqtaa ketáámá káonaunatae. ¹⁴ keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnoabaqá táí-tiyamma kémaraao? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá ítarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áíné. ¹⁵ maamin-áímmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábíké paá kéiyie. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéiyie. ¹⁶ waayúkama yetíwîqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kêtetama abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwî-aaimma pááq íniye. ¹⁷ miráimanibo itaí-yátááqá Áánûqtunopakemma minnáe. mútûqa íráqôníq umá wáena táígokaraq íma wáiyie. min-ítaí-yátááqá kaayonégáráq parugáráq wáiyie. aamá ítama akoqnáá kéiyie. máqte-kayukama íráqôníq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéiyie. Áánûqtuni itaí-yátáákómá miraráá kéiyie.

¹⁸ mi-káyúkámá kaayonégáráq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkáé.

4

¹ ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéiyio? keqtirunóbáké kéiyie. mi-qtátááqá keqtúgoma tíkáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatímá ááíqa kéiyie. ² keráwáqá maami-qtátááqtabá kêtikaimanibo íma kanaaráq mayánôpoaq keráwáqá waayúkama yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taitawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqa kéoe. ítáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkái-qtataaqa íkemayaae. ³ keráwáqtí táwî-tuyanakake Áánûqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamá keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae. ⁴ waayúkao, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-márábí-qtátááqá kêtikaiye” tinnama aati-aatímá mirá kétena wemá Áánûqtuni namuro-náqá káukiye. ⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétéye: “Áánûqtuni Aágoma keqtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá

uráiyee.” téna íma paátataakaan-aine. ⁶ miráimanibo Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánûqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. ⁷ miráipoaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtôpake péqmarena paábaq uyaa timáginíye.

⁸ Áánûqtunopaq waaqókák íyanama wemá keráwáqtôpaq waaqókák yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariqo kéeqa paábaq tinaaéma umáméro. ⁹ keráwáqtí kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkáráq máero. minnáyaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro.

¹⁰ uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauiyíniye.

¹¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, keiyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwî-aimma yeqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa kéyainenama táwî-aimma weqtábá tinnana wemá

Áánûqtun ámáan-aimma kéyainenama táwî-aimma weqtábá kétiye. wemá ámáan-aimma kéyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétiye. ¹² itáaro.

Áánûqtuma wenamáa ámáan-aimma kêtimitaamanibo keráwáqá kenamáárîq keqtí ámáan-aimma tímínéqtaa kéoe. Áánûqtuma wenamáa wemá kanaaráq aúwaraimma tíménataa

wenamáa kanaaráq ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánûqtumune” téraq kéteo? abo íma tibâqawaaraa-kayukama yaínáaro. ¹³ keráwáqá maan-áikáámô téq oweqa “íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúntae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntae. ketáámá kímora-

karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá páaq ónúntae.” maamiraráá téq oweqa keráwáqá ketáama itáaro. ¹⁴ keráwáqá nói-qtataaraq aabáyaama páaq ínimma íma itaraae.

keráwáqtí túwaraimma konnákóráá umá páaqya-kanaama maéna kóiniye. ¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátárai-nakomma akáinaiq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá

maamirá éqta merará éqta ónúntae.” miráá téraq tero. ¹⁶ miráimanibo íbêqa keráwáqtí túma múte kéyauyeq keráwáqá miráino-qtataaqtabagaraq íma miráino-qtataaqtabagaraq paá

kéte mirá kéeq Áánûqtuni aménáápáq íma maíyamma minná táwî-aaine. ¹⁷ itáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kéiyee.

5

¹ íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama itáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totiqá maréq ibiqá yaránóe. ² keráwáqtí ótamma kabiréna unáákáqtôma

kawaanogómá kégárainana ³ akoqnáán-otamma naaenómmá augéna keráwáqtábá tiráátinoqtaae írámô árainikaan-aiqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqtôpaqá yíniye.

kenamáa keráwáqtí taíganin-otamma káikuyoe. ⁴ keráwáqtí yópímmô mayaímá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemmá íma meyáníq kéopoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá

keráwáqtí táwî-aaiqtaba kéte. yeráwáqtí ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máiyee. ⁵ maa-márábí keráwáqá taíganin-otamma

káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayaí matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama tímáyíkáawata waayúkama yíkakaae. ⁶ missing?

⁷ keqtíbâqtiwaama Ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá iyábá aú pukáipaq awé iníq

umáraa máero. ⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááqá yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókárîq kéiyee.

⁹ keqtíbâqawaayuo, móra-nakoma Káríqton-annabike-nakoqtabama táwî-tawaa-aimma we-

qtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá yainaínaq tigaeyábá ínoe. taákaq

máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yainai-náqá waaqókák kéyena yokaa umá yaberániye.

¹⁰ keq̄tîbâqawaayuo, Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwîkaq tirááne. yetáaiq̄taba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeq̄tí yíqa í-yátáápí awé urááe. ¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeq̄tábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íraq̄ôniq umáyíkaraiye.” téq̄taa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weq̄tábá ítaraae. naayóbáqá Tááq̄taama wemmá táwîq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaémma ámikaimanibo aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúrâitana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráie. uyátárai-nakoma wení paru-yátááqá wáitana wenarukómá keq̄táyátábá ôriq kéie.

¹² ketîbâqawaayuo, itáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwîkaraq maa-márágón áwîkaraq káqo-kaqo-qtataakon áwîkaraq yamá keráwáq̄tí akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwîkaq kéteraq túyánápí kéteqa “mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwáq̄kíe móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápí máenama nunamummá tíno. keráwáq̄kíe móra-nakoma amuq̄ô kémarenama uyátárai-nakon áwîqa múte ibí timá yauyíno.

¹⁴ keráwáq̄kíe móra-nakoma karímô kémayenama itáiq-itaiq o-yúti kawáá-wáyúkámá yeq̄tábá yígáae téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kétimaketa matawémma uyátárai-nakon áwîkaq marakánoe. ¹⁵ ánibo yeráwáqá Ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kárí-náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiq wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

¹⁶ keráwáq̄tí kúmiq-yataaq̄taba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá páaq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéie. ¹⁷ Iráiya paá keq̄tááráá-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-márábí kaumo-kárítímáátigáráq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye. ¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména keq̄náámmá yópíkíe aáwaqa utaráie.

¹⁹ keq̄tîbâqawaayuo, keráwáq̄kíe móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáiq-itaiq umá maína-nakoma yauwéqma awíqme yíno. ²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aaipike waéqma ayuwáinana mi-kúmiq-nákóní arun-íyápógómá mamá íraq̄ôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítaa

Ítiráaeo-wayukama **máqte**-marabaq **wéyáwé** **umá**guraa-kayukayopaq
Pítaama **mórama** **Ítu Káríqtoni** **timáyí**karai-kayukabike-nakoma
kétitana **Táératima** **agatá**iye.

¹ kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkaráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtôpaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápíké keráwáqá wetábá aokarîq umá máigaae téna aúyaqtikaraiye. Aokaq-Áágómá keráwáqtí tirunóbáq kémayaitapoaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá wení naaenápó tete umátíkaraiqtaba keráwáqá wanáama wáráaro. wení íráqô-qtatakakekaraq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-maqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

³ Áánûqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtomma aboákáq wení anó-paru-yataaqtaba “tíkáiye” kêtunatae. wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónáunayabataa íráqô-qtataaqa yínîqtaba kanaaráq awé ónúnatae. Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá ító-umakaraiqtababoaqtaa ketáámá miráuma kanaaráq akoqnáá umá awé ónúnatae.

⁴ miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyábá Áánûqtuma wení márûpaq tíkaraiqtaae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúnîq éna ínî-qtataaqa wáiyé. ⁵ wení akoqnáágaraq Áánûqtuma keqtáá Ítukaq itáíq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yauwéqma kumíniye. mi-kánáágóni aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiránîqtaae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaaráq maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqtí tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábímmá mayánoe. ⁷ maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqtí íráqôn-aaikomma maqmqá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá iranápó agamakéta námô ai-wáígómmá mamá paábaq kéyuweta áwáarara kai-wáígómmá máráníq umá miraráá umá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmqá timónaniye. keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáiyé. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmqá timónatuwainanama Ítu Káríqtoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

⁸ kemá Pítaama kenamáárîq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábímmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. ibêkaraq keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekáq itáíq-itaiq kéoe. miráiqtapoaq keráwáqá timuq-yatáákáké kétagaae. ánibo min-ánó-tímúq-yátááqátábámá kanaaráq móra-aimma íma tenúnatae. ⁹ keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtababoaq áqa íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáíq-itáíq umá yáqtoraaqtabapoana Áánûqtuma keráwáqtí tirun-íyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaiye.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa timínîqtaae téta yemá tirááne. Áánûqtuma náaraq umáwaq keqtáámá tiwiráníyô téta yemá abáá íq-iq urááne. ¹¹ Ítu Káríqtoni Aágoma yeráwápí wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ánibo naayóbáqá yemá amuné-áímmá Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáíya kukéna anómma aú-aíqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa

Áánûqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaqa mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine. ¹² Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqtí kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqtábágáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúmá Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-watáámá kéte. owé. mi-kátáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaíyábámá ôriq umá kényikaiye.

¹³ miráinaq keráwáqtí túyánápímmá íráqôn-aaíqtaba yokaa oro. kamuqá kéitera q máero. Ítu Káríqtoma yauwéqma kumínî-kanaaraqa Áánûqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínîmma minnýaba awé oro. ¹⁴ wení árain-iyapora umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá keqtúgoni akaí-yatááqá íma wáráaro. mi-tíkái-yatááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.

¹⁵ Áánûqtuma keráwáqá táayarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokarîq umá máie. miráinaq máqtemma keráwáqtí táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokarîq oro.

¹⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáagómá kétiye:

“kemá aokarîq kéunaboaq
keráwáqá aokarîq umá máero.”

téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáábi kétiye.

¹⁷ keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráamanibo wemá máqte-kayukama mimóráiq umá kényainaitana minnýabama móra-waigoma íma wení aanábómá máie. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqtí naa márûkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqtí táaiqtaba atéráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakaiyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqtí títaubikoni ámáan-aikaraq yáaikaraq yeqtí aménáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtatááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq kanaarácq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá meyánîq uréna maamin-áqnún-ámáan-áikóni aménáápákémmá keráwáqá tiwíkáiye. wemá monekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáraráq keráwáqá meyánîq uráiyó? ímiye. ¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyánîq uráie. tipí-típi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yááréráq máránikaa umá Ítuma miráráa umá máqe-uráie.

²⁰ maa-márámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna “Ítu Káríqtoma mirá-iniye” tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánaáráqá Ítu Káríqtoma abarokáq uráie. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uráie. ²¹ Ítu Káríqtotababoaq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá itáyaminoe. wemá Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikaiye. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáiq-itaiq kanaarácq kéeq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaarácq awé ínoe. ²² keráwáqá Ítu Káritomma anaaé wakáaqtaboana keráwáqtí tirun-íyápógómmá Ítuma mamá íráqóniq umá pááq uráie. keráwáqtí tirun-íyápógóni abumá íma wáie. íbêqa keráwáqtí tibâqawaaraa-kayukama áraimma kanaarácq tirummá yímínoe. miráuma tirun-íyápórákémmá keráwáqá móra-mora-yuma tirummá yímero. ²³ itáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwáráikómá íma waayúkagoni ánayukakemma pááq uráie. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráie. ániibo keráwáqtí aúgen-auwaraikogaraq matúq-matuq umá mániye. ²⁴ minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:

“máqte-kayukama ókáráákáá kéoe.

ániibo yeqtí tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.

ókómá aayámmá kamágitana

ókóní arakómá apibí umá kégumawiye.

²⁵ miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma watúq-watuq umá wáiyé.”

téna Áánûqtuni wannaagómá kétiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá timá tímikauna-aine. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2

¹ miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káútôro. ² miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íráqô-naananoqtaba táa yánîmma minnâ Áánûqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráiyanoona Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqti tirun-íyápógómá íma puíniye. ³ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yátáákómá mamá aónaraae.” téna Áánûqtuni watáagoqtaba kétiye.

⁴ Ítu Káríqtoni aúrikaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq umá mái-aboqtama máiyé. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá aúyárakáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánûqtuma keráwáqá ayuwáiyanaawaq wemmá keráwáqnapó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokariq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtátááqá Ítu Káríqtoma mamá íráqôniq umá pááq urái-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-urairtaboona Áánûqtuma keráwáqti amí-yátááqtabá amuqá marániye. ⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnábí kétiye:

“aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémaraune.

min-íráqón-óqtámmá matáunama

wenámûraaq naammá yemá ínoe.

náawabi min-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama

Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákainayabama

wemá agaemá íma íniye.”

téna Ítukaq itáíq-itaiq íyátábá kétiye. ⁷ mi-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéoyuma weqtábá téta “árimma anón-iraqo-qtataare” téta kéte. miráimanibo náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnábí kétiye:

“min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma

yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta

wenámûraaq naamma kéoe.”

téna ókaraq kétiye:

⁸ “wemá yítauqa mamá yurarái-óqtámíye.

wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oqtamiye.”

téna kétiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yítauqa yuraránoe. Áánûqtun-aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe. keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá máan-annae. keráwáqá taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá keráwáqtabá mirá-umatikaitaba maa-márábí-káyúkámá timá-yimigaae

téna keráwáqá tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqti waátágoni kumayu-ááikáké tááyama wení tágama-yataakoni ókák keráwáqá tíkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-yátáákómmá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátáákómmá kémayaae.

¹¹ tíkái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkaráá umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akaí-yátáákóní anaaé waraíyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqti yúgoni akaí-yátááqá kéwaraawana yeqti yúgoni akaí-yátáákógáráq yeqti yirun-íyápógógáráq ááíqa kéoe. ¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-ítaiq o-káyúkátí aúkápimma máeqa íráqôn-aaimma wáráaro. mirámô kéiyatama keráwáqá kétimonetama yainai-kánáámá yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye. yemá keráwáqti íráqôn-aiiqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe.

¹³ uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máraráqtábá áqnáae-naapaamma matáipoaq wenáama wáráaro. ¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqti yáama wáráaro. anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma keyime yemá náayuwabi íráqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqti yíwíqa múte keyauyoe. ¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá waráiyana keráwáqti íráqôn-aikoma min-áíbóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta iyamma yeqti yóyauqa aúyaraniye. ¹⁶ keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátááríq oqtábámá íma paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. ¹⁷ máqte-kayukama tikaq múte yíkáaro. keráwáqti túbâqawaaraa-kayukama tirummá yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakaíyábámá ikatíq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqti kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábíqa kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. ¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tiqa í-yátááqá kétéminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tiqa Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tiqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqôniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tiqa timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tiqa kemá mayaúnaiq umá mayánoe” téna tiráiyee. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamááríq keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqti awaaméqá wemá máiyee. ániibo wemá keráwáqtábá wenanaae waraígáae téna kétiye. ²² Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma iráiyee. ²³ yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yíkaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yainai-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. ²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáiyee. wemá mirámô uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq iyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mütûq kateko iyábá ákaraiye.

ániibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápó keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. ²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqti aammá íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yauwéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqti tirun-íyápógómmá yabíkái-waigonopaq irááe.

3

¹ keráwáqá aaraukáríq uréna-iniko, keráwáqti tiwaikóni náápaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenama ení íráqôn-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáiq-itaiq ínáyô? enáaikoma áraimma íráqôniq kéinaamma enáaiqtaba týábá íma ínóne. ² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaíyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe. ³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaaririmá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá íráqôniq kéeq tiyáápipmma waatammá kéeq anón-oqtan-awiqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaaririmá kéoe. ⁴ ímibo keráwáqá kenamááríq keqti tirunóbáqtábá konaaririmá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónáárirígómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye. ⁵ min-nóinímmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máeta weqtábá kamuqá itáyamikaee. mirá o-wáígómá yemmá mamá waayúkati yúrakaqa íráqôniq umáyíkaraiye. ⁶ Téraima awaikómá Áabaraani anaaé wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóni yinaae wakáae. Téraima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukáríq uráa-noinimma keráwáqti táaikoma íráqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémayeq ikatíq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayáámûmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aaraukáríq uráiya-kayukama keráwáqti tínaaqmaate kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqti yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-qtataakokaraq matúq-matuq umá mái-yuwaraikaraq waatê mimóráíq umá mayánoe. keráwáqti tínaaqmaaqa íma múte tikaq yikáiyana keráwáqti nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íiniye.

⁸ maamin-áqtó-áikáráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákáq máero. týaqa kéyimero. ánibo keqtiwíqa íma yanaa máráaro. ⁹ waayúkama mamá táiq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táiq íumayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétima-tikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma timá yíkáaro. ímibo yemmá íráqôniq umáyíkáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu táayaraiye. mirá kéiyana Áánûqtu keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ¹⁰ Áánûqtuni wanaagómá kétiye:

“náawabi wemá íráqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama
tái-aimma íma téna
wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá táí-aaimma tarôq í-yátáápíkémmá waeréna
íráqôn-aaimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá mái-amma abáá éna
wemá min-ámmá waqména uwíq-uwiq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma
arútáiniq o-yúmá kéyimonena
minnáyabama amuqá kémaraiye.
uyátárai-nakoma yeqti nunamummá kéitaimanibo
táwî-aaimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna
áyamma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”
téna kétiye.

¹³ keráwáqá arutáinaiq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamá keráwáqá íma mamá táiq umátikanomanibo ¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutáinaiq íyataboq tútiqa kémayaiyana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama

íma ikatîqa éraq netuq-túyánámmá íma itánômanibo ¹⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-wayukama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá ítama timónáiyaq yemmá timá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro. ¹⁶ keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nóinawabi arutáinaiq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá Ítu Káríqtoni íráqôn-aaimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba kaaqaari-áímmá tíyamma anaaékaqa yemá yigaeyábá ínoe. ¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tiqa mayaí-yátááqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúyánákómá téna “arútái-qtataaqtatabama tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare. ¹⁸ Ítu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aiqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá pukáiyee. keqtáámá yauwéqma Áánûqtunopaq tiwíqmenataa uwíníqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiyee. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiyee.

¹⁹ Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánûqtuni wataama abarokáq timá yímikaiye. ²⁰ min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánáárqá Nóaama únópí-káárémá tarôq kéitanama Áánûqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqtí kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgítata abapaké kaumowáyúkámá yenamáa nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

²¹ min-nókómá minná Ítuqtaba nommá peraígóni amané. ketáámá Ítuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma kéyiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaranikaa umá keqtáámá Ítuma mamá kátobamatikaiqtaae. Ítuqtaba nommá peraímá paá túma tete iyábá íma wáiyee. ímibo minnágoni áaimma minná ketáámá Áánûqtukaq nunamummá túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigaemá iyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Ítu Káríqtoma pukáipike itá-uraiqtababoana Ítuqtaba nommá peraígómá keqtáámá mamá kanaaráq atóbamatikaniqtaae. ²² íbêqa Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márûpaq máena wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiyee. mibákémmá máqtemma Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náápaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá kéyabiyikaiye.

4

¹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá aú-aiqa matáiyee. miráinaq keráwákárq tú-tiqa mayánôqtaba yokaa oro. keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraaqtababoq tú-tiqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnáágoma keráwáqá íma kéuyataiyee. ² miraúma íbêkakemma Áánûqtuni aúyánámmá kéwareraq máero. keráwáqtí túgoni akaí-yátáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkámá miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátááríq keráwáqá urááe. keráwáqá aíbôq-nokakemma aíbôriq urááe. keráwáqá aábêguyee kéeq aíbôq-nomma taíbaq nánôqtaba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaaráa-qtátáákáqá nunamummá tiréq ókon-okomma táí-yataariq urááe.

⁴ íbêqa Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqtí táí-aaiqtaba yagaroq-taiyábámá íma kétékaitanaboana yemmá mamá iyánáaq kéumayikaae. miráitata yemá keráwáqá anón-aimma kétématiketa agamá kégautoe. ⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeqtí táwí-aaiqtaba Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yaináníqtaba yokaa kéiyee. ⁶ miráitanaboana Ítu Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáyíkaraapaq kukéna átê-wataama timá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá mórai q umá máqte-kayuka umá yainániye. miráimanibo Ítu Káríqtoma yeqtôpaq kukéna timá yímikaiye. miráuraiqtaba yemá kanaaráq mánoe. Áánûqtuma wení Aágopi paá kémainiq umá mórai q umá yemá yaágopi aúgen-auwaraikaraq kanaaráq mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ántai-kanaagoma aqtórárîq kéiyé. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá ítáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nunamummá kanaaráq tíq-tiq ínoe. ⁸ keráwáqá móra-mora-yuma tirummá ôriq umá yimínôqtaba taákaq máráaro. keráwáqá áqnáabariq umá miráiyaqtaba keráwáqti otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmera q keráwáqti naaúpaq kéweraq minnýaba timuqá máráaro.

¹⁰ Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákóqnáámá tímikaiye. miráinaq min-ákóqnáárákémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéeraq miráuma Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaináaro. ¹¹ náawabi Áánûqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí yúbáq tínénama Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtuqtaba mayáimá kémayenama Áánûqtuni akoqnáárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínôqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraqa wennámá watúq-watuq umá wáiyé. miráuma waíno.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráá kégena keráwáqá maqmá timónaraimma minnýaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiq-yataakoma yínîqtaba kéitaae. ¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa yainánôqtaba timuqá máráaro. ániibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnápó ógiranoe. ¹⁴ keráwáqá Ítu Káríqtoni anaáé wáraaqtababoaqta waayúkama keráwáqtábá timá táiq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqônîq umátikaniye. miráitana Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákáq kéwaiye. ¹⁵ ketáama maannáyaba íma wáiyé. minná waayúkama yú-tiqa mamá yímikeq yíkamma kúpuyeq moyámmá kémayeq káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimíyábámá mirá-yútíq-yátááqátábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. ¹⁶ miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoaq tú-tiqa í-yátááqá kémayeqa minnýabama netuq-áimmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwîqtababoata keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kétimiyaaq keráwáqá Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro.

¹⁷ Áánûqtuma maa-márábí-káyúkámá yainái-kánááráqá áqnáabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yainái-yátáákómá keqtaáráq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq pááq ínîyo? minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“Áánûqtuma íraqô-kayukama mamá atóbamayikanimma

íma oyaaq kéimanibo

mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta

Áánûqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraqa

nói-qtataaraq pááq ínîyo?”

téna kétiye. ¹⁸ missing?

¹⁹ miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni aúyánámmá wáraaqtababoaq tú-tiqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá kenamáárîq tarôq umátíkarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá ítáaro. wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyé.

5

¹ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkaraq kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ániibo wemá yawwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáíkaa q umá mayánúne. ² Áánûqtuni tipí-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnýaba timuqá máráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáimá mayánômanibo karuwaaq

umá máyáaro. ³ kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáá-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegáráqá keráwáqá íyaniq umá móraiq oro. ⁴ miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íráqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayaíyana mi-kámókóní áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

⁵ maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqtí tíwîqa márúte móra-mora-yuti tíménáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtónaqa máaro. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kėtiye:

“mi-káyúkámá yeqtíwîqa yanaa múte yaúyo-yuma

Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo

mi-káyúkámá yeqtíwîqa márúte yúwáa-yuma yemmá

Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma kéyimiye.”

téna kėtiye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni akoqnáá-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tirái-kanaaraqa keráwáqá múte yauwíniye. ⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyana keráwáqti taíbaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéiteraqa yokaa oro. áwáábîq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma nánîq-qtataaqtaba abáa iníkáa umá keráwáqti namuro-náqá Tááqtaama mirá kėtiye. ⁹ miráipoaq keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqtábámá akoqnáá kéeraq wemmá awéqtátuwaaro. taákaq máráaro. Ítuqtaba keráwáqti tîbâqawaayuma mimórá-yú-áíqá í-yátááqá yeqtí itáiq-itaiq í-yátááqátábá kémayaae. ¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá pááqya-kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánûqtuma íráqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáá umátikena abaúmna ánûqa yamátikaniye. wemá keráwáqá mamá mútûq íráqôniq umá ánataniye. Áánûqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaroq-tamá yáíkaa ígáae téna keráwáqá tááyaraiye. ¹¹ Áánûqtukaq máqten-akoqnaama wáíye. miráuma waíno.

¹² Táératima maamin-áwáaráq-áúbámá kennámá agatáíye. Ítuqtaba wemá ketí tima-tíbáqáwáámíye. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaaiq ínîqtaba keráwáqtpaq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íráqô-qtataakoqtaba árain-aimma kėtiye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtóráaro.

¹³ keráwáqti tîbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírônîkaa-marukaq máa-yuma keráwáqtpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráíq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq keráwáqtpaq miráo-maarao-aimma yúwáitana kéwiye. ¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyáama wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.

kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni waayúkabi máa-yubaq waíno.
kemá Pítaa.

2 Pítaa

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaaékaq-aubama agatáiyé.

¹ kemá Tááímoni Pítaa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá timátíkáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê mimóra itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa matááe. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtababoaqta ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kétune. maami-kááyáq-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itái-yátáápike kéiyé.

³ Áánûqtuma wení aokaq-ákóqnááraké ketáámá weqtábá aokarîq umá mánatae túnnataama kétimiqtáae. áqnáabaqa wetábá wení itái-yátááqá keqtáámá tímikaiqtáae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútái-qtataakoma keqtáámá wenôpaq yabítiráiyé. ⁴ mikákémmá keqtáámá wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami timá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akaí-yátááqá waraíyábá puí-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kónunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtáámá wení aokaq-ááikákékáráq tímikaiqtáae. ⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq arúbainana arutáina-yataakoma itái-yátáákáq arúbaaro. ⁶ ániibo keráwáqtí itái-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqtí túgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waraíno. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ániibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokarîq umá máaro. ⁷ mirá kéeraq Ítukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ániibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqtábámá anóniq-anóniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabagaraq keráwáqtí itái-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyababoaq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqóniq kéumayikaiyana keráwáqtí íráqón-aaikoma arammá íma abarokáq íniye. ⁹ náawabi wemá mirá íma ínna-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma aónai-nakaa kéiyé. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye. ¹⁰ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqtí íráqón-ainapo Áánûqtu árainma keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmqá aónaaro. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe. ¹¹ miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wáimarupaq keráwáqtí uínô-kanaama pááq ínana keráwáqá kanaaráq paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárai-naqa keqtáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-iyé.

¹² miráinaq kemá maami-qtátááqtábámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa itareq árain-aimma matáaqtaba kéyaqtoramanibo ¹³ kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránae téq túyánámmá kéitaune.

¹⁴ kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnáyaba uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma timá tímikaiye. ¹⁵ miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágayaunama kemá púyónaqa keráwáqá íma tiwimmá kaaro.

¹⁶ ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba wení akoqnááyaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yauwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá

wáimanibo min-áikómá árainma pááq ínîn-aine. ketáámá kenamáárîq Îtuni anó-qtataaqa aónaraunatae. ¹⁷ ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáie. ánibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamáa tíkái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémaraune.” téna aagómá tiráie. ¹⁸ ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúráqá wetê mibáq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni márûpake timmá ítaraunatae. ¹⁹ maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa ítareqtaaboqtaa Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnáá umá itáiq-itaiq kéunatae. yeqtí yáayabama túyánámmá ítáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéie. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautiq-yorautiq kéianawaqa iraqtáiraqtama nokáápaq áwáarara kai-kíyókógáráq tirunóbáqá kamá táganiye. ²⁰ ááqibo maannáma taákaq máráaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq itánoe. ímie. ²¹ mi-kátáámá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma yeqtí yúyánápikémmá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánûqtuni aúyánápiké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.

2

¹ Áánûqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámúné-wáyúkágáráq máqe-uraane. mórai q umá keráwáqtí aúkápimma kaaqaari-yiráátí-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áinápo yemá keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá mayánîq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye. ² miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Îtuni árain-akoqtaba timá táiq ínoe. ³ mi-káyúkámá keráwáqtí móneqtaba kéyikainataboata yeqtí yúyánápiké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraipoana yemmá Áánûqtu yawarápaniye.

⁴ ítáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánûqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaiye. mibáq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéian-awaataq yaináí-kánáámá kumíniye. ⁵ mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá yegáráq Áánûqtuni yaináí-yátáápkémmá íma yubíqtuweta kóuraane. ímibo waayúkama táiq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-márábímmá nonápo mamá yawááq-uráie. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni watáama arutáinaiq ínôqtaba timá yímikaitaboana Áánûqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótômabakaraq Komóraabakaraqa Áánûqtuma iranápo yawarápatukaine. waayúkati táí-aiqtababoana wemá mirá-uraine. mirámô uráimma táí-aaimma tarôq o-káyúkáráqá nóinawabi abarokáq ínîqtaba awaaméqá wáena kéyiraatiye. ⁷ mi-kánááráqá Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátáárîq oqtábámá wemá ôriq umá arummá umáyikaraine. ⁸ min-íráqón-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkápimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwî-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine. ⁹ miráimanibo uyátárai-nakoma íráqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútúraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yaináí-kánáámá yínîqtaba kéitaiye. ¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba

yúránánnámá káeta Áánûqtuni náápaqtabama yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnaabaqa táí-meyamma yimíniye.

maami-kááqáárí-yíráátí-wáyúkámá íma ikatíqqa éta yeqtí yúma múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautiyábámá íma ikatíq kéoe. ¹¹ kaqtó-wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnaágoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yíráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínôqtaba kaqtó-wayukama uyátárai-nakoni akoqnaágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnaágomma wenaúbáqá aráátiyaba ikatíq kéoe. ¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiyee. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa kéyikamoe. yemá íma itáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégautoe. ániibo yemá abááq-wáiwákóráá umá yemá yawarápaginoe. ¹³ yemá yeqtí táí-aiiqtabama yú-tiqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéwáreta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqté yagaroqtamá aáwaqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétimewata keráwáqtí aáwakaqtabama táwî-aaimma óq-waayukama kéte. ¹⁴ yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá waránôqtabama aati-aatimá íma kanaarácq yimuqa yaráiyee. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yetê yagaroqtaréta yeqtí táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. ¹⁵ yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyôqtabama móneqa mayéwaine. ¹⁶ minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mi-kákómá Péiraamma aa urápíké watáama timá ámikaine. ániibo Péiraamma timá ámínanawaq wení aíbôq-aaimma “yuwaíno” téna mi-kákómá timá ámitana tiráine. ¹⁷ miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aíbôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnaáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara ínókáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye. ¹⁸ yemá yeqtí táí-aiiqtabama anókaq ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi táí-amma paábaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánnámá aí-áímmá téta makáqma kéyimonaae. ¹⁹ yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiq-yataakoni akoqnaágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa umá mááe. itáaro. móra-yataakoma waayúqagomma uyátana wení akoqnaágoni aménáápáq yiwíqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumagoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe. ²⁰ waayúkama ketáái uyátárai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káríqtomma kététaboata táwî-aaikoma yemmá yaútûma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwî-ákómmá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. ²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma itáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq paru-yátáákómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kététemanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéma kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyiminiye. ²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáiyee. minná
“iyákómá yeqtí múmá yauwéqma kéiyee.
ániibo pógoma nommá pétuwetama
yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.”
téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kéiyee.

3

¹ ketí tókáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínôqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kétune. ániibo ketáái

uyátárai-naqa ketáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma wení timáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq timá tímikain-aimma taákaq maraígáae téq kétune. ² missing?

³ áqnáabaqa maannáyaba taákaq máráaro. aqtó-kánááráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma timá-tiketa ⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yauwéqma kumónúne’ téna aamá timá akoqnáá umákaimma íyabiyo? náakaraq máiyó? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá pááq kítana wáqe-uraimma móraiq umá wáiyé.” téta yemá tínoe. ⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kítana maa-márámá pááq uráiqtabama yemá yaákaq ínôqtabama íma káyikaiye. nokáké maramá tarôq umáráitana maragómá nopíké utaráiyé. ⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-márámá yawááq-urena miráuma naayó-márágáráq wení táí-wayukagaraq yawarápatukaiye. ⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yaináí-kánáyábá awé kéiyé. wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yaináí-kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq iranápó yawarápatuwainata táí-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápatamayikaniye.

⁸ tókáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. itáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema móraiq kéiyé. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq móraiq kéiyé.

⁹ uyátárai-nakoma wení timá akoqnáá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá téta yúyánámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye. ímibo wemá aú pukáipaq awé i-náqíyé. ánibo wemá waayúkayaba yeqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téna yiwé kéiyé. yemmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéiyé.

¹⁰ miráimanibo uyátárai-nakoni yaináí-kánáágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyánámmá itáiyana-awaataq kumíniye. mi-kánááráqá wíyômma anókaq áama káayena panane umáginíyé. aabaúgógáráq wiyókógáráq wíyôkogaraq iramá kamá káuma ánataginoe. maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-márábí wáimma iramá kamá káuma ánataginoe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqtí táaikoma náaraq ínáyô? Áánûqtumma aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro. ¹² keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqtí mayaígómmá mirá-oro. mi-kánááráq wíyômma iramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wíyôkogaraq wiyókógáráq iramá kamá yaeq-yaeq umáginíyé. ¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma keqtaámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánóe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáapí máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakaíyábá maqmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqmá aónaaro. ¹⁵ taákaq máráaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá aú pukáipaq awé kéiyé. ketáái tikái-tibaqawaaraa-naqa Póroma maamináyabama keráwáqtôpaq Áánûqtuni itái-yátáapíkémá áqa agamá tímikaiye. ¹⁶ Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yawwéqma kumínî-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oyaaq kéiyé. yaímma-aama íma itáa-kayukama yemá Ítukaq itáíq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamáárîq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa mamakááe.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá abáumma ánûqa yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma

iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakaráq íarutainiq íya-qtataaqnapoma keráwáqá íyabitero.
18 ímibo uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni Íráqô-qtataakoqtabagaraq itaí-yátááqtábágáráq ítame
uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watuq umá wániye. miráuma
waíno.
kemá Pítaae.

1 Yóáane

¹ Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uráie. ketáá wenáama ítareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa wenaneqá ánêkukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá mái-auwaraimma wáie. ² maami matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboaqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa naayóbáqá aboátê máqena wanamáárîq kumma tiráátiraiqtae. ³ miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa ítarauna-yataaqa timá tímikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minná keráwákáráq mimórá-túyánákáq maraígáae téqtaa kêtunatae. ⁴ keráwáqtí timuq-yatáákómá mútûq pááq íniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayaunatae. ⁵ ketáámá maamin-áímmá Áánûqtuni áanikonopake ítareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minná mirá-uráie. Áánûqtuma ómmá máie. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yátááqá wáie. ⁶ abo ketáá téqtaa “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémaraunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minná kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae. ⁷ aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáatáá kéumayaunanataa áanikom Ítuni naaegómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtáá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtae. ⁸ “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáie” tennatáámá minná kenamáárîqtaa ketáái tíyakomma kaaqaari kétima-kaunanana árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáie. ⁹ ketáá Áánûqtuma paá timá ámenunataama, nói-kumiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániye. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtae. ¹⁰ Áánûqtu maará kétiye. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kétiye. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íuraunatae” téqtaama aanibo min-áímmá minná “Áánûqtuma kaaqaari-naré” téqtaa kêtunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiye.

2

¹ pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq ígaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínîn-naqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamáa íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yátáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínîn-naqa máie. ² kenamáa ketáái kúmiq-yataaqtaba ípukaibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáie. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máie. ³ Áánûqtuni ámáan-aimma itéqtaa miráonataama ketáámá árainmma kanaaráq aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae. ⁴ móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá íkéwaiye. ⁵ ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánûqtuni akai-yátááqá ógiqma pááq umá wániye. ⁶ móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káríqtoma máqe-urainikaa móraiq umá maíno. ⁷ tíkái-kayukao, kemá maan-ámáán-áímmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminná naayón-ámáán-áímmá kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo ⁸ maamin-aúgén-ámáán-áímmá árainmma Ítupi miráurainikaa umá íbêqa keráwápí mirá kéie. kumayuq-yátáákómá kéyatamakitana ókómá keráwápí ógiqma pááq umá wáipoana mirárará umá maamin-ámáán-áímmá aúgema wáie. minná árain-okoma íbêqa

kétagaiye. ⁹ móra-nakoma téna “kemá ókóni aapi kémaune” kétenamanibo Ítu Káríqtomma arummá amî-naqa áyamma kéumakenama wemá paá kumayupí máiyee. ¹⁰ ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtomma arummá amî-nakomma kákainanama ókóni-aapi kémitana wemá waayúkama otaa-qtátáárîq íkéumayikaiye. ¹¹ ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtoni aanábómá áyamma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yátáákómá aúramma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye. ¹² pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye. ¹³ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urainaaqa Ítu Káríqtomma wemmá káonaapoaqa keráwáqtôpaq kemá kágayaune. maabuibóákao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoaq keráwáqtôpaq kemá kágayaune. ¹⁴ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urai-naqa Ítu Káríqtomma wemmá aónaraapoaq keráwátôpaq kemá agatáune. maabuibóákao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táigo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaq keráwáqtôpaq kemá agatáune. ¹⁵ maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábágárâq ítikaino. móra-nakoma maa-márábin-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akai-yátááqá arupimmá íma wáiyee. ¹⁶ wenaúgon amuq-yatáákárâq aúrananna aiyátáákárâq aweké kui-yátáákárâq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábiké-qtátáaré. ¹⁷ máqtemma maa-márágóni waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákárâq maa-márágóni waayúkagaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ítu Káríqtoni webóé. ¹⁸ pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánáárâq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánáárâq íye. ¹⁹ Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqtaábíké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtaárâá umá máqe-uraae. yeráwáqá keqtaágárâq mórayuanakaq marétaraatati ketáátê máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtaábíké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtaae. ²⁰ ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaipoaq máqte-qtataaqa árainmma kéitaae. ²¹ árain-aain-aimma íma kéitaawapoaq íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoaq kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaarâq pááq kéiyee. ²² náawaq kaaqaari-náqá máiyoo? “Ítuma íma Káríqtoma máiyee” téna aboáqtábágárâq áanikoqtabagaraq wakaráina-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káríqtoni webó-naré. ²³ náawabi Áánûqtuni áanikoqtaba wakaráinama Áánûqtu wetê ímaipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá wetê máiyee. ²⁴ aamá áaimma áqtaraikake ítaraamma tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémainaraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápikárâq mánoo. ²⁵ Ítu Káríqto timá akoqnáá umá tiráiyee. “matúq-matuq umá máiauwaraimma timínénataa keqtaámá timá akoqnáá umátikaraiqtaae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike ²⁶ tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnáyaba kemá kágatimune. ²⁷ ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápi ku máipoaq keráwáqá káqomma tirááti-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáiyee. kaaqaari-áímmá íma wáiyee. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero. ²⁸ pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiyaana wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikâq wenaúbâq tigae-tigae íeqtaa kanaarâq itó-uma mánunatae. ²⁹ keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáiyee. kateko-yátáákón áaimma máiyee. mórai q umá kateko-yátáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyíkáráiyee.

3

Áánûqtun-araabitie.

¹ keqtááyábá akai-yátááqá abó “Íráqône” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma íkaonaapoata maa-márábí-káyúkámá ketáágáráq ítimonaraaqtaae. ² tíkái-kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabititaa máunataamanibo anaaékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá ítaraunataama wemmá aónaraunaboaqtaa weráá umá mánunatae. mikáq wenáaimma mútûq kanaaráq aónanunatae. ³ máqtemmá wekáq yirummá kámeta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq íkatéta nékaq mááe. ⁴ móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánûqtuni ámáan-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáiyee. ⁵ keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkaimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáínayataba kukáiyee. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáiyee. ⁶ morá-nakoma Ítu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye. ⁷ pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwaíno. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye. ⁸ náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá matuwáínayataba kukáiyee. ⁹ ááqibo náawanaawanabi Áánûqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánûqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááqá wepí máipoana wemmá Áánûqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye. ¹⁰ miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani áráabiti maíyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá ámekayukayaba íkéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni áráabiti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹¹ maamin-áímmá áqnábake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae. ¹² ketáá íma Kááinaraa umá mánatae. anómma Táí-nakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nôraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaígómá táígoni itana ábâkoni mayaígómá Íráqôniq itanabóana ikákaiye. ¹³ ketíbâqawaayuo, maa-márábí-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro. ¹⁴ máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama keqtáámá kétékaipoaqtaa aónaraunataama tirun-iyápómá puí-yátáákómmá yátamaqtuweqtaa matúq-matuq umá máí-auwaraiqtae yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá puí-yátáápí paá mááe. ¹⁵ móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyámma kéumakenama aúyánápi ikámma púimma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímatokaae. ¹⁶ maaminná nóinabi akai-yátáákón áaiqtae tiráátiraiqtae. Ítu Káríqtoma keqtááyábáé téna pukáiyee. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáa kanaaráq puyónátae. ¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqtaábá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana íámikaimma Áánûqtuni akai-yátááqá wepímmá kémaiyo? ¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátáákómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq íkatîq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá árainma yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqnáá umá kanaaráq itó kéunatae. ²⁰ ketáámá kenamááríq ketúyánákótáá ketúbi maránímma minnýabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye. ²¹ tíkái-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni aúbáq akoqnáá umá kanaaráq itó-onunatae. ²² wenámáan-aimma kéiteqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maraína-yataariq-aatuqma onanatóámá nói-qtataaqtababi itáana-yataaqtaa wenôpake paá mayánúnatae. ²³ maaminnâ wení ámáan-aimma mirá-uraiye. áqnáabaqa wenáanikoma Ítu Káríqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae. ²⁴ náawabi maami-kááyáq-ámáán-áikaráta kéitena miráina wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémai íyabiyo” téna kétiraatiqtaae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

¹ tíkái-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqamá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikaráq-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbáqá máitana mipíké táí-aimma kéiyé. ² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiyaa maqamá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáiyé” ténama wemá Áánûqtunopake kéiyé. ³ ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukaiye” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake íirena wemá Ítu Káríqtoni anómma webó-nákónôpake kéiyé. minnýaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káríqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máiyé. ⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraiipoaq wenaráabiti mááe. keráwápí mái-nakoma uyátá-maqma maa-márábí-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraae. ⁵ yemá Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóní waayúkamoe. maa-márágóní waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóní waayúkama kéitaae. ⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraiipoaqtae wenaráabiti máunatae. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéitaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkarai-kayukama ketáái táama íkeitaae. miráítaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi kaaqaari-áágógáráq-narábiyo.

Áánûqtuma akai-yátáákón áaine.

⁷ tíkái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akai-yátááqá Áánûqtunopake kéiyé. náawabi káqowaqtaba ákáin-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye. ⁸ Áánûqtuma akai-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye. ⁹ kímora wenáanikomma maa-márábí tímákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáiyé. ¹⁰ ketáá káonaunatae. árainma akai-yátááqá ketáái tikaí-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akai-yátááqá keqtááyábá árainma akai-yátááqá wáiyé. minná wemá wenáanimma tímákaitana kumma kaapaq-yátáráq képuyena ketáái kúmiq-yataaq meyáníq kéumatikaiqtaae. maaminnâ árainma akai-yátááqá wáqe-uraiye. ¹¹ tíkái-kayukao, Áánûqtummo miraráá umá kákaina mórai umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae. ¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kákaina onanatóámá Áánûqtu kepíqtáá kémainanama wení akai-yátáákómá kepíqtáá

mútûq pááq umá ánataginiye. ¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtaa yáátáá umá kémayaunaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepiqtáá kémaiye. ¹⁴ ketáámá Ítu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma timákáitana maa-márábi-káyúkámá táayabo ínenataa kukáiyie. ¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiye” téna arummá kámena tin-nákópí Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máiyie. ¹⁶ ketáámá káoneqtaa tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtaáyábá ôriq éna kákaiye. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áaiipoana akaí-yátááqá máiyie. miráipoana náawabi akaí-yátáápí kémaína-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtuma wepí kémaiye. ¹⁷ yainai-yúpáaráq onanataámá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepiqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ááqibo maa-márábikáráq káqowaqtaba Ítuma ákáníniq umá mórai q umá káqowaqtabataa tikaíkáae. ¹⁸ akaí-yátááqá wárainanama áaqa íkaniye. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana íkatíq-yataaqa páabaq waqmá kéyuwaiye. móra-nakopimma íkatíq-yataaqa wárainanama agaegóní anónnáma táí-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi íkatíq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráiyie. ¹⁹ áqnaabaqa Áánûqtu keqtaáyábá ákaraipoaqtaa ketáá weqtábátáá kanaarác tikaíkáae. ²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kékikaiye” kétenamanibo wemá ábâkoraanaqa áyámma kéumakena wemá min-nákómá kaaqaari kétiye. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkákainanama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaarác akániyo? ímiye. ²¹ Ítu Káríqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtuqtaba kákainanama wenanaae wáráa-kayukayabagaraq akaíno.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márábi-qtátááqá márúte kéyuwaiye.

¹ máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minnáma Áánûqtu tímákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkáráiyie. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkáráiyie. ² ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtuqtaba tikáínaqtaa wení ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenarábitiyabataa tikaíkáae. ³ ketáá Áánûqtuqtabataa tikáínaqtaama wení ámáan-aimma matoránátae. maamin-ámáán-áímma íma ummaa kéyaiye. ⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkáráiyie-kayukama maa-márábi-qtátááqá kanaarácá márúte íbác kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márábi-qtátááqá uyátá-maqama kékimiqtáae. ⁵ náawaq maa-márábi-qtátááqá kanaarác márúte kéyuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márábi-qtátááqá uyátewae kéiyie.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokác kétiye.

⁶ Ítu Káríqtoma nokaráq naegáráqtábá iráiyie. wenamáa noqtábá íraibo nokaráq nae-yátábágárác iráiyie. káqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kétiye. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine. ⁷⁻⁸ kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kéte. yeráwáqá Aokaq-Áágógárác nokaráq naegógárác wáae. árain-aimma Ítuqtaba kéketa mimórá-yúyánákác makéta kéte. ⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráan-aimma uyátá-maqma kétena maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiyie. ¹⁰ maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma máqtemma Ítumma arummá ámê-kayukabi wáiyie. náawabi Áánûqtu tin-áikác íma arummá aménama Áánûqtuqtaba “wemá kaaqaari-naré” kétena Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqmena kéuiye. ¹¹ ááqibo minná árain-aimma Áánûqtu timmá mirá-uráiyie. matúq-matuq umá máí-auwaraimma Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwáráímmá áanikopi wáiyie. ¹² náawabi móra-nakoma áanikomma

arummá aménama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá ikámenama matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matuq umá mái-auwaraine.

¹³ keráwáqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá mái-auwaraimma áraimma ítareq matáapoq keráwáqtábá agatáune. ¹⁴ wenáúyánákáq maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi itáananataama ketáá áraimma káonaunatae. wemá ketáái táaraq itániye. ¹⁵ ketáái táaraq kéitaiqtaa ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekáq itáananataama wemá áqa kétimiqtaae. ¹⁶ ábâkoraa-nakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawááq umá matúq-matuq umá mái-yataapi ikewinaqa keráwáqá Áánûqtukaq itaíyana matúq-matuq umá puí-yátáápikémá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáyaba “nunamummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kui-yátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápi awíqme wíniye. ¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi íma kéwiye. ¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkárai-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiye. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana Táí-nakoma wemmá íma kanaarácq táí-yataariq kéumakaiye. ¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun áráabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-márábí-qtátáákárácq Táí-nakoma nôrabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye. ²⁰ ááqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtaae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káríqtopi máunatae. maaminnâ árain-Aanuqtugaraq maaminnâ árain-auwaraimma matúq-matuq umá mái-auwaraine. ²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáane.

2 Yóáane

Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko ení iyápógaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétékaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna káyikaiye. ² maami árain-aimma keqtaábí wáena taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqtaábí watúq-watuq umá wániye. ³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqtí aokaq íráqô-qtataakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtaábí wáiro. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akai-yátáákáráq mayánatae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kémarauene. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae. ⁵ tikáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónatae. ⁶ akai-yátáákómá mirá kéiyé. minná Áánûqtun ámáan-aimma waránatae. mimórá-ámáan-áímmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónatae. ⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqtaá kaaqaari-áímmá timá-timinetataa maa-márábí uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyé.” téta waayúkama kaaqaari kététa yemá Ítumma webómá kágáyakaae. ⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa mayaímá matáunaboqaq íráqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá timínna-yataaqa íma mayáínoe. ⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni aráati-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánûqtu mibáq wetê íma máiyé. móra-nakoma Ítu Káríqtoni aráati-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyé. ¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq íréna “Ítuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro. ¹¹ aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áímmá agamá timá-timenaq únnamanibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamáárîq uréq wenóíkaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápíqtáá mánunatae. ¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétimatikaae. áqa kínnae. kemá Yóáane.

3 Yóáane

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq ôriq umá kétékaiye. ² tíkái-nako, kemá nunamummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqôniq umá mirá kéitakaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íráqôniq kéiyé. ³ yaímma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá kémarakaune. ⁴ árain-aipimmo ketí iyápó-annamo Ítaraanata uréire kéiyana kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. ⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamanibo ááqibo íráqôniq umá yabíqyíkaraane. ⁶ yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá íráqôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kéyime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqôniq kéiyé. ⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatamanibo oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. ⁸ ketáá kenamáárîq yiwíqmataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaímá yegáráq kémayaunatae. ⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wáraa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúrikaqa “anómma mánaae” ténaboana keqtáámá ítiwirainenataa kéiyé. ¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-yataariq kéitaba wemá táí-aimma keqtábá kétena Ítuni aamô maméta ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábíké kéwaqtuwaiye. ¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. aanibo táigo-qtataariqo íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma árainma aati-aatimá íkaonae. ¹² Timítarima máqte-kayukati yúrikaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kétéraatiye. ketáámá mórai q umá íráqôn-aimma weqtábá kétéunataama minná árain-aimma túnna-taama keráwáqá ítaraae. ¹³ kemá taíganin-aimma agayánáaq únnamanibo íma kenamáárîq kemá wannabí agayánúne. ¹⁴ miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákáráq mi-qtátáátábá mórabi máeqtaa watáá-wataa tenúnatae. ¹⁵ kaayone-yatááqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábóráq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero. kemá Yóáane.

Yúti

¹ kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayaí-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátímá Áánûqtuma yááyarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma wení akái-yátáápi kémaewana Ítu Káriqtoma yabíq yíkaraiye.

² Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtôpaq ókaraq-okaraq pááq íniye. minnáyaba ôriq umá keráwáqtábá kétikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

³ ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánámmá ítátuweq keráwáqtôpaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayánáá kéunamanibo keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma minnáyaba yáqtoqma akoqnáá ígáae téq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. minná⁴ yaímma-wayukama keráwáqtí aúkapi aúpáq yamáawaqtaa íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá aagómmá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí táí-yaaimma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye. ⁵ keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátárai-nakoma Ítiráaeo-wayukama Íqtûbibake yauwéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. ⁶ taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máqe-uraabo Áánûqtuni marúpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápq mibáq akoqnáá-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye. ⁷ táí-wayukama Tótômabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama oníkáá éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káiq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétagaiye.

⁸ miráuma mirá-káyúkáma máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnoabaqa yíkáiniq itata yeqtí yúbima táí-yaaimma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaaqtabama pááqya-qtataarabiya téta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táíq kéumayiketa kéoe. ⁹ uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini arááq-auma náawaq mayáníyô téta minnáyaba tirááye. ááqibo Mááíkoroma wemá náapaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátárai-nakoma emmá timá márúte táíq umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráiyé. ¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikaa umá káonaae. ánibo mirán-ááíkmá yemmá mamá táíq kéumayikaiye. ¹¹ táí-meyamma ôriq umá mayáinóe. Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá meyáqtábá yeqtí yúma yíméwata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwareta Kóraama

miráurainikaa kéeta mirá-qtátááriq kéeqtaboata yemá táíq kéumagoe. ¹² aanábómá álkuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq kéopoata ananna-yátááqá yemá yubairáinikaa úma mááe. yeqtí yúyaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta uwáágoma konnámmá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yiníkáá umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma aaqá íma yiníkáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyai-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákagitatapoata ánûkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye. ¹³ únókómá anón-iyaraa kémetaitana yeqtí otaa-qtátáákómá ananna-agaregóráá umá ámûraaq mayaqa-mayaqa iníkáá umá mááe. ánibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqtí yirááti-yataakoma arupú umá íma kéyiraate. yeqtí márûqa anó-kumayuqnoabaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnáyaba mi-káyúkáma mibáq matúq-matuq umá mánoe.

tái-meyamma yemá mayánóe.

¹⁴ Énôkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkátê kumíniye. ¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yaíqtuwena tái-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa yeqtí tái-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma tái-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma tái-meyamma yiména tái-aimma téta Áánûqtumma tímá táíq uráapoana anónnáma tái-meyamma yimíniye.” téna Énôkima tiráine. ¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kététa káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbi kémareta yeqtí tái-yuyanakkomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmíq kéeta yemmá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqtí tirummá amí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo ketí aanábô, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káríqtoma yiwíkai-kayuka tímá tímikaan-aimma taákaq máráaro. ¹⁸ yemá maará téta keráwáqá tímá tímikaane: “anaaékaqa aqtó-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá tái-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tirááe. ¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáe. yeqtí yúgoni akái-yátááq áátuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá ketí aanábô, aati-aatimá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáágaraq nunamummá tero. ²¹ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá máí-auwaraimma tímíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Áánûqtuni akái-yátáápi máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero. ²³ yemá miráuma irabíkáá mááe. ánibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwiráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wiyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqtí yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqtí unáákáqtôma námô ainíkáá kéobo minnáyaba yeqtí unáákátôgaraq kúmiq-yataatabagaraq ítama táíq umáyíkáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awíqa múte yawíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaarác keráwáqá kawáá umátíkarainaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaarác kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe. ²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamáa ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káríqtoni mayairáké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení

áwîqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náápaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraqa anaaékakaraqa aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

Arébárétiani

¹ naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uraiye. miráitana Ítu Káríqtoma mamá abarokáq pááq uráiyē. minnáma Áánûqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayái-wáyúkámá keqtáámá tiráátínana mi-qtátááqá anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtááyábá ítama aru-taígáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáanekaq kukáiyē. kemá Ítuni mayáinápóana wemá watáama timá tímikaiye. ² ániibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááqá máqtemma aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama timá kétaqaune. mi-kátáámá Ítu Káríqtoqtaba “árainē” kétune. ³ náayubi yoraútína-nakoma itáiya-kayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tínna éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí pááq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tirái-qtataaqa miráinima wemá paá mirá-iniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáiyē.

⁴ kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máiyē. naayóbákáráqá máqe-uraiye. anaaékaraq wemá paá maéna wení íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náápaan-abiqtataraq máena yemá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae. ⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tín-náqiyē. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqiyē. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máiyē. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáiyē. ⁶ wemá miráurai-waigoma keqtáámá mamá wenabomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátíkaraiqtaae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno. ⁷ aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kuminéna kéiyē. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámmá agaibéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkama weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááqá pááq íniye. ⁸ Áánûqtuma uyátárai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.” téna kétéiyē. wenamá Áánûqtuma íbêkaraq naayóbákáráqá anaaékaraq paá máiyē. wemá máqten-akoqnaama matokáiyē.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

⁹ kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí tibâqune. kegáráq keráwákáráqá ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqtē yagaroqtamá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáqá máunatae. ániibo ketáámá awé kéeqtae Ítuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá Áánûqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirummá kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwíqa Páátamoti tíkaraae. ¹⁰ uyátárai-nakoni kanaaráqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá umá kaapáúkoraa tááyaraiye. ¹¹ min-áikómá mirá tiráiyē: “máqte-qtataaqa aónánama minná wannaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áikuyo-kayukabaq yuwao. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiyátáérabakaraq Tááritibakaraq Pírárépiabakaraq Áréórátíabakaraq aúbama agamá yuwao.” téna tiráiyē. ¹² abo náawa kétéiyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune. ¹³ ániibo kemá aónáúnama mitáárégóní aúkápimma móra-naqa itó-uma máqe-uraiye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkápimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútú

makaiye. ¹⁴ aqnótáugoma wayámmá wáqe-uraiye. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráiyē. miráitana aúrakoma iragóráá kamá tágaraiye. ¹⁵ ániibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába iníkáá uráiyē. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiyē. ¹⁶ wemá abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánurapaqa matokáiyē. ániibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráiyē. ániibo wení óíkoma tágama aaqá kain-í-káá uráiyē. ¹⁷ kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagéq puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráiyē: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaaékaq-nakaraq kemúne. ¹⁸ kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo tímónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áíta-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kíma kemá kéyoraune. ¹⁹ miráinaa máqtemma kaikáá aónána-yataakoma íbêqo aónána-yataakaraq anaaékaq pááq ínî-qtataaqtabagaraq agayaa. ²⁰ abapaké kaayaq-wíyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itái-áípóana áaimma miráuma wáiyē. abapaké kaayaq-wíyóqá minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukarare.” téna Ítuma Yóáanemma tiráiyē.

2

watáama Ipítiani q áíkuyo-kayukayatabae.

¹ óq-aimma tiráiyē: “Ipítiani q áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaa. abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánuranapo yabíkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóni aúkáapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uraiye. ² máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáiq-itaiq umá yabiyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá ikéyikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará téta ‘Ítuni timáyíkarai-kayukaqtaae’ téta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá mááe. ³ ketiwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma tíbô karááe. minnáma káonaune. ⁴ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqóniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaaráq íráqóniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye. ⁵ naayóbáqá keráwáqá íráqóniq uráámma íbêqa kétéwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma naayóbáqá íráqóniq uráániq umá tirummá waéráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketôpaq iréq keráwáqtí ókóni yaaremmá mamá paábaq yuwánúne. ⁶ miráimanibo mirán-íráqón-ááímmá keráwápímmá paá wáiyē. Níkorááítini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune. ⁷ móra-nakoma aáqa wárainanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétéma-yimiye. ‘móra-nakoma ááiqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá mái-yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópi wáiyē.’ téna Aágoma kétéma-yimiye.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyē:

watáama Támánabaq áíkuyo-kayukayatabae.

⁸ “Támánabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá mái-nakoma wení amuné-áímmá mirá-uraiye: ⁹ keráwákáqá ummaa-yátáaqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune. ániibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétémonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkáma akáyáámá timá tíkáama kéitaune. ániibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukataa máunatae.’ téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááqtaani áíkuyo-kayukabike mááe. ¹⁰ anaaékaqa tíqa í-yátáaqá

mayánómma minnýaba ikatîqa íoro. ítáaro. Tááqtaama keráwáqtí aúkápíke yaímma-wayukama ánná yimínímma keráwáqá makáqma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqtí puí-kánááráq wínaq kemá anónnáma íráqô-meyamma matúq-matuq umá mái-yataaqa timénúne. ¹¹ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. ‘móra-nakoma ááíqa umá uyátenama yauwéqma puí-kánááráqá wemmá íma mamá táíq íniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma Yóánemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráíye:

watáama Págamabaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹² “Págamabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkmá wekáq agayao. min-nákmá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áímmá mirá-uráíye: ¹³ kemá keráwáqtí márûqa káonaune. mi-márúkáqá Tááqtaani náápaan-abiqtataraq wáíye. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoqma akoqnáá uréq kekáqá tirummá kétimeraq kekáq tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtpaatima keqtábá téwai-nakoma keráwáqtê máqce-uráíye. áraimma wemá ketáama wáráinaqiye. ániibo keráwáqtí aúkápí mi-márúkáqá Tááqtaama máítaq Ááqtpaatima ikámôwana pukáíye. mi-kánááráqá keráwáqá íma anaaé umátíkaraae. ¹⁴ miráimanibo yaímma-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáá kéoe. Péiraani áaimma mirá-uráíye. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátiráíye. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítiráaeo-wayukama yiráá téna ‘maníkókáq waí-wamma agamá ákûq umákáá-kamma kanaarácq nánnoe’ kétena ‘kumari-ááímmá kanaarácq ínoe’ téna kúmiq-yataaqa urááe. ¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápí máe-kayukama Níkorááítin-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe. ¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá waéráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ániibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkátê ááíqa ónúne. ¹⁷ ániibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. ‘náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórana wíyôpake aáwaqa aúpáq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awiqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayáina-nakoma wenamáa kanaarácq aónaniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma óq-aimma Yóáanemma timá ámikaiye.

watáama Táíyátáérabáq áíkuyo-kayukayatabae.

¹⁸ “Táíyátáérabáq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkmá wekáq agayao. Áánûqtun ánikoma wenaúrakoma miráuma íra autakáá kéitana títaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáíye. mirá-nákoní amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uráíye: ¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá kéyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekáqá itáíq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe. ²⁰ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máíye. min-íníkmá ‘amuné-ínímúne’ kétimanibo wemá ketí mayáí-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waráigáae téna kéyiraatena maníkókáq agamá ákûq umákáá-kamma naígáae téna kéyiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqaari kétima-yikáíye. ²¹ kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapíke waeraíkáae téq túnnamanibo wení kumari-áúyánámmá yuwánîn-aaqa paá kéitena arummá íma waékáíye. ²² ítáaro. kemá aíqa í-yátáákárácq karígárácq min-íníkmá aménúne. ániibo náayuwabi min-íníkmá kumari-ááímmá waré máíya-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaarácq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákárácq

ummaa-yátááqá móraiq umá yemma yiménúne. ²³ máqtemma wení iyápógaraq karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áikuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-kayukati yúyánákáráq yirummá yaímma káonaune. ániibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyammá timénúne. ²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáéraq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-íníkóni yirááti-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbáq máin-aaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne. ²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. ²⁶ ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátena wemá ketáaimma waqmé wéqéna wení kanaaráqá mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména móraiq umá wemmá aménana maa-márábí-wáyúkama wenáménáápáq mánoe. ²⁷ mútûq-yanapo mara táwéraq púbúyainikaa umá miraráá umá wení akoqnááma wániye. ²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyóqa anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. ²⁹ náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

3

watáama Tááritibaq áikuyo-kayukayabatae.

¹ Tááritibaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkmá wekác agayao. min-nákómá abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wíyókáráq kématorena wení amuné-áímmá mirá-uraiye. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. ‘maamin-áíkúyó-káyúkáráqá matúq-matuq í-yátááqá wáiye.’ téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukurááe. ² keráwáqá itó éra tú wai-yátááqá yúwáaro. keráwáqtí máqten-aaimma paá wáena puínîqtababoa keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánûqtun-aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. ³ naayóbáqa maamin átê-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ániibo íma itó éqa miráuma moyá-nákóráá umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonanoe. ⁴ Tááritibaq keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqtí unáákáqtôma kúmiq-yataaqtaba paí íma auqyíkaraiye. yemá mi-káyúkama kanaaraq mayánôpoata waayán-únákáqtómá mamaréta ketê uréire ínoe. ⁵ ániibo náawabi ááiqa umá uyátainaga min-nákómá waayán-únákáqtómá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábíkémá wenáwîqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwîqa múte yauyéq Áánûqtuni kaqtó-wayukati aúbákáráq áwîqa múte yauyónúne. ⁶ náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma timá ámikáiye. óq-aimma tiráiye:

watáama Pírárépiabaq áikuyo-kayukayatabae.

⁷ “Pírárépiabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkmá wekác agayao. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáiye. mi-náápáákáráq oqtamá ítuwaanana móra-nakoma íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ániibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keqnáámmá íma ítuwaniye. min-aókác árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye. ⁸ máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ániibo keráwáqá aónaaro. keráwáqtí túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaaraq íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnááma wáitaq ketáama kéware ketíwîqa íma kéwakaraae. ⁹ miráimanibo Tááqtaani áikuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukamune’ kétémanibo íma máeta ítáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqtí títaupi yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tíkáanna aónanoe. ¹⁰ máqte-marabi-kayukama makácma móra aíqa í-kánáámá maa-márábáq yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne. ¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákáqá yenúne.

keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqti íráqô-meyamma paábaq matuwaiyábá yáqtoqma akoqnáá oro. ¹² ánibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainaqa kemá wemmá mamá ketí Áánûqtuni aokaq-nákóni arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekáqá ketí Áánûqtun-awiqa agamaréq ketiboní márûkoni áwîqa agamaránúne. mi-márúkón áwîqa aúge-maruqa Yérútááre. mi-márúkómá ketí Áánûqtunopake kumínîmma wení márûkake yuwéna ketí aúge-tiwikote kumíniye. ¹³ ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma timá ámikaiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé:

watáama Áréórátíabaq áikuyo-kayukayabatae.

¹⁴ “Áréórátíabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-waigoni áaimma máiyé. min-nákóni amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: ¹⁵ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokóq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minná íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkámakaariq umá máa-yuma ôriq umá táigoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kéunataae kétémanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokóq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáaimma waraígáae téq kéténe. ¹⁶ miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kégeq yaugiqá íma kéumagoe. keráwáqa paá pááqyamma iraráá kégaapoaq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune. ¹⁷ keráwáqá maará téq kéte. ‘ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtóráríq kéunatae.’ kétémanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopágitaaq tiwapáá mááe. miráitaq kenamááríq maami-qtátááqá íma kanaaráq káonaae. ¹⁸ miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétémmé. oótamma mamá íráqôniq ínetama paá agamá táwî-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwaapáayaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auráinaq keqtôpake máyáaro. keráwáqti karopáiyábá atóba-i-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónanoe. ¹⁹ kemá mi-káyúkámá tikáimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akoqnáá auránóe. kéqokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátámma kuyéraq tirummá waéráaro. ²⁰ itáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kéténe. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenôpaq uyábéma weté nanúne. weté aáwaqa naanana wemá keté nániye. ²¹ ánibo náawabi ááiqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá keté ketí náápaan-abiqtataraq maraq maína móraiq umá naayóbáqá kemá ááiqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtataraq weté maraq máqe-uraune. ²² náawabi Aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa múte yaútaae.

¹ minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáúnama oqtamá ítuwe Áánûqtuni márûkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: “maakáq uyuwo. anaaékaq pááq-ino-qtataaqa arááatenune.” téna tiráiyé. ² páátákáá Aágoma Áánûqtunopake keté máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáúnama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikáq maraq máqe-uraiye. ³ min-nákómá maraq

máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágaguraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiqtataraqa ikúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakoraa umá tágaguraiye. ⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátáráqá anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae. ⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kétitana wíyôn-aama tiráíye. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake wáíye. ⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguraiye.

ánibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkápimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa wáena yóíparaa yinaaépaqa yawááq-uraiye. ⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábiq anó-putiraa (arááyane) uráíye. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmákáá kóráá uráíye. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráíye. mamá írêq-kamma akikígómá arabêna uréire iníkáá uráíye. ⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma wáqe-uraiye. miráuraitana netuqyaa-yúrámá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawááq-uraiye. ánibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tiq kéoe:

“aokaré. aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte. ⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “tíkáíye” tirááe. ¹⁰ ánibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq we-naúbáq tipaké agéq mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéte:

¹¹ “ketáái uyátaráana-nako! ketáái Áánûqtuo!

ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.

máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa ako-qnáágaraq emá kanaaráq mayánóne.”

maará téta tirááe.

5

móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema aónaraiye.

¹ ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uraiye. mi-kánnáágóní arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áímmá wáqe-uraiye. ánibo abapaké kaayaq-aráátá-káwéqá minnánapo arááparaiye.

² ánibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráíye: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráíye. ³ miráimanibo mórama Áánûqtuni márûkake-nakowabi mórama maa-márábíké-nákówabi mara-áménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye. ⁴ abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa kanaaráq máimma íonaraapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa

yoráutaiye. minnáyaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune. ⁵ ánibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá timá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. itáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábiq-putiraa umá (arááyane) ááiqa uyátáraiye. wemá Tébitin-annabike áai-nare. wemá wenamá káwéqa aukátuwena maami-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóáanema tipí-típi-araaqa aónaraiye.

⁶ náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aúkáapimma anó-kayukagaraq mórana tipí-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púnikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típí-típí-aráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áúrámá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq timáyíkaraiye. ⁷ wemá náápaan-abiqtataraq uyáyoqmena uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáiyé. ⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq tipí-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma imá yawáámma matoréta móra kugáiqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ánibo kugáiqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá wáiyé. ⁹ ánibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe:

“emá íráqô-naqa kanaaráq máanaboana maami-kánnáámá kanaaráq mayé káwéqa aukáqtuwanone.

yé ikámôwaa pukáane.

keqtáá ení naaenápo meyanîq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama

¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-wayukama aúqyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”

téta tirááe.

tipí-típi-araakon áwîqa máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóáanema keqnáámmá aónáunama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taígani kegéba ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma yaútureta yáama itaraune. ¹² yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típí-típí-arááqá naayóbáqá ikámôwana pukáimma wemá kanaaráq akoqnááma mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itái-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaaráq mayániye.”

téta tirááe. ¹³ ánibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama itaraunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópi wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukapaq máqten-aukapakoni arunóbákáráq wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:

“náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq tipí-típi-araakote kenákáráq ketáámá túgau aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtaba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kêtunatae.”

téta máqtemma tirááe. ¹⁴ miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “árimma waíno.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Ítuma yenákáráq nunamummá kêteta yenákátí yíwîqa múte yaútae.

6

tipí-típi-araaqa Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-aba-wannaama aukákaiye.

¹ kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-maqe-urai-kakoma aamá ti-wáíqómá wíyôn-aaraa téna tiráiyé: “maabáq iyo.” ² titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-ótí ámûraaq aónaraune. min-ótí ámûraaq mái-nakoma imá matóraitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááiqa umá uyátárai-naqa améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááiqaq kóurena netuqyaan-ááiqaq umá uyátaniye. ³ ánibo tipi-típi-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáitaq itaúnana anaaé máqe-urai-kama ááyama tiráiyé: “maabáq iyo.” titaq ⁴ aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq uráiyé. miráitana móra-naqa ámûraaq mái-nakoma wemá akoqnááma maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paábaq matuwáinata yegaráqá káqo-kayukama yíkaminoe. miráinata wemmá ááiqa í-tókórú-yákáá-púmá ámikaae. ⁵ ánibo tipi-típi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáq máqe-urai-kama ááyama tiráiyé: “maabáq iyo” titaq keqnáámmá aónáúnama abuqtán-ótí ámûraaq mái-nakoma móra yainái-yátááqá (tikéríma) ayáapí matokáiyé. ⁶ ánibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aukáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiraiye: “móra kamáábauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. abo matawékaraq wááéni-nomma íma táwíq oro.” téna matawékaraq wááéni-nomma Áánûqtukaq amí-yátááríq umá ámenibo “íma táwíq oro” tiráiyé.

⁷ tipi-típi-araakoma kaayaqté-kaayaqte-kaweqa min-áúbá-wánnaráq aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráiyé: “maabáq iyo.” titaq keqnáámmá ⁸ aónáúnama eqábu-otima min-ótí ámûraaq mái-nakoni áwíqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune. ánibo anaaé waqmé “aítabaq” pukáa-kayukati márûpaq iráiyé. yenákámá “puí-yátááqá aítabakaraq” náápaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama keyainata puyéta karímá kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkamma puínoe. ⁹ tipi-típi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánûqtukaq amí-yátááq-yááréráqá aménáápáqá máqe-uraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánûqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne. ¹⁰ min-ímákómá yááyama anókaq tirááe: “uyátaráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. ánibo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábí káyúkama mamá yainé tikakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónô?” téta tirááe. ¹¹ ánibo máqtemma ayáqtááqá waayán-únákáqtómá keyimena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa keráwáqti namuro-wáyúkámá keráwáqti móra-mayai-wayukagaraq túbâqawaayugaraq yíkamowata pukáániq mórai q umá tikamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaaráq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqti anónnáma mayánoe.

¹² ánibo tipi-típi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráiyé. ánibo aabaúqómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiyé. ánibo wíyókoma mamá karogaromá auréna naaegóráá uráiyé. ¹³ ánibo aabayákákémá wiyóqá yaráqmena marabí kuturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwáágoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá marabí kuturááe. ¹⁴ aabayákógáráq ánatama yuwiqá yawátáma útínikaa umá útúmena kóuraiye. ánibo máqtemma anugógáráq únópi máqten-aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákááe. ¹⁵ maa-márábí anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq áái q-wayukati kawáá-wáyúkágáráq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwíqa wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágáráq muriánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq

máqtemma aúpáq aúyokaae. ¹⁶ ániibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiraae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátikáaro! anó-naapaan-abiqtataraq máinakoni aúrakaqtaba tipí-típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátikáaro! ¹⁷ yenákátí anó-yiyamma yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaaráq itó-uma akoqnáá kéena minnágoma uyátaniyo?” téta tirááe.

7

Ítiráeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

¹ minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóní téba-tebaq itó-uraae. yemá maa-márágóní kaayaqté-kaayaqte-aayakaq yáqtoakaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye. ² ániibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúmá utain-áúkápáké iráiyee. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtema Áánûqtunopake kaqtó-wayukama akoqnááma matéta maa-márágáráq únókáráq mamá táíq ínéta o-yúyábá téna ³ wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrábi íma mamá táíq oro. áqnáabaq ketáái Áánûqtuni mayái-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátááríq umá yikánúnatae.” téna tiráiyee. ⁴ ániibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútówaq ítauraune. miráuma Ítiráeowayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkáráq (144,000) awaaméqá makááe. ⁵ miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁶ Áátan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁷ Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aríbaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁸ Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótêbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiamaanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaaé wakááe.

⁹ minnáma ánatagitana keqnáámmá aónáúnama netuqyaammá aarawaamá áíkutaama móra-nakoma yemmá kanaaráq íma yorautíniye. máqtemma mi-nóínín-aúkáqá máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-aubaqa tipí-típi-araakon-aubaqa itó-uraae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataaqa matoréta máqe-uraae. ¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipí-típi-araakoma yenákáráké keqtáá yauwéqma tiwirái-yátááqá kéiyee.” téta tirááe. ¹¹ ániibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútûmareta móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútûraae. náápaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe: ¹² “áraíne. mirá waíno. ketáái Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémaraunatae. wenaúyánápiké tágitababoqtaaa máqte-qtataaqa aúyánápí kéitaipoqtaaa wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae. wemmá mútúq-yaaguyabi-yataaqa áméro. máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae. áraiqtabae. minnáma waíno.” téta tirááe.

íbêqa min-áná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ánibo mórana anó-nakoma timá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtôma umátokaamma yemá náayubiyo? ánibo yemá náan-aukapakenaq irááo?” titaq ¹⁴ kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: “ketí anóko, enamáárîq emá káonaane.” túnana wemá timá tímikaiye: “yemá mamin-ánnámá aîqa í-kánáábíké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ánibo yemá tipi-típi-araakoni naaeráké yeqtí unáákáqtôma tete uráawana yeqtí unáákáqtôgoma waayámmá aúkáiye.

¹⁵ miráipoata yemá Áánûqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ánibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náúpáqá wekâq nunamummá kéitaae.

miráitana Áánûqtuma náápaan-abiqtatarâq máena wemámáárîq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá íyikena ínoe.

ánibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

¹⁷ tipi-típi-araakoma náápaan aúkâapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye.

wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópíké aúwaraimma mayánoe.

miráiyana Áánûqtuma wenamáárîq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.”

téna anó-nakoma timá tímikaiye.

8

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáiye.

¹ tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márûpaq pááqyamma ayáqtáá-kannaama íma aamá pááq uráíye. ² kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbâq abapaké kaayaq-wérôq-ánámá yímikaae.

³ ánibo kâqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá âmê-qtaregoni waaqókâq ya itó-uraiye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íráqôn-akuqa í-yátááqá matokáiye. yemá íráqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamummá mamá yorupamá náápaan-abiqtatarâq marâq mái-nakoni aúbâq áwáarara kainóqtá-táárérâq agamá ákûq umákanena uráíye. ⁴ ánibo íráqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamukógárâq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáâpíke yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye. ⁵ mi-káqtó-nákómá íráqôn-aku-kana-tapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike iráámma kúrakena mi-táápápímmá maqma ógiqmarena maa-márâbí iyaabótúwáitana kukáiye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márûma yokáiye.

kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wérôq-ánámá matórâama werôqa yíneta mamá yokaa urááe. ⁷ ánibo áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágárâq iragógárâq naaégárâq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkâpâq móra-aayapaq iragómá kâgitana máqten-aapepaaqa iragómá karáíye. ⁸ anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitata anón-anuma iramá kainíkâá umá iyaabótúwáawana únópi kukéta kaumo-áúkâpâq móra-aukapaqa waéqma naaemá aúkáiye. ⁹ únópi máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnâiq owana móra-annama pukurááe. únópi-káárégómá kaumo ánnâiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokíkuraiye. ¹⁰ má mikâq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórana wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnâiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikárâq kuturáíye. ¹¹ wiyóqá wiyôpake yarâqmena kúmî-waigon áwîqa “aabígarâq-irae.” minnâgon-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kétéiye. kaumo ánnâiq owana móra-annanomma waéqma ikaaqa-ánnâiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá

pukááe. ¹² ánibo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wíyômma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uraae. móra-aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wíyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aúkááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábíké móra-aayapaq íma tágaraiye. ¹³ miráimma ánatagitaq kemá aónáúnana mórana anón-akikigoma méyábáq aabayákáq arabéna uréire uráiyee. miráitaaq itáúnana anókaq ááyama tiráiyee: “tirunô. tirunô. maa-márábi máa-noinin-aukaqa tirummá mayikáune. miráitata káqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabi pááq íniye.” téna anókaq ááyama tiráiyee.

9

óqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yurááe.

¹ móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórana wiyókómá wíyôpake yuwéna marabí kukáitaaq aónaraune. ánibo áitabaq abéyúmmá íma wáiq kíma ámikaae. ² miráitana wemá min-áitábáq ituwaitana úmûmma utaimmá anón-iragoni úmûkaa utaráiyee. min-áitánóbáké utain-úmúkómá abaúgáráq uwáágokaraq mamá kumayuqá aúkááye. ³ netuqyaa-tái-wámmá pítaaq min-úmúpiké yuwéta marabí kukááe. miráitata yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaaikóni akoqnáaraq umá matááe. ⁴ ánibo yemá maará téta aamá matááe: “karaatataáqá íma namá ánatera máqte-qtataaqa maa-márábi karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátááqá íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuoro. ⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátááqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo yemmá íma yíkamma púyoro.” téna maan-áimmá matááe. ánibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúpuitata yíqtaba oníkáá uráiyee. ⁶ mi-kánááráqá waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo íaonanoe. mi-kánááráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq umá yikánîmanibo puí-yátáákómá yeqtôpake péqmare kóiniye. ⁷ kemá mi-pítááqá aónáúnama oótigoma ááiqá ínena yokaa iníkáá urááe. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá urááe. yóikoma miráuma waayúka óíkaa uráiyee. ⁸ yiqnótáugoma ayáqtááqá miráuma aaratí yiqnótáuraa uráiyee. ánibo yíwáyaakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráiyee. ⁹ yíqtaaraqa aakaqá akoqnáá umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyarémmá oótigoma kúma ááikaq yabitimáena kéwitana kabámînikaa umá wenáama anókariq uráiyee. ¹⁰ yemá uwabaaikóni améráakaa umá uwaaqá yiméráan aqtóráq wáqe-uraiye. yetiméráapi waayúkama yúpuí-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uraiye. ¹¹ yeqtí yabíkái-naqa wemá min-áitábáq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóni áwîqa Áábaronie. ánibo Karíki-aipimma Aapóronie. ¹² áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráiyee.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaaq itáúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yaummatapike kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkáapimma Áánûqtukaq amí-yátááqá amê-taareraga áwáarara kain-ótáq-táárémá Áánûqtun aúbáq min-ámá ¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórái-waigoma timá ámikaiye: “Áánûqtunopake kaayaqté-kaayaqte kaqtó-wayukama anó-nomma Yúpárêti-nokaq ánnáma matáamma emá kanaaráq iyúwénata kóro.” téna timá ámikaiye. ¹⁵ wemá Áánûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mi-káqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtaboata yemmá iyúkaiye. ¹⁶ ánibo oóti ámûraaqa ááiq-wayukama

máa-kayukama netuqyaa táwîgani (200 mîrioni) kegébâ ayuraa pááq uráiyee. miráitaq nôraq umábiyo téq ítaraune. ¹⁷ ániibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-ótí ámûraaqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uráiyee. waayúkama akoqnáá-puyaqa kúbekaama iragóráá tágama yóikomma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uráae. máqten-otigoni aqnómmá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnókáá uráiyee. ániibo yóyaupike abááq-írágógáráq úmûkogaraq uwaaq-áitógáráq yá-uráae. ¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-írágógáráq úmûkogaraq uwaaq-áitógáráq oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae. ¹⁹ máqten-otigoni akoqnááma yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uráae. yiméráakoma miráuma irakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uráiyee. miráitata minnárake waayúkama keyupuiye. ²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápikémmá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo tarôq o-qtátáákómá yinaaemma íyumakaraae. ímiye. yemá waátágokaq aágokaraq tíq-tiq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo tarôq o-qtátáákókáq yúyánámmá kémaráae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakááe. ²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagáánîq éta kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waékááe.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóóanemma aúba-wannaama ámitana naráiyee.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-naqa Áánûqtuni márûpake kukáiyee. wenaúraqa konnámmá aqména aabotáyákómá aqnókáqá yaútúráiyee. óikoma tágama aakáá karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráiyee. ² wemá pááqyan-aba-wannaama ayáápimma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uráiyee. wemá ayáánurapaq-aitauqa árûqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa árûqma paá marabáq makáiyee. ³ ániibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráiyee. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wíyón-áámá kabámitata tirááe. ⁴ mi-wíyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánáae téq únana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma maará-tiráiyee: “min-áímmá abapaké kaayaq-wíyón-áárá timmá minnáma auyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráiyee. ⁵ ániibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikáráq marabákáráq itó-uma máena ayáánuramma múte yaútaiye. ⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqta mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaae téna tiráiyee. Áánûqtu wíyôma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókáráq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráiyee. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyee: “awé-í-kánáámá ánataguráiyee. ⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínena ínna-taoqa Áánûqtuni aúpáq-áuyánámmá wení amuné-wáyúkámá átê-wataabi timá yímikaimma abarokáq pááq ínana tiráátiniye. ⁸ ániibo min-áíkkómá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráiyee: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópikáráq marabákáráq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma komayaa.” téna timá tímikaiye. ⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráiyee: “maaminnâ emá maté naao. áyaqnoabaqa ikaa tínimanibo óyaukaq átê umá kopaaq átéráá íniye.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq átê uráimanibo nawíkatuwaunana tíyaqnoabaqa ikaa tiráiyee. ¹¹ wemá maará téna timá tímikaiye: “emá keqnáámmá Áánûqtuni

amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma yabíkáiya-kayukabakaraq mó tímá-yimiyo.” téna tiráíye.

11

kaayaq-nákórátá watáama tirááye.

¹ kemmá ayáqtáaq maqmá aónai-yatama tímikaamma tímá tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq amí-yátáaqá ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaao. ² miráimanibo aokaq-nákóní naamátûpaq íma maqmá aónaao. naamátûpaq mi-márúqá Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama máewata yiyáapi yímikaae. mi-káyúkámá Yérútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi yatâmmeta uréire ínoe. ³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekiráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye. ⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óríbétí-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye. ⁵ ánibo yaímma-wayukama yenákámá táígoma yikaikáae téta yenákátí yóyaupike íramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táíq ínnama áaiqtaba miraráá umá wemá puíniye. ⁶ yenákámá akoqnáama yokááyapoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniye. ánibo yenákámá akoqnáama yokááyapoata máqte-nomma mamá kanaarác waéqma naaemá auréta maa-márábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaarác táíq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátáárîq óyáae tétama kanaarác paá mirá-iyoye. ⁷ yenákámá tímá ánatatuwaiyanama min-ábáaq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniye. uténa yenákáqtê ááiqa mú-iniye. miráéna yenákámá uyáténa yíkaminata puíyóye. ⁸ miráínana yenákátí aráaq-yuma mi anó-marukoni anón-api parerác íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkác kaapaq-yátáq pukáitaq yenákátí aráaq-yuma parerác íyóye. Tótôma-marukaa Íqtîbi-marukaagaraq mi-márúkáré. ⁹ waayúkama ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí aráaq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónanoe. miráinata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe. ¹⁰ ánibo maa-márábí-káyúkámá min-nákámô puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta imá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aiqta-táúmá yoqmá yeqtí aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátáaqá yímikaipoata íyámma umáyíkaraae. ¹¹ kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aama yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó íyata waayúkama keyimoneta ôriq umá yáaqa kániye. ¹² yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yááyama tíniye: “kenákámá maabác úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye. ¹³ mirámô kéina mikác anó-maruma yéna tiyáákaaiyapake móra-aayapaq táwîq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márûkaq mái-naqa wenáwîqa múte yauwínoe. ¹⁴ kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miraráá umá ánataginiye. páaqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátáaqá páaq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráíye.

¹⁵ abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá tímákarai-nakonama káuraiye. ánibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukama yeqtí

náápa-yibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipaq ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta
¹⁷tirááe:

“uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémaraunatae.

máqten-akoqnaama yokáane.

íbêqa emá maé naayóbákáráqá máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átáma yabí éwaniq kéone.

¹⁸maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyámma pááq kéiyé.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yainái-kánáámá pááq kéiyé.

íbêqa ení mayai-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq
 máqtemma wenáwîqa yaaguyábô-kayukama yíwîqa wái-kayukama yíwîqa íwai-
 kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqiyé.

íbêqa maa-márámá mamá táíq éwao-kayukama yemmá mamá táíq í-kánááráqiyé.”

téta tirááe. ¹⁹yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námmá ítuwaawana
 óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náúpáq wáitata
 máqtemma aónaraae. ániibo aabayûma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana
 wíyôn-aama kétitana márûma kéyoraitana kaábaramma kukáiyé.

12

aa ragótê anó-kumurokoma

¹móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq pááq uráiyé. minnágoma mirá-uráiyé. móra-
 inimma máena aneqá aabaúmá maqmá atáá-uma wáqtô íyáanikaa uráiyé. miráitana
 wíyômma aítaukoni aménáápáqá wáqe-uráiyé. ániibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-
 wíyóqá kámokaa umá aqtokáiyé. ²wemá ámûkaraq máqe-uraitana iyápo akaí-áíqá uráiyé.
 miráitana aíqa ôriq itana wááqa kéyena iyápo akánéna uráiyé. ³miráitana Áánûqtuni
 márûpaq káqon-awaameqa pááq uráiyé. min-áwááméqá mirá-uráiyé. mórama anó-karogaro-
 kumuromma máqe-uráiyé. minnáma abapaké kaayaq-áqnoómá waéna tiyááka-awayaammaa
 aqnókáq wáqe-uráiyé. ániibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnokaqa wáqe-
 uráiyé. ⁴améráakoma kaumo-wíyókáwápíké mórama wíyôkake kuyúqma márúte marabí
 iyaabótukaae. mi-kúmúrókómmá iyápo akánéna in-íníkoní aúbáq itó-uma máena min-
 íníkómá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáae téna awé uráiyé. ⁵min-íníkómá
 iyápo inaamaí marákáraiye. min-iyápógómá anaaékaqa akoqnáá-yatanapo aarawaamá
 yabíqkaniye. ániibo min-íníkómá iyápo akátuwaitata páátákáá min-iyápómá awíqmeta
 yanaa kóuraae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe. ⁶ániibo
 min-íníkómá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. min-áúkápáqá Áánûqtuma
 mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákareta aáwaqa maténa miráuma
 netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-íníkómá máqe-uráiyé. ⁷Áánûqtuni márûpaq anón-
 aaiqa pááq uráiyé. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma ááiqa urááe.
 mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááiqa uráánamanibo ⁸yeqtí akoqnááma íma
 wáqe-uraipoata ááiqa íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaqa
 wenôpaq íma máqe-uráiyé. ⁹ániibo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá
 áwîqa Tááqtae máqe-uráiyé. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-áímmá timá-
 yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni
 márûpake márúte iyaabótúwáawata maa-márábí kukááe. ¹⁰mikáké Áánûqtuni márûpaqa
 móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “íbêqa ketáái Áánûqtuma wení
 akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq pááq immá keqtáá yauwéqma kétéwirai-
 taokaraq abarokáq pááq kéiyé. Áánûqtuma mamá timákarai-nakoni anó-naapaamma
 kéiyé. min-nákómá ketáái tíbâqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni
 aúbáq wágááwabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánûqtuni márûkake márúte

kéiyabotuwaae. ¹¹ ketáái tîbâqawaaraayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítatapoata wemmá uyátáraae. tipi-típi-araakoni naaeráké akoqnáama mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá puíyábá íma kéqaraapoata ááiqa uyátáraae. ¹² keráwáqá máqtemma Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnáyaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaararîq ínîniq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáie.” téna min-áikomá Áánûqtuni márûpake tiráie. ¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-íníkomá inaamaí marákáraininikoni anaaé wakáie. ¹⁴ miráitana min-íníkomá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá arabêna wenamáapaq kaqmáaq-marabaq waayúka íma máapaq mánena kóuráie. min-áúkápáqá aáwakaqa íráqôniq umá kawáá uréta kaumokárítímáátígáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uráie. ¹⁵ mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáie. witúwáitana mi-nókómá anó-nokaa auména kégoena min-íníkomá waqména kóuráie. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna uráie. ¹⁶ miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráie. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókómá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawíkatukaiye. ¹⁷ ániibo anó-kumurokoma min-íníkomá áyamma umákana wení yaímma-iyapo-annate ááiqa mó-umayikanena uráie. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámán-aimma kéwareta Ítun-aayaba kététa anaaé waréwaone. ¹⁸ min-ánó-kúmúrókómá únókóni aqtamáabaq itó-uráie.

13

kaayaq-ábáaq-wámmá utarááie.

¹ miráitana abáaq-wámmá aónáúnana únópiké utaréna tiyáaka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uráie. mi-kákóni áwáayakaqa tiyáaka-naapaa-kamoqa wáqe-uráie. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uráie. ² mi-kámmá aónáúnama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráie. aítaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráie. óyaukoma anómma áwáábîq-putiraakaakoni (arááyane)” akáá umá máiyó? náawaq kanaarâq wemmá ááiqa umákaniyo?” téta tiráae. ³⁻⁴ missing?

⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábáaq-wákómá akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáárake kaayaq-wáyúká umá kaayaqté-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uráie. ⁶ óyauqa ógaakena Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tímákana Áánûqtuni áwîqtaba wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tiráae. ⁷ miráitana Áánûqtuma min-ábáaq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábáaq-wákóni akoqnáama aménáápáqá máqte-kayukama máqe-uráae. ⁸ máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwîqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abáaq-wákómá wekâq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae. ⁹ náawabi aáqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

¹⁰ keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikaiyama kanaarâq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tíkaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itáiq-itaiq í-yátáaqá akoqnáá umá yáqtokero.

¹¹ káqomma móra-abaaq-wama aónáúnana marabíké abarokâq uráie. min-ábáaq-nákóni aqnópiké utaain-áwááyákómá tipi-típi-awaayakoraa uráitana anó-kumurokoraa aamá tiráie. ¹² maamin-ábáaq-wákómá áqnáaen-abaaq-waakoni akoqnáama aménáápáqá máqe-uráie. anaaékaq-abaaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-abaaq-wakaq nunamummá

kéte. áqnáaen-abaaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe. ¹³ anaaékaq yiráin-abaaq-wakoma anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéiyé. móra-anon-awaameqa mirá kéiyé. aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáraitana kamáena marabí kukáiyé. ¹⁴ miráitana min-ábááq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáiyé. min-áwááméq-yátááqá áqnáae-abaaq-wakoni aúbáq tarôq uráiyé. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaaq-waqtaba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráiyé. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabíyátábá tiráiyé. ¹⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aama min-ámápí ámitana aamá kanaaráq tínata náayuwabi min-ámákáq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe. ¹⁶ máqte-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq yíwîqa wái-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaaq-wakoma mamá aúqyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe. ¹⁷ miráinana náanakoabi abááq-wákóní awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyánîq kanaaráq íniye. abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mirá kéiyé. wenáwîre. náápaamma wenáwîkon awaaméré. ¹⁸ awaaméq-áuyábámá aupaq-ááikómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákaiye. náawabi aá kéitaina-nakoma máinama abááq-wákóní náápaayaba aúyánápí maíno. mi-náápáammá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

¹ kemá aónáúnana Tááíoni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. tipi-típi-araakoni áwîkaraq aboán áwîqa yúwáayakaqa máqe-uraae. ² kemá itaúnana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena anómma wíyôn-aaraa tiráiyé. min-áímmá itaúnama imá teníkáá umá náriq-naraaq-yataakoma áama tiráiyé. ³ náápaan-abiqtatagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéokakoni aúbákáráq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mi-táigání-káyúkámá (144,000) marabíké yíwîkai-kayukama aúgen-ima tirááe. min-ímá káqo-kayukama íma kanaaráq kéte. ⁴ maami-káyúkámá aaranaatéma mórabi máqe-uraae. yeráwáqá tipi-típi-araakoma winnápáq waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkápíke yíwîkena yeráwáqá áqnáábariq umá Áánûqtukaq tipi-típi-araakokaraq yimi-yátáaré. ⁵ yeráwáqá yóyaupíke kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánûqtun-aurakaq yepímmá íma wáiyé.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

⁶ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráiyé. wemá átê-wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-marábí-káyúkámá timá-yiminena máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikáiyé. ⁷ anókaq ááyama téna maará-tiraiye: “waayúkama yainánîq-kanaama pááq uráibo Áánûqtuqtaba ikatíq éraq wení anóqtataaqtaba wenáwîqa múte yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaqa maragáráq únókáráq poqnokáráq tarôq urái-nakomma wekáq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tiráiyé. ⁸ Áánûqtunopake irái-kaqto-nakoni anaaé móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráiyé: “Pébíroniqa anó-maruqa yawarápamataae. Pébíroni-wayukama yeqtí táwî-aaimma máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúqyíkáama Áánûqtuni áyámma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ⁹ yenákátí yinaaéma káqo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “móra-nakoma abááq-wákókáq wení amakókáráq nunamummá tinnama abááq-wákóní

awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayénama ¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnaá-ayamma mayániye. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq tipi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áítókógáráq irá aráinana aíqa ôriq umá íniye. ¹¹ mi-káyúkámá abááq-wákókáq wení amakókáq nunamummá tíyama yúwáayakaq abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama miraráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnáyaba úmûmma yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íyayuma akoqnaá umá yáqtokero. ¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márûpake itaúnana min-áímmá téna tiráiyé: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoma wekáqtábá éta pukáiya-kayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’ kétéye. íbêqa yeqtí akoqnaá-mayaiyataba kanaarác agánoe. yeráwáqá yeqtí íráqôn-aaikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiyé.

marabíké aáwaqa mayai-kánáámá abarokác uráiyé.

¹⁴ ánibo aónáúnana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákác Waayúkagon Áráakanaqa máqe-uraiye. min-nákóní aqnókácá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaiq púráá-qtátáácá matokáiyé. ¹⁵ ánibo mórama kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama konnákác mái-nakomma maará téna timá ámikaiye: “ení púráá-qtátááqnápó marabíkén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokác uráitana marabíkén-ááwákómá ábu karáiyé.” téna titana ¹⁶ min-nákómá konnákác máena wení púráá-qtátáánápó marabíké ábukain aáwaqa yurákáiyé. ¹⁷ keqnaámmá aónáúnana káqokaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púráá-qtátáákárác matóréna kukáiyé. ¹⁸ ánibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátáácá ámêtaarerake kukáiyé. wemá iratábá akoqnaáama matáiyé. anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púráá-qtátáácá yokái-nakomma timá ámikaiye: “maa-márábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráiyé. ¹⁹ abo ánnábike arammá yurácma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánûqtuni áyáne. ²⁰ kaqmá ánáamma Ítíráaeo-wayukama nunamummá te-márúpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma Áánûqtuni áyámma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naaegómá ôriq umá ko yááya uráiyé. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótigon aqnókác utáiyé.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátáácá matááe.

¹ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-awaameqa abarokác kéita netuqyaa-táácá ítaraune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-táiyátáácá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyámma matokááe. ² ánibo mórama únókáá-qtátáácá kaapókárác iragárác awígíyôq uráiyé. non áwabaq ááíqa umá uyátáaraa-kayukama máqe-uraae. yeráwáqá abááq-wakomma wení amakókác nunamummá íteta wenáwíkon náapaamma yemá ímataapoata ááíqa umá uyátáarae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yímimma matokááe. ³ tipi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayai-náqá Mótetini igárácá tirááe. min-ígóní aamá mirá-uraiye: “uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae. enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye. máqte-kamaanima yabíkána-wai máane. ⁴ náawaq enáaqa íma íkatíníyô? náawaq kanaarác enáwíqa íma múte yauwíníyô?

emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbáq nunamummá tínoe.

arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq emá ónnayaba abarokáq pááq uráíye.

maa-qtátááqtábá náawaq enáwîqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááe. ⁵ ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq íguraiye. ⁶ miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí pááq ínî-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yímûranna urááe. ⁷ kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqtí aúkápikemma mórama abapaké kaayaq-táápéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyámma ógiqma wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámmá yímikaiye. ⁸ Áánûqtuni akoqnáágararaq wení tágama-yataakaraq mi-náúpáqá úmúkaa umá ógikaiye. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaaráq uyáberanimanibo paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqtí abapaké kaayaq-áqtóráq-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

16

Áánûqtuni áyámma abapaké kaayaq-táápépi

¹ kemá Yóáane ítaraunana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámmá yááyama tiráíye: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyámma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráíye. ² ánibo áqnáabaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyámma ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáíye. abááq-wákóní amakókáq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yíkararaq anó-naomma pááq uráíye.

³ anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegóráa itana únópi-kámá máqtepaq pukááe.

⁴ anaaékaqa kaumomá kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá anó-nopikaraq po-qnopikáráq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkáiye. ⁵ ánibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráíye: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokariq kée tái-wayukama yaináánama arupú uráíye. ⁶ maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq yíkamma púyô-naema yayaráíye. ánibo íbêqa yeráwáqtí anónnáma yímikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqtí tái-mayane.” téna tiráíye. ⁷ ánibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake anókaq ááyama tiráíye: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma áraikaraq íráqôniq umá keyainaiye.” téna tiráíye.

⁸ ánibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama irá kamá káutaiye. ⁹ ánibo maamin-ábáúgóní kokokómá irá kamá káúti-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-marábí pááq immá Áánûqtun aménáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwîqa íma múte yaaguyakááe.

¹⁰ ánibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóní náápaan-abiqtatararaq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkáiye. yíqa ôriq kéitataboata yimáábîmma ukákááe. ¹¹ yeráwáqtí yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqtí waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

¹² ánibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpárêti anó-nopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkáa-kayukama yínôqtaba aammá yokaa uráíye. ¹³ kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni

abááq-wákóní kaaqaari-ámúné-nákóní yóyauqnobake kaumomá aágoma táí-aama táoraakama yáubama irááe. ¹⁴ mi-káúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé umá anómma yabíkáa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútûq-akoqnaama wái-nakoni kanaaráqá ááiqá pááq íniye.

¹⁵ ítáaro. kemá móra moyá-nákóráá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtôma aneqá umátorena íma awapáá uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

¹⁶ aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwíqma áíkuyikaitata min-áyápáq Íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

¹⁷ mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráíye: “kánataiye.” téna tiráíye. ¹⁸ miráitana wíyôn-aama téna aabayûma kéyoraitana anómma márû yuráíye. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márûma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráíye. ¹⁹ maamin-ánó-márúqá kaumobí yáíkaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébírôniq anó-maruqtaba áákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáá-ayamma matááe. ²⁰ ánibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráíye. ²¹ miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánûqtuni márûpake kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtórâq-tái-yátááqá ôriq kéumayikaitatapoata Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

17

aakaq-ínikómá táí-meyamma matáíye.

¹ mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábíké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna timá tímikaiye: “iyo. aakaq-ínikómá anó-nokoni ámûraaq máena wení táí-meyamma mayánimma aráátenune. ² marabíké anómma yabíkáa-kayukama maami-áákáq-ínikógárâq kumari-yátáárîqa urááe. miráitata taígani marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkáráá aúqyíkaraiye.” téna timá tímikaiye.

³ Áánûqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáá kéitana mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tíwíqmena kaqmáapaq uráíye. min-áyápáqá aónáúnana mórama karogoron-ábááq-wámmá wení ámûraaqa mórama aakaq-nóínímmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóní aneqá Áánûqtuqtaba taíganin-akayaan-awiqa wáqe-uráe. maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uráíye. ⁴ maamin-ínikómá tokô-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátórâqá pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íráqôniq uráíye. maamin-ínikóní ayáápipimma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbímmá wení kumari-kébó-yátááqá táwîq uráimma ógiqma wáqe-uráíye. ⁵ min-ínikóní áwáayakaq móra-awiqa aúpáq-ááíkáráq wáqe-uráíye. Pébírôniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínímmá táí-aaikoti yinóae téna wáqe-uráíye. ⁶ ánibo maamin-ínikómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkágárâq Ítu Káríqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqtí naaemá naréna maamin-ínikómá nommá naan-ínikórâá uráíye.

ánibo kemá Yóáane maami-qtátááqá káoneq ôriq umá iyánâaq uráune. ⁷ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê yi-wáígómá timá tímikaiye: “nôraq itaawáq iyánâaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínímá ámûraaq máitana yenákáyábá aúpáq-ááímmá timá-amenune. ⁸ maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máíye. miráimanibo anaaékaqa

anón-aitanobake utaréna yawítíma ánataniye. mi-márábí-káyúkámá yeqtí yíwîqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urái-kanaabimma íma Áánûqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta iyánáaq ôriq umá ínoe.

⁹ maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-íníkomá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-íníkomá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkâa-kayukae. ¹⁰ ánibo abapaké kaayaqá anómma yabíkâa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórama íbêqa máitana mórama anaaékaqa abarokáq umá pááqya-kanaama mániye. ¹¹ ánibo maamin-ábááq-wámmá naayóbâqá máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá yabíkâa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkâan-annabikaraq máiye.

¹² ánibo abááq-wákóní tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkâa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náápaamma yabíkâiqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógárâq náápaamma móra-aabaubi mayánoe. ¹³ min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwâqá mimórâ-yúyánámmá tarôq éta yeráwâqtí akoqnááma náápaakaraq abááq-wámmá káme. ¹⁴ miráinata yeráwâqá máqtemma tipí-típi-koni áráakomma ááíqa umákaiyana tipí-típi-koni áráakoma ááíqa umá yeráwâqá uyátaniye. minná tipí-típi-araakoma máqtemma uyátaráa-kayukati uyátárai-nakoe. máqtemma anómma yabíkâa-kayukati anómma yabíkâi-nakoe. mi-káyúkámá tipí-típi-araakote aúyâq márâa-kayukae téta itáíq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tirááe.” téna kaqtó-nakoma Áánûqtunopake timá tímikaiye.

¹⁵ óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámûraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq mááe. ¹⁶ ánibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abááq-wákógárâq yagarotaréta aakaq-íníkomá yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákâqtôgaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. ¹⁷ maami-qtátááqá urâa-kayukama Áánûqtuma yúyánápi maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáá-naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánáárâqá Áánûqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ánibo min-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkâa-kayukama máqtemma min-ánó-márúkóní aménáápâqá mááe.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

18

Pébírôniq anó-maruqa táíq umáquraiye.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguraiye. ² anókaq ááyama tiráíye: “yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébírôniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.

káqo-kaqon-aagoma numagárâq táígon-aikaraq íyíkâawata mibâq kémaae.

³ itáaro. waayúkama máqte-marabake min-íníkoní kumari-ááíqtábá yúrananna urááe. ánibo anómma yabíkâa-kayukama min-íníkotêma kumari-yátááqá tarôq urááe.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyaníq o-káyúkámá oótamma ne-tuqyaaníq umá matááe.”

téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráíye. ⁴ ánibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáá umá tiráíye:

“ketí waayúkao, népaq min-íníkonôpake yá oro.

wení kúmiq-yataakaraq yagaroqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánóe.

⁵ min-íníkomá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátámakitana wení táí-aiqtaba Áánûqtuma aákaq uráíye.

⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai q umákáaro. yagaroqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai q umá yagaroqtaráina-yataaqa umákáaro.

wení anónnâma yagaroqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqtábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákáráq aru-qtátááqá áméro.

wení aúyánápí maará téna kétiye.

'kemá anómma yabíkái-inikora umá máune. kemá íma keqto-íníné. kemá tirummá íkéiye.' téna aúyánápí kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta puí-yátáákáráq yoaa-yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.

iranápó wemmá agamá kautíniye.

minná uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáá máena yainániye."

téna Áánûqtuni márûpake tiráíye.

⁹ ánibo marabíké anómma yabíkâa-kayukama maamin-íníkgáráq kumari-yátááqá urâa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmûmma káoneta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabítínoe. ¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aíqtaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:

"tirunô. tirunô. Pébírôniqtaba tirunô.

akoqnáá márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráíye."

téta tínoe. ¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyánîq ínopoata maa-márábí meyánîq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe. ¹² maami-máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íráqôn-oqtanabi íráqô-karunaama áwáarara kai-tábáráábémá tokônabi karogaromá íráqômma waayá-tábáráábégáráq yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq urâa-qtataakaraq yaímma íráqô-tarake-qtataaqa tarôq urááe. ¹³ ánibo yaímma-otamma naí-wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókaráq yaímma wááéni-nokaraq íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqtí tipí-típigaraq oótiwabi yabítíana waéqmene wí-yátáákáráq mayái-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqa ókaraq móra-nakoma íma meyánîq íniye. ¹⁴ miráinata oóqta-mayaima máyâa-kayukama maará téta tínoe:

"máqte-qtataaqa keráwáqá túyánámmá máráawana tíkáimma keráwáqtôpake aúyokuraa. máqten-otamma mi-qtátááqá aónánama íráqôniq immá íbêqa yawítíguraapoaq ókaraq íma aónanoe." téta tínoe. ¹⁵ miráinata meyánîq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aíqtaba yoaa númámá éta ibiqá yaráiyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ "tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqnapó anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye."

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-káárémá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta

¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmûmma káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: "náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyó?" téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tirááe:

"tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kéi-kaaregomma aboánîq urâa-yuma anón-oqtamma maami-márúpíké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawarâparaae."

téta tirááe.

20 Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, timáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánûqtuma keyainena táí-meyamma wenôpaq timákaraiye.

21 maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáá-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútena únópi iyaabótuwena tiráiyé:

“maamiraráá akoqnáá umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.

22 miráinata naríq-naraaq-aimma timá itaí-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aaimma ítaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

23 ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkáríq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyaníq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae.

waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yímiketa makákááe.

24 maami-márúkáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naaegáráq wení aokaq-wáyúkátí naaegáráq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naaegáráq aónanoe.”

téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráiyé.

19

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

1 anaaékaqa kemá Yóáane ítarauwana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábíké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

keqtáá yauwéqma kétiwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnááma wennáe.

2 áraikaraq arupúkaraq keyainaiye.

min-íníkomá wení kumari-yátááqnapó maa-márábí-káyúkámmá mamá táíq uráitana

Áánûqtu wemmá yáíkaiye.

miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayai-wáyúkámá yíkakaiqtaba min-íníkomá táí-meyamma ámikaiye.”

téta tirááe. 3 ániibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéiyé.”

téta tirááe. 4 ániibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-

kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nuna-

mummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq máitata wekákáq maará téta tirááe:

“áraimma waíno. Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

5 mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráiyé:

“máqtemma Áánûqtuni mayai-wáyúkáo, Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

máqtemma mi-káyúkámá yíwíkaraq íma yíwîqa máe-kayukagaraq keráwáre.

Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

téna tiráiyé.

tipi-típigoni áráaqa Ítuma aaraukárîq wáiyé.

6 ániibo kemá Yóáane ítarauwana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kítitata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

uyátárai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi ínena kéiyee.

⁷ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máránatao.

tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukárîq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro.

ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

⁸Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”

téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-yátááqá uráaqtababoata kéguberaae.

⁹ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê i-wáíqómá timá tímikaiye: “maamin-áímmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukáq-ááwáqtbá yááyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye. ¹⁰wekákq nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miraráá uwo. Áánûqtukaq wenamáa nuna-mummá tiyo. egáráq enábâqawaaraayuma Ítuqtaba itáíq-itaiq oníkáá umá kegáráq paá Áánûqtuni mayái-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiqtaa mayéqtaraa mórabi kéunatae.” téna tiráiyee.

maamin-áímmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyáq-áímmá páaq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóní ámûraaq máqe-uraiye.

¹¹kemá Yóáane aónáúnana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibáq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáíq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tirááe. arupúkaraq kéyainena arupú-aiiqtaba ááíqá kéiyee.

¹²wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awíqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaaráq íma kéitaiye. wenamáa wenáaimma kéitaiye. ¹³wení unáákáqtóma naegómá yawááq uráitata áwîqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe. ¹⁴Áánûqtuni márûpake ááíq-i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótígóní ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóní anaaé waqméta urááe. ¹⁵áqnáabaq yeráwáqtí anómma wi-nákóní óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma itáan-araukaqa yíkaminiye. ánibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíkéna wemá wenamáárîq ánná-aramma yatamma anommá kaqmá yayáinana miraráá umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye. ¹⁶ánibo maamin-nákóní árûkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awíqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkáa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáiyee. ¹⁷⁻¹⁸ánibo kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yímikaiye:

“yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro.

anómma yabíkáa-kayukati yúgaraq ááíq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaraq yama naaro.

akoqnáá-wayukati yúgaraq oótigoni yúgaraq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaraq naaro.

máqtemma yíwîkaraq-wayukama íma yíwîqa máe-wayukagaraq mayái-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yímikaiye.

¹⁹miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-marábí anómma yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááíq-i-wayukagaraq máqtemma yama áíkuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááíq-i-wayukagaraq ááíqá ínéta yokaa urááe. ²⁰miráimanibo abááq-wákógáráq kaaqaari-ámúné-nákótê anón-awaameqa abááq-wákóní aúbáq tarôq uráinakoma ánnáma umáyíkaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókákq nunamummá tiráa-kayukama wé makákáiyee.

yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragáráq uwaa-áitókáráq kégaiye. ²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqá máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráiyé.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma kukáiyé. ánibo min-nákóní ayáápipma akoqnáá ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáiyé. ² miráitana naayó-kúmúrókómá áwîqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uraiye. ³ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá aráapatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma timá yímikaiye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) maínata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ánibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainai-wáyúkámá Áánûqtu aúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uraae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-íyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abááq-wákókárábi wení amakókáq nunamummá ítéta wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma mataápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káríqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabíkááe. ⁵ ánibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma mataáe. mi-kánááráq áqnábariq umá pukáápike itó-i-kanaae. ⁶ mi-káyúkámá pukáápiemma áqnábariq umá itó-uráiyá-kayukama yimuqá kémareta aokarîq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóní akoqnááma aménáápáqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáiyé.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana Tááqtaama ánnáma ayútuwena ⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááíqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkái-naqa áwîqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe. mi-márúkón áwîqa Méíggogae. Tááqtaani ááiq-i-wayukama únókóní kegébaraa umá taígani mánoe. ⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákáin-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márûpake iragómá kukéna maamin-ááiq-í-wáyúkámmá kamá ánataraae. ¹⁰ ánibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá timá yímikaitana Tááqtaamma Áánûqtuma yaúma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áitógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráqá mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágááwabi nokáamma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainai-kánáámá abarokáq uráiyé.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uraiye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq aabayákáráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-uraiye. ¹² ánibo pukáa-kayukama yíwîqa wái-kayukagaraq yíwîqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóní aúbáq itó-uraawaq aónaraune. káqon-auba-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nôrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. ¹³ máqtemma únópí pukáamma únókómá yeráwáqá yauwéqma yukáiyé. áítanobaqa pukuráa-kayukama yeráwákáráq yauwéqma yiréta máqtemma nôrawabi uráa-qtataaqtaba yáíkaiye. ¹⁴ miráitana

áítayamma yéta puí-yátáákáráq yáuma nokaayúnóbáqá iramá uwaa-áítógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yauwéqma kaayaq táoriq umá pukáa-kanaae. ¹⁵ ániibo aamá yaínái-nakoma matúq-matuq umá mái-wannaabimma aónaimma móra-waigoni áwîqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

21

aúge-maragaraq wíyôkaraq

¹ kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyôkaraq wáqe-uraiye. áqnáabaq-maragaraq aabayákaráq yáwítana únómmá ókaraq íma wáqe-uraiye. ² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóní áwîqa aúge-Yerutaare wáqe-uraiye. Áánûqtuni márûpake kukéna aaragómá waamá mayánéna iníkáá umá wenaneqá matawékaraq kétagaiye. ³ ániibo ítaraunana náápaan-abiqtatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa waayúkabi wáiyé. wemá yeté mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí aúkáapimma mániye. ⁴ miráinata Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáuraipoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaa núnu íéta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yiqa íma íniye.” téna min-áikómá tiráiyé.

⁵ ániibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiyé: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráiyé: “maamin-áímmá wannaabí agayaa. máqte-kayukama maamin-áímmá mayáiyana akoqnáá umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráiyé. ⁶ ániibo wemá óqa maará téna timá tímikaiye: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataiyé. máqte-qtataaqtaba kemá kenamáárîq áqnáabariq éq aqtórákáráq máune. náawanabi nonáá ákáinama watúq-watuq umá wái-poqnopike paá aménúne. ⁷ ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá wení Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániye. ⁸ ániibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáiq-itaiq umá iyáqtoraa-kayukama táí-aaimma tarôq íya-kayukagaraq yíkamma utái-wáyúkágáráq kumari-yátáákáráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkágáráq awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayúnóbáqá mánoe. iramá uwaaq-áítógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

⁹ ániibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake wení táápepimma waayúkama mamá táíq í-yátáákáráq kaayaqte-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínéna miráitana ketôpaq Yóáanekaq iréna maará téna timá tímikaiye: “iyo. tipi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá wení waayúkama yiwíráimma aráátenune.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ ániibo ketaágoma kemmá mamá akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tíwíqmena aúgemma aokaq-márúqá áwîqa Yérútáárebaq Áánûqtuni márûpake kúmîmma tiráátiraiye. ¹¹ maamin-aúgé-márúpímmá Áánûqtuni tágama-yataakoma íráqôn-oqtakoma áwáarara kainíkáá umá tágariye. ¹² ániibo maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-ítirááéó-ánná-wáyúkátí yíwîqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye. ¹³ maami-márúkóní kururáqá aabaúma utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúma kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiye. ¹⁴ ániibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá tipi-típi-araakoni timáyíkaraa-kayukati yíwîqa wáqe-uraiye.

¹⁵ ániibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oq-tagáráq kurugáráq maqma aónanimma áwáarara kai-tátámá matoréna máqe-uraiye.

16 maami-márúqá máqten-aukapaqa móraiq umá yáumatamma wáqe-uraiye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqma aónaraimma ayáqtááqa nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uraiye. kokupaqá móraiq umá (2,415 km) wáqe-uraiye. 17 ániibo maami-kúrúma yanaammô utáimma wayúkama miráoniq umá maqma aónaraimma ayáqtááqa (144 m) wáqe-uraiye. 18 maami-márúkóni kurumá íraqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokóráá uráiyé. 19 miráitana maami-kúrúgóni aménáápáqá títaupake kaayaq-íraqón-óqtákák anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiye. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokôn-oqtama wáqe-uraiye. anaaékaqa awígíioq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq 20 abutákáráq kawaan-áigáráq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákáráq karogarokáráq kaqma-wáyúkákáráq múma aqtóráqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyé. 21 máqtemma títaupake kayaaq-óqtáráqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóni anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútínikaa umá umákaiye. 22 ániibo kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uraiye. ímiye. Áánûqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye. 23 Áánûqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóni ókáká kéiyé. aati-aatimá tágaiyaiq kéipoana aabaúkáráq wíyôkaraqtaba íiye. 24 miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabiké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáá-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoé. 25 mi-márúkáqá wágáama oqtamá íma umá áuyaranoé. ániibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye. 26 miráinata máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoé. 27 ániibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-máníkónôpake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaaráq uyáberanoé. waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánûqtun-aama ikéwaraa-kayukama íma kanaaráq uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkaráq yetíwíqa agamakáina-wayukama kanaaráq mi-márúpáqá uyáberanoé.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

1-2 kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórama anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóiqqa aónai-yataaqa kaapókáá uráiyé. Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma kukáiyé. mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóni ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íraqóniq uráiyé. 3 mi-márúkáqá mórama Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkóni aúkáapimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayái-wáyúkámá wekáq nunamummá tínoe. 4 Áánûqtun óipi yeráwáqá aónanoé. ániibo wenáwíqa yeráwáqtí yúwáayakaq agamarániye. 5 kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá kaíyábágáráqtábá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá wetê matúq-matuq umá yabi ínoe.

Ítuma yauwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá káyimitata watáama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi abarokáq ínîqtaba wení mayaí-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénúne. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amune-aimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Yóáane kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekáq áaimma átáma ténáae túnnamanibo ⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágáráq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayaí-náqúne. Áánûqtuma wenamáa wekáq nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyoqtuwaao. ímibo abarokáq ínî-kanaama waaqókárîq kéiyé. ¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiyá-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéiyá-yuma móragaraq paá tarôq oro. ániibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéiyá-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéiyá-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ániibo kemá yauwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne. ¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnáabakaraq írêkaraq kemá máqte-qtataaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama unáákáqtôma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaaráq matúq-matuq umá máí-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaaráq maami-márúkóní oqtaráqá uyáberanoe. ¹⁵ miráimanibo kebó-yátáárîq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq kumari-yátáárîq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq maníkókáq nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoe.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráiyé: “kéma Ítuma ketí kaqtó-nakomma timákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáíq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyôqa kamá kétagaune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áíkkóní ámûraaq óq-aimma ténama mi-tái-meyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye. ¹⁹ ániibo móra-nakoma maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá máí-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráiyé.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá tiráiyé: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráiyé.

Yóáane téna “waíno. uyátáráana-nako, iyo.” téna tiráiyé.

²¹ uyátárai-nakoma Ítuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.